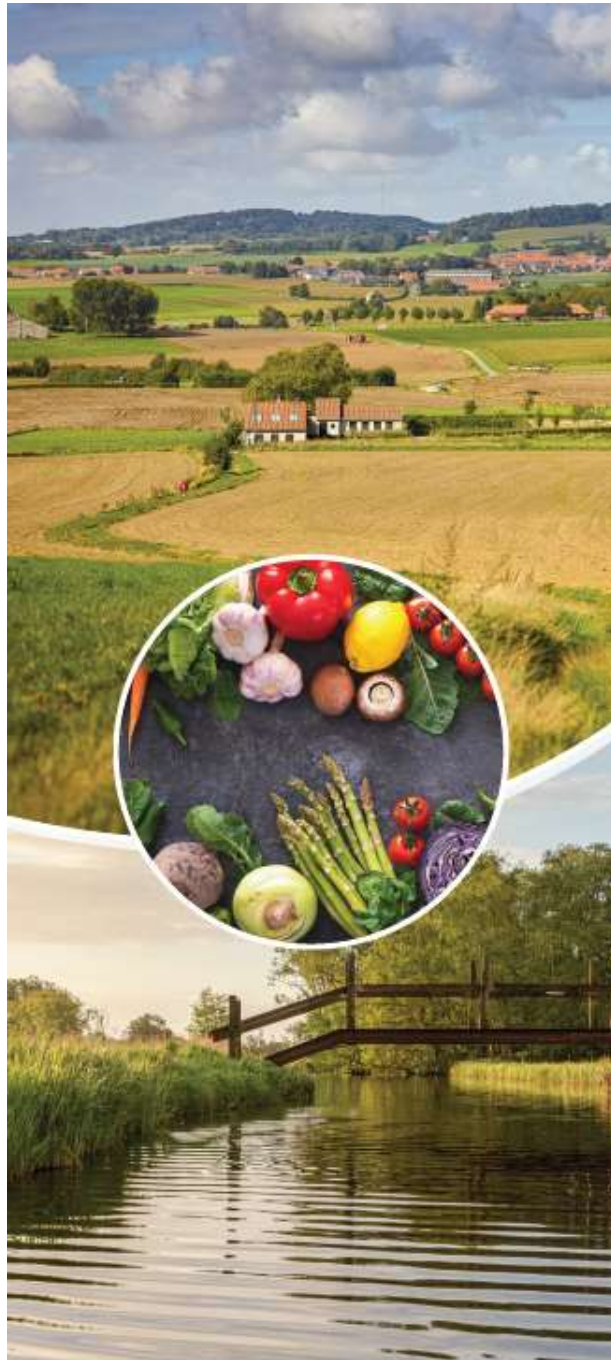

Lokale ontwikkelingsstrategie

Leader Westhoek

2023-2027

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
Voorwoord	6
Tot stand komen van het document	7
DEEL 1: AFBAKENING, BESCHRIJVING, ANALYSE EN SWOT VAN HET LEADERGEBIED WESTHOEK	
1. Vlaamse afbakening van plattelandsgemeenten	9
2. Afbakening van het Leadergebied Westhoek	9
3. Criteria voor de afbakening van een Leadergebied	11
4. Evaluatie Leader Westhoek 2014-2022	17
4.1. Lokale Ontwikkelingsstrategie	17
4.2. Goedkeuringsprocedure:	17
4.3. Begunstigden	18
4.4. Communicatie.....	18
5. Beschrijving van het Leadergebied Westhoek aan de hand van een omgevingsanalyse opgemaakt door Idea Consult, Atelier Romain en ILVO	19
5.1. Bevolking en demografie	19
5.1.1. Bevolkingsgroei	20
5.1.2. Huishoudens.....	22
5.2. Ruimte, leefmilieu en landschap	23
5.2.1. Landschap.....	23
5.2.2. Bodem	25
5.2.3. Erosie.....	28
5.2.4. Ruimtebeslag.....	29
5.2.5. Verharding.....	29
5.2.6. Verweving.....	30
5.2.7. Groen en natuur	32
5.2.8. Biodiversiteit	40
5.2.9. Biomassa.....	47
5.2.10. Afwateringssystemen	48
5.2.11. Drinkwater.....	50
5.2.12. Waterkwaliteit.....	51
5.2.13. Droogtegevoeligheid en verzilting.....	54
5.2.14. Waterbehoefte voor landbouw.....	56
5.2.15. Landschapsfonds en Landschapobservatorium	59
5.3. Klimaat en energie	61
5.3.1. Hernieuwbare energie.....	62
5.4. Wonen en leven	65
5.4.1. Wonen	65
5.4.2. Sociaal.....	66
5.4.3. Digitalisering	67
5.4.4. Voorzieningen	69
5.4.5. Ouderen (-voorzieningen)	72

5.5. Mobiliteit	74
5.6. Economie en landbouw	81
5.6.1. Industrie	81
5.6.2. Landbouw en Agro-Business Complex	81
5.6.3. Toerisme	94
5.6.4. Detailhandel	96
5.6.5. Arbeidsmarkt	97
5.7. Bestuur	99
5.7.1. Bestuurskracht	99
5.7.2. Intergemeentelijke samenwerking	99
5.7.3. Streekidentiteit	99
6. Beschrijving van het Leadergebied Westhoek aan de hand van verschillende stakeholdersbevragingen, focusgroepen en diepte-interviews met sleutelfiguren	101
6.1. Overzicht van de verschillende overlegmomenten:	101
6.1.1. Samenvatting van de thema's en noden die de stakeholders belangrijk vinden voor de Westhoek:	102
6.1.2. Thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit	103
6.1.3. Thema Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	105
6.1.4. Thema Leefbare en levendige dorpen	106
7. SWOT-analyse	109
8. Historiek van het plattelandsbeleid in de Westhoek	113
8.1. Europees plattelandsbeleid in de Westhoek	113
8.1.1. Doelstelling 5B en 5B Phasing OUT	113
8.1.2. Leader II	113
8.1.3. Leader 2008-2013	114
8.1.4. Leader 2014-2022	114
8.1.5. Vlaams plattelandsbeleid in de Westhoek	115
8.2. West-Vlaams plattelandsbeleid in de Westhoek	116
9. Interventiologica	118
9.1. Strategische doelstellingen	118
9.2. Zeven Leaderprincipes	119
9.2.1. Bottom up	119
9.2.2. Gebiedsgericht	120
9.2.3. Lokaal partnerschap	120
9.2.4. Geïntegreerd en multisectoraal	120
9.2.5. Netwerkvorming	120
9.2.6. Innovatie	120
9.2.7. Samenwerking	121
9.3. Basisprincipes Leader Westhoek	121
9.3.1. Overdraagbaarheid	121
9.3.2. Complementariteit	121
9.3.3. Gelijke kansen	121
9.3.4. Duurzaamheid	122
DEEL 2: MAATREGELEN EN ACTIES VAN LEADER WESTHOEK	126
1. Algemene uitgangspunten van Leader Westhoek	126
1.1. Begunstigden voor (standaard) Leaderprojecten	127

1.2. Steunpercentage voor (standaard) Leaderprojecten	128
1.3. Verduidelijking over begunstigden en de Leadersteun:	128
1.4. Begunstigden voor microprojecten bij Leader	129
1.5. Samenvattende tabel.....	129
2. Thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit	130
2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek.....	130
2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen	136
2.3. De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap.....	139
3. Thema Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	141
3.1 Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale	141
3.2. Bodem.....	144
3.3. Water	146
3.4. Innovatie in landbouw	149
3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving.....	151
3.6. In 2030 is er een regionale aanpak voor de valorisatie van reststromen van maaisel, houtsnippers, voedseloverschotten, riet, lisdodde,	153
4. Thema Leefbare en levendige dorpen	154
4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen	155
4.2. Westhoekdorpen zijn energiek.....	158
4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn	160
4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie	163
4.5. De kernen in de Westhoek zijn kwalitatief ontwikkeld met respect voor eigenheid, erfgoed, historische context en schaal	166
5. Samenwerking met andere Leadergebieden	169
DEEL 3: LOKALE ACTIEGROEP LEADER WESTHOEK.....	171
1. Samenstelling Lokale Actiegroep	171
1.1. Samenstelling Expertengroep	172
1.2. Samenstelling Managementcomité.....	172
1.3. Voorlopige samenstelling Expertengroep.....	174
1.4. Voorlopige samenstelling Managementcomité.....	176
2. Juridische structuur	179
3. Taakverdeling, verantwoordelijkheden en werking	179
4. Taken van de Expertengroep	179
5. Taken van het Managementcomité	181
6. Taken van het Leadersecretariaat	182
7. Communicatie	184
7.1. Bij aanvang van het Leaderprogramma:.....	184

7.2. Permanente communicatie tijdens het Leaderprogramma:	185
7.3. Communicatie van de resultaten.....	185
8. Monitoring en evaluatie	185
9. Besluitvormingsproces (selectieprocedure en selectiecriteria)	187
9.1 Selectieprocedure	187
9.2. Selectiecriteria	188
9.2.1. Ontvankelijkheidscriteria.....	188
9.2.2. Selectiecriteria.....	188
9.2.3. Specifieke criteria op maatregelniveau in de Lokale Ontwikkelingsstrategie	189
DEEL 4: FINANCIËEL PLAN LEADER WESTHOEK	191
1. Voorlopige ramingen voor de Vlaamse Leadergebieden.....	191
2. Indicatief financieel plan Leader Westhoek:.....	191
3. Algemene uitgangspunten van het indicatief financieel plan van Leader Westhoek.....	193
3.1 Begunstigden voor (standaard) Leaderprojecten	194
3.2. Steunpercentage voor (standaard) Leaderprojecten	195
4. Verduidelijking over begunstigden en de Leadersteun	195
4.1. Begunstigden voor microprojecten bij Leader	195

Voorwoord

Samen voor een zorgzame, waardevolle en creatieve Westhoek

Met deze krachtlijn wenst onze regio 'de Westhoek' zich in te schrijven voor de nieuwe oproep van het Europese Leader programma. Een ruime waaier aan streekpartners werkte de voorbije maanden hard aan dit plan. Een uitgebreide consultatieronde met diverse stakeholders in talrijke vergaderingen leverde een uitgebreid gamma aan noden van de Westhoek op. Dezelfde mensen bepaalden samen de maatregelen en acties waarmee de Westhoek de komende jaren grote stappen vooruit kan zetten naar een zorgzame, waardevolle en creatieve plattelandsregio. De Lokale Actie Groep apprecieert enorm de positieve inbreng van iedereen die meewerkte aan dit document dat uiteindelijk met eenstemmig enthousiasme werd goedgekeurd.

Eens goedgekeurd biedt het de kans tot het versterken van veel bestaande en het opzetten van nieuwe initiatieven. Voor alle duidelijkheid: het plan voor de streek bestaat niet. Streekwerking steunt op voortdurend herbronnen en herformulieren van acties. Leader Westhoek zal de komende jaren dankbaar gebruik maken van dit document als kompas voor plattelandsontwikkeling.

Eigenlijk is het nu pas dat ik de paradox van de Westhoek zie

Maud Vanhauwaert

1 maart 2023

Dit jaar staat Veurne in het teken van de poëzie en als ambassadeur van het project trek ik nu wat vaker naar mijn geboortestad. Het doet me iets, door de vlakke velden te rijden.

Het doet me iets, hier en daar een kerkje te zien opdoemen dat als een strenge wijsvinger de hemel in priemt. Het doet me iets, de taal te horen, dat binnensmondse gemompel, die ingeslikte woorden, als zijn ze zelf in een polder verzonken.

Vroeger speelde ik weleens samen met mijn zus in de loopgraven bij de IJzertoren, waar mijn moeder rondleidingen gaf. Wij vonden het vooral een leuk labyrint. Het verhaal van de Eerste Wereldoorlog werd ons op school al vroeg verteld, maar het drong pas veel later tot mij door. En eigenlijk is het nu pas, nu ik al rijdend als vanzelf de tijd in reis, dat ik de paradox van de Westhoek zie: geen land dat zo vlak is, maar ook geen land met zoveel diepte.

Tot stand komen van het document

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is het resultaat van een samenspel tussen verschillende streekactoren. De basis is uitgetekend door de Plaatselijke Groep van Leader Westhoek 2014-2020 die bestond uit een Technische Werkgroep en een Managementcomité.

Begin 2022 werd een opdracht uitgeschreven met de titel 'Provinciale omgevingsanalyse West-Vlaams Platteland en begeleiding opmaak nota's' en bevatte 3 delen:

- Deel 1: opmaak van een omgevingsanalyse van het West-Vlaamse platteland, dat de basis legt voor een ambitieus en toekomstgericht Navigatieplan voor het West-Vlaamse platteland 2040. Dit betreft een SWOT-analyse van het West-Vlaamse platteland.
- Deel 2: analyse van de 4 gebieden (Westhoek, Midden, Noord en Zuid) op basis van de provinciale omgevingsanalyse en ondersteuning bij de opmaak en redactie van 3 Lokale Ontwikkelingsstrategieën (Westhoek, Midden & Noord)
- Deel 3: ondersteuning bij de opmaak en redactie van een nieuw Navigatieplan voor het West-Vlaams platteland

De opdracht werd gegund aan een samenwerkingsverband tussen Idea Consult, Atelier Romain en ILVO. Ze hebben dus volop meegewerkt aan deze Lokale Ontwikkelingsstrategie door een omgevingsanalyse voor de Westhoek op te maken en door het proces van de vele werkgroepen inhoudelijk en methodisch mee te ondersteunen.

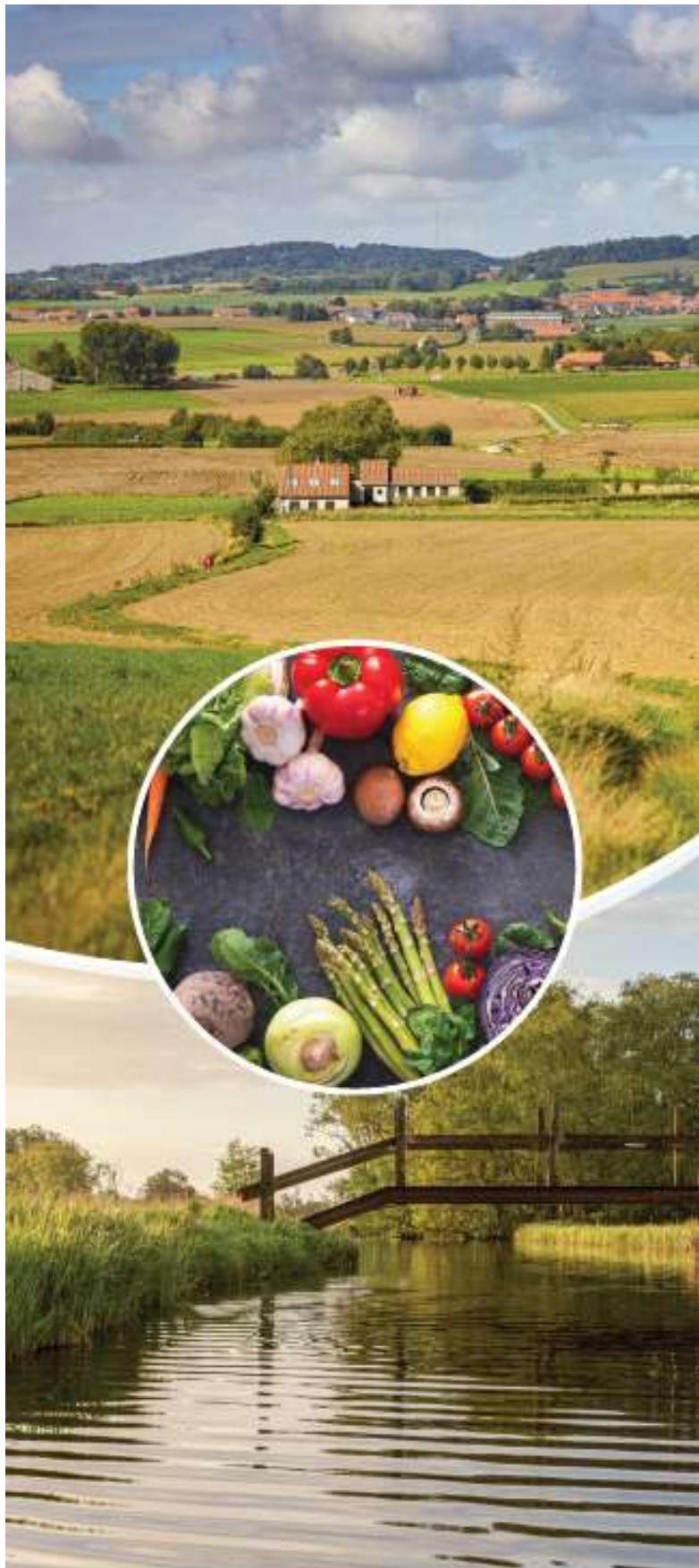
In het voorjaar lag het accent hoofdzakelijk op de evaluatie van de voorbije Leaderperiode en het zoeken naar leden voor de verschillende thematische werkgroepen. Naast de gekende vertegenwoordigers van regionale organisaties deed Leader Westhoek een extra inspanning om nieuwe stemmen te horen en liefst de stem van geëngageerde burgers. Dit is gelukt want van de 45 leden van de werkgroepen zijn 12 mensen langs gekomen als geïnteresseerde burger.

Na een eerste, aparte brainstormsessie per thema, kozen de leden van de werkgroepen 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten' en 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit' ervoor om beide thema's samen uit te werken. Verschillende onderdelen zoals bijvoorbeeld water en bodem zijn kernbegrippen voor beide thema's en daarom zijn deze thema's samen uitgeschreven. Finaal zijn beide thema's opnieuw gesplitst om in het einddocument de aparte thema's duidelijk af te bakenen. Het samen behandelen van deze thema's had als grote voordeel dat voortdurend sectoroverschrijdend en geïntegreerd gedacht kon worden.

In juni, september, oktober en december kwamen de verschillende werkgroepen bijeen. Hiertussen was ook de Plaatselijke Groep van Leader Westhoek de Lokale Ontwikkelingsstrategie aan het voorbereiden in aparte overlegmomenten van de Technische Werkgroep en het Managementcomité.

De vele overlegmomenten met stakeholders en de verschillende bijeenkomsten van werkgroepen zorgden voor immens veel inhoudelijke input maar vooral voor een groep super enthousiaste, betrokken en geëngageerde mensen die werk willen maken van de Leaderaanpak in de Westhoek.

In het voorjaar van 2023 werd de Lokale Ontwikkelingsstrategie stap voor stap uitgeschreven en alle betrokkenen konden ofwel via mail ofwel in een vergadering feedback geven op de voorgestelde tekst.

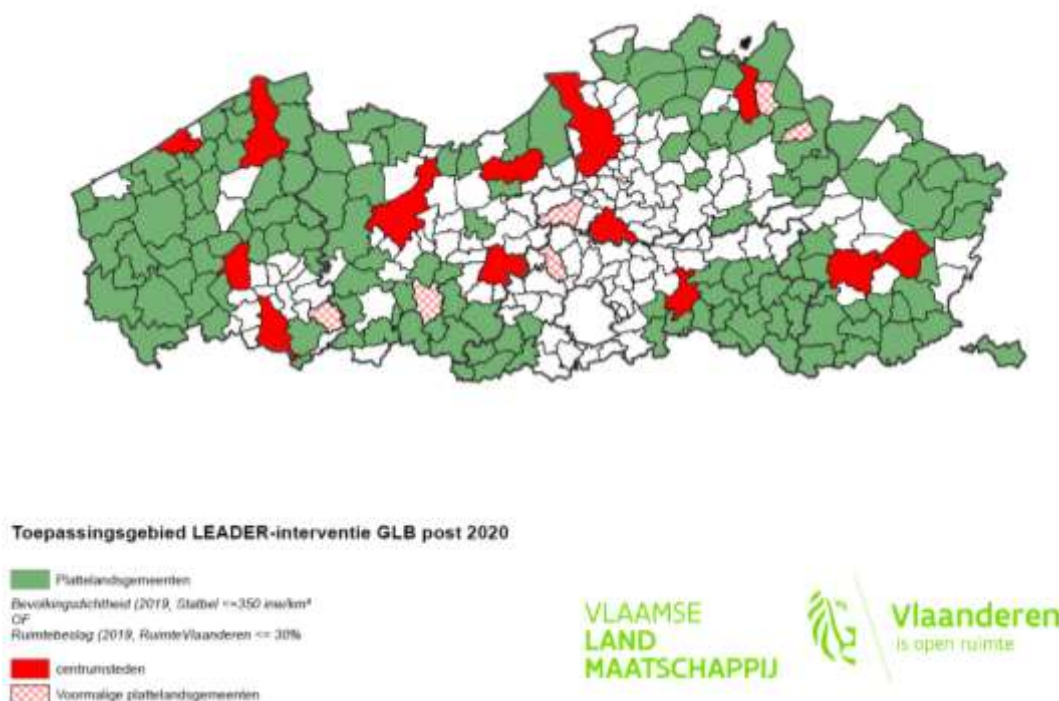
VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Deel 1: Afbakening, beschrijving, analyse en SWOT van het Leadergebied Westhoek

1. Vlaamse afbakening van plattelandsgemeenten

Voor Vlaanderen is een plattelandsgemeente een gemeente met een maximale bevolkingsdichtheid van 350 inw/km² of een maximaal ruimtebeslag van 30%.

2. Afbakening van het Leadergebied Westhoek

De Westhoek wordt al decennia lang gevormd door de drie bestuurlijke arrondissementen Diksmuide, Ieper en Veurne en bestaat uit 18 gemeenten. Het Leadergebied Westhoek vormt hetzelfde coherent geheel waarbij 17 van deze 18 gemeenten plattelandsgemeenten zijn volgens het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid post 2020 (Koksijde is geen plattelandsgemeente). De 3 kustgemeenten (De Panne, Koksijde en Nieuwpoort) maken deel uit van het Leadergebied Westhoek maar net zoals in alle andere gemeenten komen enkel plattelandprojecten in aanmerking voor Leadersteun.

Arrondissement Diksmuide	Arrondissement Ieper	Arrondissement Veurne
Diksmuide Houthulst Koekelare Kortemark Lo-Reninge	Heuvelland Ieper Langemark-Poelkapelle Mesen Poperinge Vleteren Wervik Zonnebeke	Alveringem De Panne Koksijde Nieuwpoort Veurne

Overzicht gemeenten van het Leadergebied

Situering Westhoek binnen Vlaanderen

Detailkaart Westhoek

3. Criteria voor de afbakening van een Leadergebied

- **Minstens 3 plattelandsgemeenten maken integraal deel uit en vormen de kern van het Leadergebied.**

Leader Westhoek: 17 van de 18 gemeenten zijn plattelandsgemeenten en vormen dus een aaneengesloten plattelandsg gebied. In dit gebied is geen centrumstad aanwezig.

- **Voor het Leadergebied als geheel bedraagt de bevolkingsdichtheid maximum 350 inw/km² of het heeft een ruimtebeslag van maximum 30% (Bron: Provincie in cijfers: bevolkingsdichtheid van 2021 en ruimtebeslag van 2019)**

Leader Westhoek hanteert de gemeentegrenzen voor de afbakening van het gebied en telt in totaal 221.465 inwoners (1/1/2022). De totale oppervlakte bedraagt 1.207 km² en beslaat 38% van de totale oppervlakte van West-Vlaanderen. De bevolkingsdichtheid bedraagt 182,80 inwoners per km² en het ruimtebeslag is 19,2%. In 2014 bedroeg de bevolkingsdichtheid 183,40 inwoners per km² en het ruimtebeslag 10,9 %.

Het Leadergebied Westhoek blijft ver onder de Vlaamse maximumwaarden voor een Leadergebied. Deze cijfers tonen aan dat de Westhoek nog steeds één van de belangrijkste plattelandsg regio's in Vlaanderen is en blijft.

De Westhoek is één van de echte plattelandsg gebieden in Vlaanderen en de criteria bewijzen dit. Verder gaat het over een coherent gebied zonder centrumsteden. Behalve Koksijde voldoen de andere 17 gemeenten in het Leadergebied aan de plattelandscriteria zoals bepaald door Vlaanderen. Volgens de definitie van Eurostat zijn enkel Sint-Laureins in Oost-Vlaanderen en Alveringem en Vleteren in de Westhoek dunbevolkt. Als we de iets soepelere definitie van de OESO nemen, zijn er twintig plattelandsgemeenten in Vlaanderen. Zes van deze twintig gemeenten situeren zich in de Westhoek: Alveringem, Diksmuide, Heuvelland, Langemark-Poelkapelle, Veurne en Vleteren).

	Inwoners 2021	Inwoners 2022	Bevolkingsdichtheid 2021 (inw/km ²)	Ruimtebeslag 2019 (%)
Alveringem	5.066	5.062	63	13,6%
De Panne	11.242	11.135	422	23,9%
Diksmuide	16.816	16.922	112	13,5%
Heuvelland	7.901	7.992	83	13,5%
Houthulst	10.221	10.264	182	18,6%
Ieper	35.027	35.120	266	25,6%
Koekelare	8.751	8.778	222	21,3%
Koksijde	21.863	22.083	434	30,8%
Kortemark	12.749	12.812	230	27,1%
Langemark-Poelkapelle	8.082	8.170	152	18,6%
Lo-Reninge	3.258	3.218	51	12,1%
Mesen	1.050	1.062	292	18,0%
Nieuwpoort	11.688	11.512	351	26,8%
Poperinge	19.696	19.794	164	17,8%
Veurne	12.181	12.304	125	15,3%
Vleteren	3.645	3.641	94	15,3%
Wervik	18.885	19.041	431	28,9%
Zonnebeke	12.515	12.555	184	23,3%
Lea­der­ge­bie­d	220.638	221.465	182,80	19,2%
West-Vlaanderen	1.205.525	1.211.193	377	28,1%
Vlaams Gewest	6.666.912	6.712.775	489	33,3%

Inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Westhoek

LEADER Westhoek

221.465
inwoners

145.217
woningen

1.207 km²
oppervlakte

99.477
geregistreerde huishoudens

35%
appartementen

183 inw./km²
inwonersdichtheid

2,19
gemiddelde huishoudensgrootte

29%
huurders

950 inw./km²
inwonersdichtheid per
oppervlakte ruimtebeslag

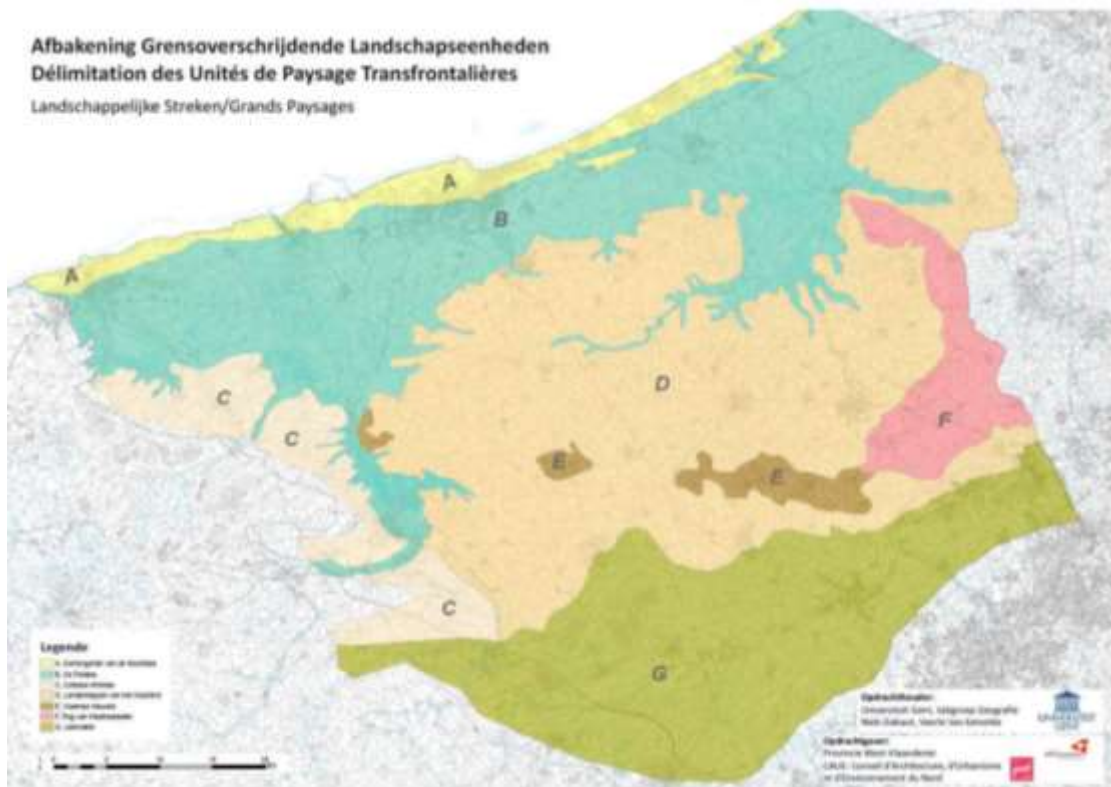
- **Het gebied vormt fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaaleconomisch een geheel.**

Leader Westhoek: De Westhoek is sinds jaar en dag een begrip in Vlaanderen. De Westhoek spreekt tot de verbeelding, het is dat stukje Vlaanderen waar oorlog en vrede samengaan, dat stukje waar in één zin over polders en West-Vlaamse Heuvels kan gesproken worden maar zeker ook dat stukje waar de landbouwsector primeert boven vele andere sectoren als beheerder van de open ruimte. De Westhoek is niet alleen één van de toeristische topregio's van Vlaanderen maar ook op vele andere beleidsdomeinen vormt de Westhoek een eenheid, van de bergen tot de zee. Het schetst hoe in de streek een wisselwerking is ontstaan tussen cultuur en natuur, waarbij doorheen de geschiedenis en tot op vandaag de één niet los kan worden gezien van de andere. Deze wisselwerking zorgde voor de specifieke en kenmerkende samenhang van landschapstypes die de Westhoek tekent.

De Westhoek vormt de meest westelijke uithoek van de provincie West-Vlaanderen en is de regio waarin twee geografische streken onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Enerzijds zijn er de kust en de polders die gevormd werden door quartaire zee-afzettingen en een eerder open karakter hebben. Anderzijds zijn er de iets verder landinwaartse delen van de Westhoek met de golvende West-Vlaamse Heuvels en het Houtland van West-Vlaanderen die vorm kregen door de terugtrekkende Diestiaanzee. Het is de IJzer die beide onderdelen doet samensmelten en die zowel ruimtelijk als cultuurhistorisch vaak de gemene deler in het gebied vormt.

De Westhoek (en ook de Franse Westhoek) is vorm gegeven door de volgende grote landschappelijke streken¹:

¹ UGent, Landschapseenheden Grensoverschrijdende Westhoek, 2015

A = De Duinengordel van de Noordzee

B = De polders

C = Artesië

D = De landschappen van het Houtland

E = De West-Vlaamse Heuvels

F = De Rug van Westrozebeke

G = de Leievlaakte

Sociaaleconomisch vormt de Westhoek een samenhangend geheel. Door het gebrek aan centrumstad vormen de kleine steden Diksmuide, Ieper, Poperinge en Veurne elk een klein regionaal centrum met een duidelijke aantrekkingskracht voor bedrijvigheid, wonen, zorg en onderwijs. De kustgemeenten vormen hierbij een specifieke aanvulling en fungeren samen eveneens als een aantrekkingspool voor extra inwoners, voorzieningen en zorg.

Socio-economisch kent de Westhoek een vrij mooie diversiteit waar de landbouwsector en het agro-businesscomplex één van de belangrijke sectoren in de Westhoek blijft. Andere dragende sectoren van de Westhoekeconomie zijn de bouwsector, de zorgsector en de toeristische sector.

Niet alleen fysisch-geografisch of landschappelijk vormt de Westhoek een geheel maar ook op vlak van identiteit. Een onderzoek naar streekidentiteit in de Westhoek² wees uit dat de Westhoek voor veel mensen een streek is waarmee men zich kan verbinden en identificeren. Zowel bij de inwoners van de streek als bij gemeenten en streekorganisaties is er een sterk streekgevoel en een bereidheid om zich voor de streek en het dorp te engageren. Dit onderzoek gaf ook aan dat de meerderheid van de betrokken stakeholders (inwoners, beleidsactoren, streekorganisaties) het streekniveau als het ideale niveau beschouwen om te werken rond plattelandsthema's.

² Messely, L. & Dessein, J. 2010, Betekenis en mogelijkheden van streekidentiteit als mobiliserende factor in de Westhoek

- **Het gebied is bestuurlijk coherent. Bij de afbakening wordt gestreefd naar afstemming met de regiovorming op Vlaams niveau.**

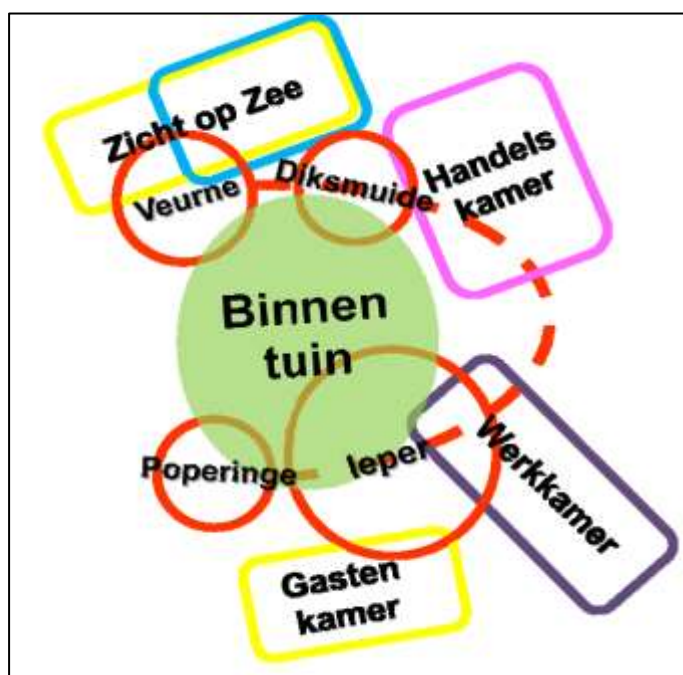
Leader Westhoek: De Westhoek kent een jarenlange traditie van bestuurlijke en intersectorale samenwerking. In 1994 startte het Westhoekoverleg waarmee de kiem gelegd werd voor een versterkte samenwerking op het niveau van de gemeenten van de Westhoek die tot op vandaag blijft groeien. Voor de provincie West-Vlaanderen is Westhoek één van de regio's waar een gebiedsgerichte werking is uitgebouwd met een streekhuis waar verschillende streekpartners zich samen inzetten voor de Westhoek. Naast de provincie ondersteunt het intergemeentelijk samenwerkingsverband 'Dienstverlenende Vereniging Westhoek' sinds 2017 de gemeenten op vlak van onder meer energie, vrije tijd, mobiliteit, welzijn, sociale economie en digitalisering. Toerisme Westhoek, het Regionaal Landschap Westhoek en de medewerkers van Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij zetten zich allemaal thematisch in voor dezelfde regio. Leader Westhoek hoeft de plattelandsthema's niet alleen te behartigen maar kan in samenwerking met de vele regionale organisaties de Leaderwerking uitbouwen.

In de Westhoek werken de verschillende overheden en het middenveld één gezamenlijke en integrale strategie uit voor het gebied. Die strategie kreeg de afgelopen jaren vorm via de toekomstvisie 'Westhoek 20XX - Westhoek slim onderweg' (2020) en het Westhoek Impuls Plan 2020-2025. Die streekbenadering is een garantie dat de Lokale Ontwikkelingsstrategie van Leader Westhoek gebiedsgericht, gedifferentieerd en geïntegreerd is. Bovendien wordt door de samenwerking van verschillende organisaties en overheden in het Streekhuis rekening gehouden met verschillende specifieke doelgroepen.

Op basis van een uitgebreide sociaalgeografische analyse van de Westhoek³ en een participatief traject met gemeenten, provincie en middenveld, is in 2011 een bestuurlijke strategie voor de Westhoek ontwikkeld die rekening houdt met de sterke streekidentiteit én de interne diversiteit. Zowel gemeenten, provincie als middenveld werken verder samen om deze bestuurlijke strategie uit te voeren.

De Westhoek is een heel diverse regio die ook al vergeleken werd met een Romeinse villa, een huis met vele kamers. Elke kamer heeft z'n eigen karakter én eigen uitdagingen en draagt bij aan het geheel Westhoek. Vier kleinstedelijke gebieden Ieper, Poperinge, Diksmuide en Veurne zijn de motor van de Westhoek en vormen een arcade met daarin een grote open 'binnentuin' gevormd door de IJzervallei, het plateau van Izenberge, het Hoppeland en de open ruimte van Alveringem, Lo-Reninge en Vleteren. Buiten de arcade zien we 4 kamers met elk een eigen karakter, waarbij werkgelegenheid gedomineerd wordt door één of enkele sectoren. Aan zee zien we drie sterk stedelijke kustgemeenten, in de villa een kamer met zicht op zee. In het oosten zien we een Handelskamer rond Kortemark, Houthulst en Koekelare en een werkkamer rond Ieper, Zonnebeke, Langemark-Poelkapelle en Wervik. In het zuiden is er dan een sterke gastenkamer met het gevarieerde landschap van het Heuvelland, Poperinge, Ieper en Mesen. De Westhoek heeft geen centrumstad, hoewel Ieper de facto die rol wel vervult, maar wel veel uitgestrekte kleine landelijke gemeenten. Veel kmo's, een sterke landbouw en toeristische sector, de vele zorgorganisaties en een beperkter aantal grote bedrijven kenmerken de volledige streek. Die eigenheid wordt ook voor ogen gehouden bij de uitwerking van het streekbeleid.

³ Westhoek: een integrale geografische analyse. Decraene, V. & Loopmans, M. KU Leuven, 2011.

Syntheseschets ruimtelijke structuur: Westhoek, een huis met vele kamers (KU Leuven)

Leader Westhoek bestaat al decennia lang uit de drie bestuurlijke arrondissementen Diksmuide, Ieper en Veurne en 18 gemeenten. Stad Wervik is in de regiovorming opgenomen bij Zuid-West-Vlaanderen maar is ook nauw verbonden met de Westhoek. De stad behoort bijvoorbeeld tot de politiekezone Arro Ieper en is lid van de Hulpverleningszone Westhoek. Ook qua sociaal-cultureel volwassenenwerk maakt Wervik deel uit van de Westhoek. Voor bijvoorbeeld de afvalintercommunale en de eerstelijnszone sluiten ze aan bij Zuid-West-Vlaanderen. Stad Wervik is dus een grensgeval dat deel uit maakt van zowel samenwerkingsverbanden in de Westhoek als in Zuid-West-Vlaanderen. Stad Wervik is volgens de Vlaamse criteria een plattelandsgemeente en blijft, zoals in het verleden, deel uitmaken van het Leadergebied Westhoek. Zuid-West-Vlaanderen beantwoordt niet aan de plattelandscriteria om daar een Leadergebied op te starten.

- **Het gebied beschikt over een dynamisch samenwerkingsinitiatief met een representatieve vertegenwoordiging van de relevante lokale plattelandsactoren dat een Lokale Actiegroep wordt genoemd.**

Leader Westhoek: Zoals hierboven vermeld, vormt het streekhuis het kloppend hart van tal van samenwerkingen in de Westhoek. Deze diverse, bestaande samenwerkingen hielpen actief mee aan de opmaak van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie en maken deel uit van de Lokale Actiegroep Leader Westhoek. In deze Lokale Actiegroep zijn nog andere plattelandsactoren actief zodat voor elk van de drie vooropgestelde plattelandsthema's voldoende thematische en streekexpertise aanwezig is. Over de samenstelling van de Lokale Actiegroep kunt u meer lezen in deel 3 van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

4. Evaluatie Leader Westhoek 2014-2022

In het voorjaar van 2022 heeft Leader Westhoek een zelfevaluatie uitgevoerd van de voorbije Leaderperiode 2014-2020. Deze evaluatie keek onder meer kritisch naar de Lokale Ontwikkelingsstrategie uit 2014, de goedgekeurde projecten, de goedkeuringsprocedure en de werking van de Lokale Actiegroep. Dit zijn de belangrijkste bevindingen uit deze zelfevaluatie.

4.1. Lokale Ontwikkelingsstrategie

- De Lokale Ontwikkelingsstrategie van Leader Westhoek is gedetailleerd uitgeschreven en bepaalt duidelijk welke thema's al dan niet aan bod komen en welke soort promotoren een project kunnen indienen. Maar ze is ook voldoende flexibel om nieuwe ideeën toe te laten.

Besluit voor de periode 2024-2027: De nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie van Leader Westhoek moet opnieuw duidelijke keuzes maken en ook ruimte laten voor innovatieve ideeën.

4.2. Goedkeuringsprocedure:

- Sinds 2014 stelt de promotor zijn/haar project voor aan de adviesgroep en beantwoordt meteen een aantal vragen. Het is beter dat de promotor fysiek aanwezig is tijdens de vergadering. Een digitale presentatie van op afstand wordt als minder goed beoordeeld.
Besluit voor de periode 2024-2027: het voorstellen van het eigen project door de promotor wordt positief geëvalueerd en wordt best behouden in een volgende Leaderperiode.
- De Expertengroep: de leden voelen zich nauw betrokken bij Leader Westhoek. Om lange vergaderingen te vermijden, is het beter om de vergaderingen te verspreiden over twee halve dagen (bijvoorbeeld in dezelfde week).
Besluit voor de periode 2024-2027: indien er veel projecten zijn ingediend, wordt het advies besproken in aparte vergaderingen.
- Neutraliteit: Leader Westhoek probeert zo neutraal mogelijk te werken. Onder andere via externe lezers waar het advies van een expert wordt gevraagd. Het geven van scores of kleurcodes zorgt niet automatisch voor meer neutraliteit. Het is net de bespreking van projecten met heel diverse leden van de Expertengroep die zorgt voor een genuanceerd en zo neutraal mogelijk advies. Door de hoge aanwezigheid van de meeste leden, kan de Expertengroep een bepaalde, consequente lijn aanhouden in het adviseren van projecten.
Besluit voor de periode 2024-2027: Leader Westhoek blijft aandacht hebben voor neutraliteit bij het beoordelen van projecten. Hiervoor zal het niet met kleurcodes werken maar de verschillende criteria bespreken tijdens de vergadering en deze dan zo gedetailleerd mogelijk beschrijven in het verslag.

4.3. Begunstigden

- Leader Westhoek is één van de weinige Leadergebieden waar, voor sommige maatregelen, individuele mensen en/of (commerciële) vennootschappen een project kunnen indienen. Dit blijft een sterkte om onder meer hierdoor een echt bottom-up programma te blijven. Voor kleinere spelers (bijvoorbeeld landbouwers en logiesuitbaters) blijkt Leader vaak een goede oplossing. De leden van de Lokale Actiegroep pleiten om Leader nog toegankelijker te maken om zo creativiteit kansen te geven (binnen de gezamenlijke visie die in de Lokale Ontwikkelingsstrategie staat). Andere Leadergebieden tonen interesse en willen bij hen ook introduceren dat individuele mensen en/of (commerciële) vennootschappen een project kunnen indienen.

Besluit voor de periode 2024-2027: Microprojecten kunnen binnen Leader nog meer ruimte creëren voor kleinere spelers.

4.4. Communicatie

- Communicatie is super belangrijk. Leader is een berg kennis maar hoe ontsluit je die? Af en toe iets plaatsen in de gemeentelijke infobladen is belangrijk. Tot nu toe hebben we enkel oproepen laten opnemen maar nog nooit realisaties van projecten.
Besluit voor de periode 2024-2027: Op vlak van communicatie kan Leader Westhoek nog stappen vooruit zetten. Dit is één van de aandachtspunten voor de nieuwe periode. Zo plant het Leadersecretariaat korte filmpjes om de Leaderoproep via sociale media te verspreiden.

5. Beschrijving van het Leadergebied Westhoek aan de hand van een omgevingsanalyse opgemaakt door Idea Consult, Atelier Romain en ILVO

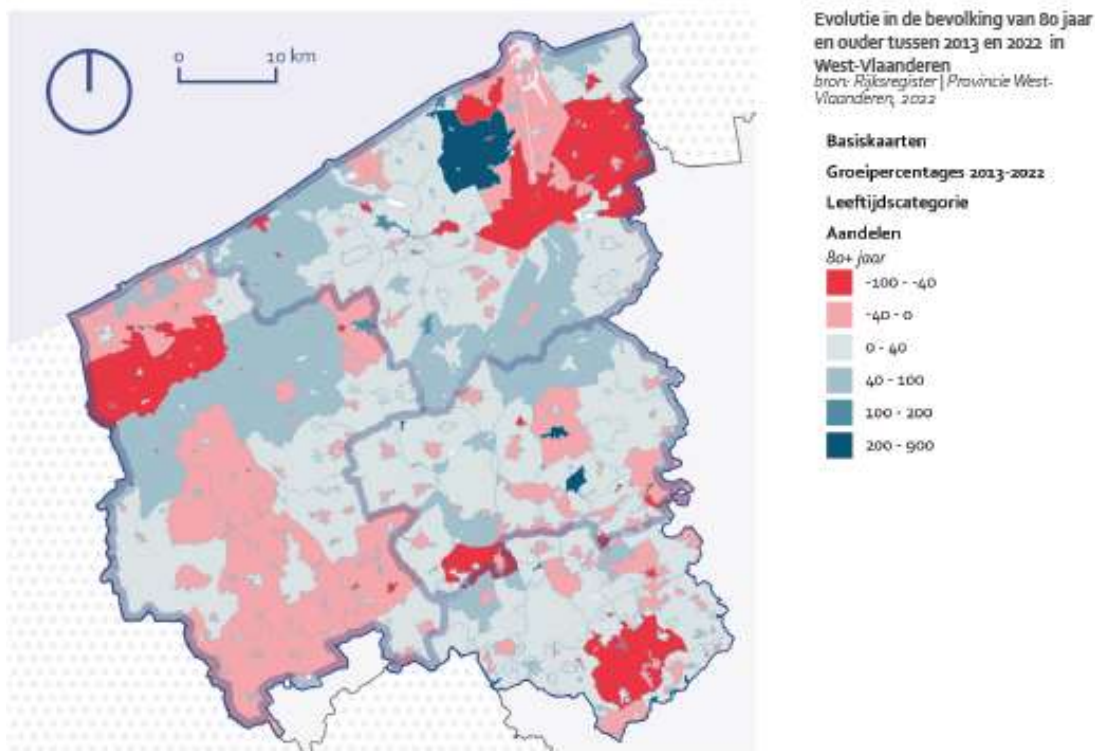
5.1. Bevolking en demografie

In het Leadergebied Westhoek wonen op 1/1/2022 221.465 inwoners. De gemeente met de meeste inwoners is de stad Ieper (35.027) en met de minste inwoners is de stad Mesen (1.050). De Panne, Koksijde en Wervik hebben een bevolkingsdichtheid tussen de 422 en 432 inwoners per km² terwijl Lo-Reninge 51 en Alveringem 63 inwoners per km² hebben.

17,8% van de inwoners zijn minderjarig (versus 18% in West-Vlaanderen), 25,4% is 65 jaar of meer (versus 24% in West-Vlaanderen). De inwoners zijn m.a.w. iets ouder dan gemiddeld in West-Vlaanderen. De gemiddelde leeftijd is 45,1, wat dicht ligt bij het gemiddelde van West-Vlaanderen (44,4).

De komende jaren zal deze gemiddelde leeftijd naar boven opschuiven. Het aantal 65-plussers zal stijgen van 25,4% nu naar 30,7% in 2035. Slechts een beperkt aandeel daarvan is zorgbehoevend. Uit RIZIV-cijfers blijkt dat ruim 85 % van de 65-plussers geen enkele vorm van professionele verpleegkundige zorg ontvangt. We gaan daar in de paragraaf 'Sociaal' dieper op in.

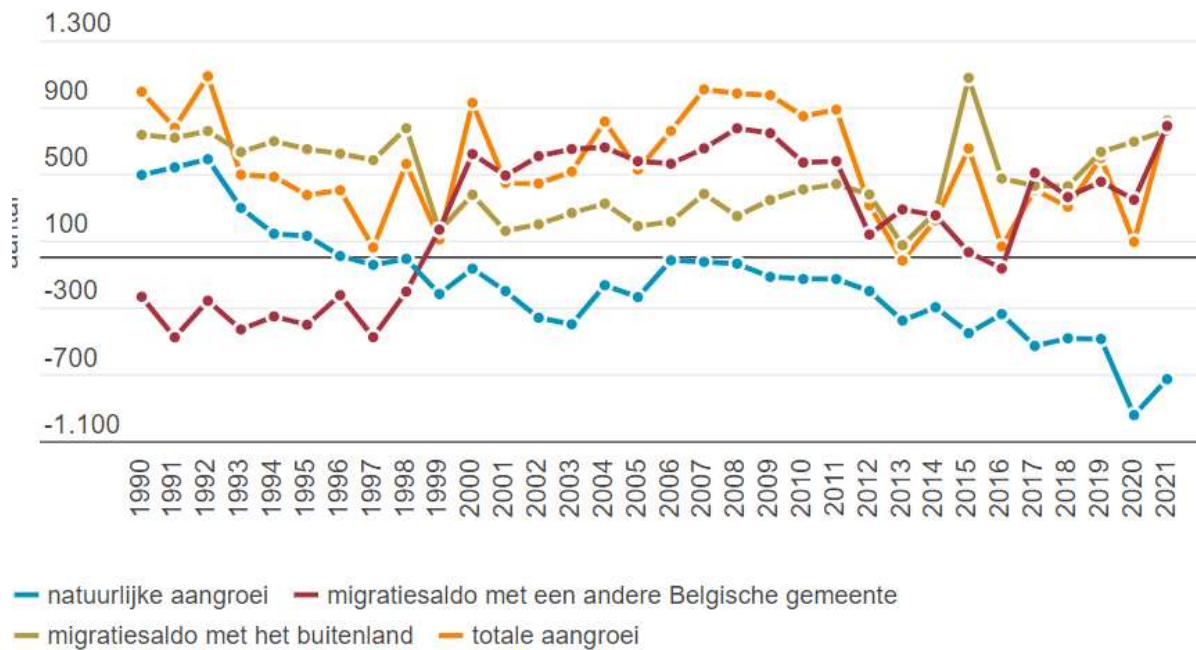
11,5% van de inwoners heeft een niet-Belgische herkomst, tegenover 14,2% in West-Vlaanderen en 24,7% in Vlaanderen. Hiervan komt de meerderheid (circa 60%) uit een EU-land (vooral Frankrijk en Oost-Europese landen).

Bovenstaande kaart toont de evolutie in de bevolking van 80 jaar en ouder. De vergrijzing van de bevolking in de Westhoek is merkbaar en zeker in de drie kustgemeenten.

5.1.1. Bevolkingsgroei

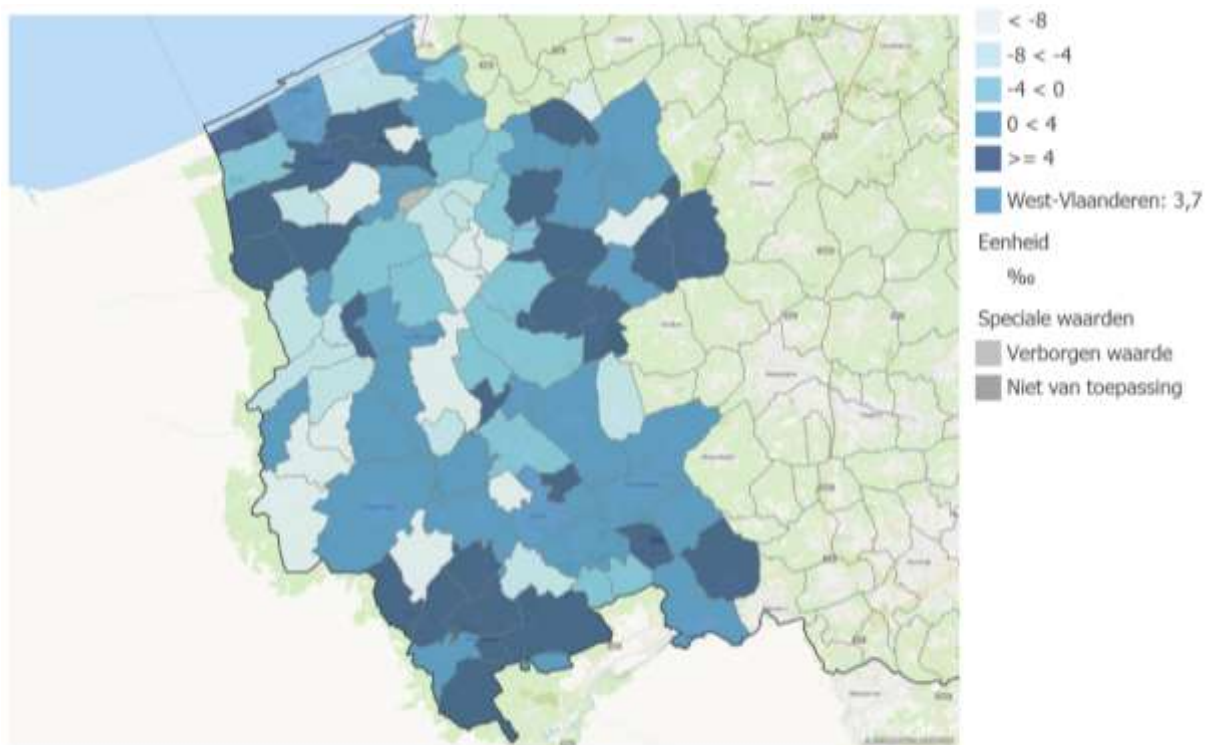
De regio kent een positieve bevolkingsgroei de afgelopen decennia (uitzondering 2013). In 2021 kwamen er 819 inwoners bij. Dit is een stijging met 3,7 inwoners per 1.000, wat lager is dan het West-Vlaamse cijfer (4,7) en het Vlaams gemiddelde van 6,9. De groei wordt gerealiseerd dankzij het migratiesaldo met andere Belgische gemeenten en het buitenland, want de natuurlijke aangroei is het laatste decennium negatief.

Bron: Rijksregister - Loop van de bevolking | provincies.incijfers.be

Evolutie van de bevolking (1990-2021) in de 18 Leedergemeenten

Als we de bevolkingsgroei van de voorbije 10 jaar geografisch ontleden (op niveau statistische sector), zien we dat deze sterk verschilt, met negatieve groei op het platteland en in bepaalde delen van Nieuwpoort, Diksmuide en De Panne. De grootste groei situeert zich in Koksijde, Kortemark en Houthulst en in een aantal verspreide kleinere kernen. Ook in de centra Veurne, Poperinge, Diksmuide, Ieper zien we (beperkte) groei.

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

Bevolkingsaan-groei per 1000 inwoners, 5-jarig gemiddelde (2021) op niveau deelgemeente

De bevolkingsprognoses van statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 aangroeit met zo'n 5.338 extra inwoners, van 221.465 inwoners naar 226.803.

5.1.2. Huishoudens

De regio telt 99.779 huishoudens volgens Statbel. De gemiddelde gezinsgrootte bedraagt 2,19 in 2022. In 1990 was dat nog 2,67. We spreken over gezinsverduunning, die zich overigens verder door zal zetten de komende jaren. Volgens Statistiek Vlaanderen stijgt het aantal gezinnen naar 104.321 in 2035.

Het aantal alleenwonenden is de voorbije jaren sterk gestegen. 26,6% in 2002 tot 34,1% in 2022. Hieronder meer detail over de huishoudens naar grootte, waarbij we zien dat de Westhoek ongeveer evenveel eenpersoonshuishoudens telt dan de rest van West-Vlaanderen en meer dan in de rest van het Vlaams Gewest.

Grootte van het huishouden	Westhoek	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
1 persoon	34,1%	34,2%	32,6%
2 personen	36,6%	36,0%	34,3%
3 personen	12,3%	12,8%	13,7%
4 personen	11,9%	12,0%	12,9%
5 personen	5,1%	5,0%	6,5%

Aantal personen per huishouden (2022)

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. Leader

- Gematigde groei (lager dan het West-Vlaams en het Vlaams gemiddelde) van het aantal inwoners en gezinnen de voorbije jaren en de komende jaren.
- Verdere gezinsverduunning.
- Vergrijzing van de bevolking. De groep van 65+ evolueert van 25,4% nu naar 30,7% in 2035. Het aantal 80-plussers stijgt en blijft stijgen.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Op de demografische vaststellingen heeft Leader Westhoek geen invloed.
- De vergrijzing van de bevolking in de Westhoek komt vooral aan bod in het thema Leefbare en levendige dorpen.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' heeft aandacht voor:
 - ✓ voorzieningen die bereikbaar en toegankelijk zijn voor de verouderende bevolking.
 - ✓ voor de mobiliteit van minder-mobile senioren.
 - ✓ voor het verhogen van digitale geletterdheid.
 - Maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie' heeft aandacht voor:
 - ✓ participatiemogelijkheden van de vergrijzende bevolking.
 - ✓ initiatieven die actief eenzaamheid willen tegengaan.

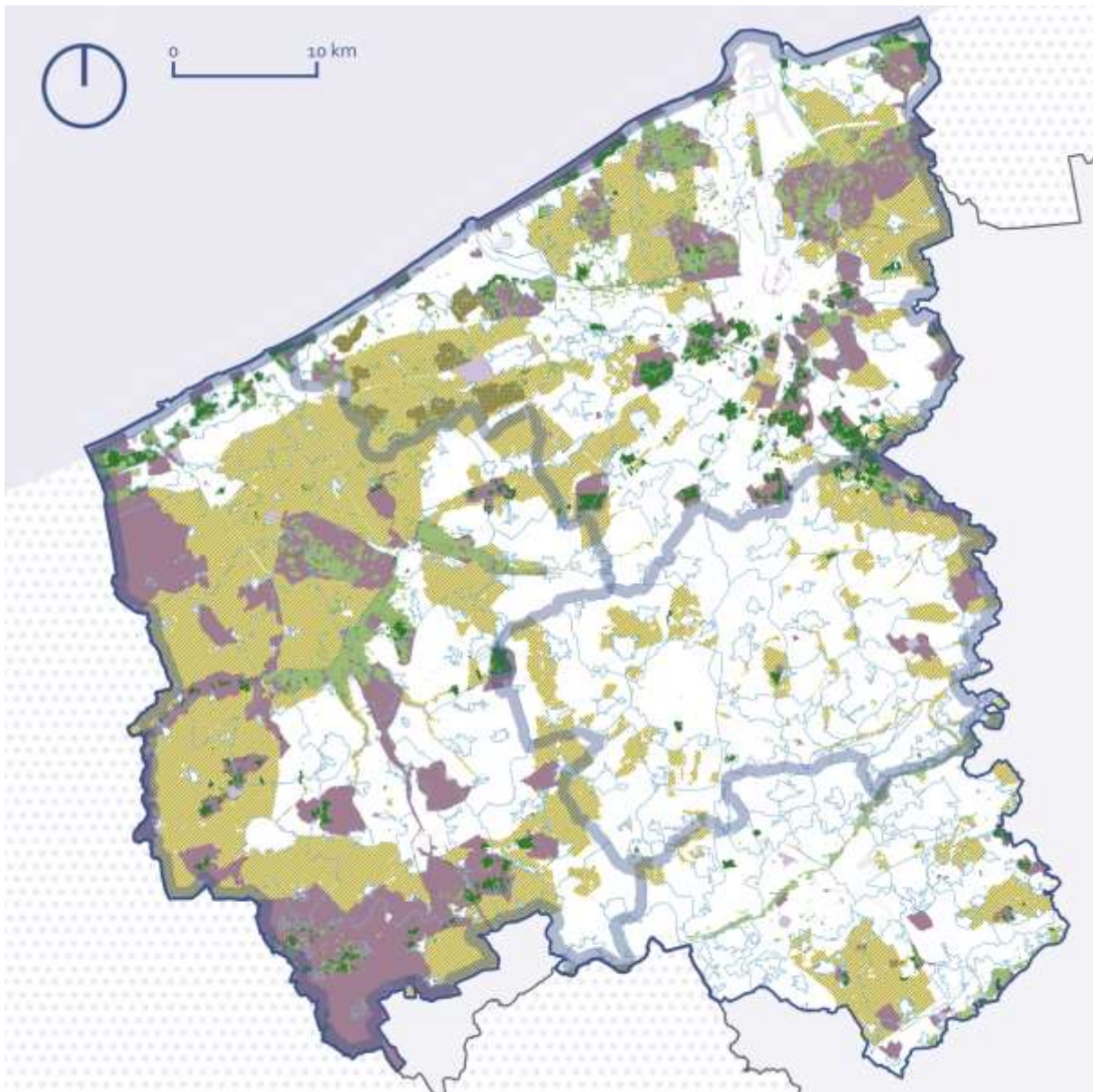
5.2. Ruimte, leefmilieu en landschap

5.2.1. Landschap

De Westhoek is een enorm uitgestrekt en uitgesproken open, landelijk gebied waarvan ongeveer 10% erkend is als natuur en 30% erkend als landschappelijk geheel. 94% van de totale oppervlakte is open ruimte wat De Westhoek tot het grootste open ruimtegebied van Vlaanderen maakt. In tegenstelling tot de rest van Vlaanderen zijn er nog veel relatief gave landschappen aanwezig.

Grosso modo kent de Westhoek zijn 3 zones waar verschillende cultuurhistorische landschappen en landschappelijke gehelen voorkomen. Deze vind je zowel:

- in de kustzone (met onder meer de duinen, de IJzermonding en de Moeren).
- in de IJzer- en Handzamevallei (met onder meer de komgronden van Lampernisse).
- in de West-Vlaamse Heuvels (met zowel de heuvelzone als het Hoppeland).

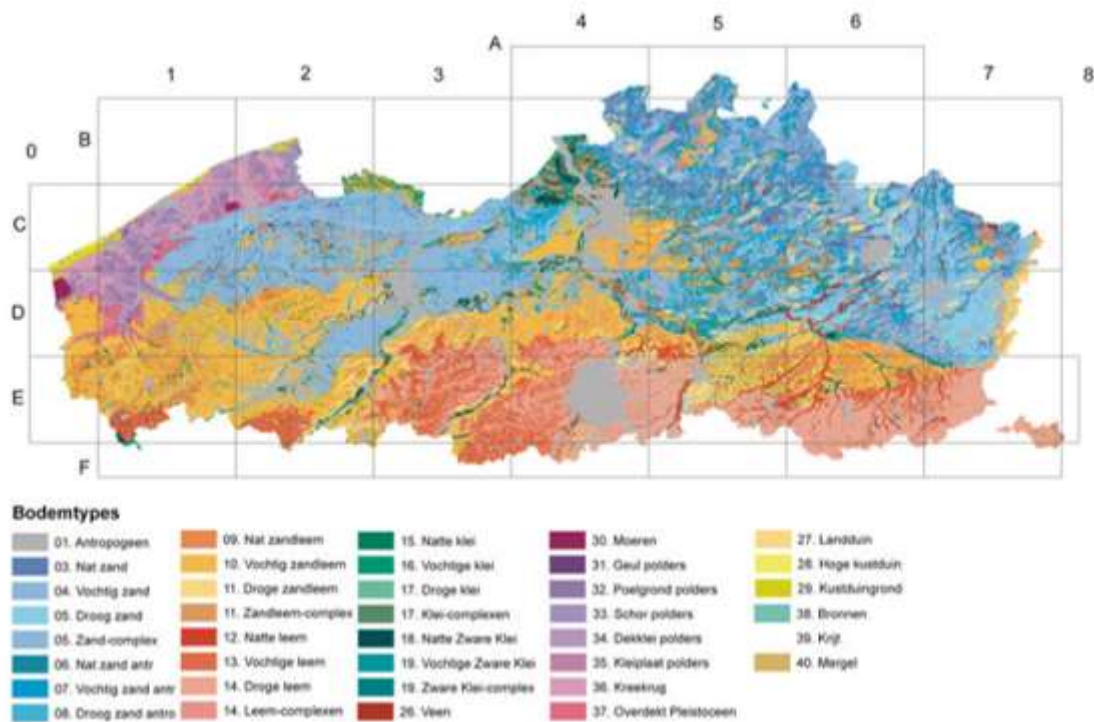
Landschappelijke kwaliteit van het landschap

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed | Agentschap voor Natuur en Bos | Provincie West-Vlaanderen, 2022

5.2.2. Bodem

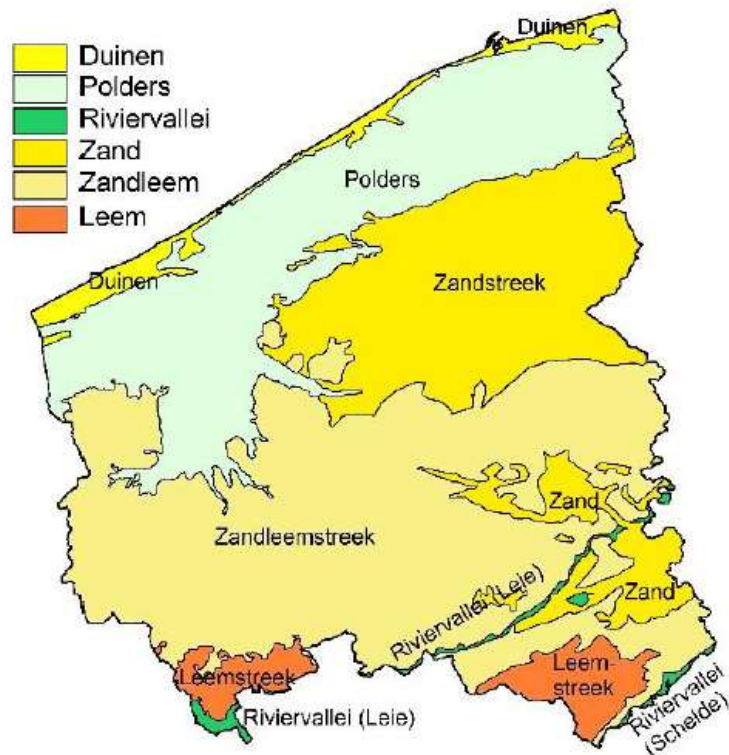
Het bodemgebruik wordt van oudsher bepaald door de waterhuishouding, de bodem en het reliëf. De Westhoek kent veel afwisseling in één gebied. De polders gaan over in de zandleemstreek (en een klein deel in de zandstreek) om vervolgens over te gaan in de leemstreek. De Westhoek heeft een vruchtbare bodem van vooral zandleem.

Bodemkaart van Vlaanderen

Bron: Ondersteunend Centrum GIS-Vlaanderen, Instituut voor de aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen (IWT) en het Laboratorium voor Bodemkunde van de Universiteit Gent

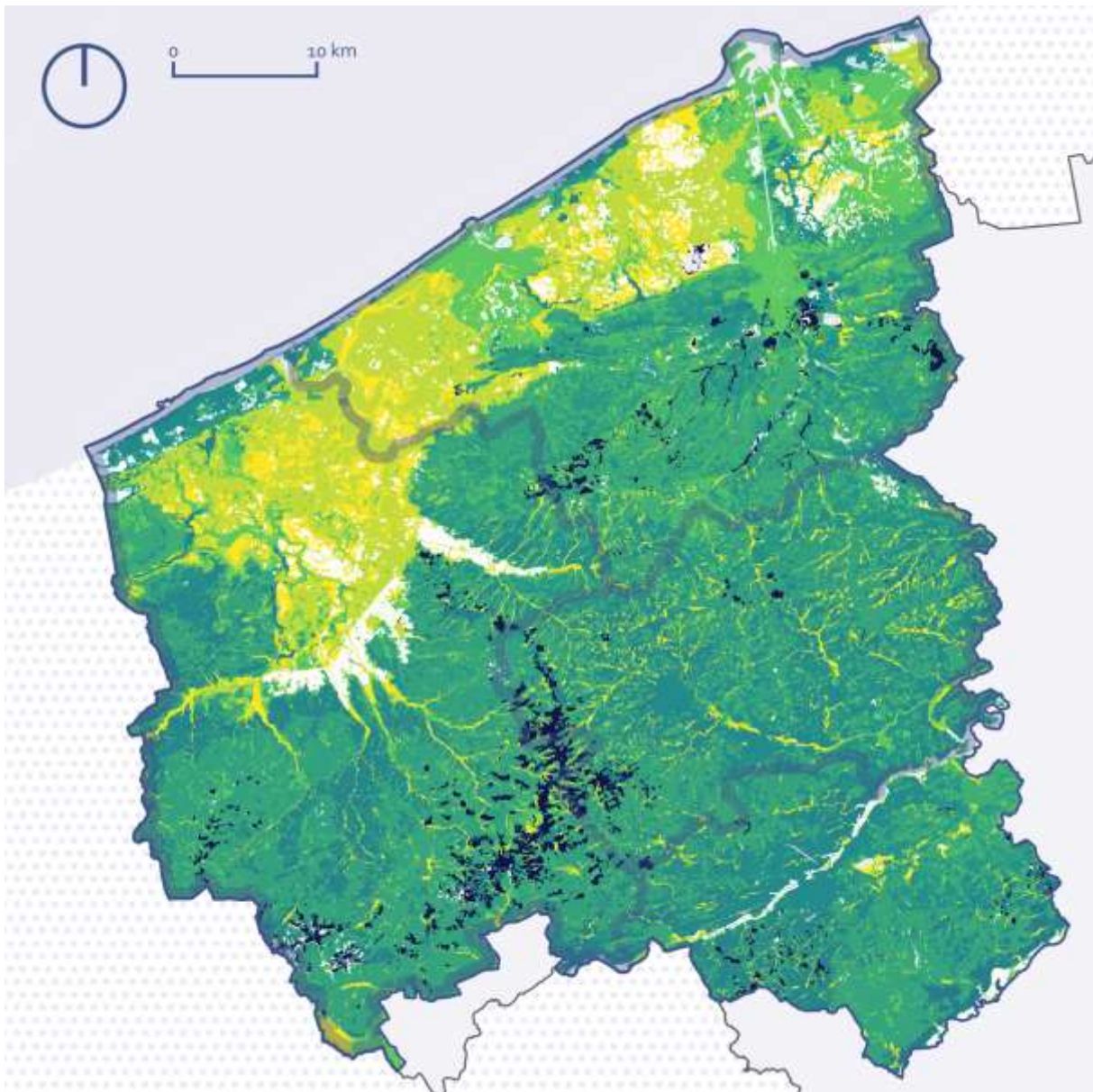
Bron: https://www.researchgate.net/figure/Figuur-65-Bodemkaart-van-Vlaanderen-Bron-Ondersteunend-Centrum-GIS-Vlaanderen_fig3_275639912

Bodemstreken van West-Vlaanderen.

Bron: Hotspots van biodiversiteit in West-Vlaanderen, Olivier Dochy en Pieter Vanormelingen, 2023.

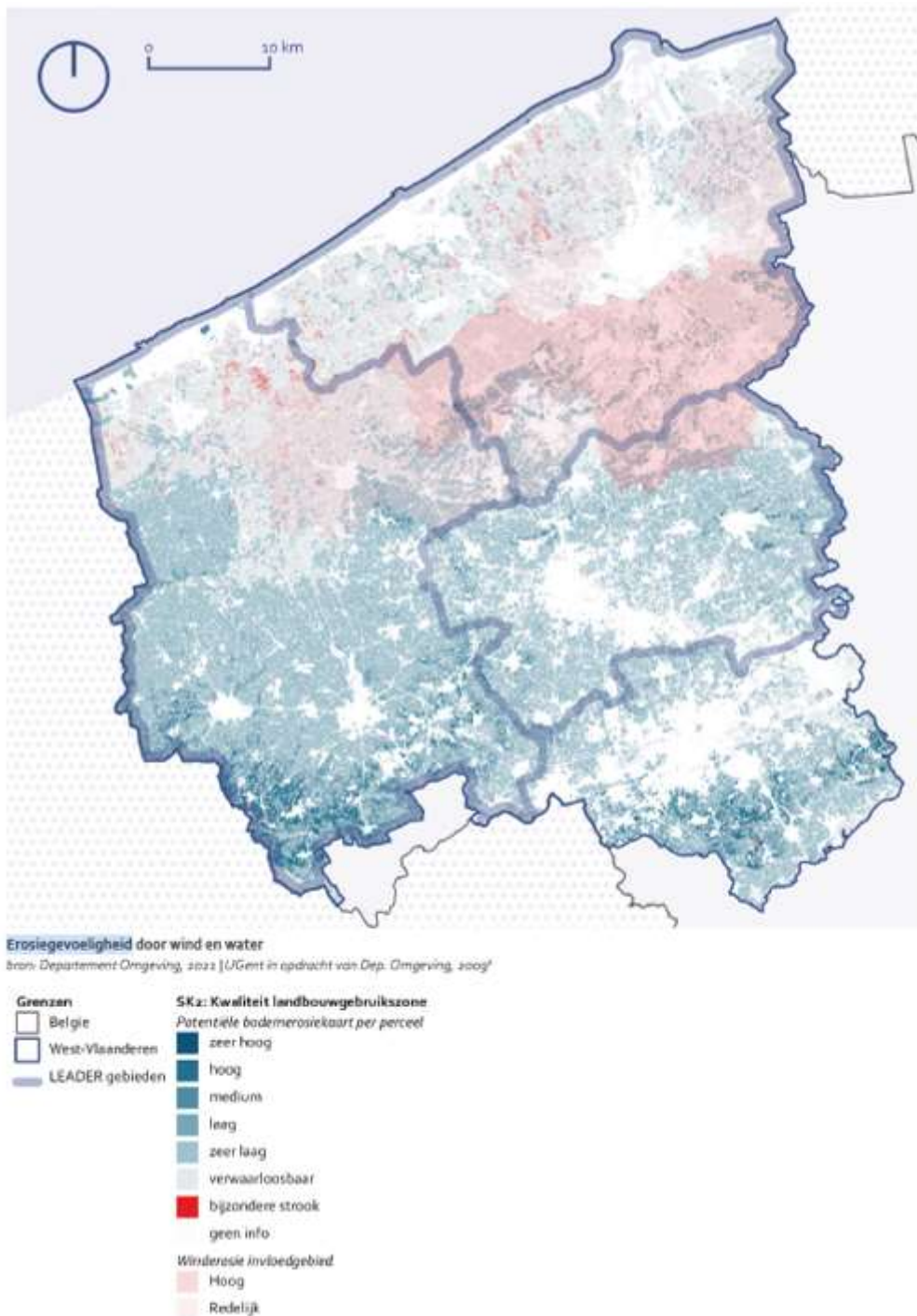
De Westhoek bevat al een groot natuurgebied met de vallei van de IJzer, het draagt sterk bij aan het hydrologische systeem, de opslag van koolstof. Hier kunnen we die opslag echter nog verhogen. In de West-Vlaamse Heuvels is koolstofopslag minder van toepassing. Echter om de sponswerking van het landschap te stimuleren is het uitbreiden van het bosnetwerk een must. Meer houtige landbouwproductie (voedselbossen, houtproductie, ...) kunnen hier ook toe bijdragen. De polders lenen zich ook goed voor koolstofopslag. Dit potentieel wordt echter onderbenut door akkerbouw. Een verhoogde groenteproduktie verhoogt ook de watervraag. Meer inzet op graslanden en waterextensieve gewassen is hier nodig.

Potenties voor koolstofopslag in de bodem
 bron: Agentschap Natuur en Bos | EcoPlan

5.2.3. Erosie

Afbakening van gebieden gevoelig aan winderosie in Vlaanderen
Bron: Eindrapport, Universiteit Gent, Vakgroep Bodembeheer

Voor de West-Vlaams Heuvels zijn erg gevoelig voor erosie maar ook de omliggende gebieden moeten rekening houden met erosie.

Van de 18 Westhoekgemeenten:

- hebben 10 gemeenten (Diksmuide, Heuvelland, Houthulst, Ieper, Koekelare, Kortemark, Langemark-Poelkapelle, Poperinge, Vleteren en Wervik) een erosiecoördinator en een erosiebestrijdingsplan.
- hebben 6 gemeenten (Alveringem, De Panne, Koksijde, Lo-Reninge, Nieuwpoort en Veurne) geen erosiecoördinator en geen erosiebestrijdingsplan. Dit zijn allemaal gemeenten uit de noordelijke Westhoek die minder last hebben van erosie.
- hebben 2 gemeenten (Mesen en Zonnebeke) een samenwerking met Inagro opgestart om een erosiecoördinator aan te stellen en een erosiebestrijdingsplan op te maken.

5.2.4. Ruimtebeslag

Het ruimtebeslag in de regio bedraagt 19,2% (2019). Dit is ruim minder dan het West-Vlaams gemiddelde van 28,1% en het Vlaams gemiddelde van 33,3%. Geografisch gezien zijn er enkele uitschieters op vlak van ruimtebeslag, zoals in de kernen van Ieper, Poperinge of Veurne.

Het grootste deel van het ruimtebeslag zijn woningen (37,7%), gevolgd door transportinfrastructuur (21,5%), en overige bebouwde terreinen (10,1%).

Opvallend is dat er de laatste jaren relatief weinig open ruimte in de regio verloren ging, in vergelijking met de rest van de provincie of Vlaanderen, zie onderstaande cijfers:

- Open ruimte verloren tussen 2013 en 2019 in het Leadergebied: 4.192 m²/dag (of 0,42 ha/dag);
- Open ruimte verloren tussen 2013 en 2019 in West-Vlaanderen: 11.862 m²/dag (of 1,19 ha/dag);
- Open ruimte verloren tussen 2013 en 2019 in het Vlaams Gewest: 50.549 m²/dag (of 5,05 ha/dag).

5.2.5. Verharding

De regio kent minder bebouwing en verharding dan gemiddeld in de provincie en Vlaanderen:

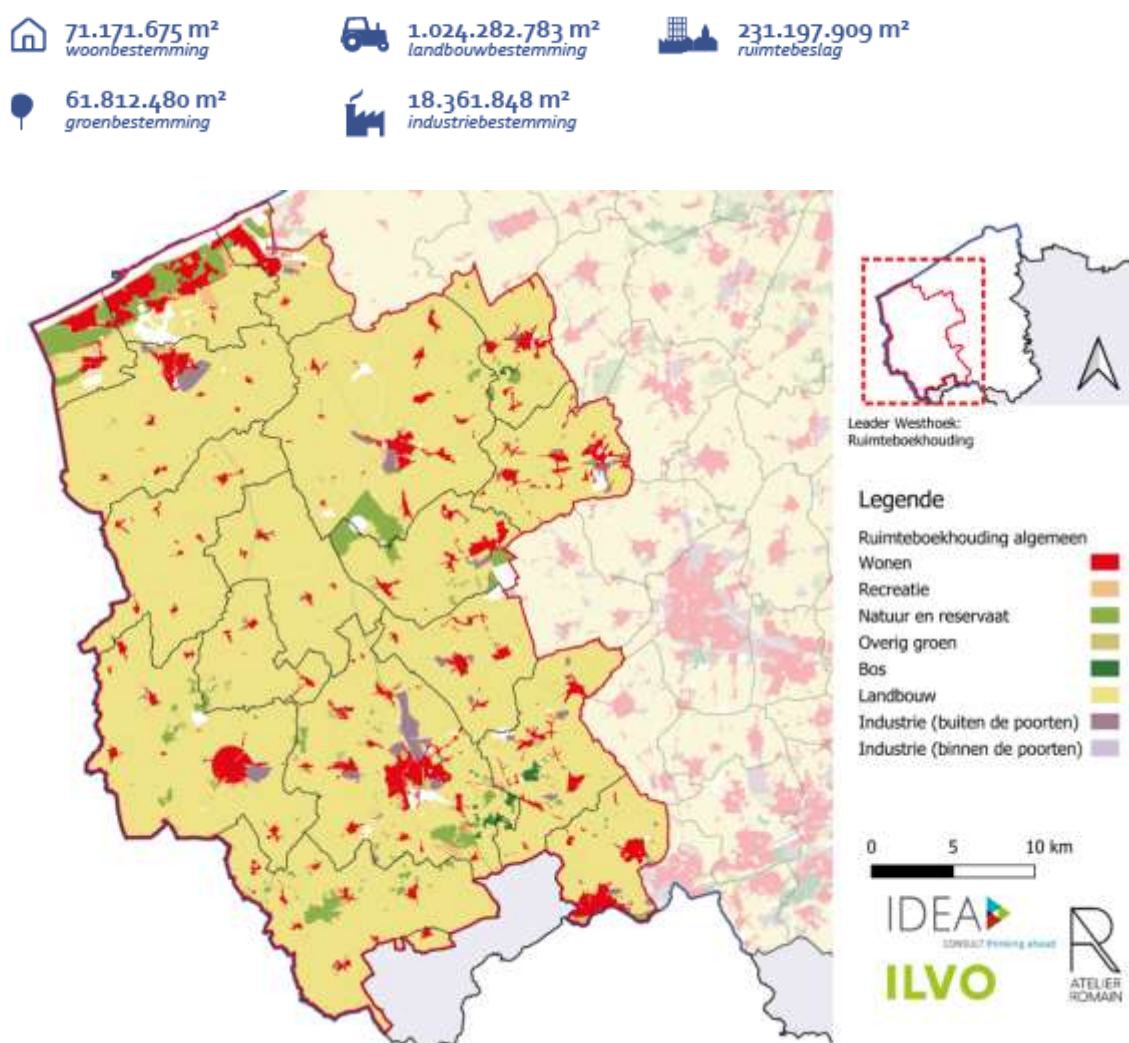
- Van het ruimtebeslag (zie hierboven) is 37% van de ruimte verhard, of 7,1% van de totale oppervlakte versus 12,3% W-Vlaanderen en 14,4% voor Vlaanderen;
- De bebouwing, of de grondoppervlakte ingenomen door gebouwen, bedraagt 3% versus 5% voor West-Vlaanderen en 5,2% voor Vlaanderen.

5.2.6. Verweving

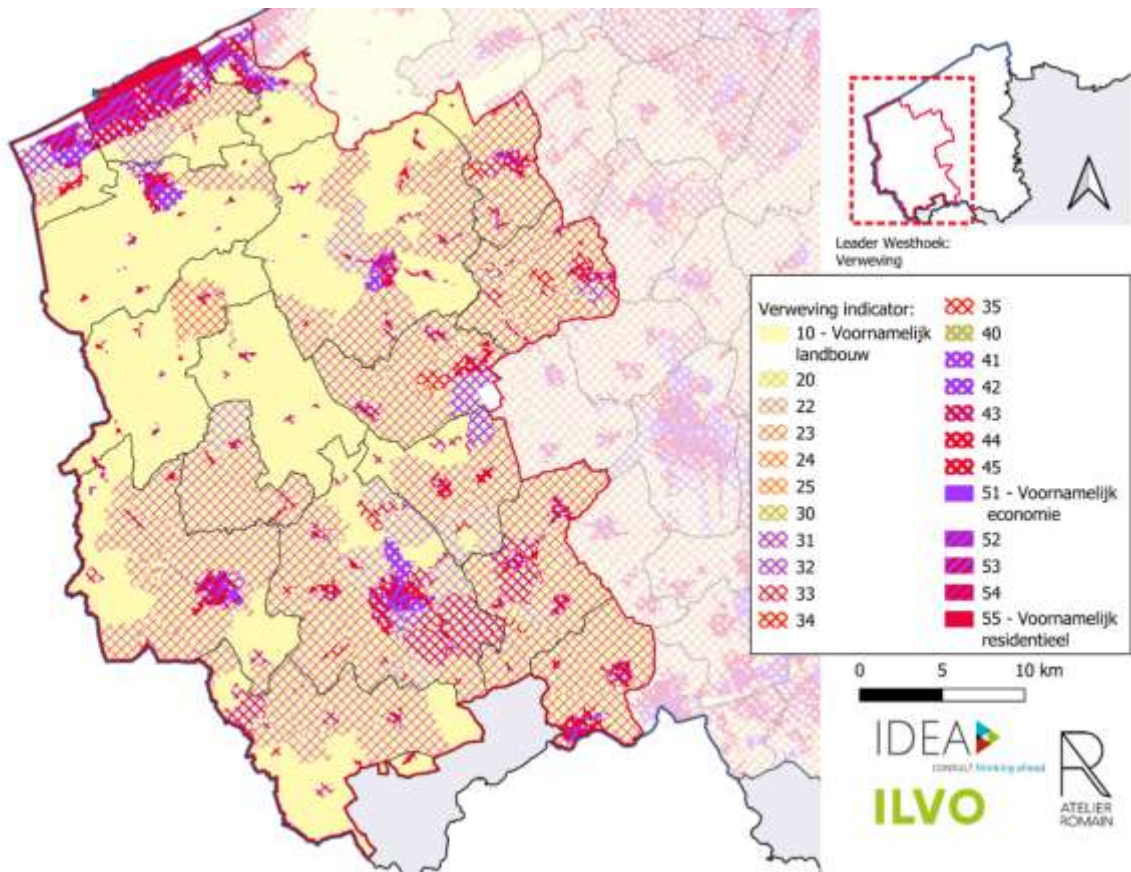
Waar de regio zich op het gewestplan (zie figuur 1) aandient in homogene kleuren, met grote gehelen landbouw (85,6% van de ruimte is bestemd voor landbouw), compacte kernen, KMO- en industriezones aan de rand van de kernen en een beperkt aantal groengebieden, is de realiteit minder compact en samenhangend.

De realiteit is er één van meer verwevenheid van functies, verspreide bebouwing (zowel wonen als economie) en een eerder lage ruimteproductiviteit (zie figuur 2)

Rode mazen verwijzen naar verweving tussen landbouw en wonen, paarse mazen naar verweving tussen landbouw en andere economie (KMO). Toch blijven er nog grote gehelen dominante landbouwgebieden, wat in andere delen van West-Vlaanderen niet meer het geval is.

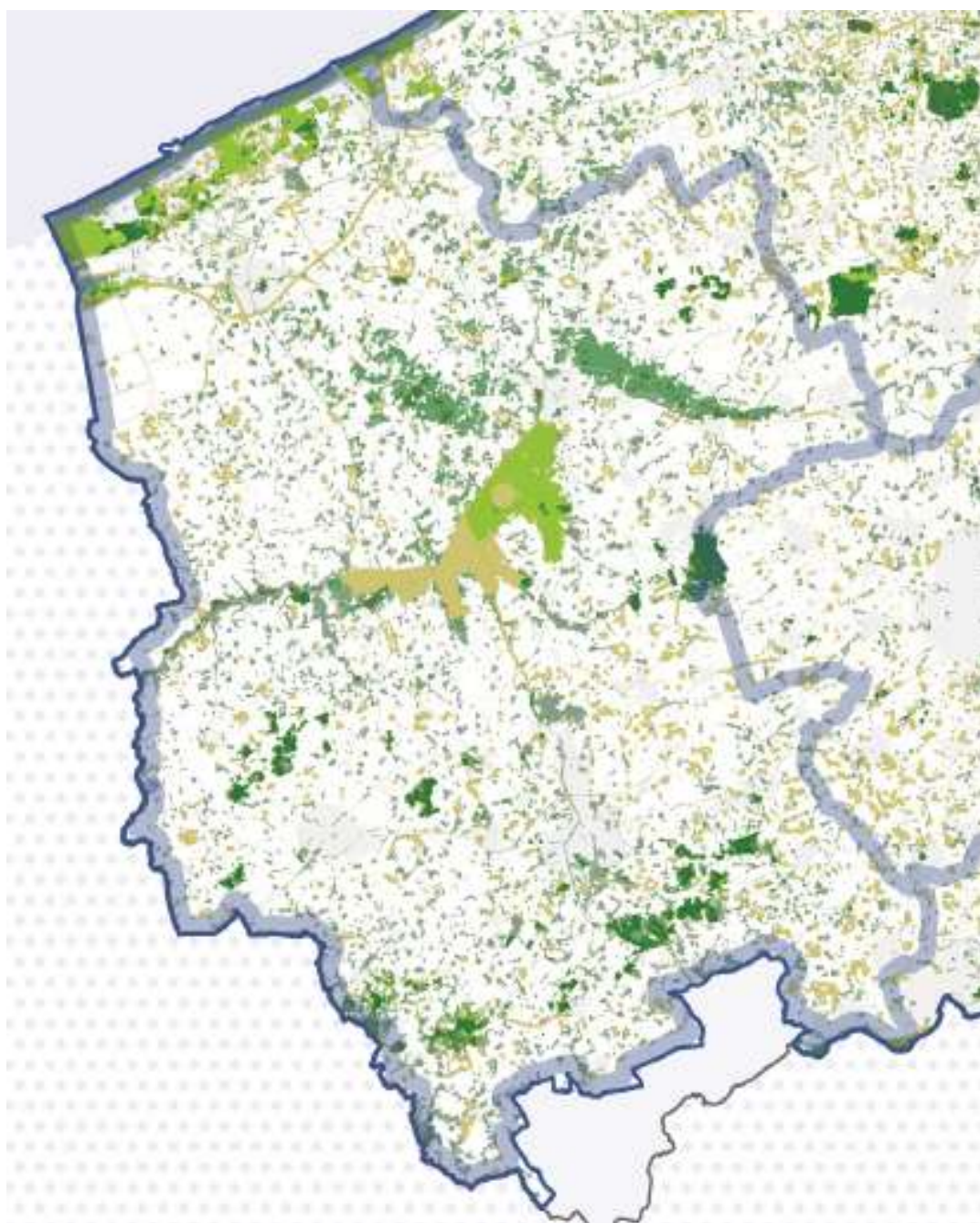

Figuur 1: de regio naar bestemming op het gewestplan

Figuur verweving van functies

5.2.7. Groen en natuur

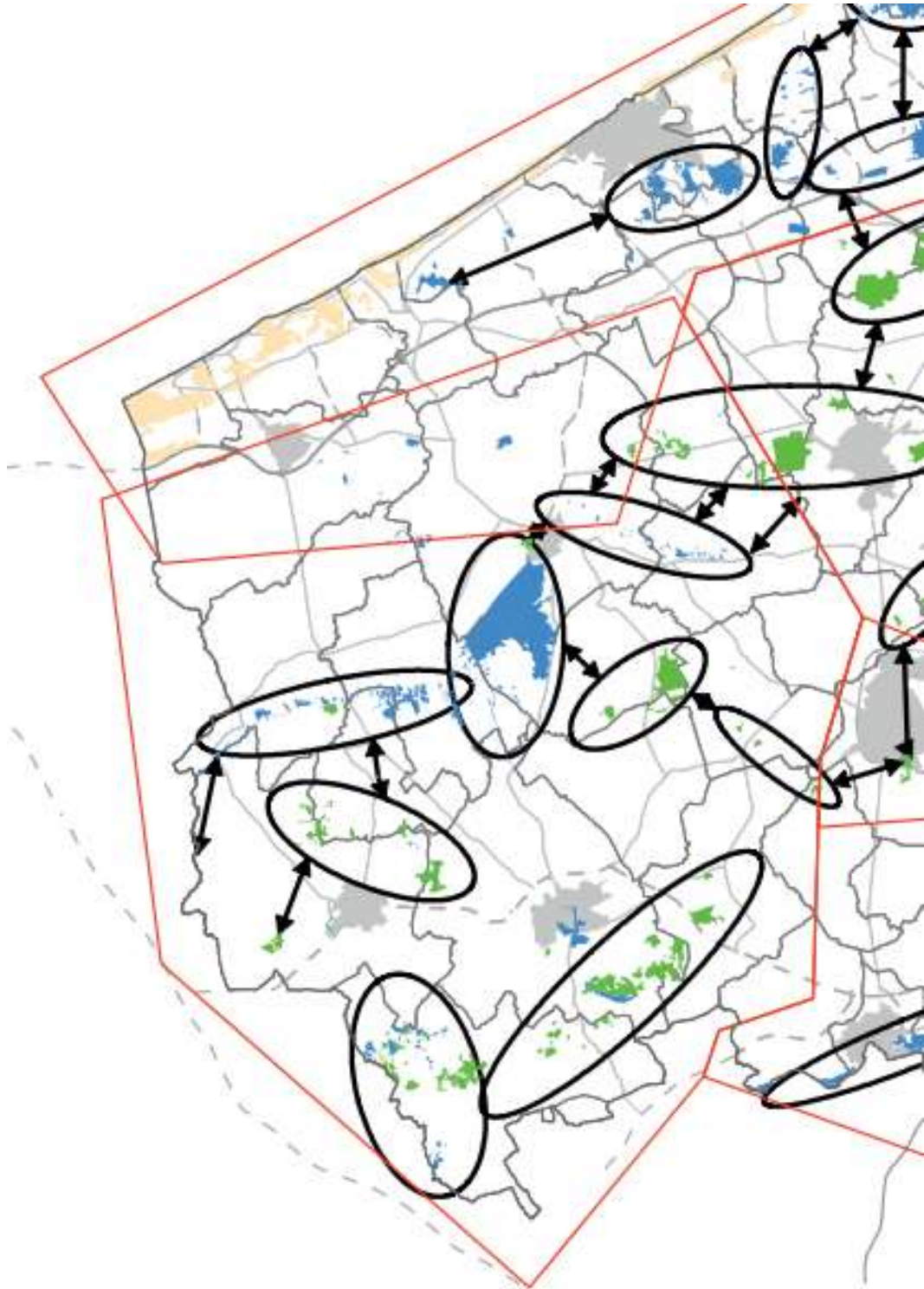

Kaart detaillering van natuurelementen in het West-Vlaamse landschap

bron: Biologische waarderingskaart, Gebieden van het VEN & IVON, Ramsar, Historische graslanden langs waterlopen, Historische permanente graslanden en andere permanente graslanden, Natuurbeheerplannen | Geopunt; Landschapselementen rond/binnen landbouwgebruikspcelen | Provincie West-Vlaanderen

Grenzen	Detaillering van het West-Vlaamse landschap
 Belgie	 Landschapselementen rond/binnen landbouwgebruikspercelen
 West-Vlaanderen	 Aanwezigheid kleine landschapselementen
 LEADER gebieden	 Bossen
 Kernen	 VEN & IVON
	 Ramsar
	 Natuurbeheerplannen
	 Historisch permanente graslanden en andere permanente graslanden
	 Historische graslanden langs waterlopen
	 Biologisch waardevolle en zeer waardevolle gebieden

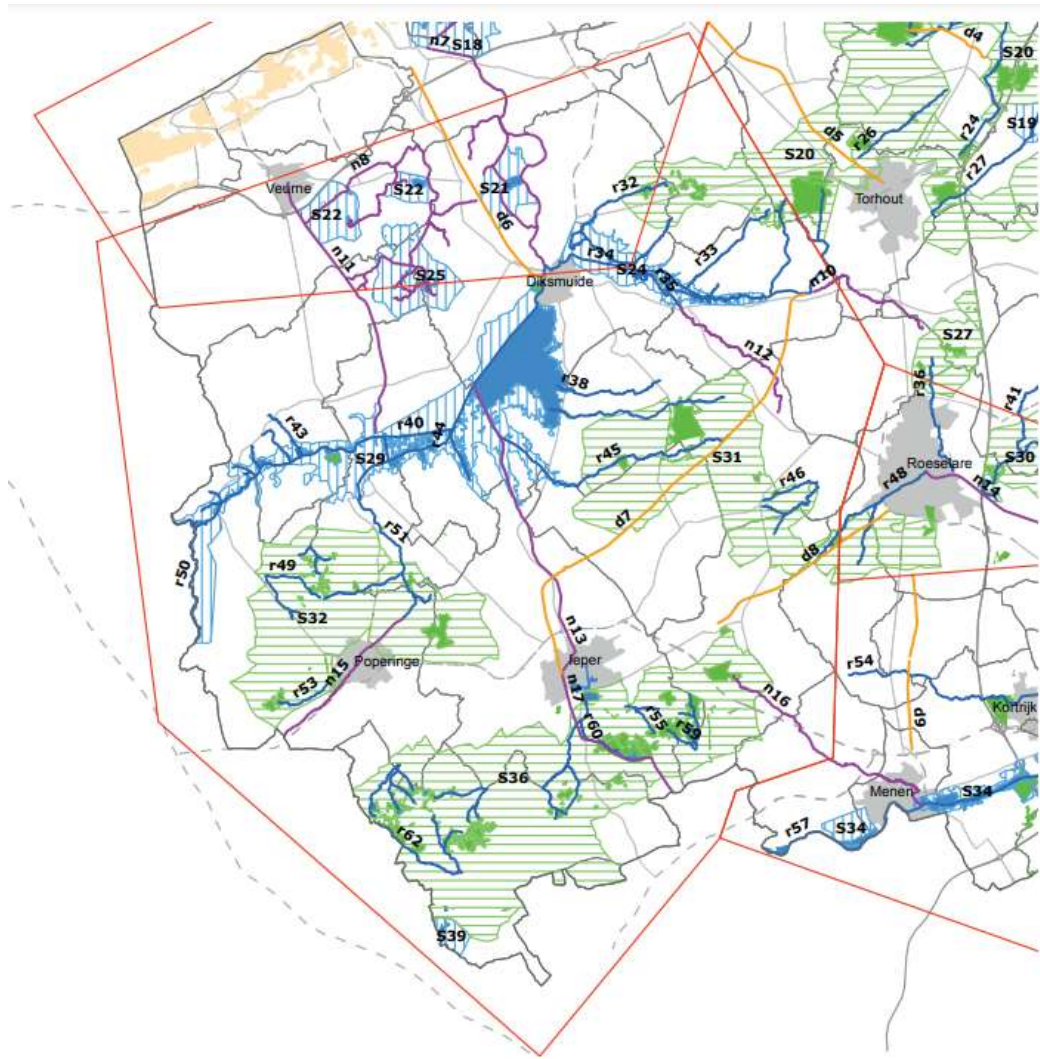
In de meest beschermde gebieden zijn al actoren (ANB, Natuurpunt, ...) en instrumenten (aankoopbeleid, natuurinrichting, natuurbeheerplannen, ...) actief die het behoud en herstel van biodiversiteit op zich nemen. Leader kan deze versterken maar werkt beter aanvullend op de hiaten in de huidige werking en biedt zo een oplossing voor de achteruitgaande biodiversiteit die niet gecoverd wordt door het reguliere natuur/biodiversiteitsbeleid. Leader kan ook inhaken en versterkend werken op andere instrumenten in het landbouwgebied die op zich alleen vaak onvoldoende toereikend zijn om alle uitdagingen het hoofd te bieden (ecoregelingen, beheerovereenkomsten).

Kaart natuurverbindingen, Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen
Het graslandencomplex van Lampernisse-Zoutenaai is eveneens belangrijk en staat niet aangeduid op bovenstaande kaart.

Legende

- droge natuurkerengebieden
- natte natuurkerengebieden
- mariene natuur
- cluster natuurkerengebieden
- verbinding natuurkerengebieden

Kaart selecties natuurverbindingen Westhoek, Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen

Contradictoir met het beeld van een 'ontharde' regio, is er slechts een beperkte aanwezigheid van buurt- en wijkgroen:

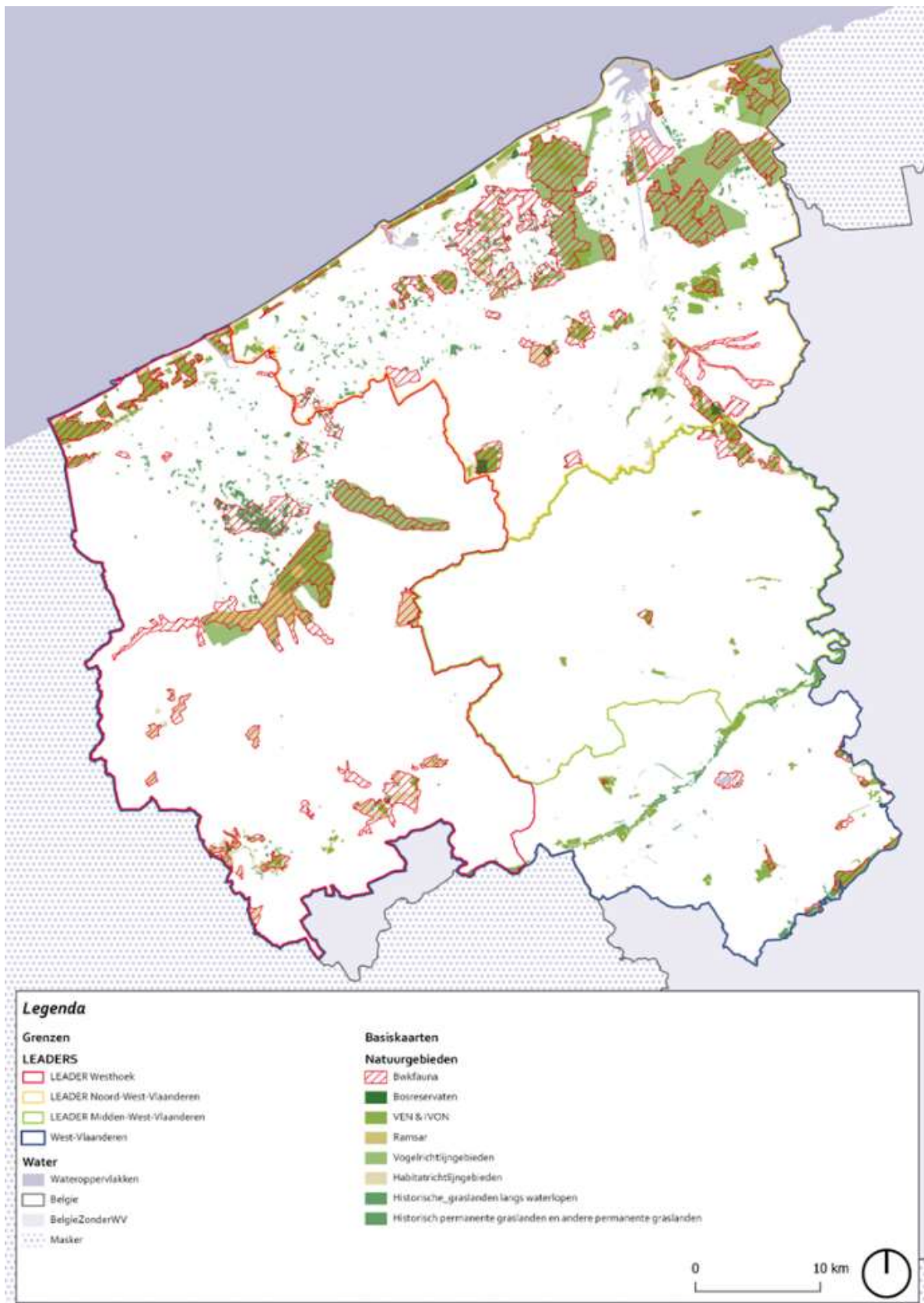
- Het buurtgroen (minimale oppervlakte van 0,2ha) bedraagt 8,3% van de oppervlakte versus 9,9% in West-Vlaanderen of 23,9% in Vlaanderen;
- Het wijkgroen (minimale oppervlakte van 10 ha) bedraagt 7,1% van de oppervlakte versus 8% in West-Vlaanderen en 20,9% in Vlaanderen.

Wat meer grootschalige natuurgebieden of groengehelen betreft herkennen we (zie figuur 3):

- natuurgebieden in het Noorden langs de kuststrook, voornamelijk duinengebieden.
- de IJzervallei die een groot gebied beslaat in het midden van de regio.
- de bosgebieden op de West-Vlaamse Heuvels in het zuiden.

Lijnvormige en houtige kleine landschapselementen (KLE's) zijn aanwezig in het landbouwlandschap, maar zeer sterk versnipperd.

Inzetten op toegankelijk groen is voor Leader Westhoek een belangrijke uitdaging

Figuur groenvoorzieningen

De Westhoek heeft heel veel open ruimte en groene gebieden maar de natuurgebieden zijn niet altijd aaneengesloten. Een versterking van bepaalde groene verbindingen komt de biodiversiteit ten goede. Ook de beken en de beekvalleien blinken niet uit in biodiversiteit gezien de slechte waterkwaliteit van heel wat beken.

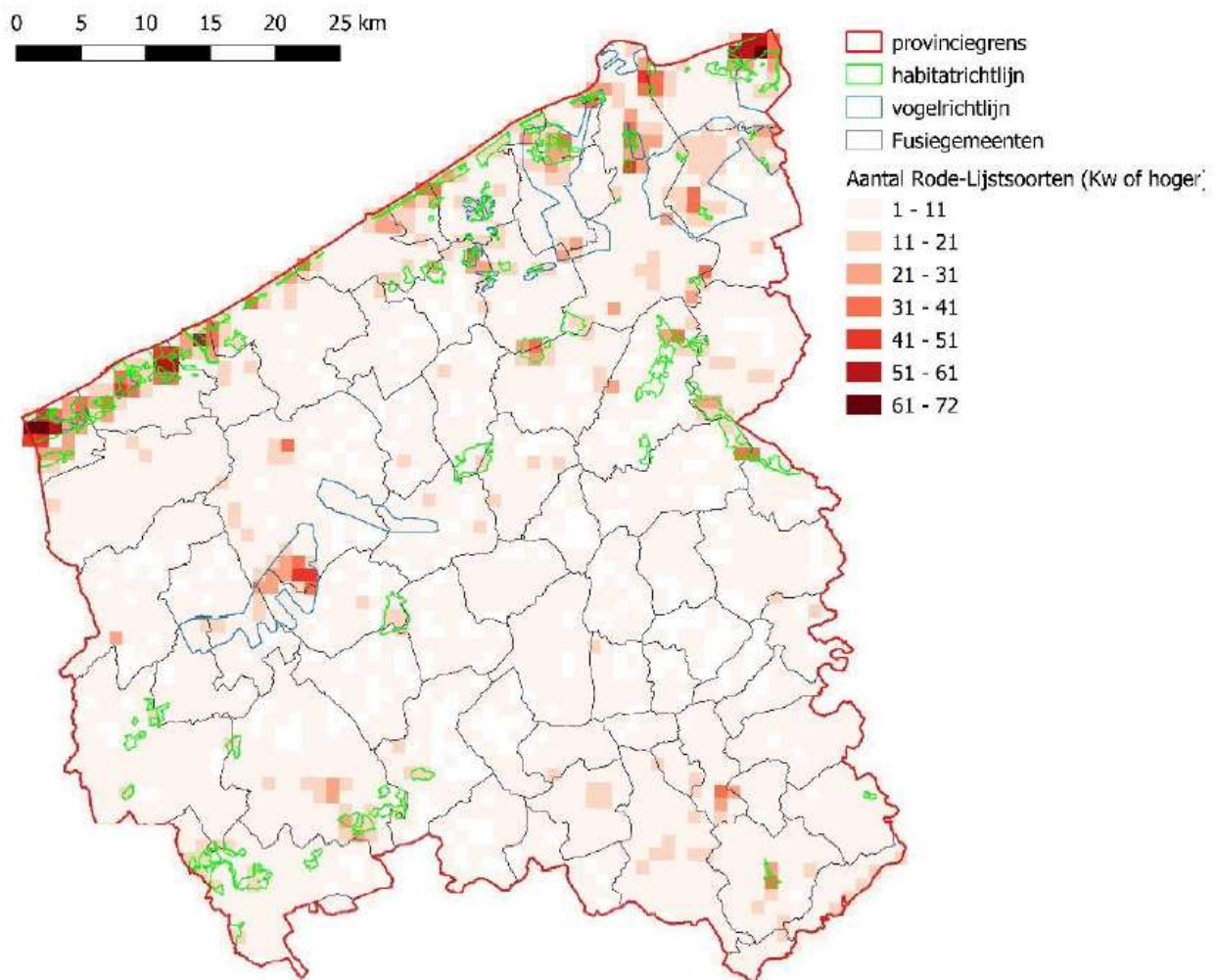
De polders worden vooral gekenmerkt door een grote dooradering van grachten. Zij zijn als ecosysteemdienst wellicht minder relevant. Lijnvormige en houtige kleinschalige landschapselementen zijn wel aanwezig in het landbouwlandschap maar zeer sterk versnipperd. Rond Ieper zijn enkele grootschalige waterelementen aanwezig die zich eventueel kunnen aanbieden voor extra ecosysteemdiensten.

Bovenstaande kaarten tonen aan dat in de Westhoek veel niet-aaneengesloten, kleine natuurgebieden voorkomen. Deze stapstenen met elkaar verbinden kan zo de biodiversiteit verhogen en een groter leefgebied aanreiken. Het realiseren van deze verbindingen behoeft vaak een veel langduriger en grootschaligere uitwerking om volledig functioneel te kunnen zijn.

Op bovenstaande kaarten komt de biodiversiteit buiten deze natuurkernen (die soms binnen de natuurkernen niet of in mindere mate aanwezig is) niet in beeld maar hier kan Leader met kleine inspanningen veel betekenen voor extra biodiversiteit.

Beide bovenstaande suggesties zullen elkaar ook wederzijds versterken.

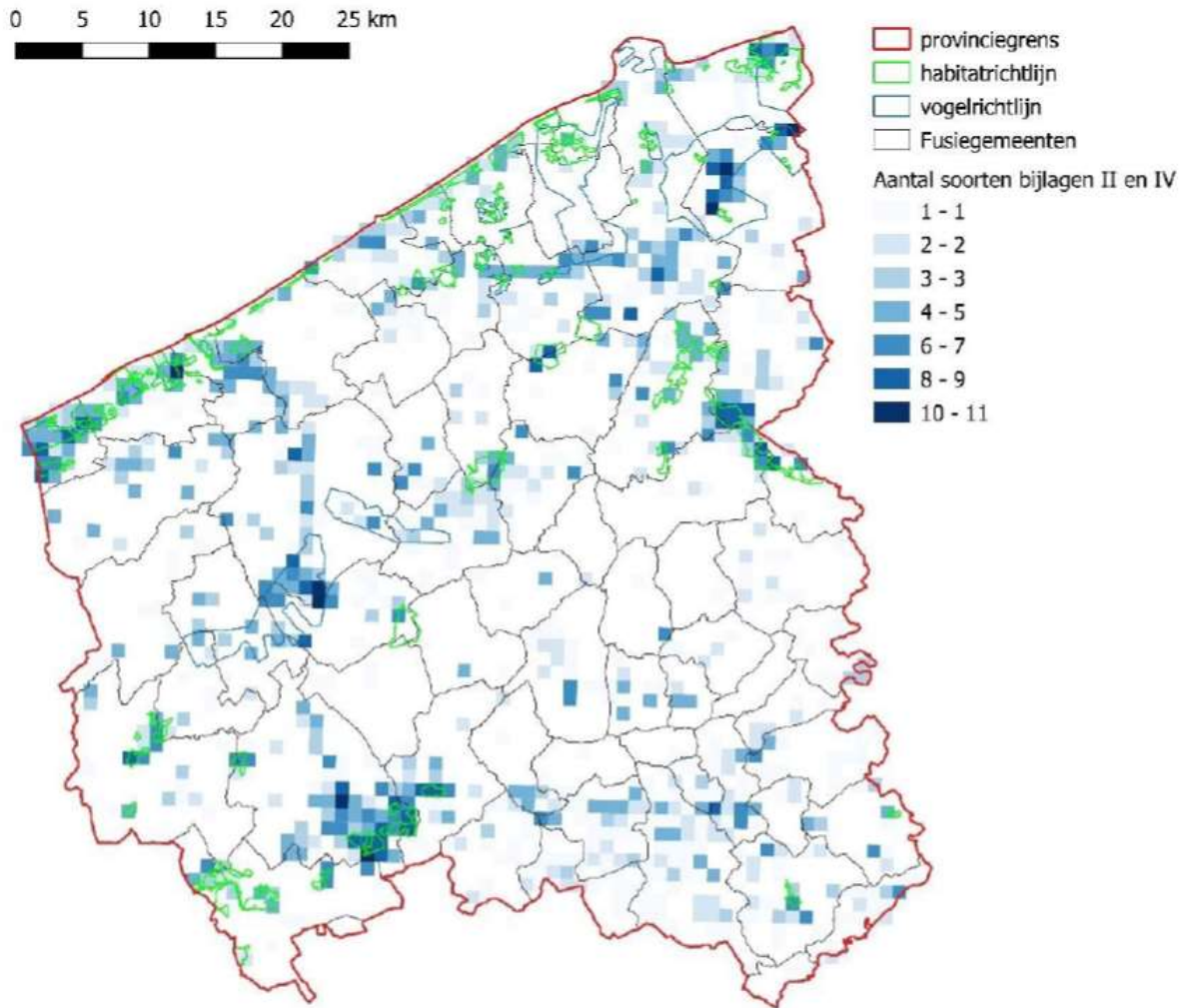
5.2.8. Biodiversiteit

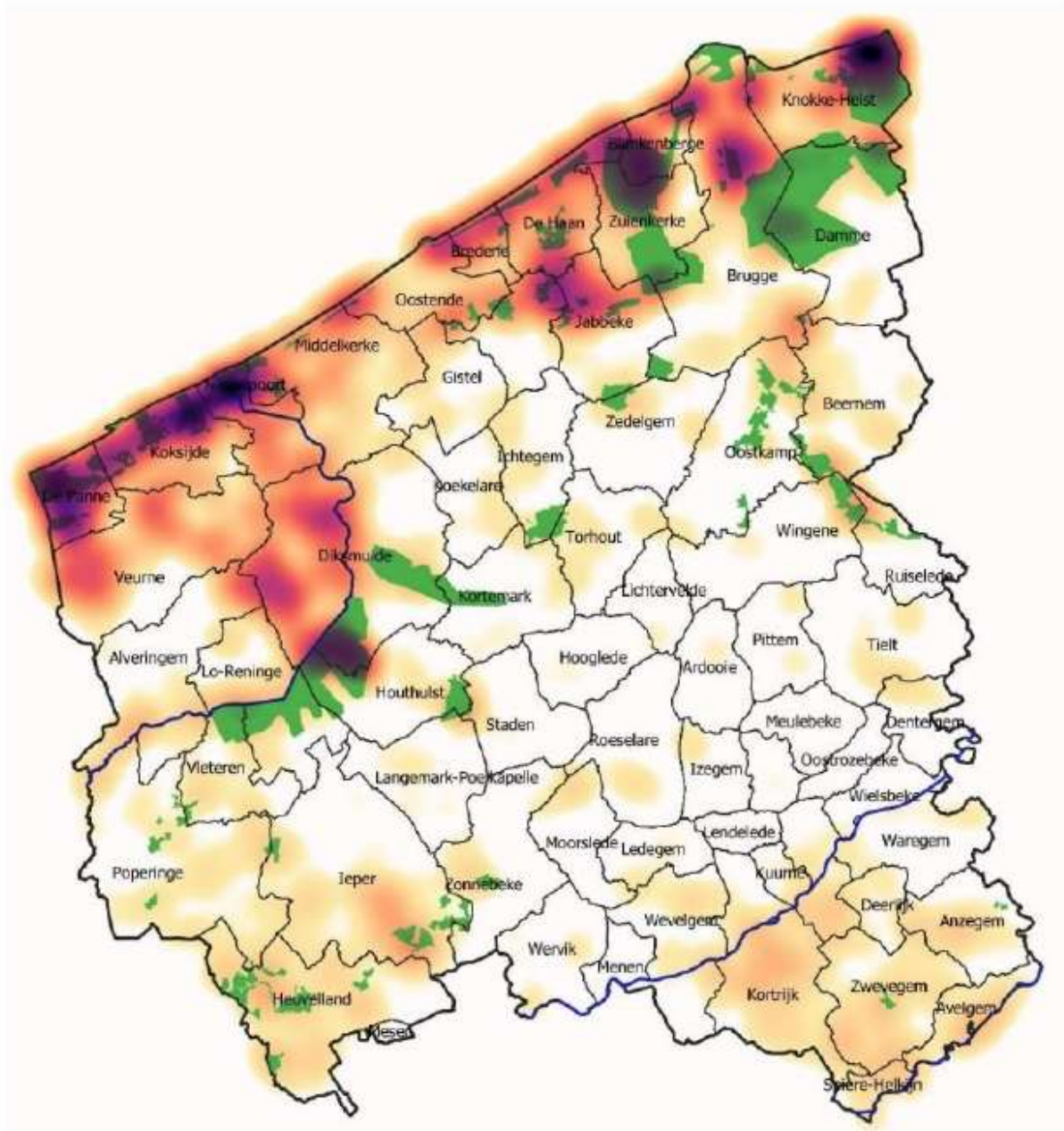
Bovenstaande kaart geeft aan waar 'rodelijstesoorten' werden waargenomen. Het gaat om alle soorten in de categorie 'kwetsbaar' of nog meer bedreigd zijn dan 'kwetsbaar'. Deze soorten omvatten onder meer broedvogels, amfibieën en reptielen, zoogdieren, planten, mossen, libellen, lieveheersbeestjes, dagvlinders, saproxyle bladspruitkevers, sprinkhanen en krekels, en zweefvliegen.

Vooraf in de duinenstrook, de IJzervallei en de West-Vlaamse Heuvels komen 'rodelijstesoorten' voor. Bron: Hotspots van biodiversiteit in West-Vlaanderen, Olivier Dochy en Pieter Vanormelingen, 2023.

In de Westhoek zijn al vele jaren inspanningen geleverd om een goed leefgebied voor de geelgorzen te bevorderen. Geelgorzen houden van halfopen landschappen, zoals landbouwgebied met heggen en houtkanten. In het broedseizoen hebben ze een veilige plaats nodig om hun nest te maken en in de winter hebben ze zaden nodig om te overleven. De voorbije jaren legden 59 landbouwers in de Westhoek samen 60 ha percelen aan waar akkervogels wintervoedsel en dekking vinden. Begin 2023 werden 1050 geelgorzen geteld. dit is een vooruitgang ten opzichte van de vorige jaren.

Bovenstaande kaart toont aan welke Europees beschermde soorten (de soorten van bijlage II en IV van de Habitatrictlijn) werden waargenomen in West-Vlaanderen. Vooral in de duinenstrook, de IJzervallei en de West-Vlaamse Heuvels komen Europees beschermde soorten voor. Bron: Hotspots van biodiversiteit in West-Vlaanderen, Olivier Dochy en Pieter Vanormelingen, 2023.

Bovenstaande kaart toont het voorkomen aan van alle provinciaal prioritaire en provinciaal belangrijke habitattypische soorten (verrekend per km²) in West-Vlaanderen. Hoe donkerder de kleur, hoe belangrijker de locatie. ‘Provinciaal prioritaire soorten’ zijn soorten in moeilijkheden waarvoor een bepaalde provincie beduidend belangrijker is dan de andere als je dit bekijkt vanuit het perspectief van het Vlaamse gewest. Wanneer in een provincie een prioritaire soort beter beschermd wordt, dan betekent dit onmiddellijk een beduidende verbetering voor de Vlaamse situatie. De Westhoek is in zijn geheel belangrijk voor deze ‘Provinciaal prioritaire soorten’. Bron: Hotspots van biodiversiteit in West-Vlaanderen, Olivier Dochy en Pieter Vanormelingen, 2023.

In de Westhoek zijn er heel wat soorten die prioritair ondersteund kunnen worden. Sommigen zijn ook op Vlaams niveau al ondersteund via SBP's (Soortenbeschermingsprogramma's) of aangeduid als Provinciale doelsoorten.

Onderstaande geeft een overzicht van verschillende potentiële doelsoorten, alsook mogelijke acties die vanuit LEADER ondersteund kunnen worden om deze soorten te ondersteunen.

Doelsoorten in de bebouwde omgeving:

Heel wat bestaande subsidiekanalen focussen op ingrepen in natuurgebieden of het buitengebied. In de Westhoek zijn er echter verschillende soorten die ook binnen de bebouwde kom hun leefgebied hebben en waar lokale acties een groot verschil kunnen maken. Voor deze soorten zijn vaak ook geen acties op grote schaal noodzakelijk. Een school, buurtcomité of enkele particulieren die samen aan de slag willen kunnen al een groot verschil maken voor deze doelsoorten. Ook in tuinen is er nog veel potentieel voor deze soorten, op voorwaarde dat de eigenaars bereid zijn hun tuin aantrekkelijk te maken voor deze soorten. Dit vraagt zowel de zin om de soort te ondersteunen, als een duidelijk beeld van welke ingrepen een positief effect kunnen hebben.

Eikelmuis: De Eikelmuis komt voornamelijk voor in het centrum van Veurne en de kustgemeenten (De Panne, Koksijde, Nieuwpoort). Vooral het voedselaanbod (zaden en alle soorten fruit) kan nog verbeterd worden in de woonkernen aangezien heel wat tuinen minder en minder geschikt (inheems) groen bevatten om dit voedsel te leveren. Het promoten of aanplanten van fruitbomen, kleinfruitstruiken, maar ook inheemse soorten zoals hazelaar, meidoorn en sleedoorn kan deze soort ondersteunen. Deze acties zijn ook goed te combineren met bv. het vergroenen van wijken of buurtpleintjes. Het promoten van aandacht voor de soort enerzijds bij lopende initiatieven, alsook het uitwerken van specifieke projecten met de eikelmuis als doelsoort kunnen deze soort verder ondersteunen binnen zijn huidige habitat.

Ook bestrijdingsmiddelen tegen ander ongedierte kan nadelig zijn voor deze soort. Verder sensibiliseren rond het vermijden van rattenvergif of andere pesticiden bij particulieren in bepaalde regio's kan de soort mogelijks ook ten goede komen.

De bestrijding van invasieve exoten (struiken als Chinese rimpelroos, mahonie, sneeuwbes, ... cf. LIFE-project Dunias) en deze vervangen in tuinen en openbaar groen door inheemse soorten (zie poster <https://www.natuurenbos.be/life-dunias/nieuws#14%20februari%202023> en dan in het bijzonder soorten die voor de eikelmuis een meerwaarde kunnen bieden en in de duinstreek goed groeien), komt de eikelmuis ten goede.

Huiszwaluw: De huiszwaluw kent nog populaties in verschillende gemeenten van de Westhoek zoals Ieper, Vleteren, Veurne... Ze maken hun nesten aan de buitenmuren van gebouwen, enerzijds boerderijen, maar ook gewone woningen. In sommige wijken zijn ze graag geziene gasten, maar sommige inwoners ervaren deze soort als hinderlijk vanwege de uitwerpselen of het lawaai. Nochtans zijn er eenvoudige oplossingen zoals mestplankjes om dit aan te pakken, maar het idee van "niet aan mijn gevel" leeft in sommige wijken nog sterk. Acties die inzetten op het behoud van huiszwaluwen op de locaties waar nu populaties gekend zijn, zijn van groot belang. Een populatie verhuist namelijk niet gewoon enkele meters wanneer ze verjaagd worden, maar kunnen direct een hele afstand verhuizen en dus lokaal verdwijnen. Om de soort op zijn plaats te houden is vooral de juiste mindset nodig bij de buurtbewoners en in zekere mate ondersteuning voor nestgelegenheid of voedsel/modder aanbod (natte/vochtige locaties in de buurt zoals poelen). Zeker met de droge voorjaarsperiodes die we

meemaken en het verdwijnen van koeien uit de weide (c.q. trappelzones met modder) is het aanbieden van modderpoeltjes belangrijk. Poelen op zich bieden geen meerwaarde want deze hebben doorgaans geen blote modder, tenzij er koeien in trappelen.

Vleermuizen: Vleermuizen vinden vaak hun nestgelegenheid in gebouwen (op zolder in oude of monumentale gebouwen, maar ook in bijvoorbeeld de spouwmuur van gewone woningen). Binnen de bebouwde zones zijn er echter ook verschillende uitdagingen zoals lichtbarrières of het verdwijnen van verblijfplaatsen door bijvoorbeeld het opspuiten van spouwmuren. Vaak zijn er echter conflicten met andere prioriteiten zoals bijvoorbeeld isolatienormen. Standaard zou er voor vleermuizen geen verlichting mogen zijn tenzij deze echt nodig is omwille van de verkeersveiligheid aan een bijvoorbeeld een kruispunt. Acties zoals gericht geplaatste vleermuisvriendelijke verlichting kunnen alternatieven bieden, maar worden nog te weinig uitgevoerd. Het aanpassen van klemtoonverlichting op historische gebouwen met potentie voor kraamkolonies van vleermuizen, het versterken van vliegroutes en het aanbieden van foerageergebieden, ... helpen de vleermuizen.

Ook in verband met het isoleren en renoveren zijn er nog gemiste kansen. Het vermijden van isolatie is uiteraard niet wenselijk gelet op andere doelstellingen, maar door het bewustzijn van de kans op vleermuizen in een spouwmuur te verhogen, waardoor bijvoorbeeld het uitvoeren van werken op bepaalde tijdstippen gepromoot kan worden, kunnen er soms al problemen vermeden worden. Hiervoor is echter een samenwerking tussen verschillende sectoren (architecten, bouwpromotoren, natuursector) nodig om kennis uit te wisselen en haalbare protocollen bij renovaties af te toetsen.

Gierzwaluwen: Gierzwaluwen zijn niet zo talrijk aanwezig in de Westhoek en in relatief kleine aantallen omdat er niet zo veel grotere bewoningskernen zijn. De restauratie van oudere gebouwen waarbij nestholtes verdwijnen, vormen een bedreiging. Natuurinclusieve bouwtechnieken promoten met bijvoorbeeld inmetselfbare nestholtes bij restauratie en nieuwbouw kunnen een oplossing bieden.

Doelsoorten in het buitengebied:

Vleermuizen: Vleermuizen komen naast de woonkernen ook voor in het buitengebied. Vooral geschikte jachtterreinen en een sterke verbinding tussen de jachtterreinen zijn hiervoor cruciaal. Het realiseren van donkere corridors in het landschap (bijvoorbeeld langs waterlopen) helpt de vleermuizen. Kleine ontbrekende schakels (enkele tientallen meters) zijn voor sommige soorten al genoeg om een foerageerroute te onderbreken. Voor Vleermuissoorten die typisch zijn voor bosrijke en parkachtige omgeving (grootoorvleermuis, franjestaart) kan het kleinschalig verbinden van naburige bosjes en herstel van drevenstructuren een daadwerkelijke meerwaarde bieden. Voor de bestaande gekende kolonies van eerder schaarse, gebouwbewonende soorten (bijvoorbeeld laatvliegers) zijn donkerte-corridors in de vliegroutes en stapsteentjes struweel op (de vliegroute naar) de foerageerplekken een extra ondersteuning.

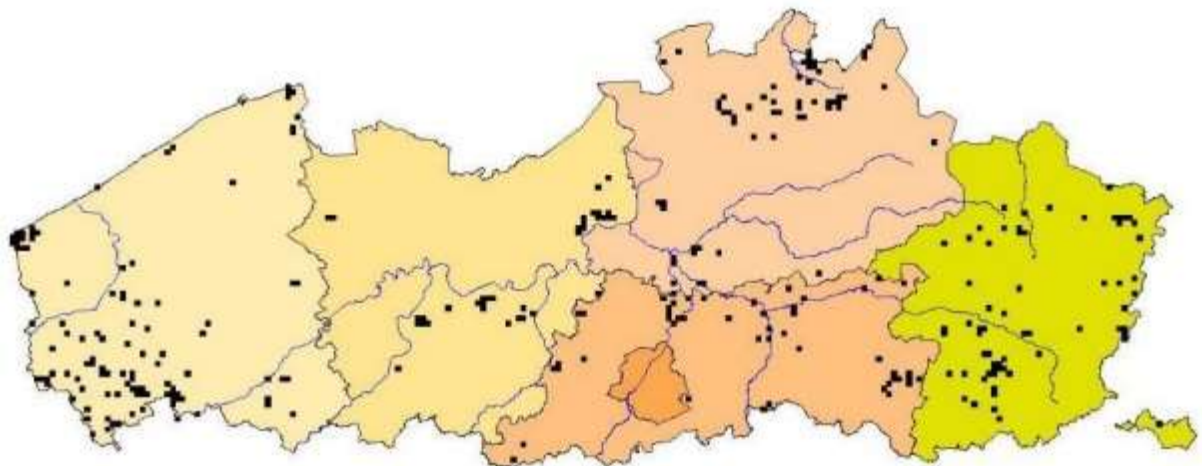
Voor projecten vanaf 2000 euro (incl. BTW) kan er in sommige gevallen een beroep gedaan worden op Projectsubsidie Soorten van ANB, maar ook kleinere lokale initiatieven kunnen op de juiste plaats het verschil maken voor de vleermuissoorten.

Kamsalamander: De Kamsalamander is verspreid over nagenoeg de ganse Westhoek met uitzondering van de polders. Zowel aan de kust en in het zuiden van de Westhoek zijn verschillende populaties di opgenomen in het Vlaams soortenbeschermingsplan (SBP). Hier gaat het zowel over populaties in en rond beheerde natuurgebieden (Kust regio en Soortbeschermingszone Heuvelland) als populaties die

volledig binnen landbouwgebied gelegen zijn (regio Houthulst, Langemark-Poelkapelle, Vleteren, Wervik en Zonnebeke). Voor alle populaties geldt prioritair het versterken van de huidige populaties door het voorzien van geschikte land- en waterbiotoop, alsook het verbinden van bestaande populaties om isolatie van populaties te vermijden.

Voor projecten ter ondersteuning van de Kamsalamander vanaf 2000 euro (incl. BTW) kan er beroep gedaan worden op Projectsubsidie Soorten van ANB of voor beheerde gebieden vanaf 3000 euro (incl. BTW) op Projectsubsidie Natuur wanneer deze binnen de SBP-zones liggen. Kleinere projecten (minder dan 2000 euro) of projecten die tussen SBP-gebieden gelegen zijn en dus toekomstige verbindingen proberen te realiseren komen echter niet (altijd) in aanmerking voor deze subsidies. Nochtans kan in het kader van stapstenen realiseren ook met kleinere bedragen al winst geboekt worden voor de Kamsalamander.

Het is een moeilijk waarneembare soort en bij het brede publiek dus onvoldoende gekend. Algemeen sensibiliserende acties met een breed verhaal over water, amfibieën, poelen, kleine landschapselementen, biodiversiteit kunnen bijdragen aan het draagvlak om deze soort te ondersteunen.

Verspreiding in Vlaanderen van de kamsalamander

Geelgors: De regio in Heuvelland, Poperinge en Alveringem langs de grens met Frankrijk is de laatste zone waar de Geelgors nog voorkomt in de provincie West-Vlaanderen. Vooral het voorzien van voldoende wintervoedsel is van groot belang, gezien deze soort bij ons overwintert. In de winter bestaat het dieet vooral uit granen, die de afgelopen jaren voorzien werden op akkers via beheersovereenkomsten van de VLM en een actie van Regionaal Landschap Westhoek met de groenbemester “Japanse haver”. Nieuwe alternatieven om het voedselaanbod te blijven garanderen dringen zich echter op, gezien wisselende successen in de zaadvorming bij Japanse haver door extreem weer in de zomermaanden of veranderende omstandigheden in het landbouwbeleid op Vlaams niveau, wat een impact kan hebben op het succes van de beheersovereenkomsten. Experimentele projecten/maatregelen voor deze soort zouden via LEADER ondersteund kunnen worden.

Weidevogels: Weidevogels zoals Grutto, Kievit en Wulp zijn op Vlaams niveau beschermd en het behoud/herstel wordt via een Soortenbeschermingsprogramma ondersteund. De velduil is eveneens een grondbroeder in vooral grasland en Lampernisse is op dit moment het enige gebied in Vlaanderen waar deze soort geregeld en met meerdere aantallen broedkoppels tot broeden komt. Vooral de

toegang tot geschikte broedhabitat (natte graslanden) en de mogelijkheid om een legsel succesvol groot te brengen, zijn pijnpunten voor weidevogels. Dit komt in de praktijk neer op het verdwijnen van natte graslanden, alsook verlies van broedsels door vroegere maaiwerken (voordroogkuil in het voorjaar). Het behoud van graslanden en hierop uitgesteld maaien zijn belangrijke factoren voor het behoud van deze soorten. Enerzijds verdwijnen graslanden nog vaak gezien deze minder opbrengen ten opzichte van bouwland, anderzijds worden de resterende graslanden intensiever gebruikt en is het uitstellen van de eerste maaibeurt niet altijd haalbaar binnen de bedrijfsvoering. Er bestaan beheerovereenkomsten binnen de afgebakende weidevogelgebieden en daarnaast ook ad-hoc vergoedingen voor nestbescherming maar deze vereisen in de eerste plaats dat de landbouwer het nest tijdig opmerkt en er iemand kan langskomen om de nodige beschermingsmaatregelen te nemen. Nieuwe mogelijkheden om natte graslanden te behouden, later te maaien en toch een plaats te geven in de hedendaagse bedrijfsvoering zouden deze soorten sterk vooruit helpen. Ook de algemene problematiek van verdroging speelt deze soorten parten. Projecten die inzetten op water vasthouden en vernatting komen weidevogels dus ook ten goede, mits deze in de juiste gebieden gesitueerd zijn (zie Soortbeschermingsprogramma Weidevogels).

Kievit: Kieviten maken hun nesten ook op braakliggende akkers vanaf maart. Het eerste legsel grootbrengen duurt meestal tot eind april-begin mei. Dit is echter ook de periode waarin de werkzaamheden op de akkers beginnen, met als gevolg dat heel wat nesten verstoord of vernietigd worden. Net als bij de weidevogels is het verzoenen van de broedcyclus van deze vogels met de hedendaagse landbouwpraktijken een uitdaging. Een maatregel die in het verleden al projectmatig werd onderzocht (en als ecoregeling momenteel wordt aangeboden) is de latere inzaai van mais (geen veldbewerking voor 10 mei). De impact van deze maatregel of andere mogelijke alternatieven en hun plaats in een hedendaagse bedrijfsvoering kunnen nog verder verkend worden aan de hand van pilootprojecten. Verder is ook belangrijk dat landbouwers die Kieviten op hun akker opmerken, weten waar ze terecht kunnen met hun melding zodat eventuele nestbeschermende maatregelen genomen kunnen worden zonder dat dit voor de landbouwer een hele tijdsinspanning vraagt. De ecoregeling 'verlate inzaai' werd ingevoerd om nesten te helpen beschermen. De kuikens, eens uit het ei, vinden in een intensief akkerlandschap niet het meest geschikte opgroei gebied.

Bruine, Blauwe en Grauwe Kiekendief: Het noorden van de Westhoek (IJzervallei s.l. en Westkustpolder) herbergt de belangrijkste populatie van de Bruine kiekendief van Vlaanderen, terwijl de Moeren ook voor Blauwe en Grauwe kiekendief van groot belang is. Vooral een voldoende groot voedselaanbod (muizen en kleine zangvogels) en het beschermen van nesten zijn belangrijk voor deze soorten. Het voedselaanbod is vooral een verhaal op grote schaal, waarbij op landschapsniveau met verschillende partners moeten kunnen worden samengewerkt om een kwalitatieve omgeving te creëren die een groot prooiaanbod kan bieden aan de kiekendieven. De nestbescherming is zoals bij Kievit en Weidevogels op kleinere schaal vooral een kwestie van maatwerk en manieren zoeken om in de huidige bedrijfsvoering hiermee om te gaan. Vooral het informeren en ondersteunen van landbouwers bij nestbescherming is hierin van groot belang om hen in dit verhaal betrokken te houden.

Wilde bijen, vlinders en andere insecten: Wilde bijen, vlinders en andere insecten en ongewervelden vallen over het algemeen nog vaak uit de boot als het gaat over soortenbeschermingsprogramma's of specifieke gesubsidieerde acties/projectoproepen. Nochtans zijn er zowel in de woonkernen als op het buitengebied heel wat mogelijkheden om deze soorten te ondersteunen, zelfs met kleinschalige ingrepen door bv. particulieren of lokale besturen. Het voorzien van voldoende voedsel en nestgelegenheid is vaak de kern van de zaak voor deze brede doelgroep. Meer bloemen voorzien,

extensiever groenbeheer of het voorzien van diverse groevormen van groen (struiken, bomen, grasland) zijn vaak al voldoende om een grote stap voorwaarts te zetten.

Ook zijn er enkele zaken die het behoud van insecten bemoeilijken. Zo is er vaak een desinteresse (of zelfs vijandigheid) tegenover het 'onkruid' en de 'slordigheid' die bepaalde insecten net nodig hebben maar mensen zijn niet geneigd om hen te willen beschermen. Nochtans liggen insecten aan de basis van heel wat voedselketens en zijn heel wat vogels, egels en amfibieën afhankelijk van een voldoende groot aanbod insecten voor hun voedsel. Anderzijds wordt de impact van wat je voor insecten kan doen vaak onderschat. Heel wat mensen kijken richting de landbouw om de achteruitgang van insecten een halt toe te roepen, maar vergeten daarbij dat ook in de woonkernen er nog heel wat verbetering mogelijk is op openbaar domein of in private tuinen (of ze denken dat wat ze in hun tuin doen slechts een druppel op een hete plaat is). In de eerste plaats kan gerichte communicatie om het draagvlak voor insecten te verhogen, alsook duidelijk te maken dat iedereen zijn steentje kan bijdragen aan hun behoud kan al een positief effect hebben.

Zomertortel: De Westhoek herbergt één van de belangrijkste resterende broedclusters van Vlaanderen van de zomertortel. De zomertortel wordt ondersteund op Vlaams niveau via een soortenbeschermingsprogramma. Mogelijke acties voor de zomertortel zijn een aangepast bermbeheer, biodiversiteitsmaatregelen in het landbouwgebied gericht op voedselaanbod, houtkanten en struwelen, ...

Steenuil: is niet zo zeldzaam en heeft nog een redelijke populatie. De Steenuil is aaibaar, hoorbaar en komt vaak dicht bij bebouwing voor. Ze eet naast knaagdieren ook grotere ongewervelden. Leader kan inzetten op leefgebiedverbeterende maatregelen: knotwilgbeheer, nestkasten, belang van biodiverse graslanden, 'vuile' hoekjes, bermen en huiskavels.

Akkervogels: De akkervogels worden ondersteund op Vlaams niveau via een soortenbeschermingsprogramma. De focus kan liggen op patrijs, veldleeuwerik, grauwe gors, gele kwikstaart en ringmus (de ringmus is stilaan dé ambassadeur van de Westhoek aan het worden). Akkervogels kunnen in het buitengebied worden ondersteund maar ook in eerder diffuus-bebouwde zones. Mogelijk acties die een aanvulling vormen op coregelingen en beheersovereenkomsten: plukjes struikgewas in de bermen, stimuleren van extensiever en faunavriendelijk bermbeheer op bermen waar randinvloeden uit de landbouw de botanische potenties beperken, zorgen voor extra areaal wintervoedsel, ...

Algemene sensibiliserende acties:

Voor alle bovenstaande soorten kan ook extra ingezet worden op sensibilisatie bij het brede publiek en landbouwers. Heel wat van deze doelsoorten zijn namelijk nog onvoldoende gekend, of het belang van de Westhoek voor hun voortbestaan wordt onderschat. Via projecten die deze soorten uitdragen en bekend maken bij het brede publiek (bv. lokale "mascotte"-soorten, thematische toeristische routes) kan de kennis en het draagvlak bij het brede publiek vergroot worden.

5.2.9. Biomassa

De omschakeling naar een circulaire bio-economie is een prioriteit voor verschillende beleidsdomeinen en bestuursniveaus in Vlaanderen. Ook het Vlaams plattelandsbeleid zet hier de komende jaren actief op in, specifiek via de opwaardering van biomassa-reststromen uit duurzaam landschapsbeheer. De lokale en regionale valorisatie en toepassing van dergelijke biomassa-resten

(hout, gras, riet) is mogelijk én biedt heel wat opportuniteiten. Maar het onderliggende verdienmodel en economische rendabiliteit blijven tot nu toe vaak onderbelicht. Ook de logistiek, het wetgevend kader en de kwaliteit blijven uitdagingen in dit verhaal. Leader Westhoek kan dit thema verder verkennen en pilootprojecten opstarten.

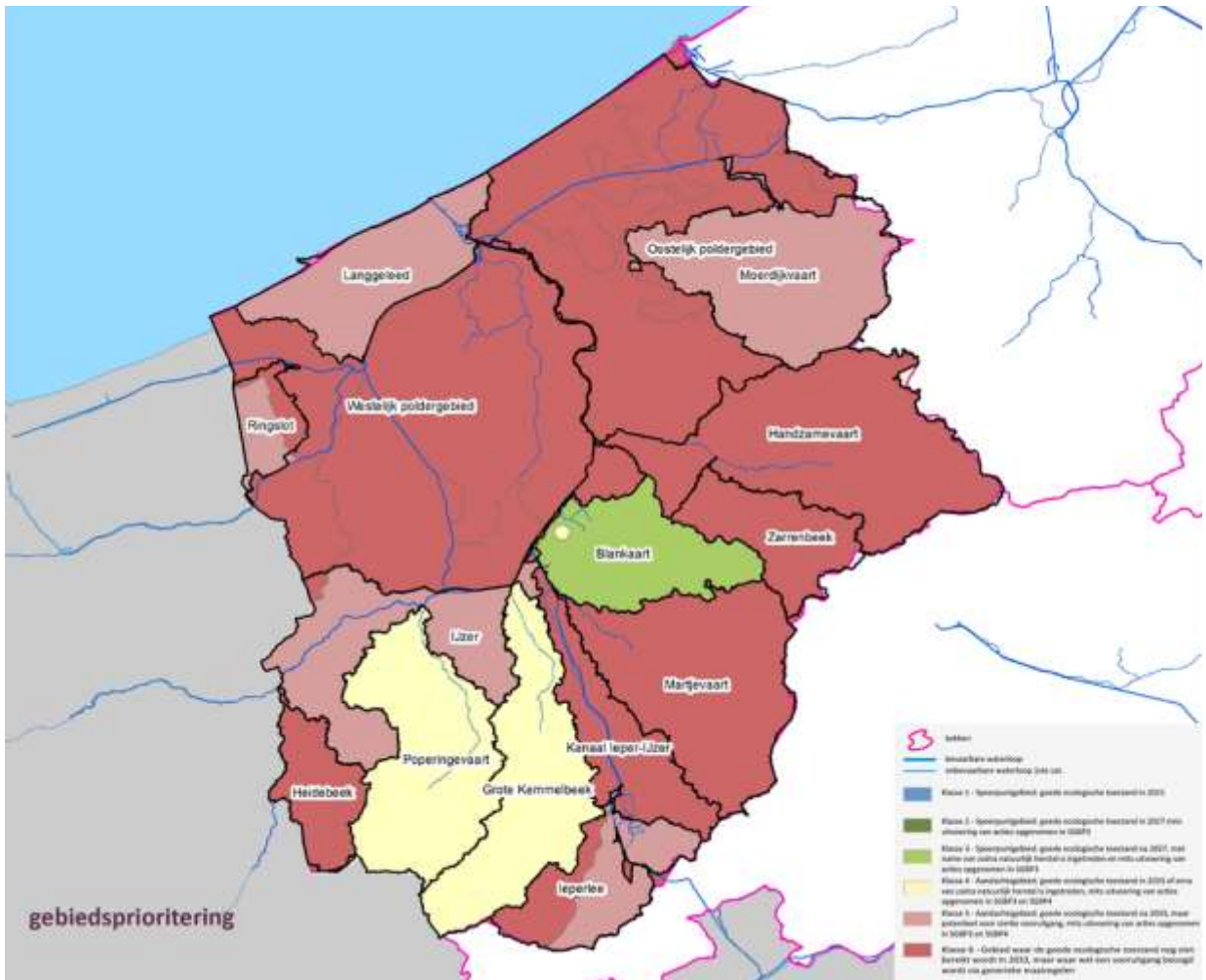
Bron: Economisch potentieel van biomassa-resten uit landschapsbeheer, 2022, VLM, Eindrapport.

5.2.10. Afwateringssystemen

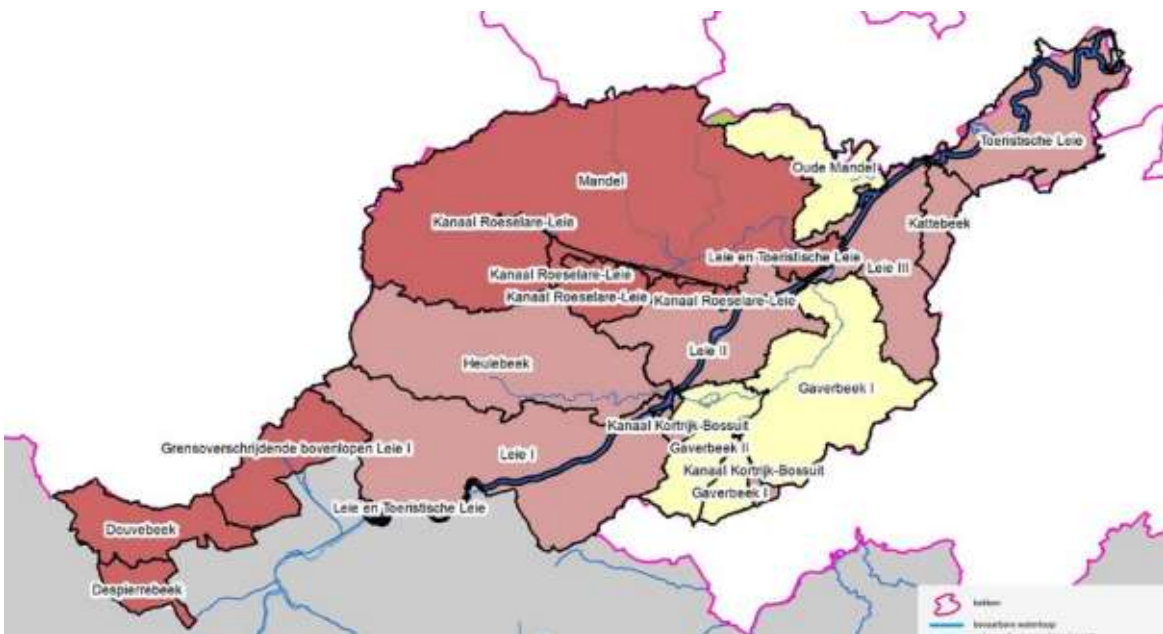
Het water is alomtegenwoordig in De Westhoek en van levensbelang, zowel voor mens (drinkwaterproductie in de vijvers van Ieper, het Blankaartbekken en de Duinen) als voor fauna en flora en dus ook voor de land- en tuinbouwsector. Het is duidelijk dat bedachtzaam omspringen met water, ruimte geven aan water (voor bufferen en sparen i.f.v. gebruik) en het verbeteren van de waterkwaliteit topprioriteiten zijn voor de Westhoek.

Water is hét verbindend element tussen de diverse landschapstypes met de IJzer en het IJzerbekken in een cruciale rol. Het hemelwater stroomt via diverse beken en vaarten van de West-Vlaamse Heuvels in Vlaanderen en Noord-Frankrijk (Catsberg en Casselberg) rechtstreeks naar de IJzer (Heidebeek, Vleterbeek/Poperingevaart...) of naar de vijvers rond Ieper en zo naar het Kanaal Ieper-IJzer waarna het in Nieuwpoort in de zee uitmondt. Ook in het Oosten stroomt het water van de Rug van Westrozebeke richting het IJzerbekken. In het Noorden voert het Kanaal Duinkerke-Nieuwpoort Frans water af naar zee in Nieuwpoort. En dan is er nog het complexe afwateringsstelsel in de polders.

Een deel van de Westhoek behoort tot het Leiebekken. Donkerrood wijst op een heel slechte waterkwaliteit (slechter kan niet): gebied waar de goede ecologische toestand nog niet bereikt wordt in 2033 maar waar wel een vooruitgang wordt beoogd via generieke maatregelen.

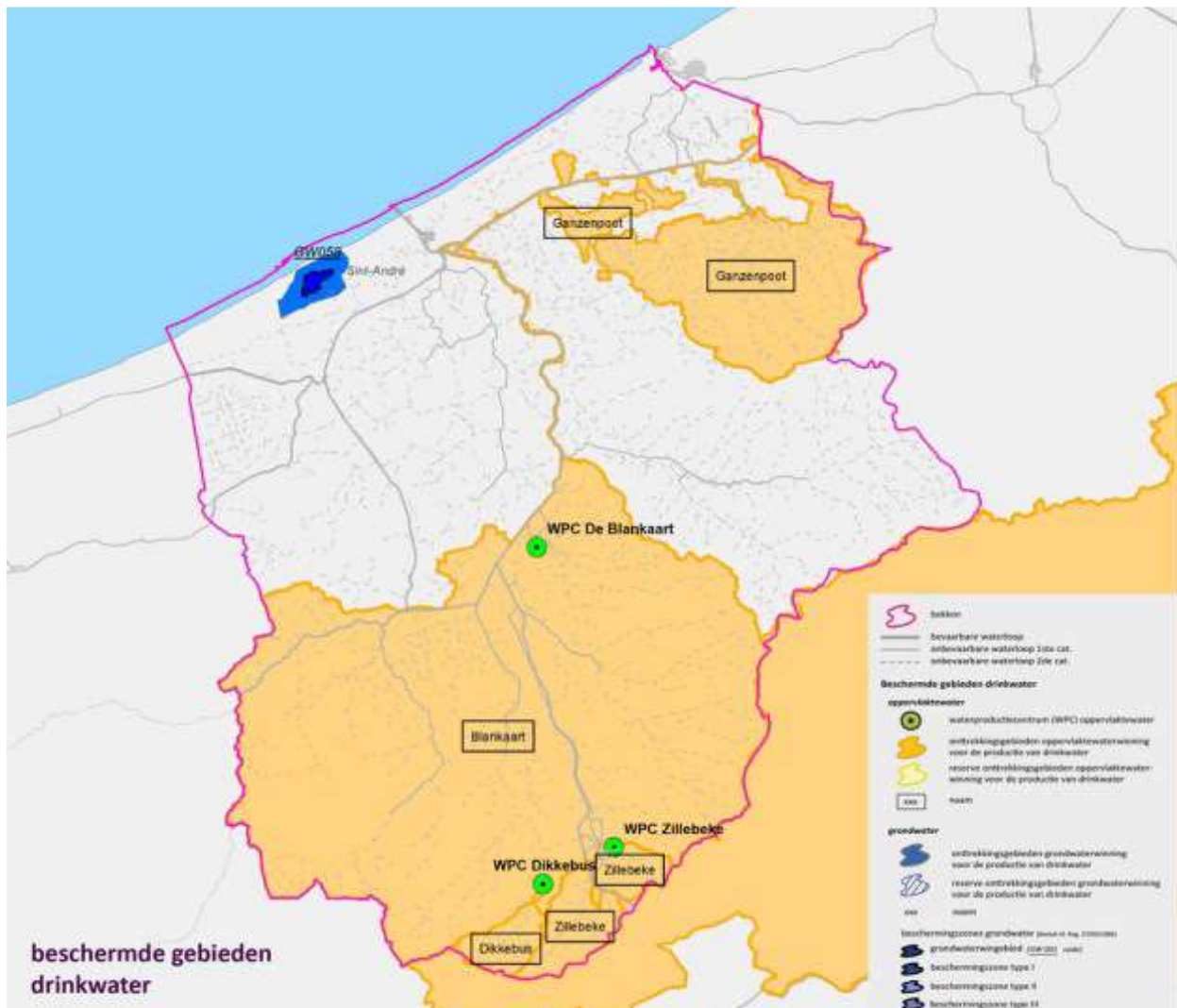

Het IJzerbekken

Het Leiebekken

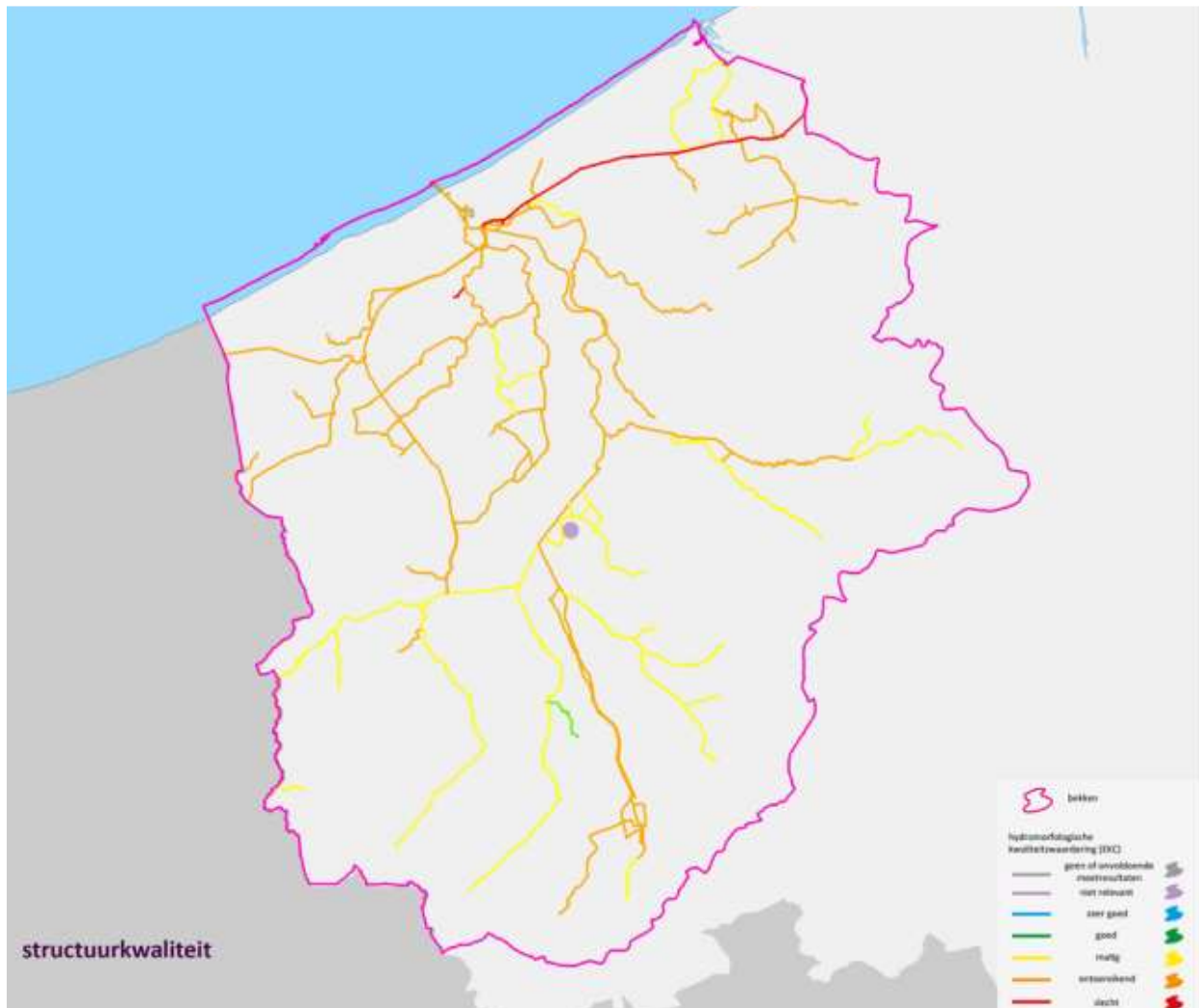
5.2.11. Drinkwater

Beschermd gebieden drinkwater

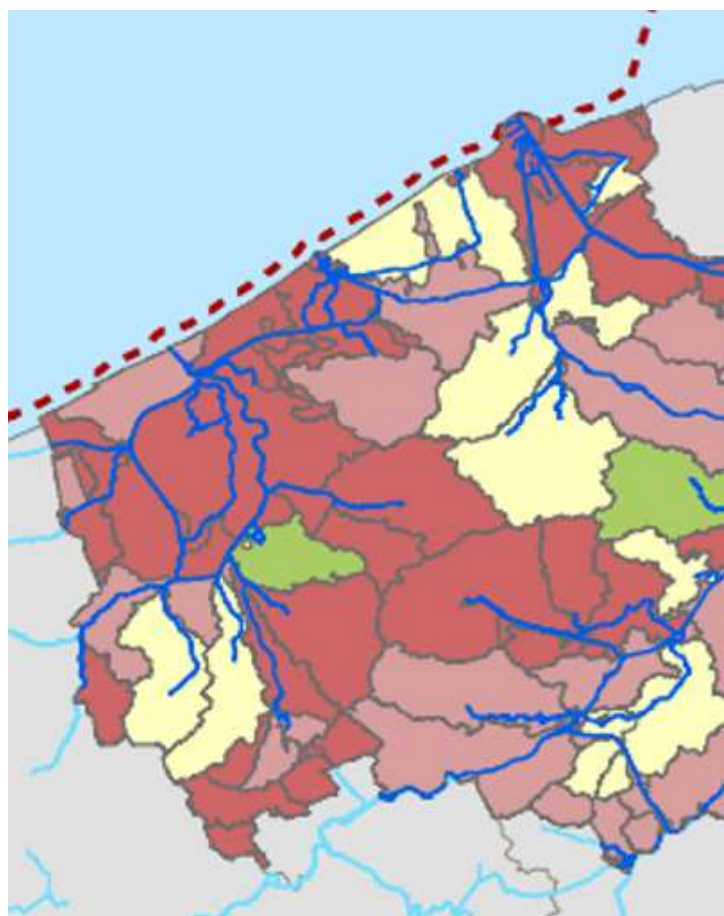
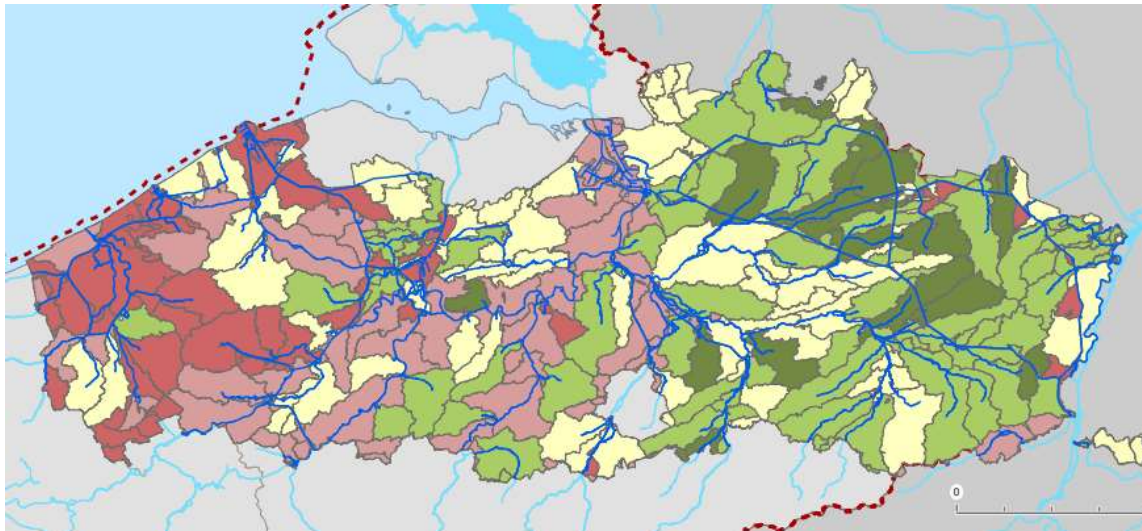
In het IJzerbekken zijn de onttrekkingsgebieden van de Blankaart, Dikkebus, Zillebeke en de Ganzenpoot opgenomen in het register van beschermde gebieden voor het onttrekken van oppervlaktewater in functie van drinkwater. De winning Sint-André is opgenomen in het register van beschermde gebieden voor het onttrekken van grondwater i.f.v. drinkwater.

5.2.12. Waterkwaliteit

In het IJzerbekken is de kwaliteit van de meeste polderwaterlopen ontoereikend en van de waterlopen die afstromen naar de IJzer matig.

Het kanaal Plassendale-Nieuwpoort scoort slecht. De lokale waterlichamen Wanebeek en Heidebeek (Haringe) zijn de enige waterlichamen met een goede toestandbeoordeling. Voor de Vlaamse waterlichamen Poperingevaart, Martjevaart, bovenstroomse IJzer, Oostends krekengebied, Blankaart waterlopen en Grote Kemmelbeek wordt de hydromorfologie als matig beoordeeld.

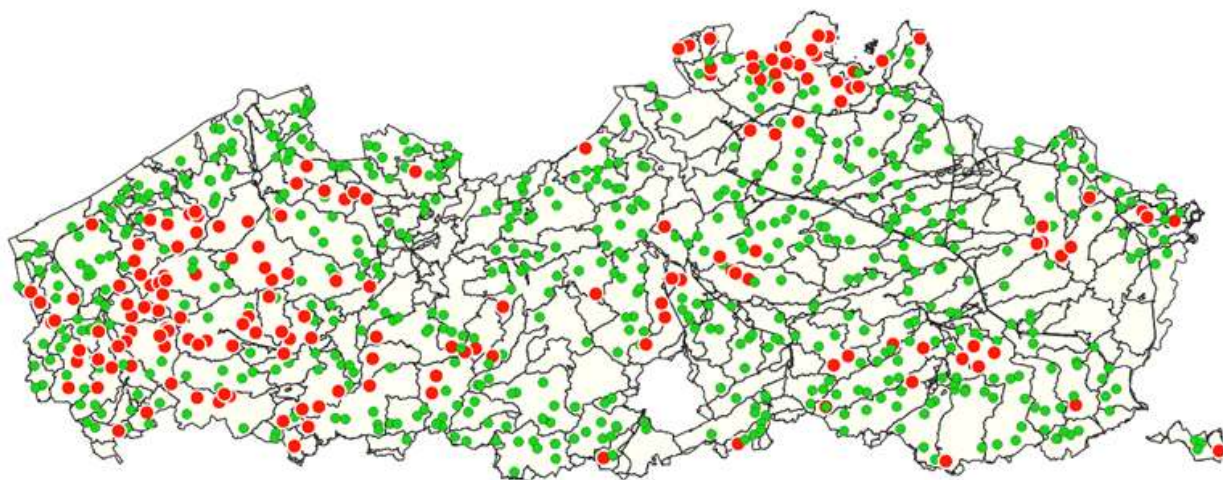

Gebiedsgerichte prioritering

- Speerpuntgebied: goede ecologische toestand in 2021
 - Speerpuntgebied: goede ecologische toestand in 2027 mits uitvoering van acties opgenomen in SGBP3
 - Speerpuntgebied: goede ecologische toestand na 2027, met name van zodra natuurlijk herstel is ingetreden en mits uitvoering van acties opgenomen in SGBP3
 - Aandachtsgebied: goede ecologische toestand in 2033 of erna van zodra natuurlijk herstel is ingetreden, mits uitvoering van acties opgenomen in SGBP3 en SGBP4
 - Aandachtsgebied: goede ecologische toestand na 2033, maar potentieel voor sterke vooruitgang, mits uitvoering van acties opgenomen in SGBP3 en SGBP4
 - Gebied waar de goede ecologische toestand nog niet bereikt wordt in 2033, maar waar wel een vooruitgang beoogd wordt via generieke maatregelen
- Voor meer details :
<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/geoloket/geoloket-stroomgebiedbeheerplannen>

Projectiesysteem: BL72

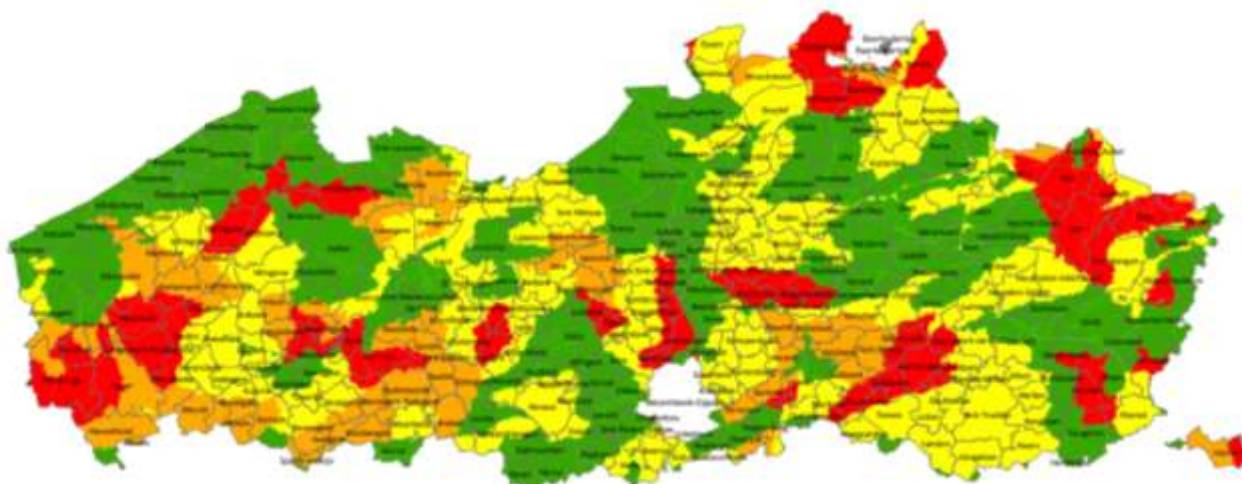
Bron: <https://sgbp.integraalwaterbeleid.be/beheerplan/kaartenatlas-schelde-en-maas.pdf/hfd4-1-1-beleidsdoelstelling.pdf>

Meetpunten met overschrijding van de 50mg NO₃-/l in 2021-2022

- geen overschrijding
- overschrijding

Bron: www.vmm.be

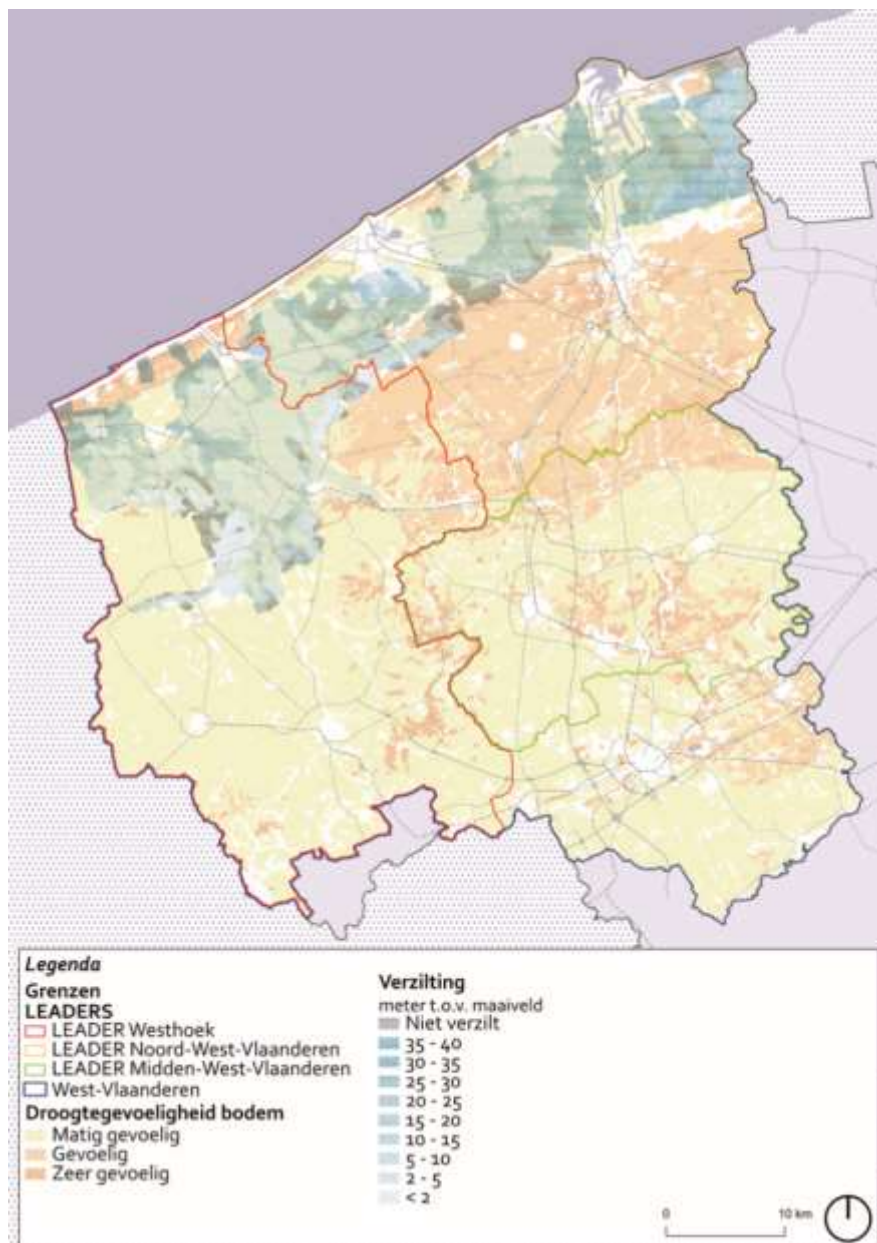
- Gebiedstype 0
- Gebiedstype 1
- Gebiedstype 2
- Gebiedstype 3

Nieuwe kaart met gebiedstypes voor 2023 en 2024, 01/01/2023.

Bron: www.vlm.be

Gebiedsgerichte maatregelen afhankelijk van het gebiedstype. Bijvoorbeeld een verhoging van het areaal vanggewassen, een verlaging van de bemestingsnormen voor werkzame stikstof en een striktere transportregeling voor het vervoer van mest.

5.2.13. Droogtegevoeligheid en verzilting

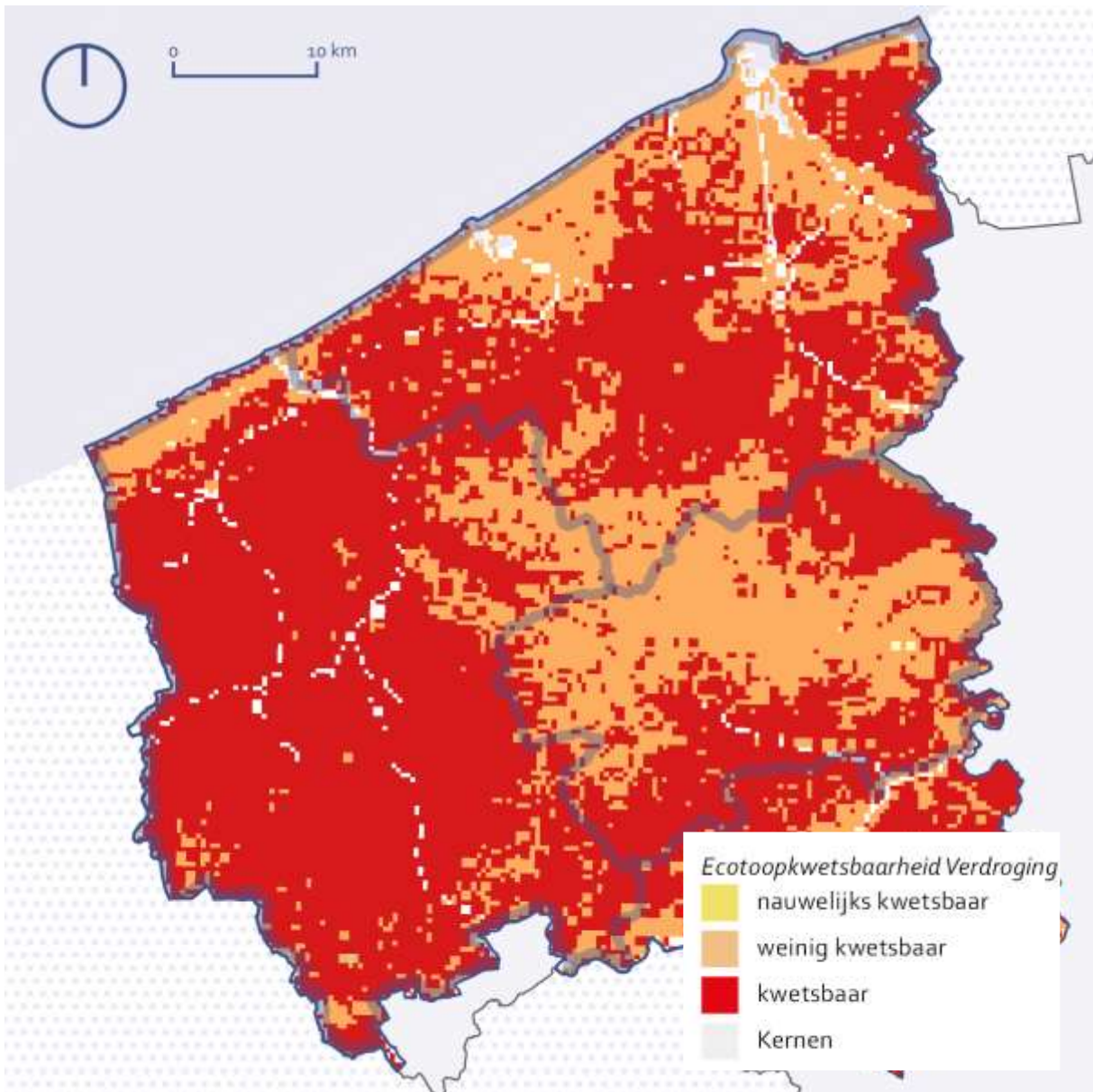

Droogtegevoeligheid en verzilting

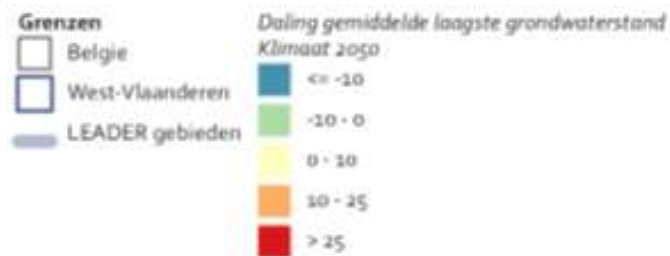
Zoals af te lezen is het noorden van de regio zeer gevoelig voor verzilting. Het zuiden van de regio is minder droogtegevoelig.

De Westhoek wordt door verzilting bedreigd langs de kuststrook en in het stroomgebied van de IJzer. Door ernstige droogte zal het grondwaterpeil verder zakken. Het opstijgende zoute water mengt met het zoete grondwater waardoor de bodem en het water geleidelijk aan verzilt. Dit heeft nefaste gevolgen voor bepaalde gewassen en teelten.

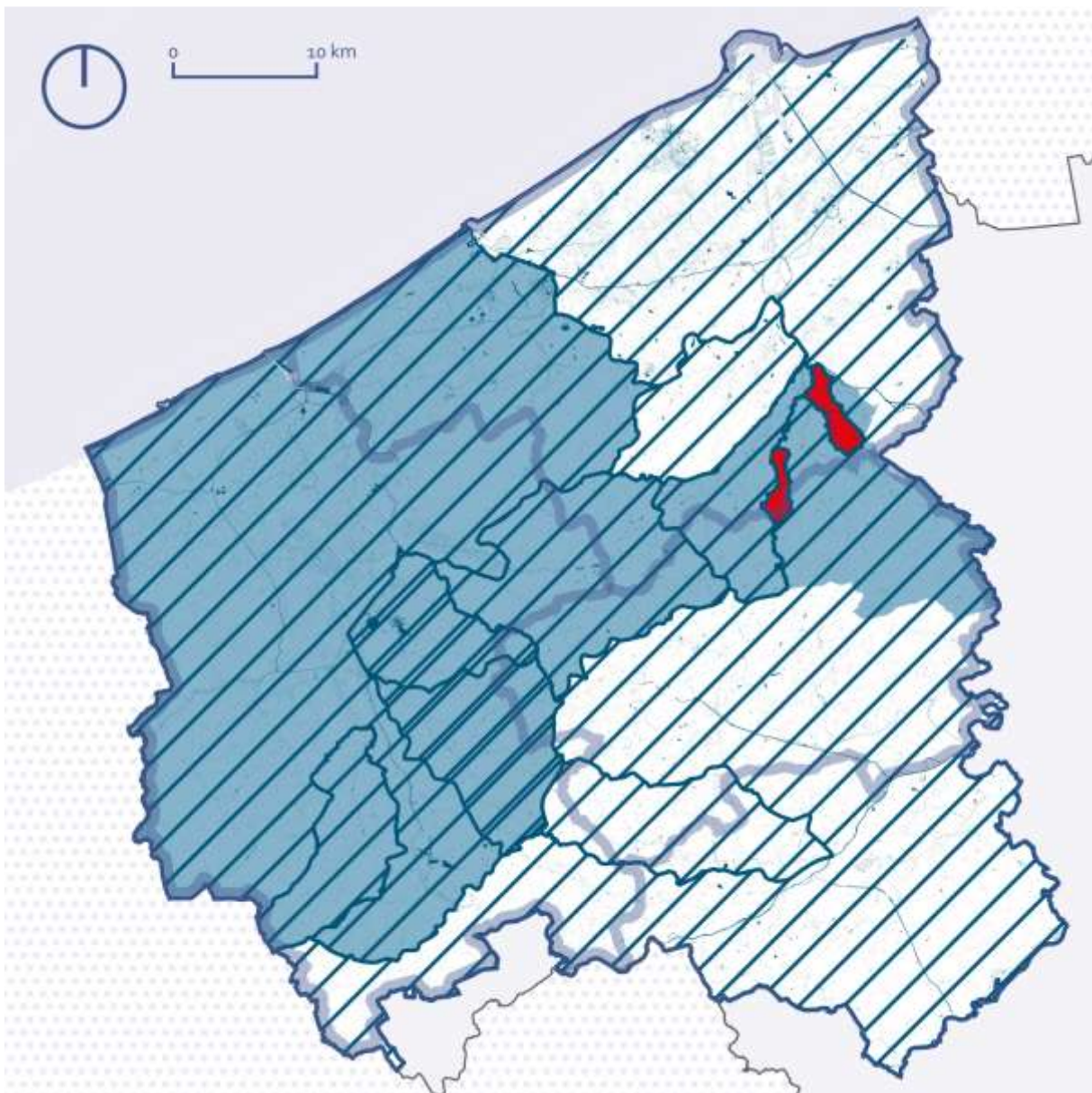
Er is over het algemeen een matige gevoeligheid voor droogte, in lange(re) droge periodes zal hier rekening mee moeten gehouden worden. In het veranderende klimaat zullen bodems die nu slechts matig gevoelig zijn, aan een hoog tempo gevoeliger worden aan droogte. De IJzer en zijstromen overstroomden vaak bij regenperiodes.

Daling van de laagste gemiddelde grondwaterstanden voor het klimaatscenario 2050
bron: Klimaatportaal VMM

5.2.14. Waterbehoefte voor landbouw

Historiek van onttrekkingsverboden

bron: Historiek onttrekkingsverboden | Provincie West-Vlaanderen

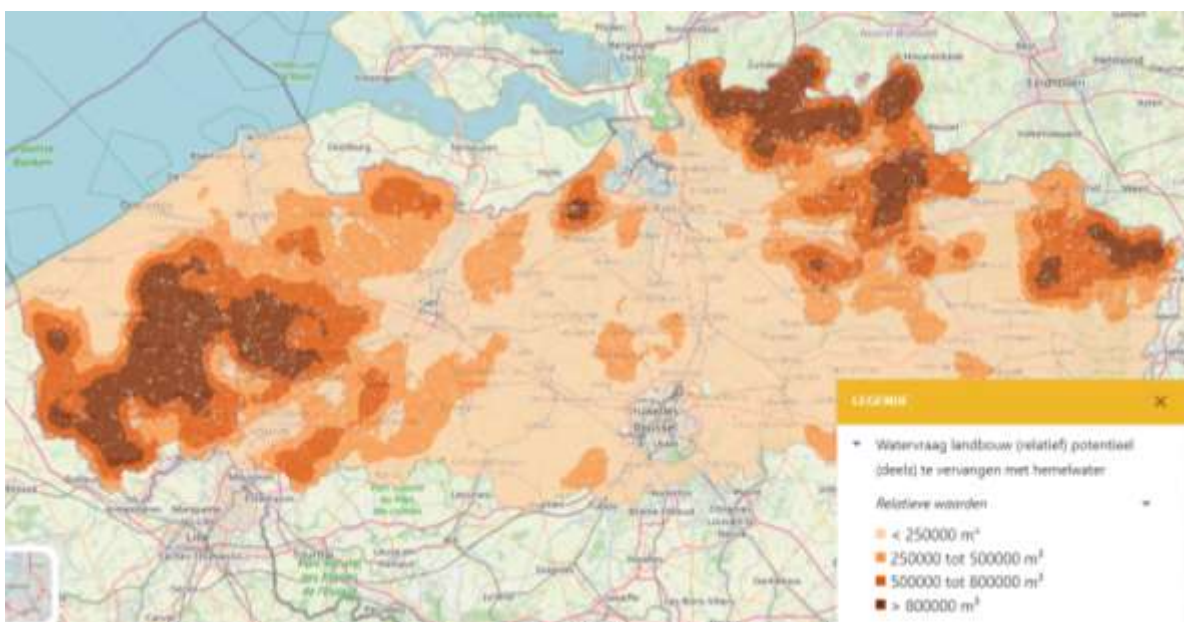

Inagro maakte in 2016 berekeningen naar de waterbehoefte van landbouwers. Voor het arrondissement Diksmuide was er een irrigatiebehoefte van 991.375 m³ water per jaar in een jaar met normale natuurlijke neerslag,

voor het arrondissement Ieper 1.066.875 m³ water per jaar en voor het arrondissement Veurne 139.750 m³ water per jaar. In het arrondissement Diksmuide is ongeveer 70% van deze irrigatiebehoefte voor verse en industriegroenten en ongeveer 30% voor aardappelen. In het arrondissement Ieper is ongeveer 90% van deze irrigatiebehoefte voor verse en industriegroenten en ongeveer 9% voor aardappelen.

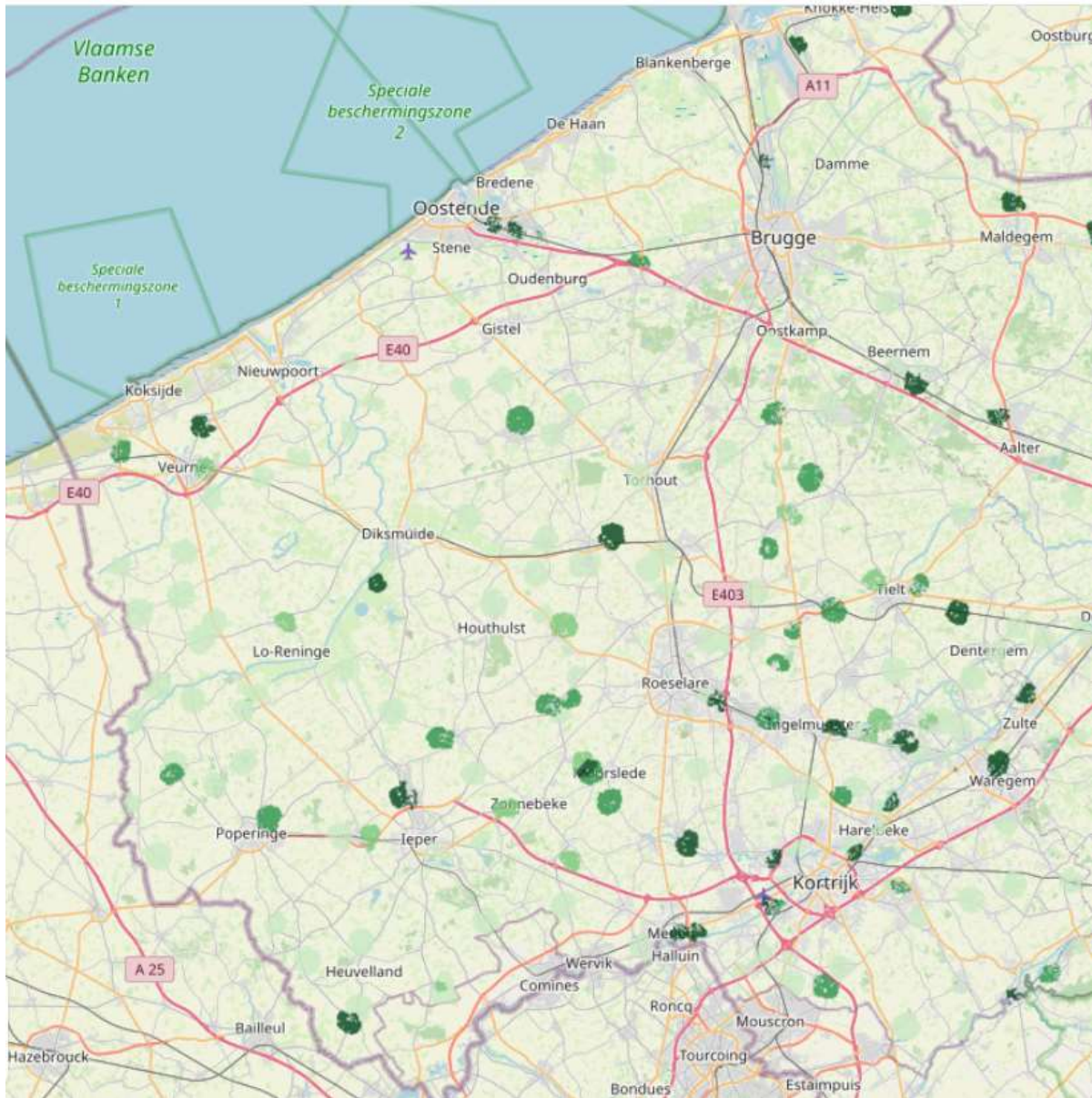
In de Westhoek zijn er onder meer gecontroleerde overstromingsgebieden (bufferbekkens) voor de Bollaertbeek, Geluwebeek, Handzamevaart, Kemmelbeek, Landetbeek, Robaartbeek, Steenbeek en Vleterbeek.

De voorbije jaren kende de Westhoek een aantal inspirerende voorbeelden. Bijvoorbeeld het project Eurila waarbij twee bedrijven in Ieper hun regenwateroverschot via een pompsysteem doorsturen naar twee nieuwe bufferbekkens op een landbouwbedrijf. Bijvoorbeeld een landbouwer uit Reningelst zuivert de effluentstroom van de mestverwerkingsinstallatie en stelt dit water ter beschikking aan twee aangrenzende tuinbouwbedrijven. Bijvoorbeeld het Leaderproject Dureau waarbij het bedrijf Aviko uit Poperinge gezuiverd afvalwater ter beschikking stelt van landbouwers.

Bovenstaande kaart toont de vraag van de landbouw voor hemelwater aan. Deze kaart toont aan dat de landbouw in de Westhoek een grote waterbehoefte heeft.

Bron: www.wateratlas.be

Bovenstaande kaart toont het aanbod aan gezuiverd afvalwater dat ter beschikking gesteld kan worden aan de landbouw.
Dit aanbod is beperkt.

Bron: www.wateratlas.be

5.2.15. Landschapsfonds en Landschapsobservatorium

De Westhoek beschikt sinds 2020 over een Landschapsfonds waaraan het Regionaal Landschap Westhoek, de provincie West-Vlaanderen, het Streekfonds West-Vlaanderen, het Agentschap voor Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij meewerken. Kleinschalige, groene initiatieven van verenigingen, bewonersgroepen of enkele buurtbewoners krijgen tot 50% steun via het Landschapsfonds en de rest zamelen de verantwoordelijken van het project in via crowdfunding.

Sinds 2022 zijn het Regionaal Landschap Westhoek en het Cultuuroverleg7 (CO7) gestart met een landschapsobservatorium. Op een website willen ze de evolutie van het landschap in beeld brengen. Iedereen kan deze website voeden met eigen foto's en zo samen met burgers het verhaal van het landschap bijhouden. Deze tool kan burgers beter verbinden met het omliggende landschap.

Beide initiatieven staan nog in de kinderschoenen en zullen de komende jaren verder groeien.

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. Leader

- De Westhoek is een 'open' regio, met minder ruimtebeslag en verharding dan gemiddeld in de provincie en in Vlaanderen.
- We zien verweving van functies, maar in het noorden en het midden van de regio blijven grote gehelen homogeen landbouw. Landbouw is de dominante gebruiker van de ruimte (85% van de oppervlakte is bestemd voor landbouw).
- Het noorden van de regio is gevoelig voor verzilting.
- Het groen komt minder verspreid voor in de regio. De Westhoek heeft een drietal robuuste natuurgehelen met in het noorden de kuststrook, in het midden de IJzervallei en in het zuiden de West-Vlaamse Heuvels. De IJzervallei is een absolute hotspot voor heel wat soorten planten en dieren en daarnaast erg belangrijk voor klimaatadaptatie, waterwinning, recreatie en landbouw. Inzetten op toegankelijk groen is voor Leader Westhoek een belangrijke uitdaging.
- In de Westhoek (ongeveer gelijk aan het IJzerbekken) wordt veel water onttrokken door verschillende drinkwaterproductiecentra. In het IJzerbekken is de kwaliteit van de meeste polderwaterlopen ontoereikend. Het IJzerbekken wordt ook gevoed met water uit beken in Frankrijk. Het waterverhaal heeft dus een relatie met de Franse watersystemen.
- De waterbehoefte van de landbouw in de Westhoek is groot. Door droogte gold de voorbije jaren gedurende verschillende maanden een captatieverbod in (delen van) het IJzerbekken.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De Westhoek is het grootste open ruimtegebied van Vlaanderen met veel relatief gave landschappen. De duinen, de IJzervallei en de West-Vlaamse Heuvels zijn grote en belangrijke natuurgebieden met aanwezigheid van diverse beschermde soorten.
 - Maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' zet helemaal in op het behoud en het waarderen van dit kwalitatief landschap met mogelijkheden voor recreanten om deze natuur volop te beleven.
- De Westhoek heeft een vruchtbare bodem van vooral zandleem. Vooral de West-Vlaamse Heuvels zijn erg gevoelig voor erosie.
 - Maatregel '3.2. Bodem' heeft aandacht voor erosie, koolstofopslag, verzilting, ...
- Het beheer van het groene landschap biedt mogelijkheden voor biomassa.
 - Maatregel '3.6. In 2030 is er een regionale aanpak voor de valorisatie van reststromen van maaisel, houtsnippers, voedseloverschotten, riet, lisdodde, ...' biedt mogelijkheden voor projecten met biomassa.
- De waterkwaliteit in het IJzerbekken is gedurende verschillende maanden in een jaar onvoldoende om dit water te gebruiken in de drinkwaterproductiecentra. De waterbehoefte van de landbouw in de Westhoek is groot. Door droogte gold de voorbije jaren gedurende verschillende maanden een captatieverbod in (delen van) het IJzerbekken.
 - Maatregel '3.3. Water' zet zowel in op waterkwantiteit, waterkwaliteit als op kennis over water.

5.3. Klimaat en energie

De Westhoek kent veel verspreide bebouwing en heeft dus meer transport nodig om energie ter plaatse te krijgen. Ofwel is er een uitgebreider netwerk met meer buizen nodig ofwel meer vervoer via vrachtwagens nodig om de energie ter plaatse te krijgen.

16 van de 18 gemeenten uit het Leadergebied ondertekenden het burgemeestersconvenant, waarmee ze een ambitieuze klimaatdoelstelling onderschrijven: 20% CO₂-reductie tegen 2020 of 40% tegen 2030 ten opzichte van 2011.

Naast het reduceren van uitstoot (mitigatie), zetten besturen in op een adaptatiebeleid om zich te wapenen tegen de verwachte gevolgen van de klimaatverandering zoals droogte, wateroverlast en hitte.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de CO₂-emissies in het Leadergebied Westhoek en de mate waarin men er effectief in slaagt om de CO₂-uitstoot te verminderen.

	2011	2020	%
Huishoudens	404.521	325.288	-19,6%
Particulier en commercieel vervoer	370.974	376.169	1,4%
Openbaar vervoer	4.865	3.458	-28,9%
Tertiair	172.034	174.074	1,2%
Industrie (niet-ETS)	379.333	389.918	2,8%
Landbouw	114.730	124.643	8,6%
Openbare verlichting	4.231	3.135	-25,9%
CO ₂ -emissie niet toegekend ⁴	18.336	15.398	-16%
Totaal	1.469.024	1.412.084	-3,9%

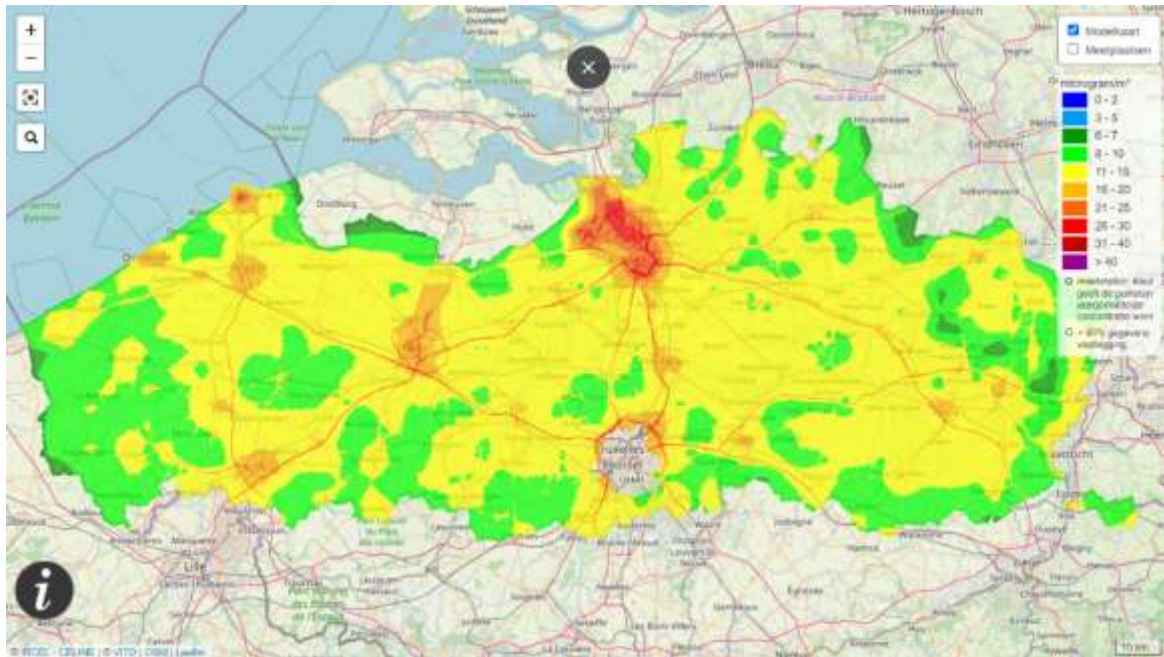
CO₂-emissies in ton (2011 en 2020)

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap - CO₂-inventaris, via provincies.incijfers.be

Globaal gezien was er in het Leadergebied voor de periode 2011-2020 een daling van de CO₂-uitstoot met 3,9% (--56.940 ton). Daarmee is het objectief van 20% dat verschillende gemeenten zich hadden gesteld bij de ondertekening van het burgemeestersconvenant niet gehaald. Tenminste als we het totaal van de uitstoot bekijken. Op vlak van openbare verlichting, in het openbaar vervoer en in de groep van de huishoudens werden wel belangrijke resultaten bereikt. De grootste daling in absolute cijfers (-79.233 ton) het voorbije decennium situeert zich bij de huishoudens (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Dat kan mee verklaard worden door een continue daling van het e-peil van de nieuwbouwwoningen de voorbije jaren, van 82 in 2011 naar 35 in 2021 (30 = BEN of Bijna energieneutraal).

Globaal noteren we in West-Vlaanderen een daling van CO₂ met 8,2% en in het Vlaams Gewest een daling met 9,4% tussen 2011 en 2020. Beiden hoger dan de 3,9% in de regio Westhoek.

⁴ Aardgas- en elektriciteitsverbruik dat door Fluvius niet aan een sector kan toegekend worden, wordt gerapporteerd onder de sector "niet toegekend".

Kaart uitstoot stikstofdioxide, 2021, VITO

Stikstofdioxide kunnen zorgen voor luchtwegklachten bij mensen. Stikstofoxiden slaan neer in de natuur (depositie) en zorgen voor een afname van biodiversiteit omdat de planten die goed groeien op een voedingsrijke bodem (bijvoorbeeld gras en brandnetels) andere planten verdringen.

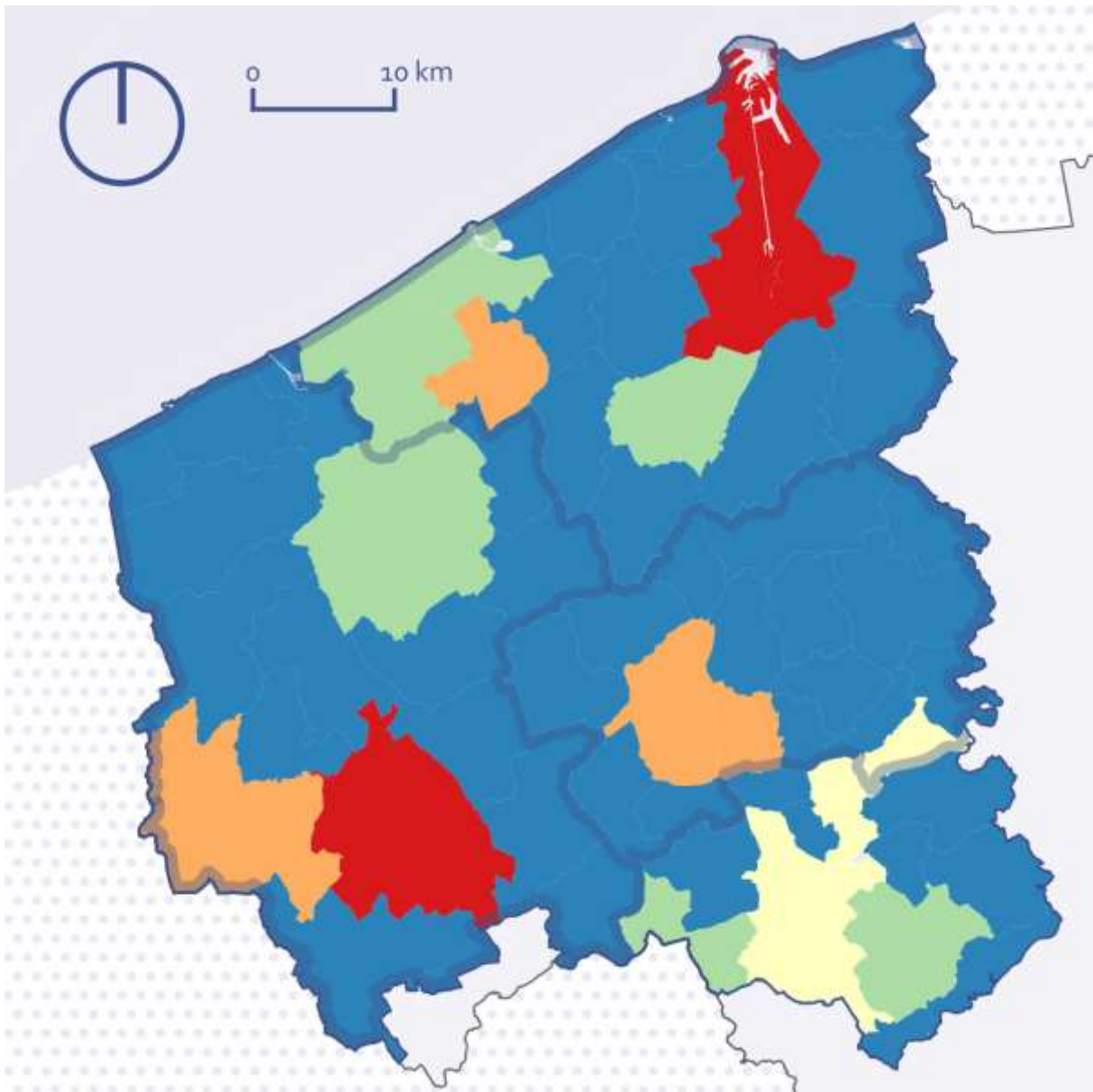
5.3.1. Hernieuwbare energie

Zoals overal in Vlaanderen groeit ook het aandeel hernieuwbare energie in de Westhoek. In onderstaande tabel een overzicht van de verschillende bronnen.

	PV-installaties totaal	Windturbines	Waterkracht	WKK
2011	69.338,41	45.715,00	0	15.412,50
2012	86.286,60	45.715,00	0	23.295,41
2013	86.972,40	54.120,00	0	28.938,90
2014	88.365,34	62.525,00	0	51.264,10
2015	90.002,00	62.525,00	0	51.415,73
2016	94.570,75	62.525,00	0	48.187,35
2017	101.932,33	62.525,00	0	35.523,90
2018	110.038,51	62.525,00	0	35.523,90
2019	133.515,07	62.525,00	0	35.523,90
2020	165.316,31	62.525,00	0	29.609,98

Tabel 4: evolutie productie hernieuwbare energie in MWh in het Leadergebied (2011-2020)

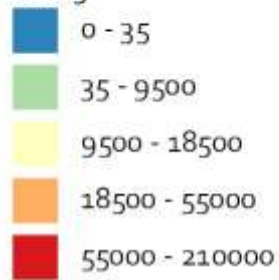
Op basis van studies leiden we af dat er nog veel plaats is voor bijkomende zonnepanelen. Voor het Leadergebied wordt geschat dat nog maar 5,3% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 januari 2021). Voor West-Vlaanderen is dit 6,0%. Voor het Vlaams Gewest gaat het om 6,7%.

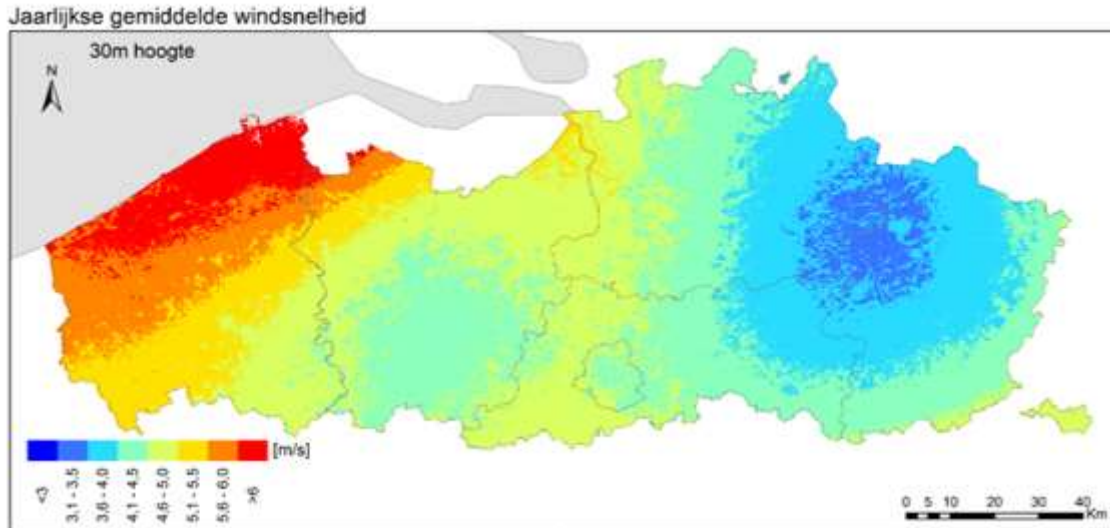

Huidige energieproductie - wind (MWh)
 bron: Hernieuwbare Energie Atlas

Hernieuwbare Energie Atlas

*Elektriciteitsproductie wind
 huidig*

Windkaart 30m

Bron: Windkracht 13, project uitgevoerd door UGent in het kader van de Fabriek van de Toekomst

West-Vlaanderen is de provincie bij uitstek om een hoog rendement te halen met windmolens. In de Westhoek staan momenteel 18 windmolens:

- Diksmuide: 2 grote windturbines met een totaal vermogen van 1,6 MW (0,8 MW per turbine).
- Ieper: 9 grote windturbines met een totaal vermogen van 18 MW (2 MW per turbine).
- Poperinge: 4 grote windturbines met een totaal vermogen van 10 MW (2,5 MW per turbine).
- Wervik: 3 grote windturbines met een totaal vermogen van 6,9 MW (2,3 MW per turbine). Deze windmolens staan nog niet op de kaart hierboven.

Meer en meer landbouwers plaatsen een kleine (tot 15m masthoogte) of middelgrote windmolen (meer dan 15m masthoogte en minder dan 300kW) op het eigen bedrijf.

In de Westhoek zijn energiecoöperaties actief in Diksmuide (2), Ieper (1), Heuvelland (1), Poperinge (3), Veurne (1) en Wervik (1).

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. Leader

- Het aandeel CO₂-uitstoot loopt terug, maar minder snel dan in het burgemeestersconvenant vooropgesteld. Vooral in de sectoren vervoer en landbouw lukt het moeilijk om te komen tot CO₂-reductie.
- Er rest nog veel potentieel op vlak van hernieuwbare energie.
- Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is.
- De Westhoek maakt best een inhaalbeweging voor het energiezuinig maken van woningen.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is. De open ruimte biedt ook veel potentieel voor hernieuwbare energie (zowel wind als zon).
 - Maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' met acties om gezamenlijk energie op te wekken of te delen.

In maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' is een actie opgenomen voor de productie van duurzame energie eventueel gecombineerd met nieuwe systemen van energieopslag.

5.4. Wonen en leven

5.4.1. Wonen

De Westhoek is een landelijke regio, met verspreide woonkernen. Het diensten- en commercieel weefsel bevindt zich hoofdzakelijk langs de kustlijn en in de centra Diksmuide, Ieper, Poperinge en Veurne.

De regio telt 141.604 wooneenheden (2022):

- 35,5% zijn appartementen, 63,2% individuele woningen en 1,3% zijn collectieve woningen;
- 60,6% van de wooneenheden zijn eengezinswoningen versus 64% voor West-Vlaanderen (2021).

Naar leeftijd zien we dat ongeveer 80% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn.

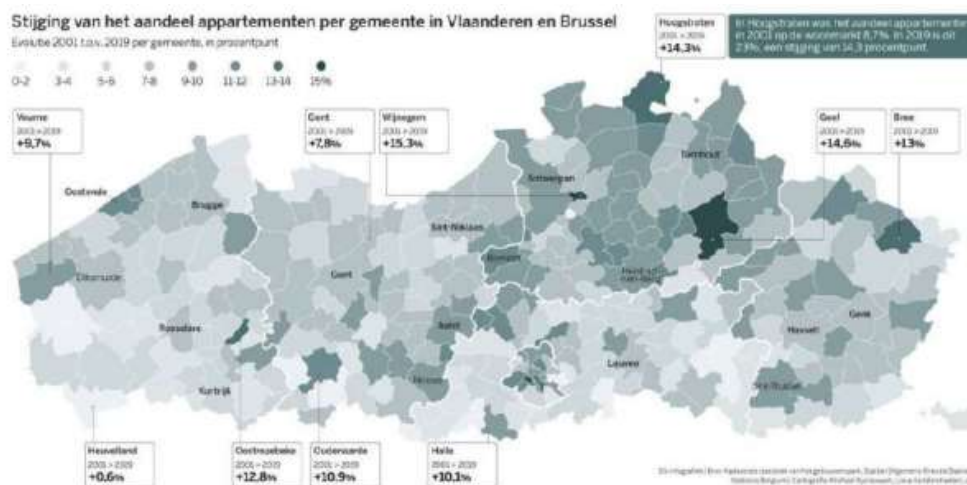
	Westhoek	West-Vlaanderen	Vlaanderen
gebouwd vóór 1900 (t.o.v. wooneenheden) [%]	4,0	6,1	7,3
gebouwd 1900-1945 (t.o.v. wooneenheden) [%]	24,2	17,7	16,7
gebouwd 1946-1970 (t.o.v. wooneenheden) [%]	17,7	22,0	24,0
gebouwd 1971-2000 (t.o.v. wooneenheden) [%]	32,2	32,8	31,8
gebouwd 2001-2010 (t.o.v. wooneenheden) [%]	11,4	10,2	9,2
gebouwd 2011-2020 (t.o.v. wooneenheden) [%]	9,5	10,3	9,9

Woningen naar leeftijd

Het aandeel huurders bedraagt in de regio 29,2% versus 30,6% in West-Vlaanderen.

Het aandeel sociale huurwoningen bedraagt 6,5 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,6 in West-Vlaanderen en 6 in Vlaanderen. Per gemeente/statistische sector zien we daarin belangrijke verschillen.

Het aanbod sociale woningen, moet geplaatst worden tegenover de vraag die in de regio lager ligt dan gemiddeld. Het aantal kandidaat-huurders op de wachtlijsten bedraagt 4,5% (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) tegenover 5,6% in West-Vlaanderen en 5,7% in Vlaanderen.

Stijging van het aandeel appartementen per gemeente in Vlaanderen en Brussel
Bron: Ward Verbakel, studiedag 'De leefbaarheid van West-Vlaamse dorpen', 2023, Lichtervelde.

5.4.2. Sociaal

De bevolking is minder bemiddeld is dan gemiddeld.

Het inkomensniveau van €19.334 per inwoner ligt iets lager dan gemiddeld (€20.019 in West-Vlaanderen, €20.459 in Vlaanderen). Ook het aandeel volwassenen met een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering ligt hoger dan het West-Vlaams en Vlaams gemiddelde: 12% in de leeftijdsgroep van 25-64 jaar (versus 10,9 gemiddelde voor West-Vlaanderen) en 35,2 % bij de +65-jarigen versus 31,2% gemiddeld in West-Vlaanderen.

Ook specifiek in de groep van ouderen zien we indicatoren die wijzen op financiële kwetsbaarheid:

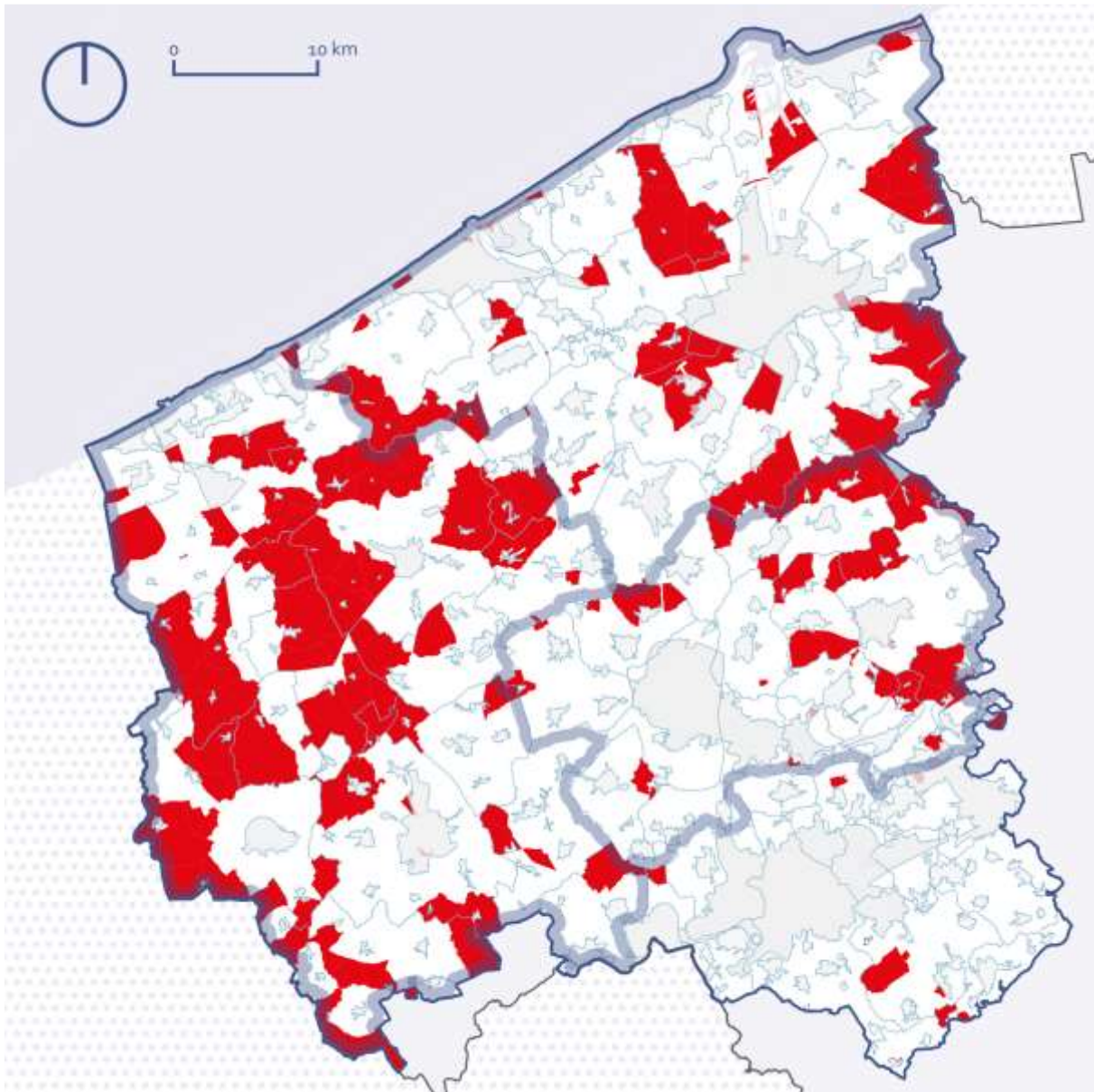
- Ouderen kunnen recht hebben op een zorgbudget voor ouderen met een zorgnood als zij moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten en een beperkt inkomen hebben. Voordien was dit de tegemoetkoming hulp aan bejaarden (THAB). Van de 65-plussers in het gekozen gebied maakt 11,1 % hiervan gebruik (2021), in West-Vlaanderen is dat 9,3 %, en in het Vlaams Gewest 6,9 %
- Verder is ook het aandeel van 65-plussers die een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) ontvangt of gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) 4,2 %. Dit is hoger dan het West-Vlaams gemiddelde van 4,1% of het Vlaams gemiddelde van 3,6% (2022). Het IGO en GIB zijn uitkeringen die toegekend worden aan ouderen die niet over voldoende financiële middelen beschikken.

Andere sociale indicatoren geven een beeld van minder kinderarmoede, hoewel het aandeel kinderen met een schooltoeslag hoger ligt dan gemiddeld:

- Minder leefloontrekkers: 3,32 per 1.000 inwoners versus 5,02 voor West-Vlaanderen en 5,75 voor Vlaanderen;
- Minder huurders en kandidaat-huurders van sociale woningen;

- Minder budgetmeters: 10,4 budgetmeters per 1.000 huishoudelijke afnemers elektriciteit. In West-Vlaanderen gaat het om 10,9 per 1.000 en in het Vlaams Gewest om 12,4 per 1.000.
- Meer leerlingen met schooltoeslag hoger dan gemiddeld in West-Vlaanderen: 35,6% in het basisonderwijs en 40,3% in het secundair onderwijs.

5.4.3. Digitalisering

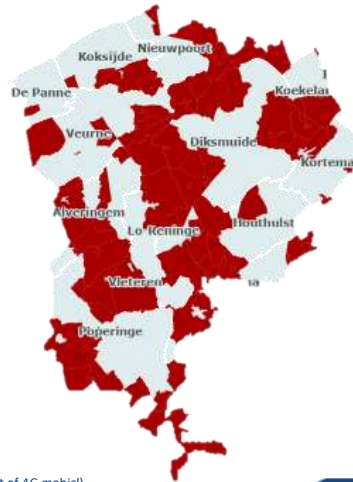
Toegankelijkheid van internet
bron: Provincie West-Vlaanderen, 2022

20.000 inwoners hebben onvoldoende connectie

	bevolking op 1/1/2021	bevolking in rode zone	% in rode zone
Alveringem	5.062	1.952	38,6%
De Panne	11.241	38	0,3%
Diksmuide	16.821	3.046	18,1%
Heuvelland	7.901	1.546	19,6%
Houthulst	10.222	513	5,0%
Ieper	35.026	1.568	4,5%
Koekelare	8.747	2.381	27,2%
Koksijde	21.855	215	1,0%
Kortemark	12.753	673	5,3%
Langemark-Poelkapelle	8.084	1.174	14,5%
Lo-Reninge	3.257	1.461	44,9%
Mesen	1.050	22	2,1%
Nieuwpoort	11.670	121	1,0%
Poperinge	19.696	2.402	12,2%
Veurne	12.185	840	6,9%
Vliefden	3.649	784	21,5%
Wervik	18.882	589	3,1%
Zonnebeke	12.514	693	5,5%
Eindtotaal	220.615	20.018	9,1%

Streefdoel EC 2025: 100Mbps voor alle huishoudens (2030: 1GBps)

Rode zone = onvoldoende toegang (slechts 1 of geen operator) tot breedbandverbinding (30Mbps vast of 4G mobiel)
Bron: rode zones – BIPT, geografische gegevens & kaart – Steunpunt data & analyse

20.000 inwoners in de Westhoek wonen in een rode zone die onvoldoende toegang (slechts 1 of geen operator) tot breedbandverbinding (30Mbps vast of 4G mobiel).

DE DIGITALE KLOOF VOLGENS INKOMEN IN BELGIË	Minder dan 1.400€	Meer dan 3.200€	Kloof
• Niveau digitale kwetsbaarheid	63 %	33 %	30 %
• Geen internetverbinding thuis	18 %	2 %	16 %
• Niet gebruik e-administratie	30 %	13 %	17 %

De digitalisering van activiteiten en processen heeft de laatste jaren (en zeker tijdens de Covid-19 pandemie) een hoge vlucht genomen. Heel wat overheden, onderwijsinstellingen en bedrijven zijn overgeschakeld op een digitale werking. Maar niet iedereen kan deze evolutie even vlot volgen. 46% van de Belgen is in 2021 digitaal kwetsbaar (7% zijn niet-gebruikers en 39% heeft zwakke digitale vaardigheden). Dit is een stijging met 6% ten opzichte van 2019. Vooral personen met een laag opleidingsniveau of inkomen, 55-plussers en vrouwen lopen een groter risico op digitale kwetsbaarheid. De laagste inkomens hebben ook minder toegang tot internet.

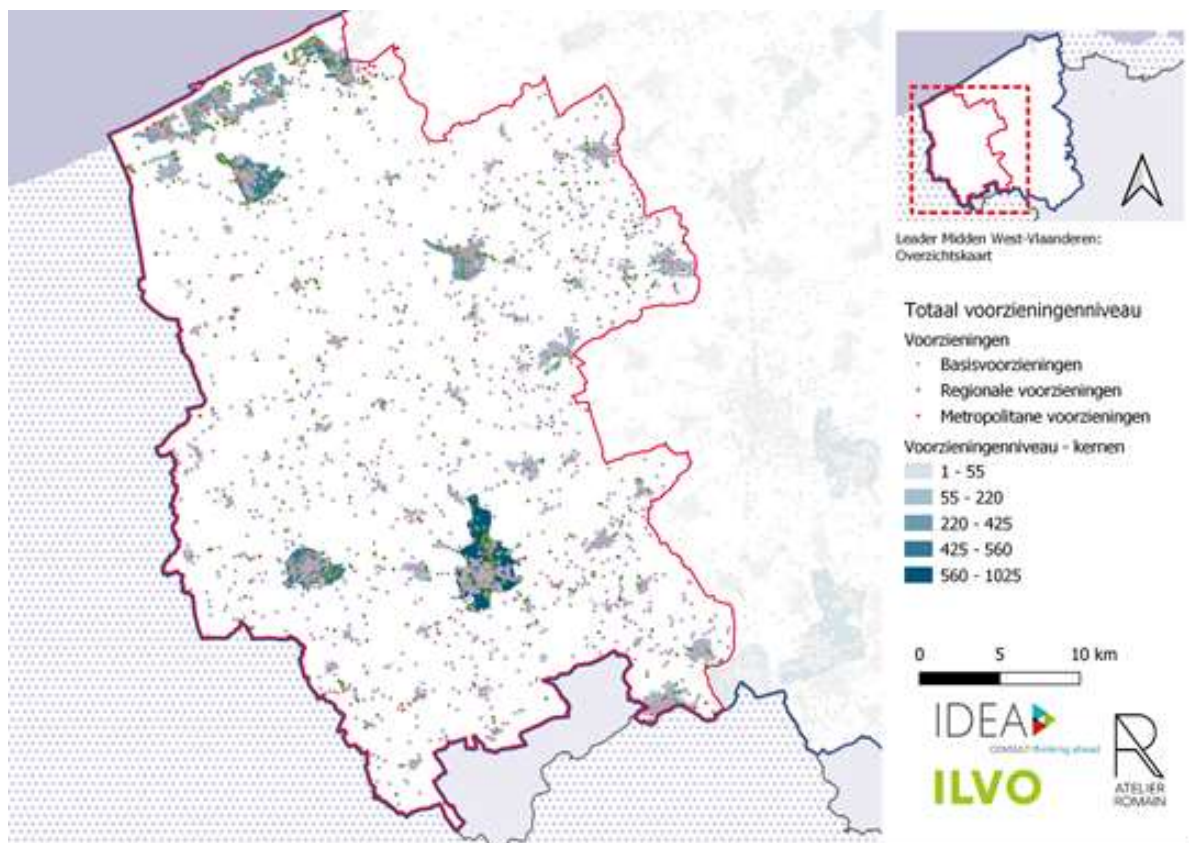
Bron: https://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/Gedeelde%20documenten/2022/220904_Top_Zoom_digitale_inclusie_2022.pdf

5.4.4. Voorzieningen

Onderstaande figuur toont de spreiding van voorzieningen in de regio. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen basisvoorzieningen, regionale voorzieningen en metropolitane voorzieningen:

- ▶ Basis: kleuteronderwijs, lager onderwijs, bibliotheek, basissportaccommodatie (openluchtvelDEN, sporthal), algemene geneeskunde, tandarts, apotheker, kinderopvang, ouderenvoorziening, OCMW, algemene voedingswinkel, bakker en slager, post, banken, kappers, krantenwinkels, restaurant en café;
- ▶ Regionaal: secundair onderwijs, volwassenenonderwijs, deeltijds kunstonderwijs, leerlingbegeleiding, cultuurcentrum, bioscoop, zwembad, algemeen ziekenhuis, geestelijke gezondheidszorg, lokaal dienstencentrum, gespecialiseerde voedingswinkel, brandweer, lokale en federale politie, detailhandel kleding/huis en tuin/vrije tijd/auto;
- ▶ Metropolitaan: hoger onderwijs, schouwburg/concertzaal, museum, monument, pret-of themapark, speciale sportaccommodatie, hotels, academisch ziekenhuis, gespecialiseerde overheidsdiensten.

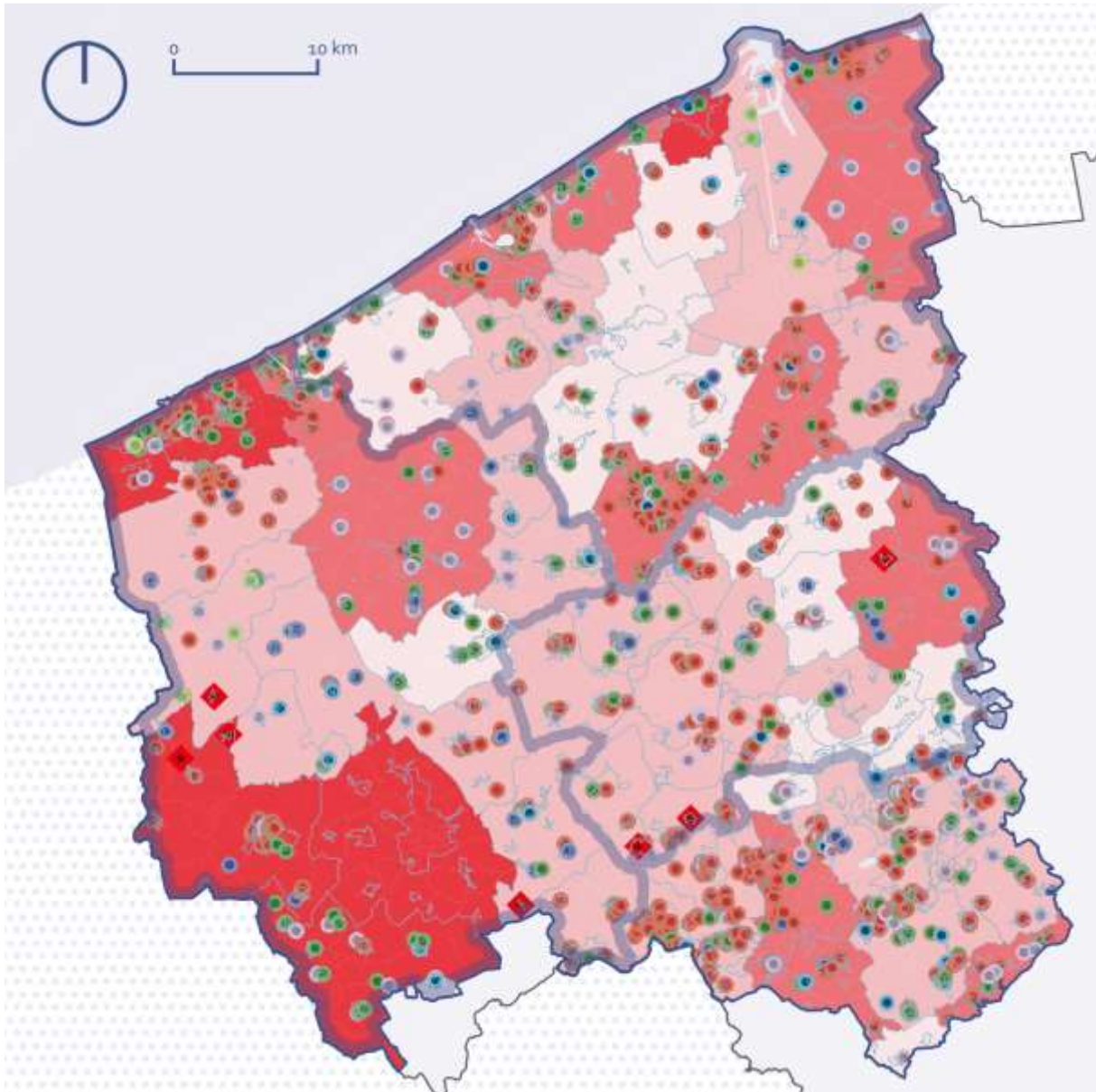
De basisvoorzieningen en regionale voorzieningen situeren zich voornamelijk langs de kust en in grotere kernen, zoals die van Diksmuide, Ieper, Poperinge of Veurne.

Voorzieningen in de regio (basis, regionaal, metropolitaan)

Op een meer specifieke kaart van de ontmoetingsinfrastructuur, zien we vier dorpspunten in de regio. Uit die inventarisatie van 2018 komt een beeld naar voor van gelijkmatige spreiding. Dat er in en rond Ieper geen ontmoetingsinfrastructuur is, zoals de kaart laat uitschijnen, is weinig

waarschijnlijk. Dat zal vermoedelijk te maken hebben met het feit dat er vanuit de stad geen data werden doorgegeven.

Ontmoetingsinfrastructuur in de verschillende gemeenten
 Kansen voor ontmoeting en sociale cohesie
 bron: Rijksregister | Toerisme Vlaanderen | Provincie West-Vlaanderen, 2022

Leefbaarheidsonderzoek West-Vlaanderen, Analyse leefbaarheid in de kernen in het buitengebied, 2021. Conclusies:

Mobiliteit, beleidsbetrokkenheid en verkeersveiligheid krijgen de laagste scores toebedeeld. Op vlak van mobiliteit is de impact van het openbaar vervoer groot. Verkeersveiligheid: vooral de impact van het zwaar verkeer (zowel vrachtwagens als landbouwvoertuigen) door de kernen kwam tot uiting. Maar ook de (gebrekkige) infrastructuur voor de fietsers (fietspaden en ruimte voor fietsers). Op vlak van beleidsbetrokkenheid werd vooral gehamerd op meer inspraak vanuit de kernen.

De andere dimensies zijn fysieke woonomgeving en voorzieningen. De fysieke woonomgeving werd door respondenten vooral gelinkt aan voorzieningen en mobiliteit, maar ook aan beeldkwaliteit: verzorgde en nette straten, voldoende groen, geen verkrotting, ... Voor de voorzieningen werden uitspraken gevraagd over toegankelijkheid, nabijheid en kwaliteit. Leefbaarheid wordt meer gelinkt aan kwaliteit en toegankelijkheid dan aan nabijheid van de voorziening. In kernen dichtbij steden is de leefbaarheid meestal hoger.

Vooraleer beleidsbetrokkenheid en fysieke woonomgeving blijken zeer sterk samen te hangen met de globale leefbaarheidsscore. Op basis van de beschikbare kwantitatieve data kunnen we geen voorspellingen doen over leefbaarheid van een dorp/kern. Leefbaarheid verhogen, inzetten op leefbaarheid is een en-en verhaal. Ingrepen om leefbaarheid te verhogen, vragen maatwerk.

Een eerste rode draad doorheen de leefbaarheidsanalyse is het belang van het sociaal leven. Ontmoeting mogelijk maken is een must. Dit betekent zowel investeren in een gevarieerd aanbod van ontmoetingskansen over generaties heen, voor iedereen. De aanwezigheid van of het investeren in infrastructuur om die ontmoeting mogelijk te maken, kan faciliterend werken.

Een tweede rode draad is het belang van beleidsbetrokkenheid. Beleidsbetrokkenheid heeft een grote samenhang met leefbaarheid. Het gaat hierbij zowel over de inspraak van het dorp bij beleidsbeslissingen voor de kern als over erkenning van het dorp door het beleid, tweerichtingsverkeer dus.

Een derde rode draad is de negatieve impact van zwaar verkeer op de leefbaarheid van een kern.

Beleidsaanbevelingen:

- Groei is géén vereiste voor de leefbaarheid van een kern.
- Leefbaarheid is niet afhankelijk van de aanwezigheid van voorzieningen (winkels, scholen, ...), maar wel van verbondenheid en van kwaliteit. De bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen is meer bepalend dan de aanwezigheid ervan. Mensen kiezen hun woonplaats op basis van de kwaliteit van de woning, de directe omgeving en de ligging binnen de regionale woonmarkt.
- Ontmoetingskansen op het publieke of semipublieke terrein bepalen mee de leefbaarheid. Open ruimte en ruimtelijke kwaliteit dragen ook bij tot een verhoogde leefbaarheid.
- Zachte mobiliteit is een belangrijke opstap naar een comfortabele omgeving.
- Plan de kern, met de kern. Beleidsbetrokkenheid, de mogelijkheid om deel te nemen aan de vormgeving van de kern, is belangrijk voor het gevoel van welbevinden.

De studie 'Kernentyping West-Vlaamse steden en gemeenten' van Atelier Romain toont de onderlinge afhankelijkheid van woonkernen aan. De woonkernen in de Westhoek variëren niet alleen tussen een meer stedelijk tot landelijk karakter maar ook in onderlinge relaties in functie van dagelijkse verplaatsingen (werk, winkel, school). De Westhoek telt veel kleine woonkernen met een

landelijk karakter (qua voorzieningen, bereikbaarheid, kritische massa, ...) die vooral een lokale maar ook vaak een onderling ondersteunende rol spelen. Er is een rijkdom aan kleinere kernen.

5.4.5. Ouderen (-voorzieningen)

Gelet op de sterke stijging van het aantal ouderen het komende decennium (25,4% nu naar 30,7% in 2035), besteden we hieronder nog bijzondere aandacht aan de voorzieningen voor ouderen in de regio.

Op vandaag tellen we 25,4% bewoners ouder dan 65 jaar (waarvan 15,3% zwaar zorgbehoevend) en 7,5% ouderen boven de 80 jaar (waarvan 36,5% zwaar zorgbehoevend). Als het op zorg aankomt, is vooral die laatste groep belangrijk. In de Westhoek moeten we rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met 6.948 of 43,8 %% over de periode 2017-2035. In vergelijking, de verwachte stijging in West-Vlaanderen bedraagt 39,1% en in Vlaanderen 43,9%.

Vraag is of het aanbod van zorg voor ouderen op deze toenemende zorgvraag is voorzien?

Op basis van demografie, zien we dat het potentieel van mantelzorgers (groep van 40 tot 79-jarigen) afneemt. Van 6,6 mantelzorgers per 80-plusser in 2020 naar 5,6 in 2030. Bovenop de evolutie van het potentieel aantal mantelzorgers moeten we rekening houden met bijkomende druk op mantelzorgers omwille van een aantal maatschappelijke factoren zoals gezinsverdunding, langer blijven werken, verhuisbewegingen, etc.

Als we de cijfers van het aanbod professionele zorg onder de loep nemen, is het beeld voor de regio eerder positief. Er wordt bovengemiddeld beroep gedaan op gezinszorg en het aanbod is voor zowat alle zorgvormen hoger dan gemiddeld, zie onderstaande tabel. Enkel het aanbod lokale dienstencentra scoort lager dan gemiddeld.

	Westhoek	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
Gepresteerde uren gezinszorg bij 65+ (op totaal 65+)	11%	10%	9,3%
Gepresteerde uren dienstencheques bij inwoners 65+ (op totaal 65+)	17%	16,1%	15,6%
Aanbodratio lokale dienstencentra per 10.000 inwoners 65+	1,6	2,2	1,9
Centra voor kortverblijf, type 1 (ter ondersteuning van de mantelzorg, verbonden aan WZC)	2,1	2,0	1,8
Erkende assistentiewoningen, per 100 inwoners van 65+	2,6	2,2	2,3
Centra voor dagverzorging en voor dagopvang per 10.000 inwoners 65+	3,1	2,8	2,3
Aanbodratio WZC per 100 inwoners 65+	6,1	6,0	6,0

Professioneel zorgaanbod voor ouderen

Vaststellingen i.f.v. Leader

- Verschillende kernen situeren zich op belangrijke verkeersassen met (zwaar) doorgaand verkeer.
- Het woningenbestand veroudert, zeker als we de actuele standaarden op vlak van energie erbij halen. Ongeveer 80% van de woningen is meer dan 20 jaar oud.
- Het inkomensniveau per inwoner ligt iets lager dan gemiddeld in West-Vlaanderen en Vlaanderen.
- Er zijn indicaties van een financieel kwetsbare groep van ouderen.
- Meer en meer appartementen in dorpen.
- Veel gemeenten in de Westhoek hebben geen toegang tot snel internet.
- 46% van de Belgen is in 2021 digitaal kwetsbaar.
- De voorzieningen situeren zich in de grotere kernen. Vanuit verschillende dorpen is de afstand tot voorzieningen groot.
- Ontmoeting in de publieke ruimte en beleidsbetrokkenheid zijn belangrijk voor de leefbaarheid.
- Sterke stijging in de komende jaren van de 80-plussers.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Verschillende kernen situeren zich op belangrijke verkeersassen met (zwaar) doorgaand verkeer.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' heeft aandacht voor de mobiliteit van schoolgaande kinderen en minder-mobiele senioren.
- Het woningenbestand veroudert, zeker als we de actuele standaarden op vlak van energie erbij halen. Ongeveer 80% van de woningen is meer dan 20 jaar oud.
 - In maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' staat energie centraal.
- Meer en meer appartementen in dorpen.
 - Maatregel '4.5. De kernen in de Westhoek zijn kwalitatief ontwikkeld met respect voor eigenheid, erfgoed, historische context en schaal' wil inzetten op kwalitatieve ruimtelijke processen.
- Veel gemeenten in de Westhoek hebben geen toegang tot snel internet. 46% van de Belgen is in 2021 digitaal kwetsbaar.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' wil onder meer inzetten op snel internet en op het verhogen van digitale geletterdheid.
- De voorzieningen situeren zich in de grotere kernen. Vanuit verschillende dorpen is de afstand tot voorzieningen groot. Sterke stijging in de komende jaren van de 80-plussers.
 - In maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' liggen kansen voor innovatieve en toegankelijke voorzieningen.

- Ontmoeting in de publieke ruimte en beleidsbetrokkenheid zijn belangrijk voor de leefbaarheid.
 - Maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen' biedt kansen voor ontmoeting in de publieke ruimte.

5.5. Mobiliteit

De wagen is voor de meeste inwoners het belangrijkste vervoersmiddel.

- De auto is in 70,2% (2019) van de gevallen het dominante vervoersmiddel voor woon-werkverplaatsingen. Dat is meer dan in 2017, toen het 66,1% was;
- In de periode 2015-2021 is het aantal abonnementen van De Lijn gedaald van 19.272 naar 14.515.

95,8% van de ingeschreven wagens in de gekozen gebieden zijn benzine- en dieselwagens. In 2011 waren de dieselloertuigen goed voor 66,3% van het totaal aantal ingeschreven personenwagens (ver boven het aandeel benzine wagens), in 2021 is dat percentage 51,6%. Er is de laatste jaren een algemene verschuiving van diesel- naar benzinevoertuigen. Het aantal benzine wagens bedraagt nu 50.956 of 44,2%.

	benzine	diesel	LPG	elektriciteit	hybride	andere
2011	35.327	70.988	516	0	0	180
2013	35.404	73.013	422	11	188	107
2014	36.176	73.345	355	20	260	119
2015	37.352	73.496	289	38	366	128
2016	39.566	72.352	276	58	555	163
2017	42.059	70.472	239	90	851	207
2018	45.118	67.650	229	131	1.204	288
2019	47.816	64.732	215	215	1.532	341
2020	49.460	62.257	217	354	2.155	379
2021	50.956	59.473	228	670	3.551	358

Ingeschreven wagens naar brandstof

In functie van de elektrificatie van het wagenpark, is het belangrijk om over voldoende laadinfrastructuur te beschikken. Het aantal (semi)-publieke laadpunten voor elektrische wagens is de voorbije twee jaar gestegen van 172 in 2020 naar 244 in 2022.

Als we de Vlaamse doelstellingen van 35.000 laadpalen zouden toepassen op de regio, moeten we de komende jaren verder evolueren naar ongeveer 1.160 laadpalen in de regio.

De fiets neemt een steeds belangrijker rol op voor verplaatsingen. De elektrische fietsen laten toe dat mensen een grotere afstand afleggen. Goede en veilige fietsenstallingen voor deze dure fietsen zijn onvoldoende aanwezig.

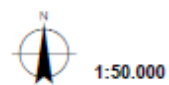
- Studiegebied
- Gemeentegrenzen
- Treinstations

BFF Fietsrouten netwerk Westhoek

- BFF
- BFF toegevoegd
- BFF geschrapt
- BFF gewijzigd
- Wijzigen fietsnelweg naar BFF

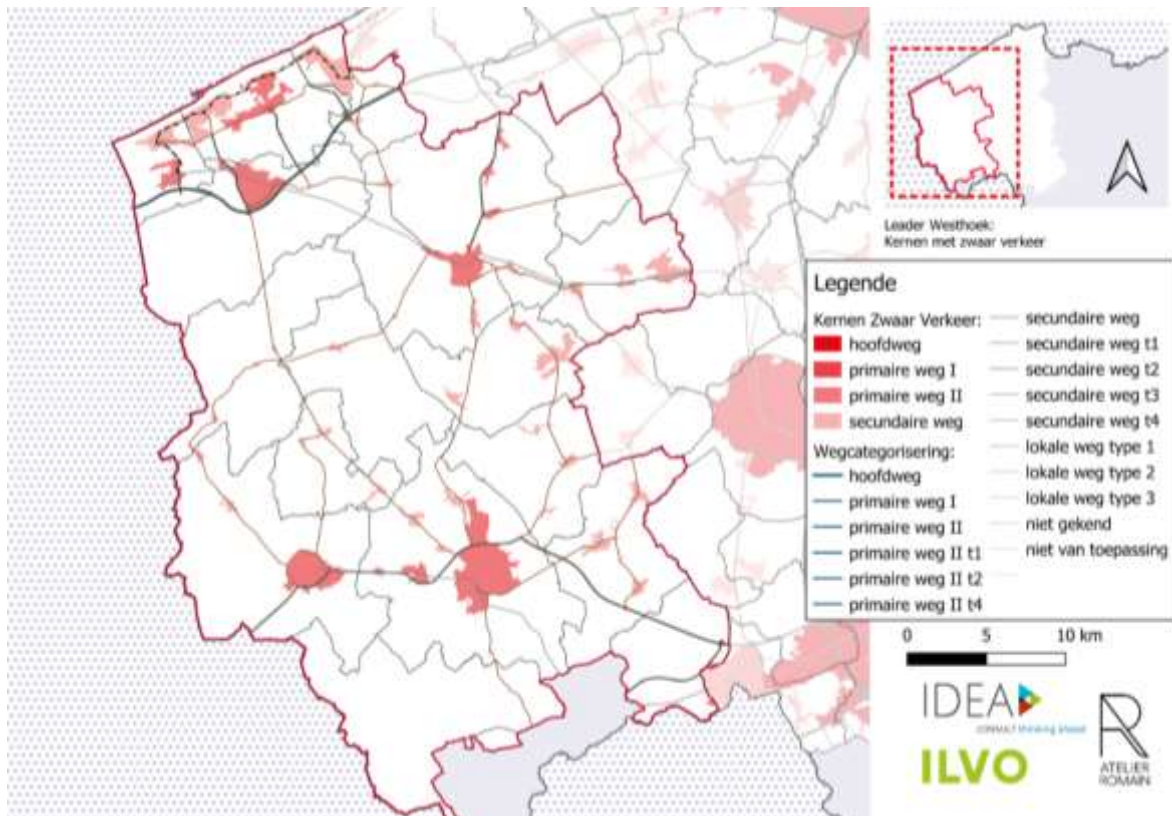
BFF Fietsnelweg Westhoek

- Fietsnelweg
- Fietsnelweg toegevoegd
- Fietsnelweg geschrapt
- Fietsnelweg gewijzigd
- Fietsnelweg toegevoegd indicatief
- Fietsnelweg gewijzigd indicatief
- Wijzigen BFF naar fietsnelweg

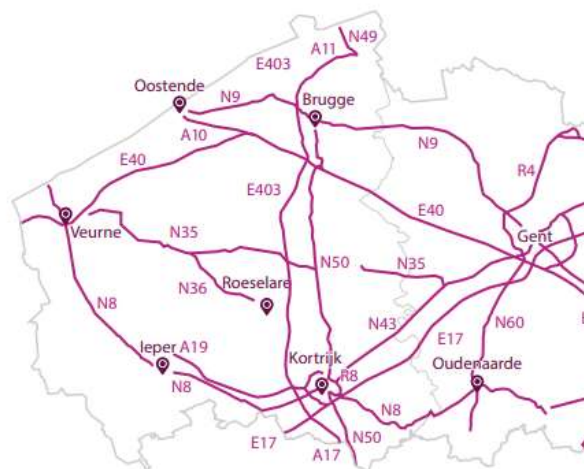
Q:\00_P\BEO120\BEO120000124\7_GIS_Grafsch\70_GIS_Projecten\BEO120000124_Fietsnetwerk\Westhoek.aprx

Een aantal van de woonkernen worden doorkruist door belangrijke wegen en doorgaand verkeer (zie onderstaande figuur)

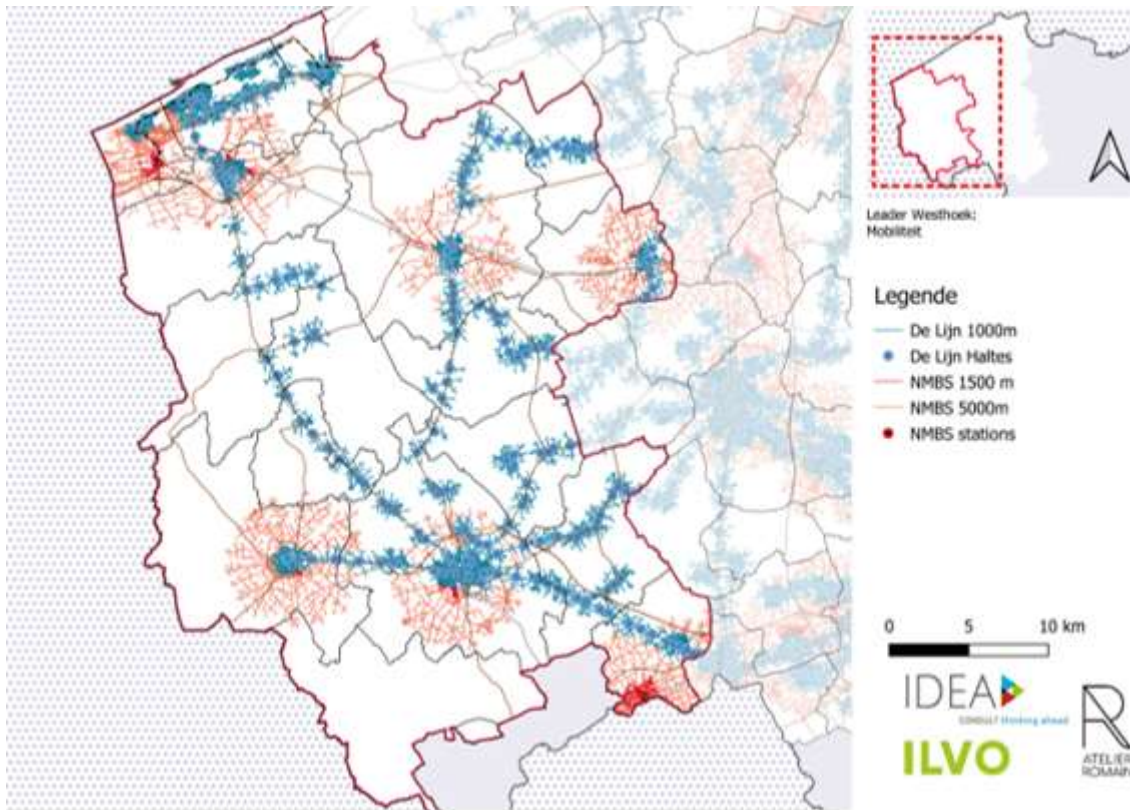

Kernen met zwaar verkeer

Kilometerheffing voor vrachtwagens

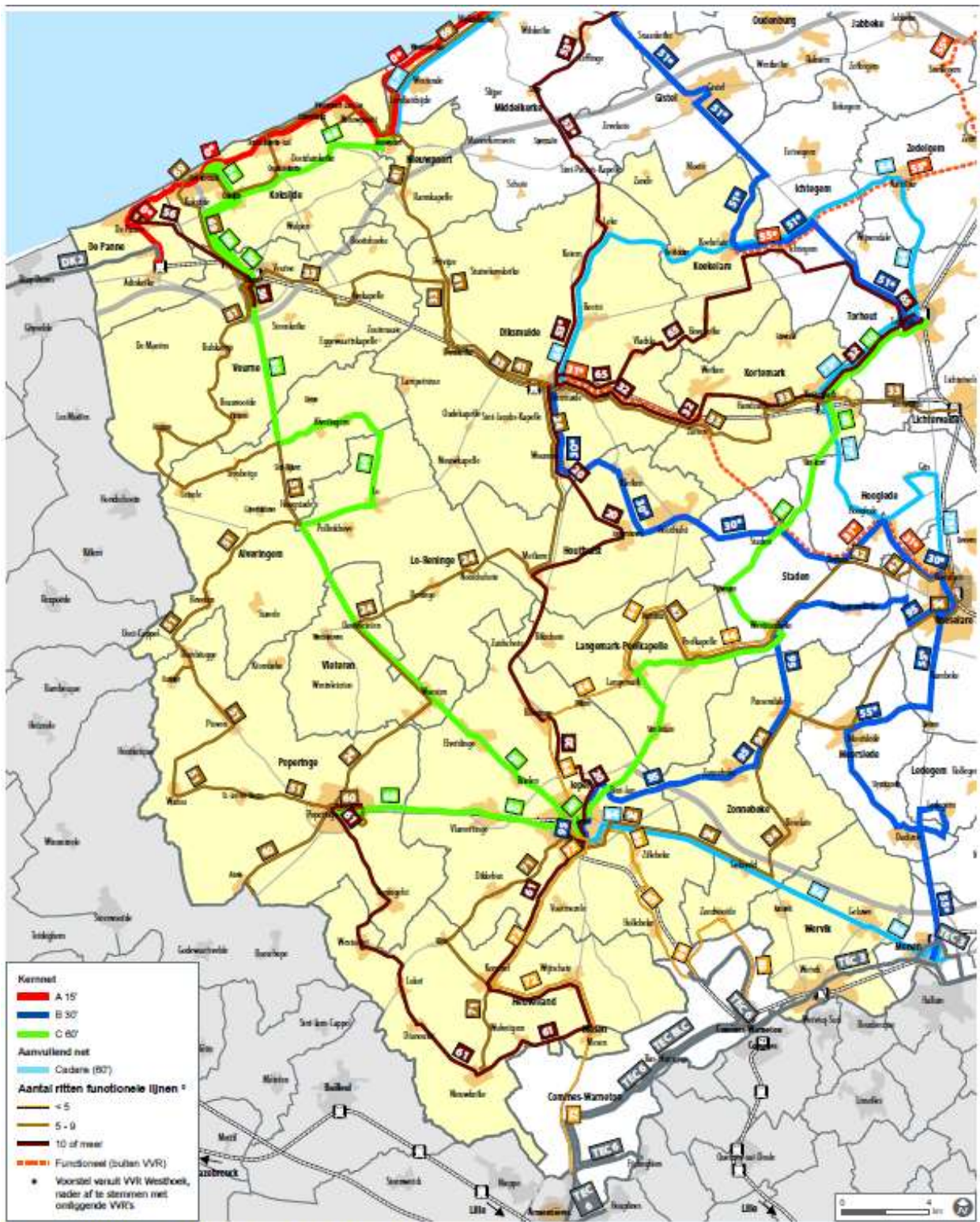
De N8 en N35 zijn wegen met kilometerheffing in de Westhoek. Dit zorgt ervoor dat een aantal vrachtwagens door omliggende dorpen rijden om deze kilometerheffing te vermijden.

Bereikbaarheid met openbaar vervoer

Bovenstaande figuur toont dat de kuststreek (inclusief Veurne) goed verbonden is. Ook de as Ieper - Poperinge (en verder richting Kortrijk) hangt goed aan elkaar.

De vervoerregio Westhoek beschreef in 2018 na een studie- en overlegproces de gewenste openbaar vervoerstructuur met een kernnet, een aanvullend net en vervoer op maat. Hierin spelen mobiliteitshubs, hoppinpunten, ... met een combinatie van verschillende vervoersmogelijkheden een belangrijke rol. De kaart hieronder toont de gewenste openbaar vervoerstructuur op een weekdag.

PROEFPROJECT BASISBEREIKBAARHEID WESTHOEK

Gewenste openbaar vervoerstructuur - weekdag

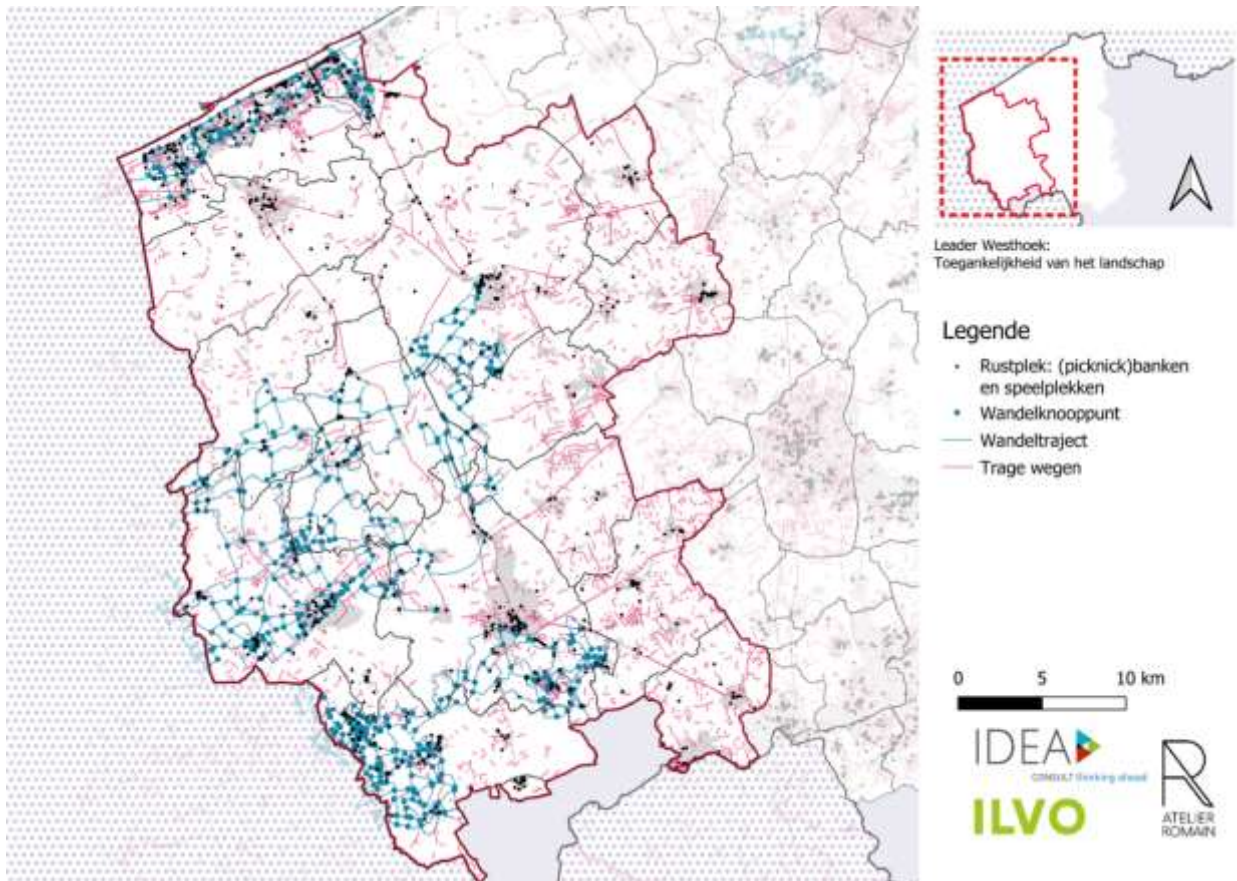
* Dit is een combinatie van verschillende varianten, niet alle ritten zullen dus het volledige/hetzelfde traject rijden.

TRAJECT

TRACTEBEL

Movares

gewenste openbaar vervoerstructuur - weekdag.indd 28-31-2017

Trage wegen

De Westhoek is een fantastisch landschap met een groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden. Deze paden en ook het landschap vragen veel beheer.

Vaststellingen i.f.v. Leader

- Heel beperkt aanbod aan openbaar vervoer. Inwoners in de regio maken overwegend gebruik van de auto.
- Sommige kernen hebben last van veel zwaar verkeer.
- De (elektrische) fiets neemt een steeds belangrijkere rol op voor verplaatsingen maar de Westhoek heeft vaak een gebrekkige infrastructuur voor fietsers.
- De Westhoek heeft een groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden, dat ook het nodige beheer vraagt.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Sommige kernen hebben last van veel zwaar verkeer.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' heeft aandacht voor de mobiliteit van schoolgaande kinderen en minder-mobiele senioren.
- De (elektrische) fiets neemt een steeds belangrijkere rol op voor verplaatsingen maar de Westhoek heeft vaak een gebrekkige infrastructuur voor fietsers.
 - In maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' is aandacht voor onder meer fietsstraten, gecontroleerde fietsenstallingen, deelfietsen, ...
- De Westhoek heeft een groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden, dat ook het nodige beheer vraagt.

Dit maakt deel uit van maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.

5.6. Economie en landbouw

Ten opzichte van Vlaanderen springen de volgende sectoren met een hogere tewerkstellingsgraad in het oog: landbouw, bouw, voeding, metaal en zorg. In deze Lokale Ontwikkelingsstrategie bespreken we hoofdzakelijk de landbouwsector. Toerisme en detailhandel komen beperkt aan bod.

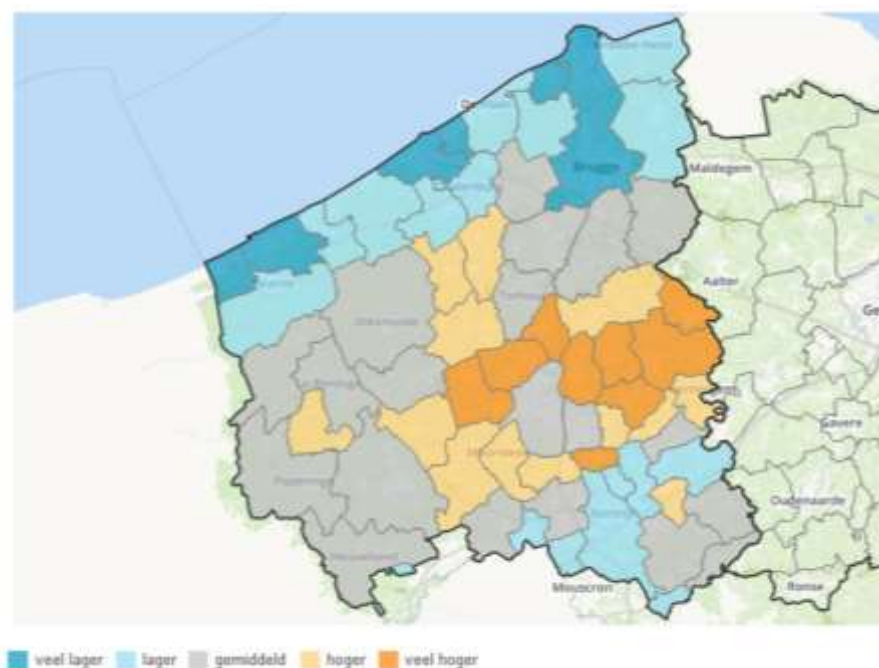
5.6.1. Industrie

Hoewel zoals overal in Vlaanderen een verschuiving van tewerkstelling plaats vindt van de primaire en secundaire sector richting tertiair en quartair (diensten), is er met 19,8% van de tewerkstelling nog een stevig aandeel industrie in de regio. Gemiddeld in Vlaanderen bedraagt het aantal loontrekkende jobs in de industrie slechts 15,1%.

5.6.2. Landbouw en Agro-Business Complex

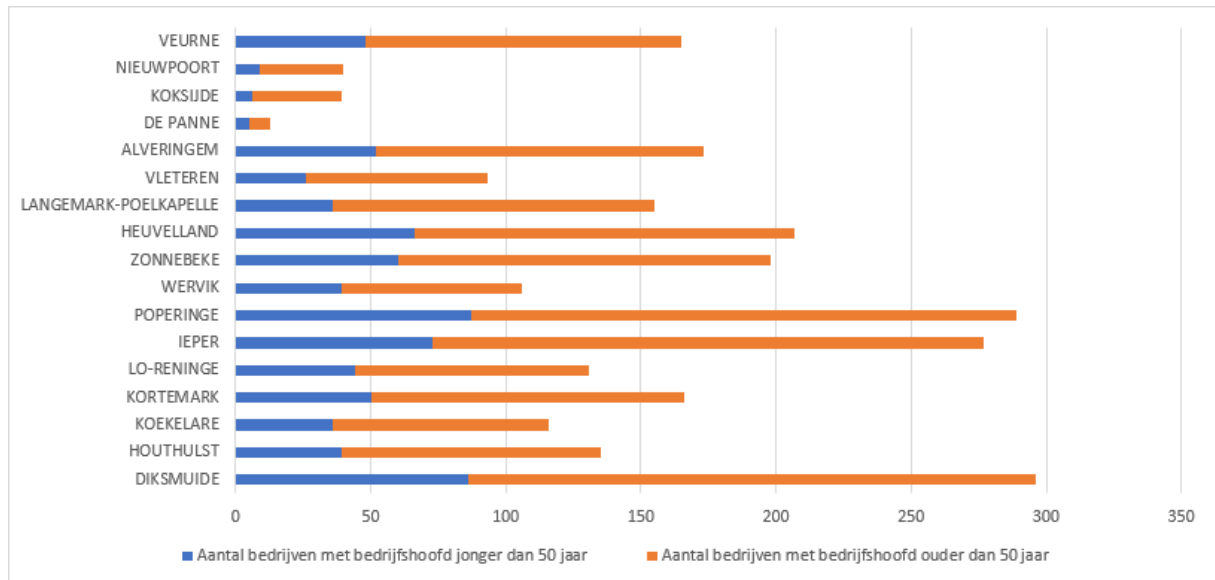
Het aantal land- en tuinbouwactiviteiten in de Westhoek is anders gespreid over de gemeenten. Op onderstaande kaart zien we dat het aantal bedrijven per km² in de Westhoek voor het merendeel van de gemeentes veel lager, lager of gemiddeld is, in vergelijking met het West-Vlaams gemiddelde. Uitzonderingen hierop zijn Vleteren, Zonnebeke, Koekelare, Kortemark en Langemark-Poelkapelle.

In 2021 tellen we in de regio Westhoek 3.071 land- en tuinbouwbedrijven. Een aantal van die bedrijven (478) hebben een standaardopbrengst die onder de €25.000 blijft en die we niet tot de beroepslandbouw rekenen. Als we enkel de beroepsmatige landbouw tellen, komen we uit op 2.593 bedrijven.

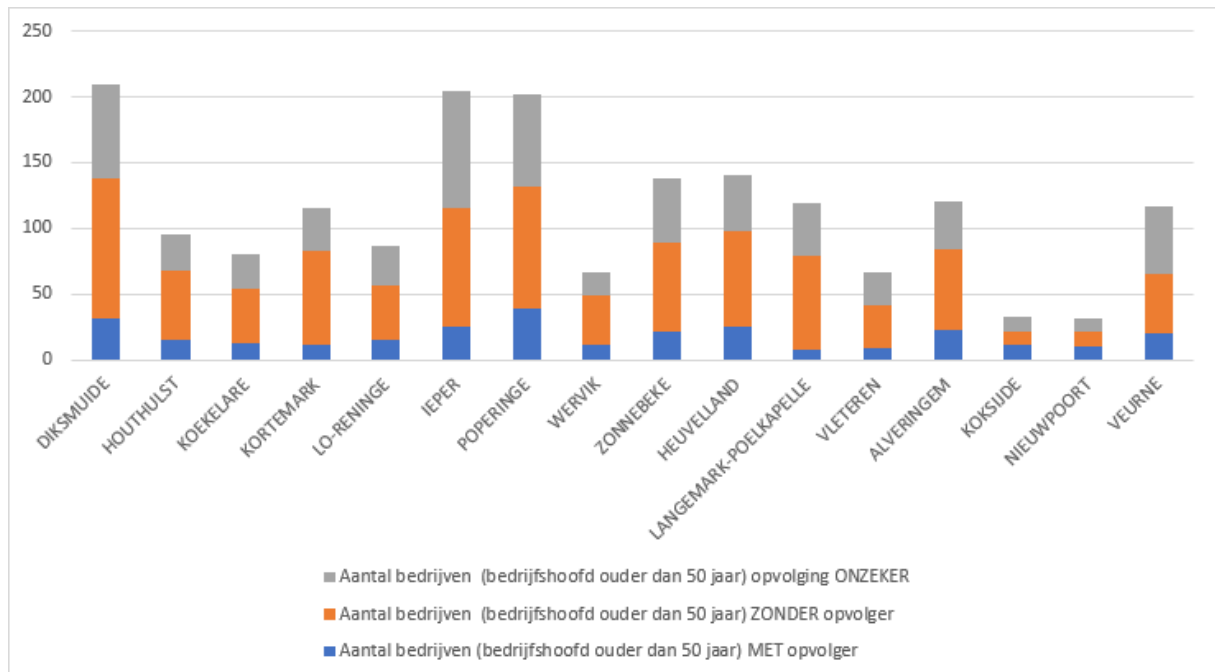

Bedrijven met landbouwproductie per km²
Bron: Statbel, via Provincie in cijfers.

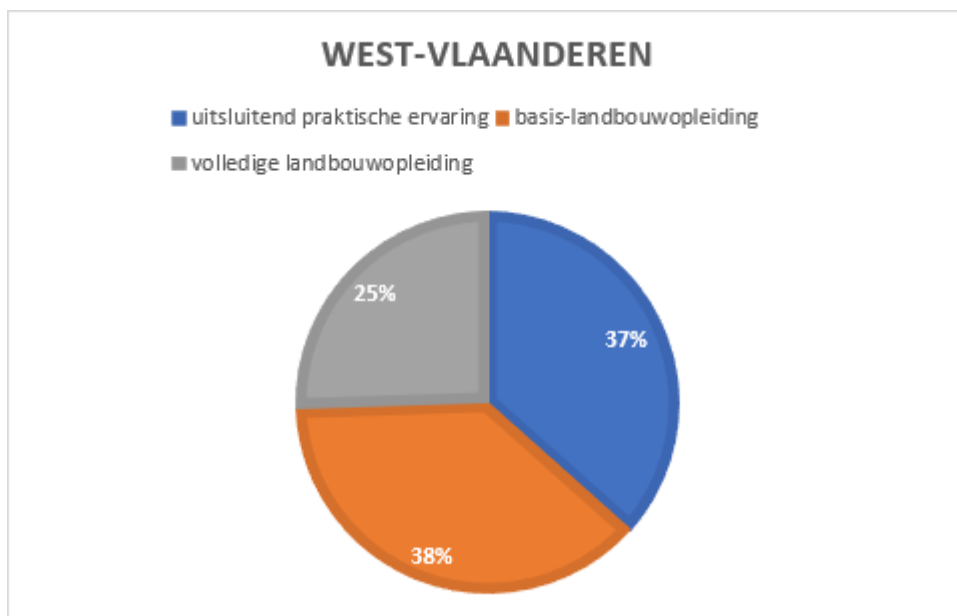
Het aantal landbouwbedrijven daalde de voorbije jaren wel zeer aanzienlijk. Van 4.407 bedrijven in 2001 naar 3.433 in 2011 en 3.071 in 2021. Een sterke daling over 20 jaar (-35%), sterker dan het West-Vlaams cijfer (-31,6%) iets minder sterk dan het Vlaamse cijfer (-36,5%). De bedrijven zijn in diezelfde periode wel groter geworden in oppervlakte. Beide evoluties zorgen voor leegstaande hoeses.

Bovenstaande grafiek heeft een overzicht van het aantal landbouwers per gemeente ouder en jonger dan 50 jaar. Info voor Mesen ontbreekt omdat er minder dan 5 landbouwbedrijven zijn en die data mag omwille van privacy niet gedeeld worden.
Bron: Statbel voor 2020.

Bovenstaande grafiek geeft een overzicht voor opvolging bij landbouwers ouder dan 50 jaar. Info voor De Panne en Mesen ontbreekt omdat er minder dan 5 landbouwbedrijven zijn en die data mag omwille van privacy niet gedeeld worden.
Bron: Statbel voor 2020.

Bovenstaande grafieken tonen het opleidingsniveau van landbouwers in de Westhoek en in West-Vlaanderen.

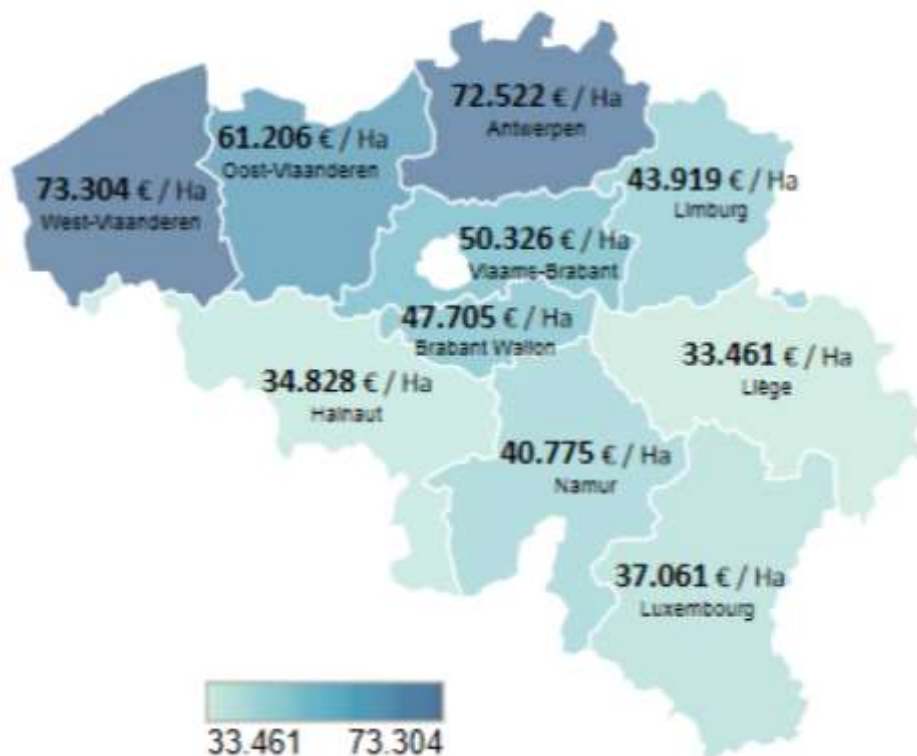
De oppervlakte bestemd voor landbouw bedraagt nog steeds 85,6% van de totale oppervlakte (2021). Dat wil niet zeggen dat die oppervlakte allemaal in gebruik is van landbouw. Het aantal geregistreerde oppervlakte in gebruik bedraagt 76,5%. De agrarisch bestemde gronden die niet in landbouwgebruik zijn, zijn tuinen, bos, weiland voor hobbydieren, wegen of bebouwing.

Naar teelten zien we dat grasland het grootste aandeel heeft, gevolgd door maïs, granen en aardappelen.

	Westhoek	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
Grasland: regulier	25.491 (27,6%)	66.842 (32,1%)	229.099 (33,8%)
Grasland: alternatieve graslanden	435 (0,5%)	1.126 (0,5%)	8.590 (1,3%)
Akkerbouw: granen zonder korrelmaïs	14.511 (15,7%)	27.738 (13,3%)	85.787 (12,7%)
Akkerbouw: maïs (silo en korrel)	20.146 (21,8%)	46.523 (22,3%)	171.414 (25,3%)
Akkerbouw: andere voedergewassen dan maïs en graslanden	2.423 (2,6%)	5.049 (2,4%)	26.950 (4,0%)
Akkerbouw: nijverheidsgewassen	5.215 (5,6%)	9.219 (4,4%)	25.576 (3,8%)
Akkerbouw: aardappelen	11.121 (12,0%)	23.340 (11,2%)	51.024 (7,5%)
Tuinbouw: groenten en kruiden	10.691 (11,6%)	22.406 (10,8%)	35.400 (5,2%)
Tuinbouw: fruit	346 (0,4%)	784 (0,4%)	17.593 (2,6%)
Tuinbouw: sierteelt en boomkwekerij	220 (0,2%)	1.342 (0,6%)	6.581 (1,0%)
Overige (gebouwen, bos, onbekend, andere)	1.750 (1,9%)	4.020 (1,9%)	20.098 (3,0%)

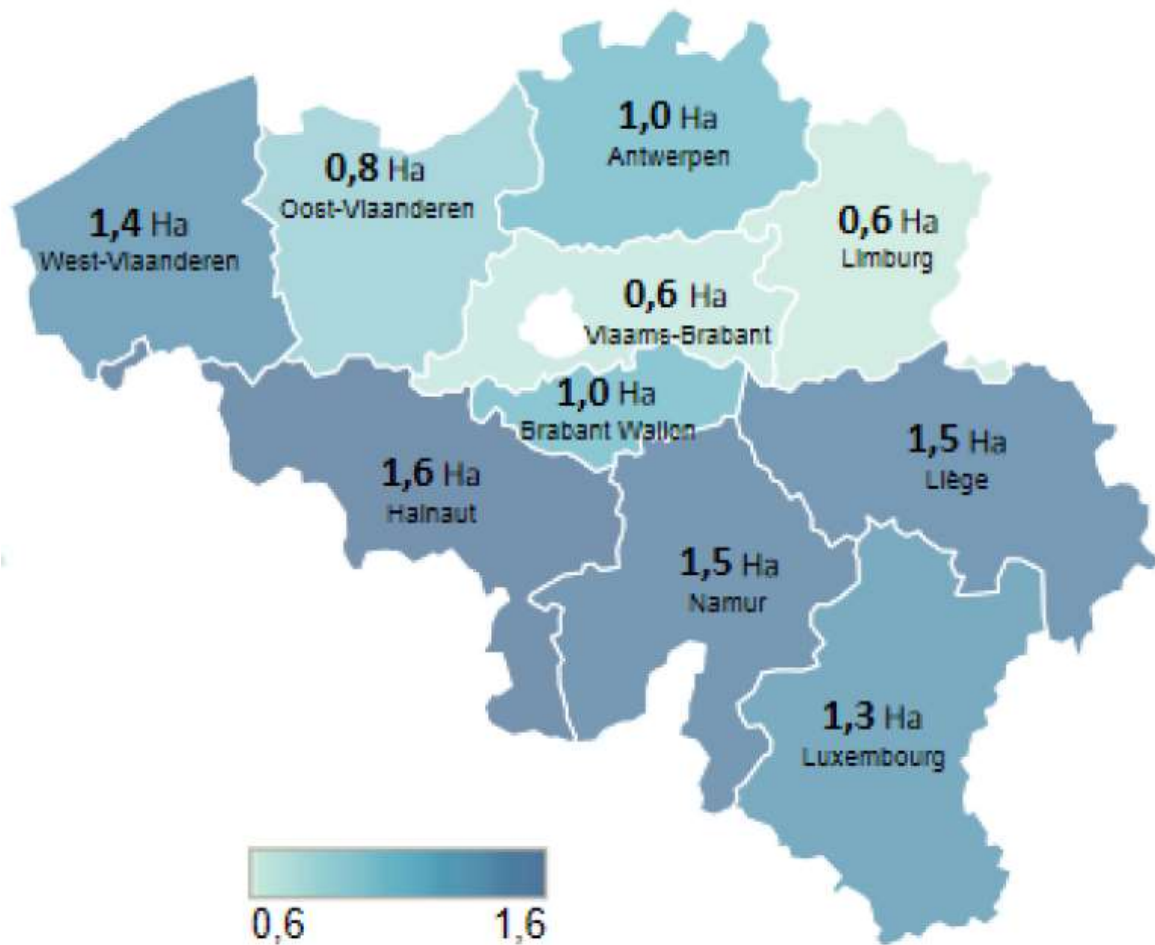
Oppervlakte per teeltgroep (2021)
Bron: Departement landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

Gemiddelde prijs per hectare :

Bovenstaande kaart toont de prijs per hectare landbouwgrond per provincie in 2021. Bron: Vilt, 8 september 2021.

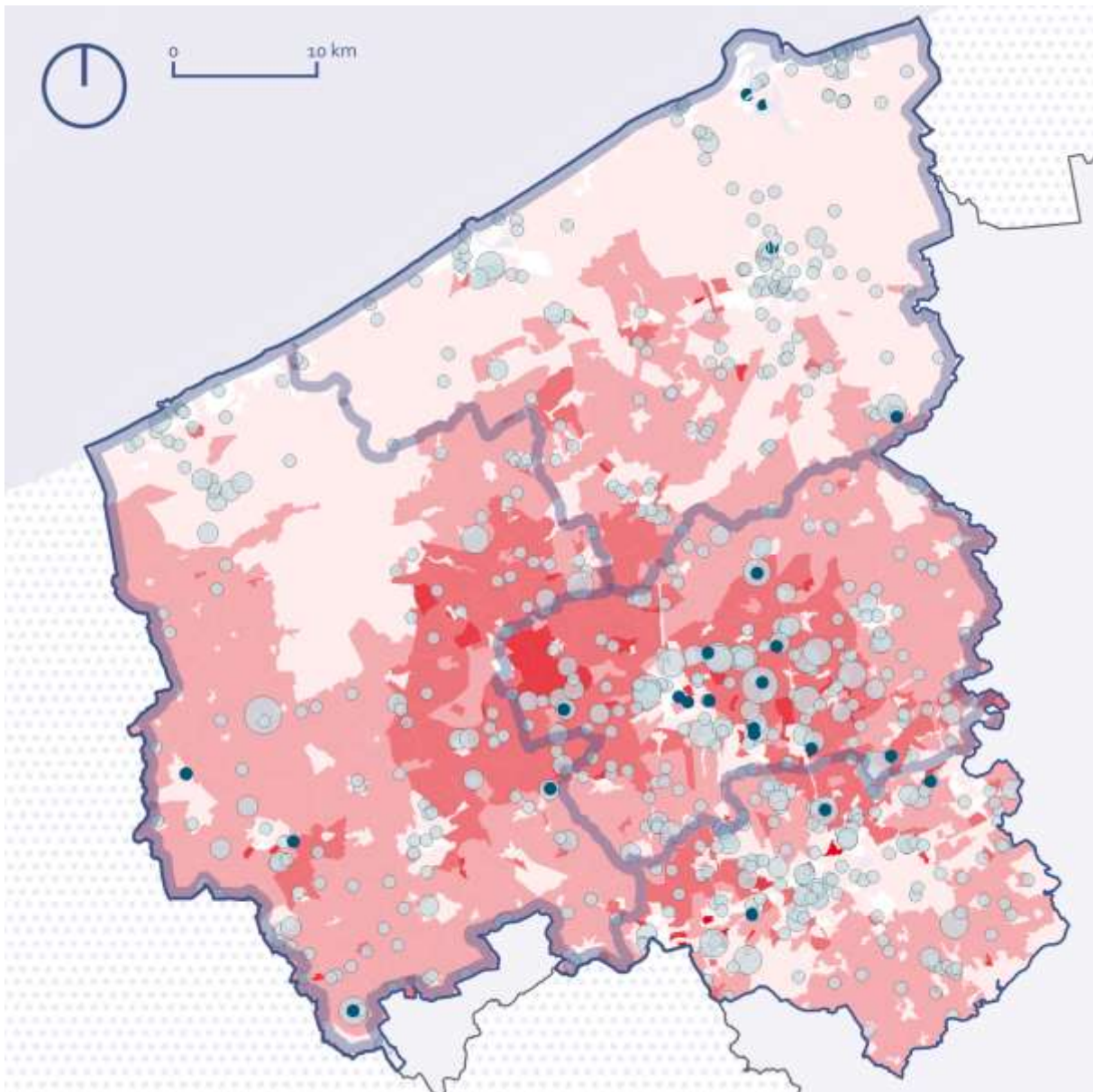
Gemiddelde oppervlakte :

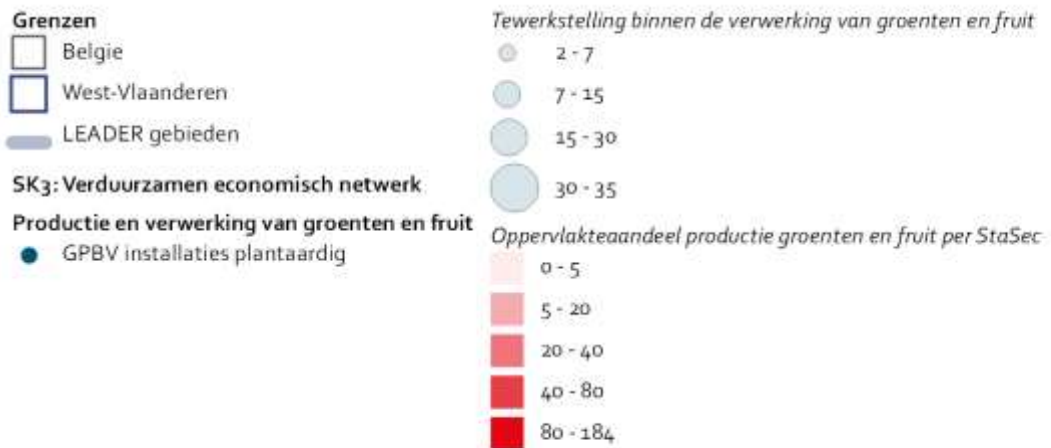
Bovenstaande kaart toont de grootte van een verkocht perceel landbouwgrond per provincie in 2021.

De percelen die verkocht worden, worden steeds kleiner.

Bron: Vilt, 8 september 2021.

Agro Business Complex in beeld: Productie en verwerking van groenten en fruit
bron: Verwerking door IDEA

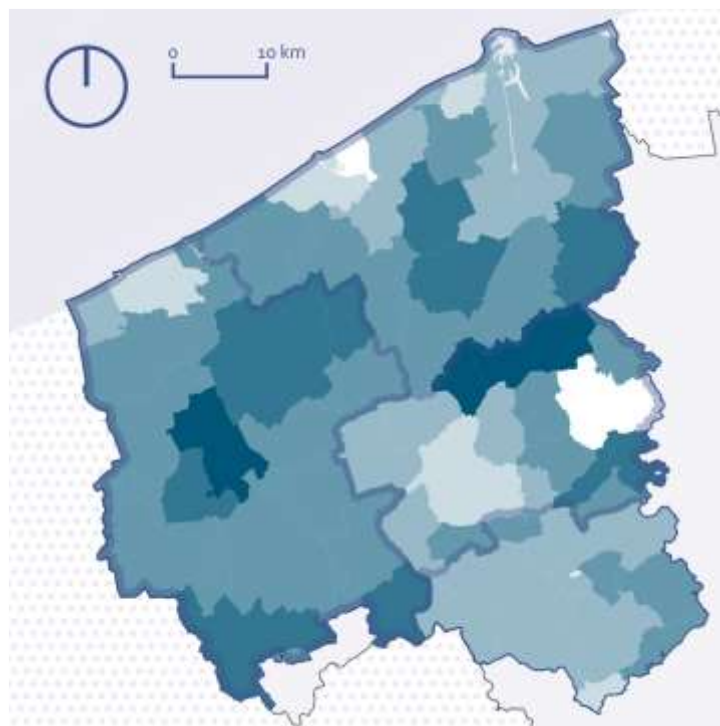
In de veestapel valt vooral het hoge aandeel varkens op, in vergelijking met het Vlaamse cijfer. Een groot deel van de varkensbedrijven valt onder de GPBV-geklasseerde bedrijven, die bijkomende maatregelen moeten nemen om de negatieve milieueffecten van hun bedrijvigheid te temperen.

	Westhoek	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest	% Westhoek versus Vlaanderen
Runderen	166.959	387.871	1.270.067	13,15%
Varkens	1.478.921	3.328.183	5.855.503	25,26%
Kippen	6.870.314	14.282.604	39.564.107	17,37%

Veestapel 2021

Bron: VLM gemeentestatistieken, via provincie.incijfers.be

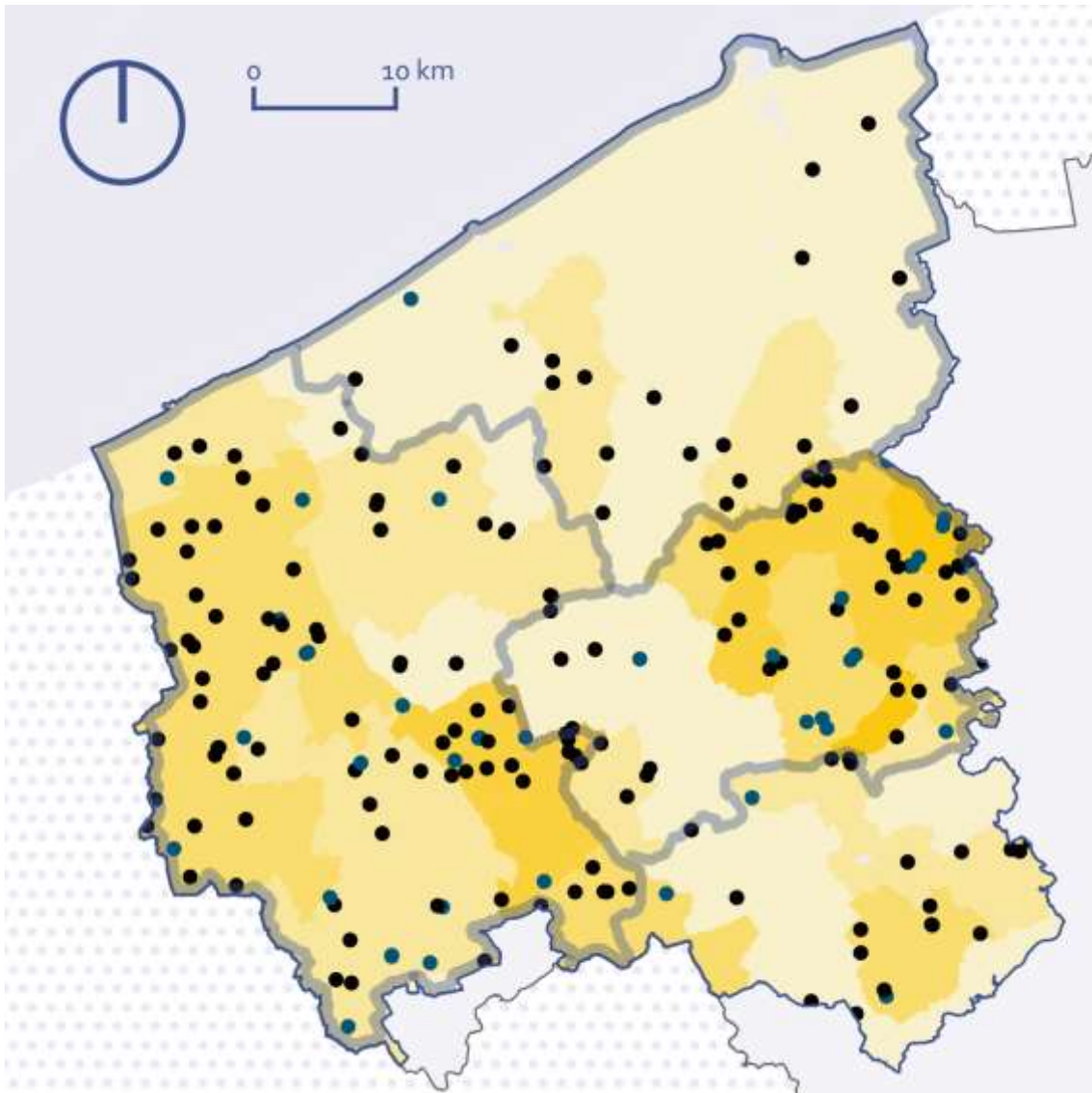
Het aantal varkens neemt af, het aantal runderen stijgt lichtjes, maar vooral de enorme toename aan pluimvee valt op: + 72% in de afgelopen 10 jaar, terwijl dit voor West-Vlaanderen slechts 36% en voor Vlaanderen 44% is.

Veeteelt in West-Vlaanderen: Runderen

bron: VLM via Provincies in Cijfers

Veeteelt in West-Vlaanderen: Pluimvee
 bron: VLM via Provincies cijfers | Departement omgeving

Grenzen

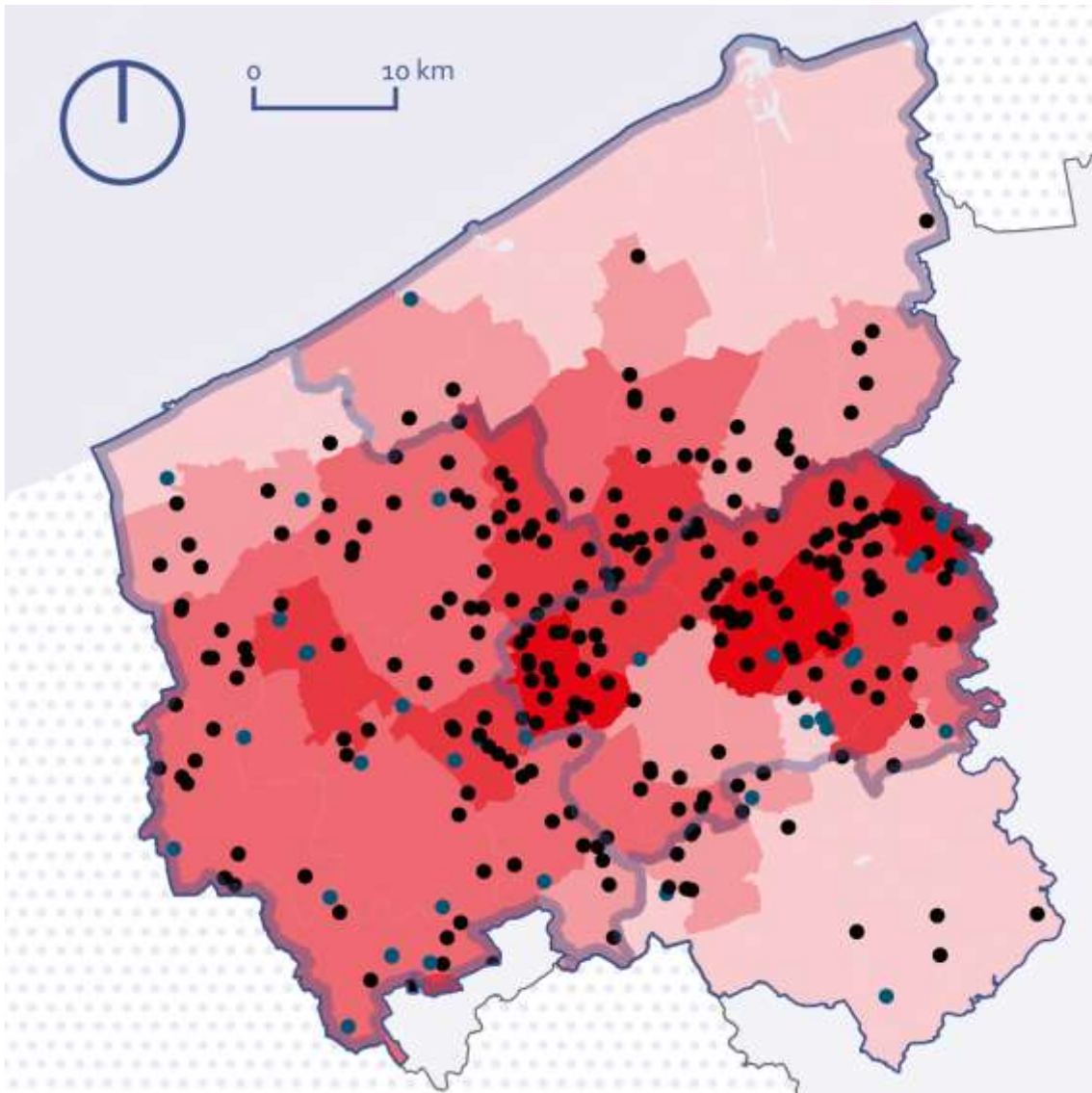
- Belgie
- West-Vlaanderen
- LEADER gebieden

Basiskaarten

Veeteelt

GPBV Installaties

- Pluimvee
- Gemengd varkens en pluimvee

Veeteelt in West-Vlaanderen: Varkens
 bron: VLM via Provincies in Cijfers | Departement omgeving

Grenzen

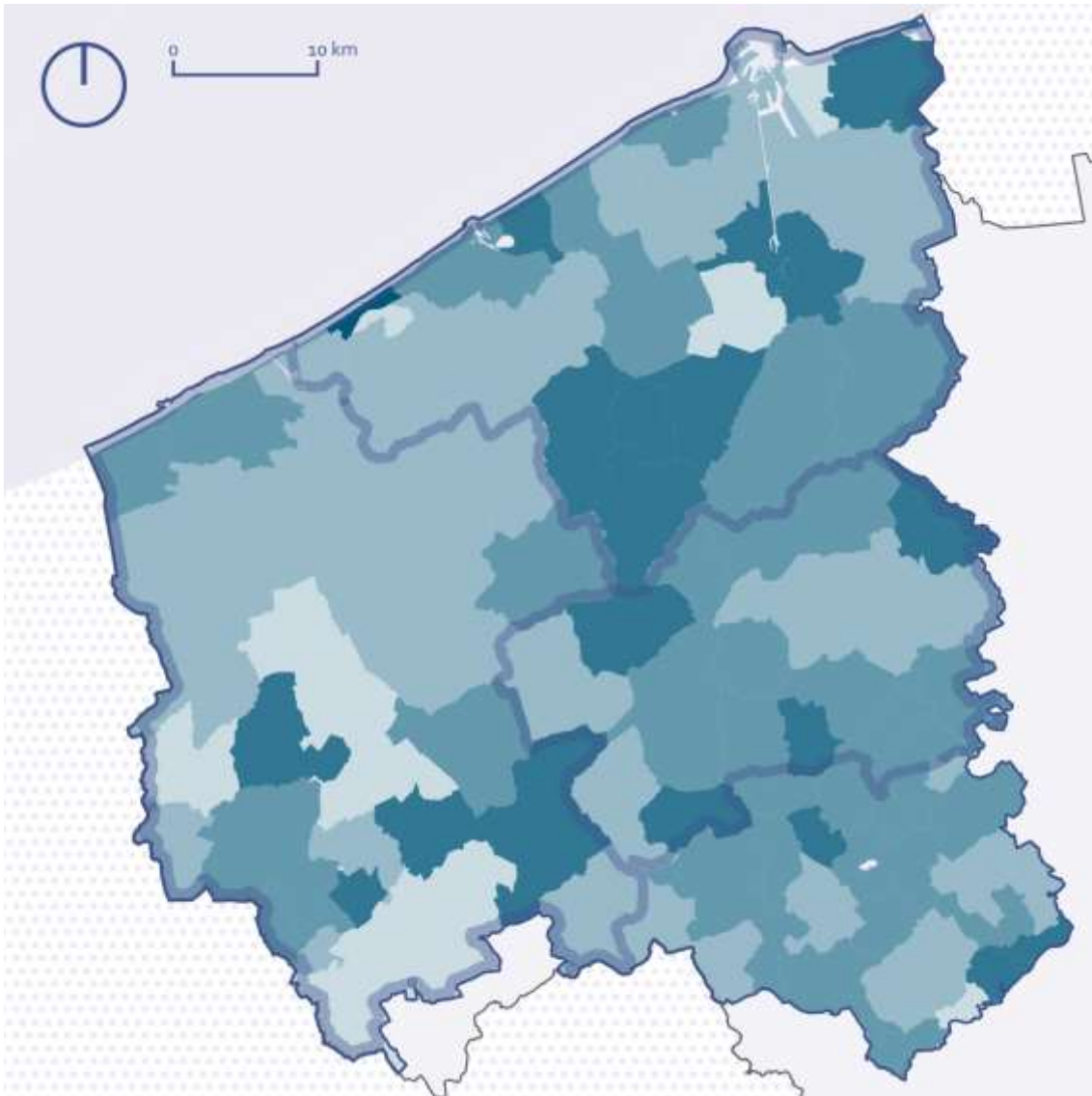
- Belgie
- West-Vlaanderen
- LEADER gebieden

Basiskaarten

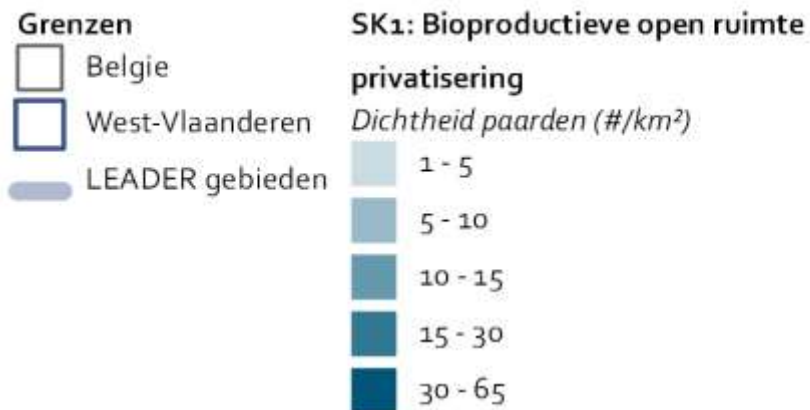
Veeteelt

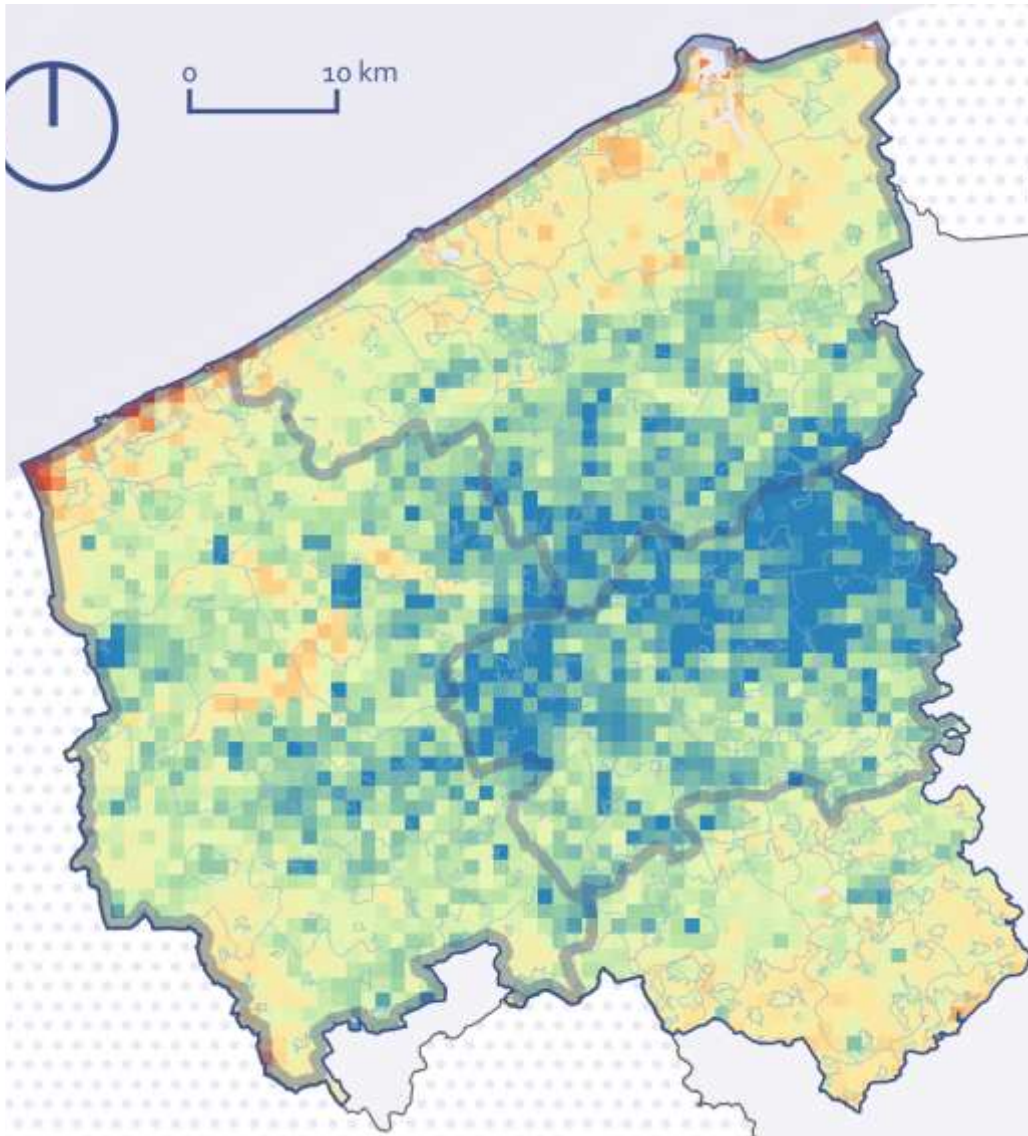
GPBV Installaties

- Varkens
- Gemengd varkens en pluimvee

Privatisering van open ruimte: dichtheid van paarden
 bron: Dep Omgeving, gegevens van 2018

Totale vermestende depositie
 bron: Ruimteboekhouding Vlaanderen DSI | Departement Omgeving Vlaanderen

Grenzen

- Belgie
- West-Vlaanderen
- LEADER gebieden
- Kernafbakening

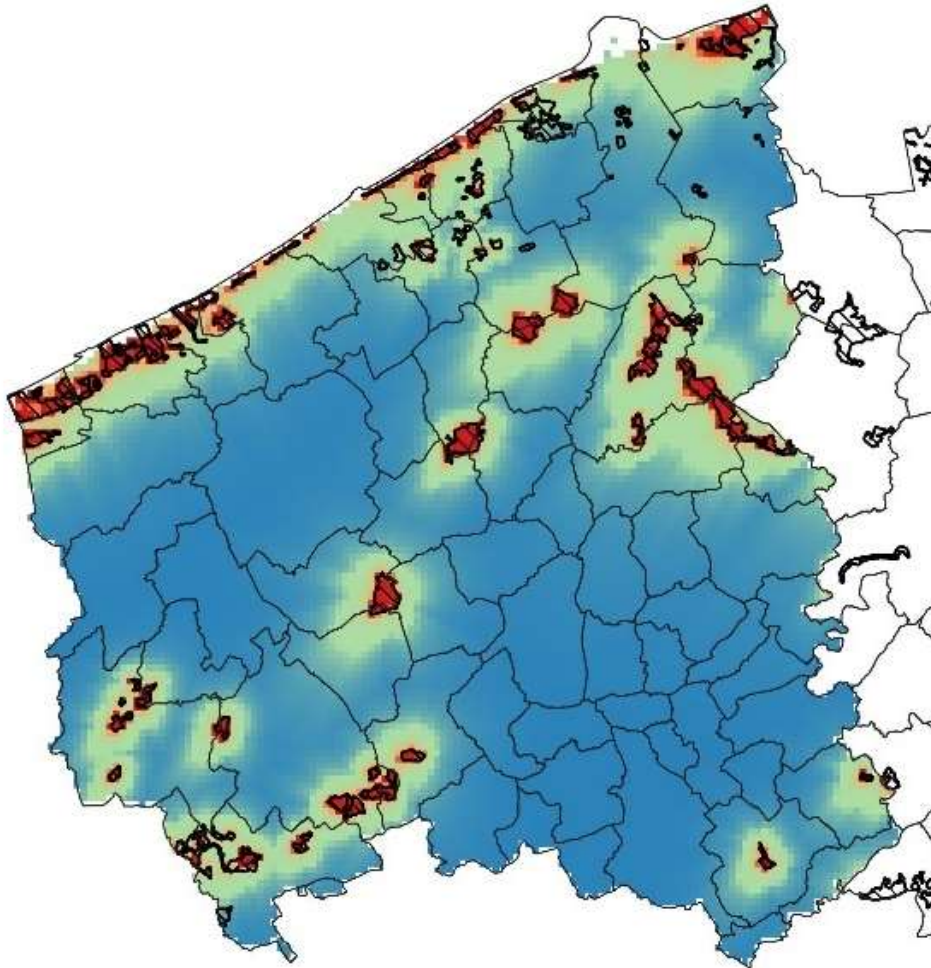
SK2: Kwaliteit landbouwgebruikszo

Modelkaart vermesting 2020

vermestende depositie (kg N/(ha.jr))

- 8,8151
- 11,8425
- 14,8679
- 17,8943
- 20,9207
- 23,9471
- 26,9736
- 30,0000

De onderstaande kaart toont, op een resolutie van 500m, wat de significantiescore zou zijn als je in het midden van een rastercel een stal zou zetten met een ammoniakemissie van 5000 kg NH₃/jaar. Dit komt ongeveer overeen met 2000 mestvarkens in een niet-ammoniakemissiearme stal. De absolute waarden kunnen verschillen (werkelijke grootte stal, strengheid regelgeving, ...) maar het geeft een indicatie van de PAS-gevoeligheid van een bepaald gebied.

Invloed van de PAS regelgeving op het grondgebied van West-Vlaanderen
bron: ILVO

Grenzen

- Belgie
- West-Vlaanderen
- LEADER gebieden

SK2: Kwaliteit landbouwgebruikszo

PAS gevoeligheidskaart

- 0.0250000
- 0.8000000
- 20.0000000
- 50.000

Deze kaart visualiseert de stikstofgevoeligheid voor het gebied, op basis van de maatregelen in de PAS-conceptnota, waarover de Vlaamse regering op 10 maart 2023 een akkoord bereikte. De drempelwaarden van de impactscore gelden al zeker tot 2025, in afwachting van een openbaar onderzoek en milieueffectenrapport over de gelijkschakeling van landbouw en industrie en externe saldering. Als de impactscore onder de 0.025% blijft, kan je een vergunning aanvragen. Die drempel wordt verhoogd tot maximaal 0.8% in 2030 als de uitstoot gunstig evolueert. Vanaf 20% is er een vrijwillige uitkoopregeling, bedrijven boven 50% moeten verplicht sluiten tegen 2026

Op vlak van verbreding en nieuw soortige landbouw noteren we volgende cijfers:

- Biologische landbouw neemt toe, van 33 bedrijven in 2015 naar 52 bedrijven in 2021.
- Het aantal zorgboerderijen bedraagt 60, het aantal hoeveproducenten 85. Het aantal hoeveproducenten blijft ook in de Westhoek stijgen, terwijl het aantal zorgboerderijen licht afnam.

De totale tewerkstelling (aantal) in het Agro-Businesscomplex bedraagt 13.688 personen in 2021 (tegenover 52.467 in West-Vlaanderen als geheel). Onder het ABC-complex verstaan we de landbouw + de toeleverende en de verwerkende bedrijven.

- 5.600 zelfstandigen in land- en tuinbouw;
- 892 loontrekkenden in land- en tuinbouw;
- 6.984 loontrekkenden in ABC industrie en diensten.

In vergelijking met andere beroeps categorieën lijken landbouwers meer risico's te lopen op vlak van overmatige mentale druk. Klachten blijven in deze sector vrij lang onder de radar. In Vlaanderen worden helpende organisaties zoals Boeren op een Kruispunt en het Landelijk Infopunt voor Vrouwen overbevraagd op dit thema. Slechts ongeveer één derde van de landbouw(st)ers zegt gemakkelijk de juiste hulp te vinden voor bedrijfsproblemen en persoonlijke problemen.

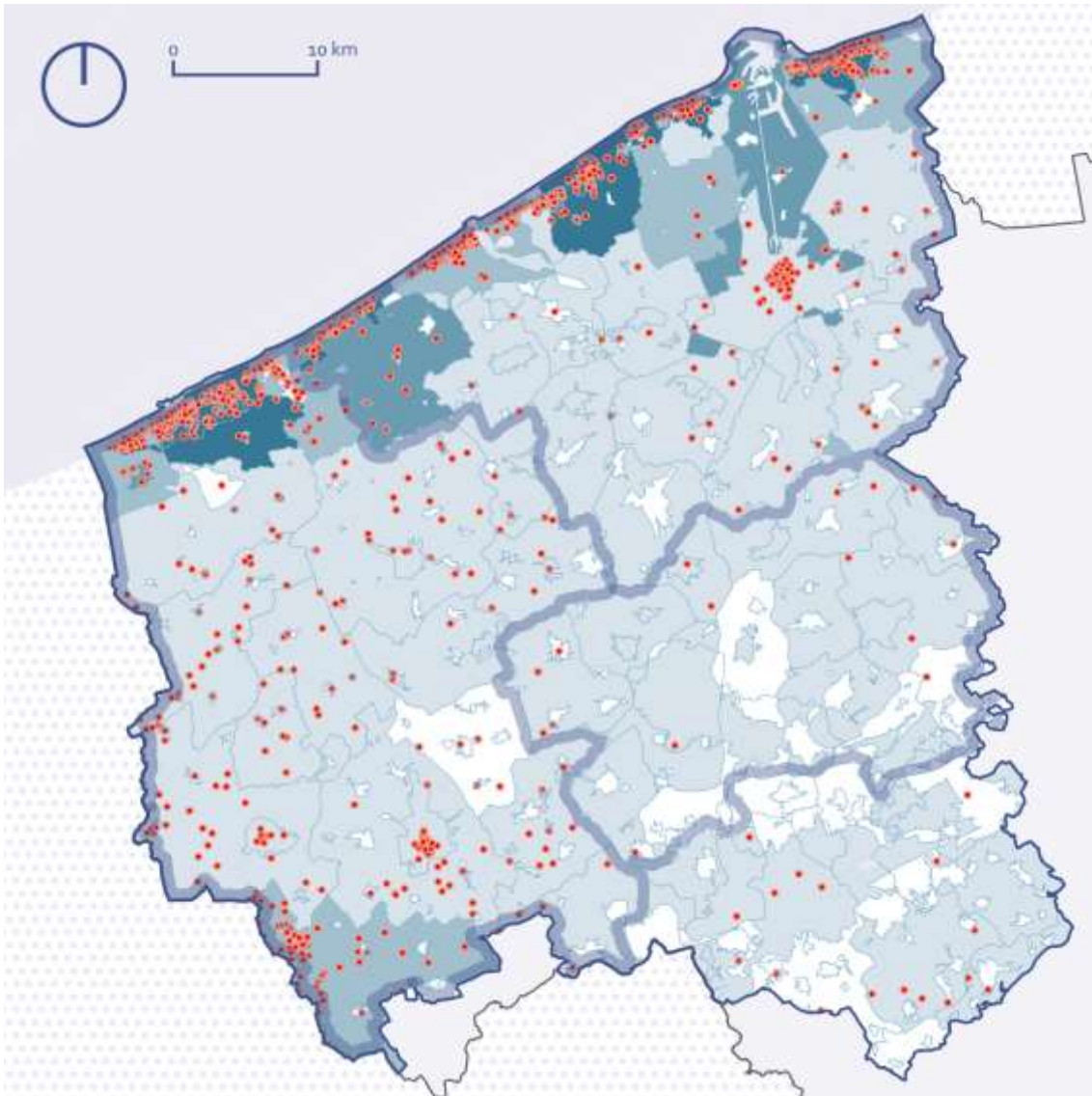
5.6.3. Toerisme

De toeristische sector is van groot belang met 419.000 euro aan inkomsten en stelde in 2019 1400 VTE te werk. De Westhoek verwelkomde 2,5 miljoen dagtoeristen en bijna één miljoen overnachtingen in het aanbod van 14.000 bedden. Na Corona kent de sector een heropleving maar mede door de Brexit vinden 20% minder toeristen de weg naar de Westhoek.

In het Strategisch Beleidsplan Toerisme en Recreatie voor de Westhoek 2018-2024, opgemaakt door Westtoer, staat 'grenzeloos genieten' voorop dat zich vertaalt in vier verhaallijnen: 'De Grote Goesting' met producten van veld tot bord, 'Van de bergen tot de zee' doorheen de verschillende landschappen van de Westhoek, 'Oorlog en Vrede' met vooral aandacht voor de herdenking van Wereldoorlog I en 'Logeren als god naast Frankrijk' dat het authentieke van de Westhoek als grensregio in de kijker zet.

De Westhoek was in het verleden het decor van verscheidene oorlogen en veldslagen. De Grote Oorlog 1914-1918 had de meeste impact op de Westhoek en haar bewoners. Hier lag de frontlinie en vonden de grootste veldslagen plaats. De streek ligt bezaaid met oorlogsmonumenten, militaire begraafplaatsen, musea en andere overblijfselen die herinneren aan de Eerste Wereldoorlog. Het herdenkingstoerisme brengt jaarlijks ongeveer 400.000 bezoekers naar de Westhoek. Met Westhoek Vredeshoek wordt nu resoluut ingezet op een actieve vredeswerking.

Het toerisme in de Westhoek is nauw verbonden met het kusttoerisme. Drie kustgemeenten maken dele uit van de Westhoek en heel wat kusttoeristen verkennen ook de Westhoek. Het fietstoerisme kent overal een bloei maar zowel recreatieve fietsers als wielertoeristen zijn fan van de Westhoek.

Druk van niet permanente bewoning
 bron: Rijksregister | Toerisme Vlaanderen | Provincie West-Vlaanderen, 2022

5.6.4. Detailhandel

In 2021 werkten 7.801 personen in de detailhandel (38% zelfstandigen, 62% loontrekkenden) en 4.237 personen in de horeca (42% zelfstandigen en 58% loontrekkenden).

We tellen in de regio 5.788 handelspanden. Deze groep omvat:

- 1.957 winkels (35,5%); De Westhoek telt 8,84 winkels per 1.000 inwoners, tegenover 8,49 voor West-Vlaanderen en 6,40 voor Vlaanderen;
- 1.303 horecazaken (23,6%)
- 1.672 consumentgerichte diensten (30,3%);
- 526 leegstaande panden (9,5%);
- 57 panden in verbouwing (1%).

Het aantal handelspanden is de voorbije jaren teruggelopen, zoals af te lezen is in onderstaande tabel. Ook de totale winkelvloeroppervlakte (WVO) binnen deze panden liep terug.

De leegstand ligt in 2022 aanzienlijk hoger dan 10 jaar geleden. Dan hebben we het zowel over tijdelijke leegstand bij bv. verbouwing of verkoop als over langdurige leegstand. In 2022 staan 583 handelspanden leeg tegenover 474 in 2012, hetgeen overeenkomt met 10,6% van het totaal aantal handelspanden (583/5.515).

	2012	2017	2022
handelspanden [aantal]	6.216	5.788	5.515
gevulde handelspanden [aantal]	5.742	5.353	4.932
leegstaande handelspanden [aantal]	474	435	583
WVO [m ²]	494.774	487.124	486.517
WVO: winkels [m ²]	449.296	439.467	429.740

Evolutie handelspanden en winkelvloeroppervlakte in de Westhoek

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

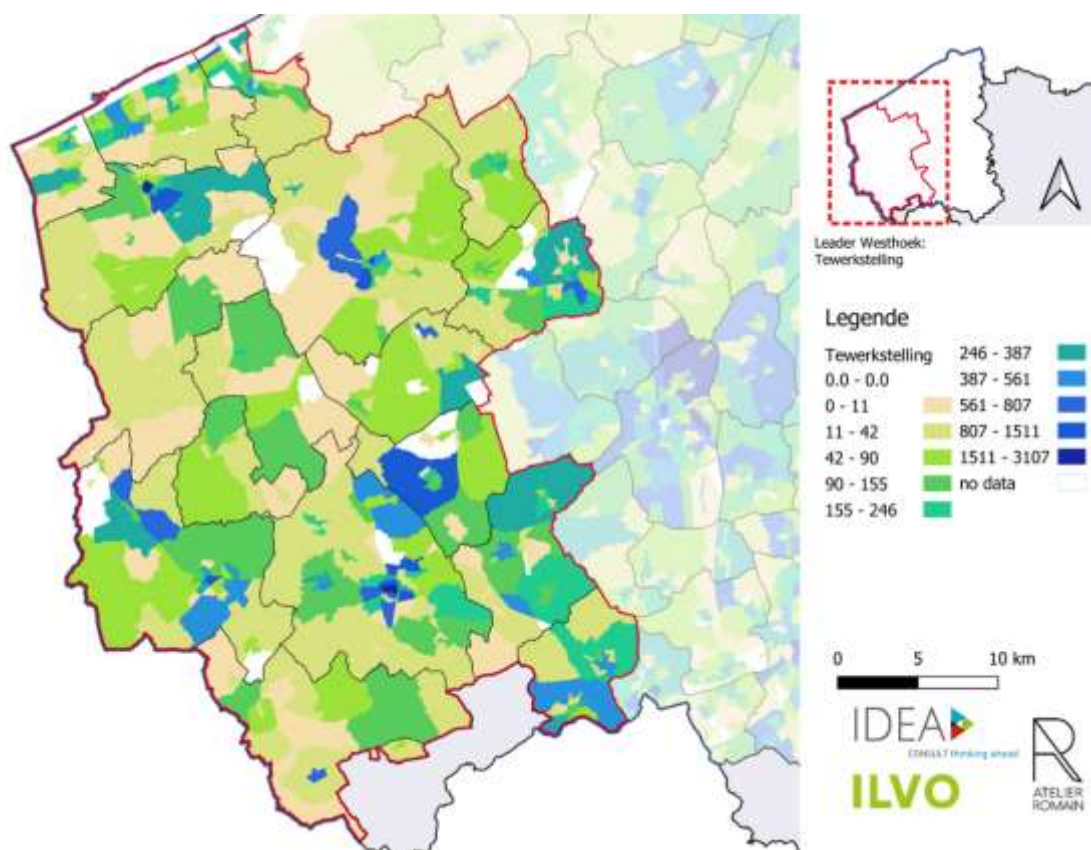
5.6.5. Arbeidsmarkt

In 2019 telde de regio 132.760 inwoners van 15 tot 64 jaar. 75,5% (activiteitsgraad) daarvan kunnen we rekenen tot de beroepsbevolking. Dit loopt samen met het West-Vlaams gemiddelde van 75,5%. De werkzaamheidsgraad waarbij we kijken naar de groep van 20 tot 64 jaar ligt met 77,5% ligt iets boven het West-Vlaams gemiddelde van 77,1%. De werkloosheidsgraad bedraagt in 2019 4,1%.

De krapte op de arbeidsmarkt kunnen we duidelijk maken via de doorstromingscoëfficiënt. Die is sinds het laatste decennium in vrije val. Voor elke 100 personen op de valreep van hun pensioen, staan er slechts 69 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen. Daarmee zitten we ongeveer op een dieptepunt, omwille van het grote aantal 55 tot 64- jarigen (de generatie babyboomers). Vanaf 2023 zou deze verhouding stilaan terug verbeteren.

In de regio tellen we 86.040 arbeidsplaatsen: 66.351 jobs in loondienst, 19.929 zelfstandigen in hoofdberoep. Dit aantal jobs is onvoldoende om alle werkenden uit de regio aan een job te helpen. Het pendelsaldo bedraagt -9.614, wat betekent dat er meer uitgaande pendel is dan inkomende.

Op onderstaande kaart zien we dat de tewerkstelling zich concentreert in Ieper, Langemark-Poelkapelle, Veurne en Diksmuide

Concentraties van tewerkstelling

Vaststellingen i.f.v. Leader

- Sterke daling van het aantal landbouwbedrijven maar de omzet van de landbouw in de regio bleef de voorbije 10 jaar min of meer stabiel. Dit zorgt onder meer voor leegstaande hoeves.
- Veel landbouwbedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar geven aan geen opvolger te hebben.
- De gemiddelde prijs per hectare landbouwgrond is in West-Vlaanderen hoger dan in alle andere Belgische provincies.
- Eén vierde van alle varkens wordt in de Westhoek geteeld. De enorme toename aan pluimvee de laatste tien jaar valt op.
- Het aantal hoeveproducenten blijft stijgen.
- De toeristische sector is van groot belang voor de Westhoek zowel qua omzet als qua tewerkstelling.

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Sterke daling van het aantal landbouwbedrijven. Dit zorgt onder meer voor leegstaande hoeves. Veel landbouwbedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar geven aan geen opvolger te hebben.
 - Maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen' zoekt mee naar een herbestemming van leegstaande landbouwgebouwen.
- Het aantal hoeveproducenten blijft stijgen.
 - Maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' beidt kansen voor deze hoeveproducenten.
- De toeristische sector is van groot belang voor de Westhoek zowel qua omzet als qua tewerkstelling.
 - Eén van de troeven van de Westhoek is het vele streeklekkers en de couleur locale. Hiervoor zijn mogelijkheden onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
 - De Westhoek biedt een fantastisch landschap aan recreanten en toeristen. Maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' zet in op wandel- en fietsmogelijkheden in dit landschap.

5.7. Bestuur

5.7.1. Bestuurskracht

Naast de stad Ieper (35.000 inwoners) telt de regio een aantal middelgrote gemeenten en steden (Wervik, Diksmuide, Poperinge en Koksijde), alsook kleine tot zeer kleine gemeenten en steden. Vleteren, Lo-Reninge en Mesen hebben het minst aantal inwoners met respectievelijk 3.645, 3.258 en 1.050 inwoners (data 2022).

Hoewel bestuurskracht niet één op één correleert met de grootte van een bestuur, zien we dat in Vlaanderen vooral de kleinere besturen het moeilijk hebben om gespecialiseerde medewerkers aan te blijven trekken, ruimte te maken voor investeringen en continuïteit te verzekeren op vlak van dienstverlening. De lagere bevolkingsdichtheid heeft ook een invloed op de bestuurskracht. Gemeenten hebben veel grondgebied (met veel wegen) te beheren, veel groenbeheer, handhaving van regelgeving is moeilijker door de grotere afstanden, dure aan-huis-diensten zoals afvalophaling, ... Gemeenten spelen daarop in door versterkt samen te werken.

Het gemiddeld inkomen ligt gemiddeld lager dan West-Vlaanderen of Vlaanderen en ook de fiscale inkomsten van besturen liggen lager dan de rest van West-Vlaanderen of Vlaanderen. Dit zorgt onder meer voor problemen op vlak van bestuurskracht.

5.7.2. Intergemeentelijke samenwerking

De Westhoek heeft al vele decennia samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. Deze is oorspronkelijk ontstaan uit een rijke traditie van streekopbouwwerk en daaruit is later uitgroeid tot een provinciale streekwerking en een intensieve werking rond het Burgemeestersoverleg. Deze laatste is verder gegroeid tot de dienstverlenende vereniging Westhoek.

5.7.3. Streekidentiteit

Een onderzoek naar streekidentiteit⁵ toonde aan dat Westhoekers zich verbonden voelen met hun streek. Zowel bij de inwoners van de streek als bij gemeenten en streekorganisaties is er een sterk streekgevoel en een bereidheid om zich voor de streek en het dorp te engageren. Dit onderzoek gaf ook aan dat de meerderheid van de betrokken stakeholders (inwoners, beleidsactoren, streekorganisaties) het streekniveau als het ideale niveau beschouwen om te werken rond plattelandsthema's.

De dominante streekidentiteit is deze van de Westhoek als landelijke, open streek waar men tot rust komt. Het onderzoek toonde aan dat deze identiteit gebaseerd is op een aantal identiteitsdragers: de open ruimte en het landschap, de Eerste Wereldoorlog, dialect, toerisme, landbouw, sociale dynamiek, kleine dorpen en charmante steden, karakter, ...

Deze elementen worden door de Westhoekers gewaardeerd en gekoesterd. We willen de Westhoek echter ook als vernieuwend en dynamisch uitdragen, want vernieuwing en innovatie is de interne motor voor ontwikkeling. Vanuit die dynamiek is en blijft de Westhoek een aantrekkelijke regio om in te wonen, te werken, én te bezoeken.

⁵ Messely, L. & Desein, J. 2010, Betekenis en mogelijkheden van streekidentiteit als mobiliserende factor in de Westhoek

Vaststellingen i.f.v. Leader

- Sommige gemeenten en steden hebben een beperkte bestuurskracht.
- De fiscale inkomsten van besturen liggen lager dan de rest van West-Vlaanderen of Vlaanderen.
- Het gemiddeld inkomen ligt gemiddeld lager dan West-Vlaanderen of Vlaanderen.
- De Westhoek heeft al vele decennia samenwerkingsverbanden tussen gemeenten.
- De provinciale gebiedswerking en de dienstverlenende vereniging Westhoek geven mee vorm aan de Westhoek.

6. Beschrijving van het Leadergebied Westhoek aan de hand van verschillende stakeholdersbevestigingen, focusgroepen en diepte-interviews met sleutelfiguren

6.1. Overzicht van de verschillende overlegmomenten:

Hieronder vindt u een overzicht van de verschillende vergadermomenten en van de diverse betrokkenen bij het tot stand komen van de Lokale Ontwikkelingsstrategie Leader Westhoek.

De leden van de Lokale Actiegroep 2014-2022 zijn het meest betrokken bij het vormgeven van de nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie. Zowel de Technische Werkgroep (nu Expertengroep) en het Managementcomité hebben het proces om te komen tot een nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie bepaald en veel leden waren actief betrokken in overlegfora, werkgroepen, brainstormsessies, ...

- De Technische Werkgroep kwam in 2022 bijeen in januari, maart, oktober en december. In 2023 was er nog een overleg in februari.
- Het Managementcomité vergaderde hierover in februari en december 2022 en in maart en april 2023.

Thematische brainstormsessies en werkgroepen hebben voor een veelheid aan noden overheen de drie thema's gezorgd. De leden van deze werkgroepen hebben mee prioriteiten bepaald en vorm gegeven aan de maatregelen waarop Leader Westhoek de komende jaren moet inzetten. In deze overlegmomenten was een veelheid aan organisaties en middenveld aanwezig maar ook geëngageerde burgers namen hieraan deel. 12 van de 45 betrokkenen waren geëngageerde burgers. Betrokken organisaties:

- gemeenten / steden: deze medewerkers zijn actief in welzijn, burgerzaken, cultuur, participatie, ruimtelijke ordening, milieu, lokale economie, duurzaamheid, landbouw, jeugd, sport.
- provinciale medewerkers platteland.
- Westhoekorganisaties: Westhoek De Nieuwe Wereld, Cultuuroverleg IJzervallei, Energiehuis, Wildbeheerseenheid Ieperlee, De Lovie (mensen met een handicap), Toerisme Westhoek, Folk Dranouter, vzw Liaison (korte keten), Cultuuroverleg Zuidelijke Westhoek, Woonzorgcentrum Bulskamp
- Inagro, West-Vlaamse Intercommunale, Vives Hogeschool, Departement Omgeving, United Experts (adviesbureau voor landbouwers), Boer en Natuur
- Geëngageerde burgers met interesse in onderwijs, participatie, dorpen, natuur, biodiversiteit, korte keten, voedselbossen, welzijn, Deze burgers waren onder meer leerkracht, landbouwer, logiesuitbater, op pensioen, psychologe.

De verschillende werkgroepen kwamen in juni, september, oktober en december 2022 bijeen en in 2023.

Een aantal overlegmomenten zijn met de drie West-Vlaamse Leadergroepen samen georganiseerd. Hierbij was het de bedoeling om inhoudelijke trends en noden na te gaan en kwam de regio-specifieke situatie van elk Leadergebied minder aan bod.

- Met Inagro, Innovatiesteunpunt van Boerenbond en Westtoer zijn diepte-interviews afgenomen in juni en oktober 2022.

- Voor de drie Leaderthema's vond telkens een sessie met een vijftal experts plaats in juni 2022. Deze experts gebruikten hun kennis om deze thema's tot in de diepte te doorgronden en input te leveren voor alle Lokale Ontwikkelingsstrategieën in West-Vlaanderen.

In de Westhoek bestaat een overleg tussen verschillende Europese projecten die uitgevoerd worden in de Westhoek. Deze groep promotoren dacht in september 2022 en in maart 2023 mee over de nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Het Leadersecretariaat organiseerde ook diepte-interviews met het Regionaal Landschap Westhoek, Natuurpunt De Bron, Natuurpunt De IJzervallei, Inter (in verband met toegankelijkheid), Toerisme Westhoek, vzw Trage Wegen Regio Diksmuide

De input van gemeenten kwam via:

- het Burgemeestersoverleg (in 2022 en in april 2023)
- overleg met de algemeen directeurs van de gemeenten (oktober 2022)
- overleg met de stedenbouwkundige ambtenaren (oktober 2022)
- overleg met de milieu- en duurzaamheidsambtenaren (november 2022).

De drie West-Vlaamse Leadergebieden hadden ook verschillende overlegmomenten om de Lokale Ontwikkelingsstrategieën op elkaar af te stemmen.

In het voorjaar van 2023 werd de Lokale Ontwikkelingsstrategie stap voor stap uitgeschreven en alle betrokkenen konden ofwel via mail ofwel in een vergadering feedback geven op de voorgestelde tekst van de Lokale Ontwikkelingsstrategie.

6.1.1. Samenvatting van de thema's en noden die de stakeholders belangrijk vinden voor de Westhoek:

Tijdens de verschillende brainstormsessies, stakeholdersbenaderingen, focusgroepen en diepte-interviews met sleutelfiguren kreeg Leader Westhoek een goed beeld van wat actuele noden in de Westhoek en issues die echt belangrijk zijn voor de toekomst van de Westhoek.

Deze informatie staat hieronder thematisch samengevat en vormde mee de basis voor het schrijven van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Telkens wordt de link gelegd tussen de verschillende noden en de maatregelen van Leader Westhoek om hierop in te zetten. Deze maatregelen leest u verder in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

6.1.2. Thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit

Hieronder staan noden en vaststellingen die werden besproken en bediscussieerd in verschillende sessies. Telkens staat vermeld hoe hiermee verder is omgegaan in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

- Het is belangrijk om **burgers** te **engageren** in het landschapsverhaal. Ze kunnen als vrijwilliger mee instaan voor onderhoud, ze kunnen als privépersoon bos aanplanten, ze kunnen een eigen groen initiatief opstarten (zie ook Landschapsfonds Westhoek), ...
 - De maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap' speelt hier actief op in. Dit gaat zowel om educatie als om mensen die zich inzetten voor de natuur en het landschap.
- Heel wat **hoeves staan leeg** of zullen dit in de komende jaren zijn. Leader denkt best na over herbestemming of ontharding van deze hoeves.
 - Dit is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.
- De **loodsen** worden steeds groter en hebben een **impact op het landschap**. Blijven inzetten op **landschapsintegratie** blijft dus de boodschap.
 - Dit is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.
- Heel vaak worden projecten opgestart maar wordt er onvoldoende structureel nagedacht over het **beheer** tijdens en voornamelijk na afloop van projecten. De Westhoek heeft nood aan een structureel systeem (eventueel met nieuwe vormen van financiering) of samenwerking tussen actoren (intergemeentelijk) om het landschapsbeheer uit te voeren. Landbouwers vragen ook om ontzorgd te worden van dit beheer.
 - Landschapsbeheer is heel belangrijk en krijgt een aparte maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen' met diverse, mogelijke acties.
- Bepaalde taken zijn belangrijk voor het landschap en de gemeenschap zonder dat hiervoor (momenteel) een financiële vergoeding voor is. Landbouwers willen vaak meewerken aan biodiversiteitsmaatregelen maar geven aan dat deze amper iets opbrengen. **Ecosysteemdiensten** in verschillende vormen kunnen hier een goed instrument vormen.
 - Ecosysteemdiensten staan vermeld onder maatregel '2.1 Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' en onder maatregel '3.3. Water'.
- **Minder pesticiden gebruiken** is zowel belangrijk in de landbouw, bij openbaar groen als in private tuinen (moestuinen).
 - Voor de Westhoek is dit vooral in functie van een betere waterkwaliteit (o.a. om geen onderbreking te krijgen in de drinkwaterproductie). Dit is opgenomen in de maatregel '3.3. Water'.
- Om de biodiversiteit te verhogen, om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen is het belangrijk dat de vooropgestelde doelstellingen en methodieken gecommuniceerd worden naar burgers, groenarbeiders, tuinaannemers, toeristen, ... Op die manier

snapt iedereen waarom bepaalde delen er bijvoorbeeld ruiger of natter bij liggen. **Sensibilisatie en educatie** zijn dus belangrijk. **Opleidingen** kunnen meer aandacht hebben voor innovatieve technieken en nieuwe leermethoden i.v.m. biodiversiteit en landschap. Mogelijke doelgroepen voor lessen of studiedagen: **tuinaannemers** (zowel in hun opleiding als tijdens de praktijk), gemeente- en provincie-medewerkers (**groendiensten**), **sociale economie-medewerkers, land- en tuinbouwscholen**.

- Verschillende acties onder maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap' zetten in op sensibilisatie, educatie en opleiding.
- **Biodiversiteit bij landbouwers** om en rond het erf stimuleren maar ook op en naast de akkers.
 - Inzetten op agrobiodiversiteit staat vermeld bij de maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek'.
- Communicatie, educatie en sensibilisatie van burgers is essentieel om **verbindingen** te scheppen **tussen mens en natuur**. Een algemene tendens is het **gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers**. **Sensibiliseren van inwoners, recreanten en toeristen** met als doel dat ze het landschap (bv. een poel, grasland, hagen, etc.) meer waarderen.
 - Sensibiliseren van inwoners, recreanten en toeristen komt aan bod in de maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap'.
 - Mogelijkheden om te werken aan het gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers zijn er in maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving'.
- Leader stimuleert best het draagvlak bij burgers, overheden, bedrijven om meer in te zetten op het behalen van de **klimaatdoelstellingen** en op de waardering van het landschap.
 - Verschillende maatregelen bevatten acties die inzetten op de klimaatdoelstellingen. Bijvoorbeeld maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' dat in de inleiding verwijst naar de klimaatverandering en onder meer aandacht heeft voor ontharding (dat ook aan bod komt in maatregel '4.1 De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.

6.1.3. Thema Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

Hieronder staan noden en vaststellingen die werden besproken en bediscussieerd in verschillende sessies. Telkens staat vermeld hoe hiermee verder is omgegaan in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

- Producent en consument staan vaak ver uit elkaar en er is een gebrek aan verbinding tussen landbouwer en burger. Het is belangrijk dat landbouwers **goed** kunnen **communiceren met de consument** (bijvoorbeeld via storytelling). Heel **vaak** heerst een **negatief beeld over landbouwers**. Het is belangrijk om positieve verhalen over de landbouw aan bod te laten komen.
 - Dit verhaal kwam vaak aanbod tijdens de verschillende sessies en maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving' speelt hier op in.
- **Korte keten is belangrijk voor de producent, voor de consument maar ook voor de streek en het toerisme.** Hoe zien de producent en de consument de toekomst? Welke plaats zien ze hier in voor korte keten? Het is en blijft een economisch verhaal. Voor de consument is het belangrijk dat het **aanbod ruim genoeg is** en dat er een **constant aanbod** is aan producten. Maar de landbouwer wil ook weten **wat de consument wil betalen voor korte keten producten**. Wat is het profiel van de consument? De consument is volatiel en het **consumentengedrag is moeilijk te voorspellen**. Korte keten initiatieven starten vaak kleinschalig maar om rendabel te worden is een **schaalvergroting nodig**.
 - Korte keten is een hoofdthema voor Leader in Vlaanderen. In deze Lokale Ontwikkelingsstrategie van de Westhoek staat alles in verband korte keten onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
 - Korte keten kan ook helpen bij het **versterken van de leefbaarheid op het platteland**. Denk hierbij aan de inrichting van **dorpspunten** waar naast ontmoeting de korte keten ook een plek krijgt. Deze dorpspunten bieden een antwoord op het verdwijnen van voorzieningen in dorpen.
 - Dorpspunten zijn heel waardevol en vind je zowel onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' en onder maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.
 - Landbouwverbreding kan zorgen voor **alternatieve, extra verdienmodellen**. Dit **kan verschillende vormen aannemen**. Bijvoorbeeld als zorgboerderij, voor therapeutische sessies, voor logies, een hoeveterras of hoeveverkoop, een hoeve inrichten als cinema, ecosysteemdiensten, Toeristen willen graag de couleur locale proeven.
 - Alternatieve verdienmodellen zijn een item bij innovatieve teelten en innovatieve landbouwverbreding onder de maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' maar staan ook vermeld onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
 - De gevolgen van de coronapandemie en **stijgende grondstofprijzen** laten ook sporen na bij landbouwers. In de afgelopen periode werd er regelmatig beroep gedaan op **begeleidings- en ondersteuningsmaatregelen**. **Psychologische ondersteuning voor landbouwers is belangrijk**.
 - Het verhogen van het welbevinden van de landbouwers (financiële en psychische noden) is een onderdeel van de maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving'.

- Om als veeteler minder afhankelijk te zijn van anderen, kan de landbouwer bijvoorbeeld starten met **eigen voederproductie**.
 - Bij innovatie teelten onder maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' staat de actie 'eiwitdiversificatie (voor food en feed) en lokale productie van veevoerders (o.a. eiwitten)'.
- In de toekomst zullen **veel hoeves en gebouwen leeg komen te staan** omwille van schaalvergroting of mensen die stoppen met hun landbouwactiviteit. Het afbreken van gebouwen is duur en indien de landbouwactiviteit wordt stopgezet, riskeer je zonevreemd te worden. De **integratie van gebouwen in het landschap** blijft een aandachtspunt. Naast een natuurlijke, groene inkleding kan gedacht worden aan muurschilderingen (zoals de Street Art van The Crystal Ship in Oostende) op landbouwgebouwen. Hiervoor kan bijvoorbeeld samengewerkt worden met een (lokale) kunstschool/-academie of een kunstenaar.
 - Dit kwam ook aanbod in de brainstormsessies onder het thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit. Het is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.

6.1.4. Thema Leefbare en levendige dorpen

Hieronder staan noden en vaststellingen die werden besproken en bediscussieerd in verschillende sessies. Telkens staat vermeld hoe hiermee verder is omgegaan in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

- Het behoud van dorpsidentiteit is een belangrijk thema. Het begrip 'dorpsidentiteit' verwijst hier naar gebouwen met erfgoedwaarde, historische gebeurtenissen, verhalen maar ook bepaalde specifieke eigenschappen van dorpen. Bijvoorbeeld een processie kan de identiteit van een dorp mee bepalen. Als zo'n initiatief erin slaagt om jongere inwoners te laten deelnemen, verhoogt dit de sociale cohesie.
- Tijdens de coronapandemie viel het verenigingsleven stil en na deze periode hadden veel moeite om terug op te starten en sommige hielden op te bestaan. Sommige verenigingen hebben oudere (bestuurs-)leden en vinden geen opvolging meer. Leader zou deze verenigingen kunnen ondersteunen om hun werking te vernieuwen maar ook om nieuwe leden te werven. Eenzaamheid is en blijft een probleem dat ook in de Westhoek speelt.
 - Het verhogen van de sociale cohesie en het tegengaan van eenzaamheid zijn items die veelvuldig aan bod kwamen in de brainstormsessies. Elk dorp is uniek en de specifieke eigenheid van een dorp heeft zijn invloed op de verbondenheid tussen inwoners. Bij Leader Westhoek zijn er aanknopingspunten in de maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie'.
- De Westhoek blijft een sterk toeristisch merk met veel dagtoeristen maar ook veel verblijfstoerisme. Het aantal toeristische bedden blijft stijgen. De authentieke, charmante Westhoekdorpen spelen hierin een belangrijke rol. Al ervaren sommige dorpen (bijvoorbeeld Westouter, Kemmel) een overdruk door toerisme.
 - Mogelijkheden voor toeristische projecten zijn er onder maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' waar het groene landschap verkend kan worden door wandelaars en fietsers.

- Onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' komt de toerist in contact met al het streeklekkers.
- Verschillende vormen van deeleconomie kunnen de leefbaarheid verhogen. Inwoners hebben bijvoorbeeld zelf niet alle materiaal maar via een gereedschapsbibliotheek kunnen ze onderling materiaal delen.
 - Onder maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie' staat dat Leader Westhoek wil inzetten op wijk- of burgerbudgetten, burgerinitiatieven en initiatieven in de deeleconomie.
- Mobiliteit blijft een probleem in de Westhoek. Het openbaar vervoer is beperkt aanwezig en basismobiliteit wordt niet gegarandeerd. Het vervoerregioplan is opgemaakt en wacht op uitvoering. Leader kan de mobiliteitsproblemen niet oplossen maar wel initiatieven voor bepaalde doelgroepen (bijvoorbeeld mensen met een handicap) of deelsystemen ondersteunen. Voertuigen die op bepaalde momenten niet worden gebruikt, kunnen misschien door andere initiatieven gebruikt worden. Verkeersleefbaarheid in dorpen staat soms onder druk en jonge kinderen die naar school fietsen hebben geen verkeersluwe alternatieven. **Landbouwvoertuigen** hebben soms moeite om veilig door dorpen te rijden. Door sommige dorpen rijdt veel **zwaar vervoer**.
 - Onder maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' is aandacht voor de mobiliteit van schoolgaande kinderen en minder-mobiele ouderen. De focus ligt op sensibilisatie.
- Heel wat **loketfuncties** van overheden of organisaties **verdwijnen** in de dorpen. In sommige dorpen **verdwijnen** ook **lokale handelszaken** en soms ook de dorpschool. Welke functies moeten heel dichtbij aanwezig zijn voor een leefbaar dorp? Het **leefbaarheidsonderzoek van de provincie West-Vlaanderen (2021)** concludeert dat de aanwezigheid van een voorziening zoals een school en/of bakker weinig bedraagt aan het aspect leefbaarheid. **Leefbaarheid wordt meer gelinkt aan kwaliteit en toegankelijkheid dan aan de nabijheid van een voorziening.** Verschillende initiatieven combineren functies in een dorp. Bijvoorbeeld een mobiel lokaal dienstencentrum, een dorpspunt of een sociaal restaurant hebben een diverse doelstellingen zoals het stimuleren van ontmoeting, informatie aanbieden, inzetten op gezonde voeding, ...
 - Innovatieve en toegankelijke dienstverlening en voorzieningen zijn de sleutelbegrippen in de maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.
- Heel **veel dienstverlening** wordt **enkel nog digitaal aangeboden**. Voor sommigen is dit handig maar **bepaalde groepen kennen de digitale wereld niet goed** en worden zo uitgesloten van diensten. Het Leaderprogramma zou kunnen inzetten op de begeleiding van digitaal ongeletterden en kwetsbare doelgroepen (al dan niet met vrijwilligers).
 - Het verhogen van digitale geletterdheid door het aanbieden van opleiding en begeleiding van kwetsbare doelgroepen is een actie in de maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.
- **Ontmoeting stimuleren** door te investeren **in dorpshuizen en ontmoetingscentra** blijft belangrijk. **Heel wat kerken staan leeg** en dit aantal zal alleen nog maar

toenemen in de komende jaren. Bovendien kost het onderhouden van een kerk veel geld, ook als ze leegstaat. Daarom kijken overheden en kerkfabrieken steeds vaker voor een **herbestemming van kerken**. De reconversie van kerken vergt grote investeringen en Leader is misschien niet het beste kanaal om deze problematiek te kunnen oplossen.

- **Heel wat dorpshuizen zijn verouderd** en hebben **nood aan een grondige renovatie**. Ze zijn **vaak slecht geïsoleerd** en verliezen veel warmte. Om de dorpshuizen nog meer te gebruiken, moeten ze door zo veel mogelijk verenigingen en organisaties gebruikt kunnen worden (multifunctionaliteit). Maar het **delen van infrastructuur** kan ook oplossingen bieden.
 - Maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen' zet in op kwalitatieve en toegankelijke publieke ruimte ter ondersteuning van de sociale cohesie.
- **Energie is een super belangrijk thema**. De eerste **Lokale energiegemeenschappen** krijgen vorm. Is de schaal van een dorp voldoende groot om een energiegemeenschap op te starten? **Landbouwers** beschikken over de nodige **ruimte om energie op te wekken** maar door de afstand ten opzichte van de kern van een dorp is het **transport** een dure kost. Het plaatsen van **windmolens** ondervindt **vaak weerstand van inwoners** in de nabije omgeving (NIMBY). **Energiecoöperaties voor (wind)energie zorgen** meestal **voor** een grotere **betrokkenheid** van omwonenden en minder weerstand.
 - De maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' wil inzetten op projecten die gezamenlijk energie opwekken of delen.
- In de sessies in verband met dorpen was ook veel aandacht voor **water**. Door de **klimaatveranderingen** komen **overstromingen** en **waterschaarste** veel vaker voor. **Bufferbekkens** nabij dorpen kunnen wateroverlast vermijden en vormen tegelijkertijd een **groene ruimte voor bewoners**. Op sommige momenten (waterschaarste) kunnen deze bufferbekkens water leveren aan landbouwers en/of lokale bedrijven. Dorpen zetten best ook in op **ontharden** en op **groenblauwe netwerken**.
 - Deze ideeën in verband met wateropvang en ontharding in dorpen zitten vervat in maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.

7. SWOT-analyse

Sterktes	Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> - De Westhoek is een landelijke regio. - 94% van de totale oppervlakte is open ruimte. De Westhoek is het grootste open ruimtegebied van Vlaanderen. Het ruimtebeslag is laag (19,2%). - 85% van de oppervlakte is bestemd voor landbouw. - Veel relatief gave landschappen aanwezig. - De duinen, de IJzervallei en West-Vlaamse Heuvels zijn belangrijke natuurgebieden met aanwezigheid van diverse beschermde soorten. - Het beheer van het groene landschap biedt mogelijkheden voor biomassa. - Groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden. - De toeristische sector is van groot belang voor de Westhoek zowel qua omzet als qua tewerkstelling. - De Westhoek blijft een sterk toeristisch merk met veel dagtoeristen en veel verblijfstoerisme. - Goede samenwerking tussen toerisme en middenveld in de Westhoek - De Westhoek heeft al vele decennia samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. - De provinciale gebiedswerking en de dienstverlenende vereniging Westhoek. - Authentiek karakter van de streek - Sterke economische sectoren landbouw, bouw en toerisme - Stabiele KMO-regio - Lage werkloosheidsgraad - Kleinstedelijke centra met behoorlijk aantal voorzieningen - Goede bereikbaarheid - Dorpspunten zorgen voor extra leefbaarheid in dorpen. - Aantrekkelijk woonklimaat voor bewoners - Het aantal hoeveproducenten blijft stijgen. - Veel landbouwruimte - Sterk uitgebouwd agro-businesscomplex. - Aanwezigheid van verschillende (bedreigde) doelsoorten in de Westhoek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Afwezigheid van centrumstad - Veel verspreide woonkernen. - Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is. - De voorzieningen situeren zich in de grotere kernen. Vanuit verschillende dorpen is de afstand tot voorzieningen groot. - Heel beperkt aanbod aan openbaar vervoer. KMO's zijn bijvoorbeeld moeilijk bereikbaar. - Sommige kernen hebben last van veel zwaar verkeer. - Vaak gebrekkige infrastructuur voor fietsers. - Verkeersleefbaarheid is vaak een probleem van schoolgaande kinderen en minder-mobiele senioren. - Sommige gemeenten en steden hebben een beperkte bestuurskracht. - Geen fusies - De fiscale inkomsten van besturen liggen lager dan de rest van West-Vlaanderen of Vlaanderen. - Het inkomensniveau ligt lager dan in West-Vlaanderen en in Vlaanderen. - Zwakke loket-, onderwijs- en vervoersfunctie van steden en dorpen - Veel verdoken kansarmoede op het platteland - Sterke daling van het aantal landbouwbedrijven. - Vergrijzende landbouwsector, met veel onzekerheid naar opvolging in de toekomst - Vooral de West-Vlaamse Heuvels zijn erg gevoelig voor erosie maar ook de omliggende gebieden moeten rekening houden met erosie. - In het IJzerbekken is de kwaliteit van de meeste polderwaterlopen ontoereikend. - Waterkwaliteit is vaak onvoldoende. - Dalende bodemkwaliteit. - Gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers, consumenten. - Beperkt opleidingsaanbod in de Westhoek - Tekort aan werkkrachten - Braindrain

<ul style="list-style-type: none"> - De impact van lokale vrijwilligers op de versterking van biodiversiteit kan niet overschat worden. - De Westhoek heeft veel toegankelijke natuur. - De Westhoek herbergt nog belangrijke populaties van typische vogelsoorten van een gevarieerd landbouwlandschap: geelgors, patrijs, zomertortel, ringmus, bruine kiekendief, ... - Verschillende verenigingen (Natuurwerkgroep De Kerkuil, Regionaal Landschap Westhoek) focussen zich met hun werking op het versterken van de typische biodiversiteit in het landbouwgebied (cf. project Bijzondere vogels). 	<ul style="list-style-type: none"> - Perifeer gelegen regio - Weinig uitgesproken economische profilering van de Westhoek - Gebrek aan kennis- en onderzoekscentra - Afhankelijkheid van diverse instanties voor uitvoering van streekbeleid - Natuur zeer sterk versnipperd. - Slechte milieukwaliteit o.a. doorlozingen van huizen, industrie, horeca, ... - Kleinschalige landschapselementen staan onder druk, verdwijnen en kampen vaak met achterstallig beheer. - Inwoners zijn te weinig trots op en te weinig bewust van de al aanwezige fauna en flora. - Onvoldoende kennis over biodiversiteit bij het brede publiek en onvoldoende betrokkenheid. - Toerisme en recreatie genieten van de baten van het mooie landschap maar betalen onvoldoende mee aan de kosten van dit landschap. - Verdwijnen van kleine landschapselementen vermindert het aanbod aan permanente ecologische infrastructuur in het landbouwlandschap en verlaagt daarmee de basisbiodiversiteit. - Biodiversiteit in het landbouwgebied wordt in belangrijke mate bepaald door de landbouwactiviteiten in het gebied.
Opportunities	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> - In de Westhoek wordt veel water onttrokken door verschillende drinkwaterproductiecentra. - De open ruimte biedt veel potentieel voor hernieuwbare energie (zowel wind als zon). - Ontmoeting in de publieke ruimte (dorpshuizen, pleinen, ...) en beleidsbetrokkenheid zijn belangrijk voor de leefbaarheid. - Stijgende populariteit van elektrische fietsen biedt kansen voor duurzame verplaatsingen op het platteland - Grotere maatschappelijke interesse in gezonde en lokale voeding - Toegenomen aandacht voor landschap en recreatie dicht bij huis - Sensibilisatie en opleiding van burgers, groenarbeiders, tuinaannemers, toeristen, ... over biodiversiteit, landschap en landbouw. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het woningenbestand verouderd. - Meer en meer appartementen in dorpen. - Het inkomensniveau per inwoner ligt iets lager dan gemiddeld in West-Vlaanderen en Vlaanderen. - Een deel van de ouderen is financieel kwetsbaar. - Verdere gezinsverdunding. - Vergrijzing van de bevolking - Het noorden van de regio is gevoelig voor verzilting. - De waterbehoefte van de landbouw in de Westhoek is groot. Door droogte gold de voorbije jaren gedurende verschillende maanden een captatieverbod in (delen van) het IJzerbekken. - Meer en meer appartementen in dorpen. - Veel gemeenten hebben geen toegang tot snel internet.

<ul style="list-style-type: none"> - Biodiversiteit bij landbouwers stimuleren. - Burgers, overheden, bedrijven, ... stimuleren om in te zetten op de klimaatdoelstellingen. - Korte keten is belangrijk voor de producent, voor de consument maar ook voor de streek en het toerisme. - Eigen voederproductie door landbouwers. - Inzetten op dorpsidentiteit (gebouwen met erfgoedwaarde, historische gebeurtenissen, verhalen, ...) kan de sociale cohesie verhogen. - Inzetten op deeleconomie. - Groter (maatschappelijk) draagvlak voor energiedelen - Bufferbekkens nabij dorpen zorgen ook voor extra groen voor inwoners. - Toenemend draagvlak voor ontharding in dorpen en in de open ruimte. - Digitalisering - Vakantie in eigen land - Interregionale samenwerking met Frankrijk. - Een verhoogde betrokkenheid van de omwonenden kan een meetbare impact hebben op de biodiversiteit, het aantal aanwezige soorten en de populatiegrootte. - Met gerichte acties en projecten kan een meetbare verbetering van de biodiversiteit worden gerealiseerd. Via (vaak) kleinschalige ingrepen kan de oorspronkelijke biodiversiteit geborgen en waar mogelijk versterkt worden. - Het ondersteunen van doel- en symboolsoorten vraagt vaak geen grote acties en kan gerealiseerd worden in tuinen. - Ruimte om via natuurgebaseerde oplossingen de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld vernattingsprojecten en robuuste beekvalleien. - In de Westhoek is er de mogelijkheid om in te zetten op bron- en kwelgebieden, werk te maken van robuuste beekvalleien, vernattingsprojecten (hermeandering, stuwen, on-line buffers gekoppeld aan waterlopen om het water te vertragen en meer te laten insijpelen, terrassering om water te vertragen en erosie te vermijden, herstel van permanente graslanden, ...), inzetten op natuurgebaseerde oplossingen om de waterkwaliteit te verbeteren, aanleg 	<ul style="list-style-type: none"> - 46% van de Belgen is in 2021 digitaal kwetsbaar. - Sterke stijging in de komende jaren van de 80-plussers. - De vele recreatieve paden en het groene landschap vragen veel beheer. - Dynamiek van privatisering van leegstaande hoeses, zonevreemde functiewijzigingen zijn motor voor verstedelijking van platteland. - De gemiddelde prijs per hectare landbouwgrond is in West-Vlaanderen hoger dan in alle andere Belgische provincies. - De rendabiliteit van de varkenssector staat sterk onder druk (terwijl één vierde van alle varkens in de Westhoek wordt geteeld). De enorme toename aan pluimvee de laatste tien jaar valt op. - Sommige dorpen hebben last van toeristische overdruk. - Loodsen worden groter en hebben meer impact op het landschap. - Structurele stressfactoren hebben negatieve impact op welbevinden van landbouwers. - Meer een meer signalen van mensen die eenzaam zijn (niet enkel ouderen). - Heel wat kerken staan leeg. - Heel wat dorpshuizen hebben nood aan een grondige renovatie. - Plaatsen van windmolens roept vaak weerstand van omwonenden op. - Klimaatveranderingen (overstromingen, waterschaarste, verzilting) - Dalende biodiversiteit op het platteland - Concurrerende erfgoedgemeenten - Gebrek aan lange termijnvisie vanuit beleid, gebrek aan rechtszekerheid voor landbouwsector (zie o.m. Stikstofakkoord / nieuw GLB / Green Deal). - Polarisering stad versus platteland en landbouw versus natuur. - Cohesie in de Westhoek (op politieke vlak) - Vereenzaming. - Neoliberaal Vlaams beleid leidt tot verdere individualisering, overheid schuift steeds meer bevoegdheden door naar middenveld, maatschappij & burgers. - Blijvende aantrekkingskracht van stedelijke omgeving. - Het verdwijnen van (natte) graslanden zijn een bedreiging voor verschillende soorten (bijvoorbeeld weidevogels)
---	--

<p>kruidenrijke bloemenranden, meer in te zetten op symboolsoorten gekoppeld aan een verbetering van de biodiversiteit, de leefwereld van bepaalde soorten te stimuleren, ...</p> <ul style="list-style-type: none"> - In de meest biodiverse zones van de Westhoek (duingebieden, IJzervallei, West-Vlaamse Heuvels) worden er al natuurreservaten uitgebouwd (ANB, Natuurpunt) om de bijzondere natuurwaarden veilig te stellen. Die gebieden kunnen als refugium, stapsteen of brongebied dienen voor het natuurbehoud en natuurherstel. - Het Europees landbouwbeleid biedt een waaier aan maatregelen die de milieukwaliteit en biodiversiteit in het landbouwgebied kunnen ondersteunen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het verlies van broedsels door vroegere maaiwerken zijn een bedreiging voor verschillende soorten (bijvoorbeeld weidevogels). - De algemene problematiek van verdroging. - Grote daling van bestuivers en nuttige insecten. - Slechts bodemkwaliteit. - Agromilieu-klimaatmaatregelen uit het landbouwbeleid houden vaak geen rekening met de potentiële meerwaarde op het vlak van biodiversiteit waardoor ze als ecologische val kunnen fungeren. - Voor een goed ecologisch rendement van de ecologische infrastructuur is een correct beheer nodig. Dit gaat dan zowel om het correct beheer van het openbaar groen (bijvoorbeeld correct snoeien van knotbomen, bermbeheer dat rekening houdt met de aanwezige natuurwaarden) als van ecologische infrastructuur in het landbouwgebied (eventueel ondersteund door Beheersovereenkomsten).
--	--

8. Historiek van het plattelandsbeleid in de Westhoek

8.1. Europees plattelandsbeleid in de Westhoek

De Westhoek voerde de afgelopen decennia een doordacht en uitgestippeld plattelandsbeleid. Dit werd mede mogelijk gemaakt door beroep te doen op financiële stimulansen van Europa. De belangrijkste hefboomen waren de Doelstellingenprogramma's 5B en 5B Phasing Out, het LEADER II programma en de voorbije Leaderprogramma's 2008-2013 en 2014-2022.

8.1.1. Doelstelling 5B en 5B Phasing OUT

De Westhoek was in de periode 1994-1999 (met uitlooperperiode tot eind 2001) erkend door de Europese Commissie als een **Doelstelling 5b**-gebied, of een kwetsbaar plattelandsgebied dat nieuwe impulsen nodig had. Het 5b-programma voor de "Westhoek-Middenkust-Zeevisserijgebied" streefde twee grote doelstellingen na:

- het behoud en het versterken van de tewerkstelling in de regio
- het verhogen van de leefbaarheid van de plattelandskernen.

Met financiële steun vanuit Europa werden 179 projecten goedgekeurd ter waarde van 73 miljoen €. De Europese bijdrage bedroeg 25,2 miljoen€ of 34,3% van de totale kosten.

In de periode 2000-2006 werd de Westhoek, door de positief evoluerende indicatoren, niet meer erkend als volwaardig doelstellingsgebied. Voor een periode van 5 jaar werd een overgangsregeling voorzien, "**5b Phasing Out**".

De algemene doelstelling van het doelstelling 5b Phasing Out-programma was bij te dragen tot de verhoging van welvaart en welzijn van de regio door te voorzien in voldoende kwantitatieve en kwalitatieve tewerkstelling en een kwalitatieve woon-, leef-, en verblijfsomgeving. Om deze algemene doelstelling te bereiken, werden drie grote prioriteiten naar voor geschoven:

- toerisme als volwaardige economische sector uitbouwen
- versterken van het economische weefsel
- het versterken van een leefbare woon- en werkomgeving (leefbaarheid)

Alle acties binnen doelstelling 5b Phasing Out moesten bovendien passen in én gezien worden in het kader van een duurzame ontwikkeling, zijnde een integrale visie die bijdraagt tot economische groei, sociale vooruitgang en het behoud en de ontwikkeling van ecologische en landschappelijke waarden.

Binnen het 5b Phasing Out-programma Westhoek-Middenkust werden 71 projecten goedgekeurd voor een totale kost van 36,1 miljoen €. Hiervan werd 8,1 miljoen € (22%) gesubsidieerd door Europa.

8.1.2. Leader II

Van 1998 tot en met 2001 liep in de Westhoek het Leader II-programma met een budget van 2,93 miljoen € aan subsidies. Leader II richtte zich naar 4 sectoren: land- en tuinbouw, toerisme, detailhandel en 'Goed gevoel' (wellness, kunsten...). Volgende kernbegrippen waren aan zet: kleinschalig – bottom-up – particulier initiatief – innovatief – voorbeeldfunctie – bevordering

werkgelegenheid – inkomensstijging – eigenheid Westhoek respecteren. Met uitzondering van wellness/kunsten was dit een plattelandsprogramma.

8.1.3. Leader 2008-2013

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie had zes doelstellingen:

1. Creatief en efficiënt besturen in een landelijke context
2. Ontdekken van een streek: De Westhoek als belevenisregio
3. Voorzien in basisvoorzieningen voor de plattelandsbevolking
4. Verhogen van de leefbaarheid in kwetsbare dorpen
5. Zorgen voor morgen, omgaan met erfgoed binnen een dynamische streekontwikkeling
6. Aanmoedigen van ruraal ondernemerschap

De Lokale Ontwikkelingsstrategie was een voorbeeld van welomlijnde keuzes en een duidelijke streekvisie en kreeg hiervoor veel lof vanuit Vlaanderen.

Tussen 2008 en 2015 concretiseerden 78 projecten deze doelstellingen waarbij ze konden rekenen op 8,8 miljoen euro Leadersteun. Leader Westhoek gaf impulsen aan nieuwe toeristische lijnen, aan de jeugd en aan kinderopvang in de Westhoek. Het stimuleerde kleinere projecten voor kwetsbare doelgroepen en had aandacht voor leefbare dorpen met goed uitgeruste basisvoorzieningen.

8.1.4. Leader 2014-2022

In de periode 2014-2020 werd de Westhoek opnieuw erkend als Leadergebied. Uit 15 mogelijke thema's koos Leader Westhoek voor deze 3 thema's:

- Kennisoverdracht & innovatie binnen de reguliere en/of biologische land-, tuin- en bosbouwsector
- Profilering en promotie van de streekidentiteit (met inbegrip van toerisme en recreatie)
- Armoede en kwetsbaarheid in de landbouw- en plattelandsgemeenschap

In 2021-2022 werd de Leaderperiode verlengd en werden 3 extra accenten toegevoegd aan de Lokale Ontwikkelingsstrategie 2014-2020:

- Eenzaamheid op het platteland:
- Lokale landbouw en korte keten
- Biodiversiteit.

Tot en met 2022 was in totaal 6 miljoen euro aan steun beschikbaar voor plattelandsprojecten in de Westhoek. Sinds 2014 werden bij Leader Westhoek 107 projecten goedgekeurd.

In de Westhoek is een jarenlange traditie om samen te werken met Noord-Franse partners in Interregprojecten. Voorbeelden van projecten die inzetten op leefbaarheid of biodiversiteit: Petliv, Terco, Partons 2.0, Transmobil, Vedette.

Leader Westhoek sluit eveneens aan bij recentere Europese beleidsinitiatieven:

- De Europese Green Deal die Europa klimaatneutraal wil maken tegen 2050.
- De Europese Landschapsconventie dat een verdrag is om het thema landschap integraal te behandelen.
- De Europese kaderrichtlijn Water om de waterkwaliteit te verbeteren.
- Het Europese 'Farm to fork'-programma dat een strategisch actieplan is voor een duurzaam voedselsysteem.
- De Europese actie voor 'Smart villages'.

8.1.5. Vlaams plattelandsbeleid in de Westhoek

- De Vlaamse voedselstrategie Go4Food.
- Blue Deal om in te zetten op waterkwaliteit, infiltratie en buffering.
- Met Vlaamse Programmatorische Aanpak Stikstof (PAS) neemt de Vlaamse overheid maatregelen om de uitstoot van stikstof tegen 2030 sterk te verminderen.
- Gemeenschappelijk Landbouwbeleid - Vlaams Strategisch Plan werd door de Europese Commissie goedgekeurd op 5 december 2022.

- Water-Land-Schap Robuuste Waterlopen Westhoek: de valleien van de Kleine Kemmelbeek en de Wijtschate-Bollaertbeek in Ieper en Heuvelland voeden mee de drinkwaterwinning in de Westhoek. Dit project zet in op het verbeteren van de waterkwaliteit en het bestrijden van erosie.
- Het Strategisch Project IJzer- en Handzamevallei: Klimaatsonzen in de Westhoek. Dit project wil de IJzer- en Handzamevallei wapenen tegen de klimaatverandering door de waterkwaliteit te verbeteren, de landbouw klimaatrobuust maken en de natuurlijke en landschappelijke waarden versterken en verbinden.

- Landinrichtingsproject De Westhoek: sinds de jaren '90 zette de Vlaamse Landmaatschappij gedurende 25 jaar in op de open ruimte in de Westhoek. Naast landinrichting werd ook gebruikt van andere methodieken zoals ruilverkavelingen en natuurinrichtingsprojecten.
- Open Ruimte Platform dat onder meer betrokken was bij de opstart van de Water-Landschap-projecten en Voedsel+Land+Schap-projecten.

8.2. West-Vlaams plattelandsbeleid in de Westhoek

- De provinciale gebiedswerking / streekwerking.
- De provincie West-Vlaanderen neemt de regierol op vlak van een gebiedsgericht plattelandsbeleid en de inrichting van het buitengebied. De provincie neemt steeds de coördinatie op van de Leadergebieden in West-Vlaanderen en heeft daarin heel wat expertise opgebouwd.
- Provinciale Kadernota Leader 2023-2027 dat een raamwerk aanreikt voor de West-Vlaamse Lokale Ontwikkelingsstrategieën.
- Verschillende Leefbaarheidsonderzoeken in de plattelandskernen van de Westhoek sinds de jaren '90.
- Het Provinciale Leefbaarheidsonderzoek van 2021 analyseert de leefbaarheid van West-Vlaamse kernen in het buitengebied.
- De provincie West-Vlaanderen is al tientallen jaren toonaangevend met haar dorpenbeleid. Heel wat initiatieven zijn mee vorm gegeven in de Westhoek.
 - Provinciale Kwaliteitskamer geeft advies aan infrastructuurprojecten of ruimtelijke ingrepen.
 - Dorpenreglement gemeenten ondersteunen om een goede visie te vormen voorbereidend aan effectieve realisaties. De focus ligt op ontmoetingsruimten, mobiliteit, energievraagstukken en beeldbepalende infrastructuur. Visie gemaakt:
 - voor dorpskernvernieuwingen in Avekapelle, Stavele, Merkem, Mesen, Reninge, Noordschote, Reningelst, Bulskamp, Beauvoorde, Zandvoorde, en Houthulst.
 - voor dorpshuizen in Beselare en Oostvleteren.
 - voor erfgoedsites in Izenberge, Kortemark, Zonnebeke en Passendale.
 - voor landschapsinrichting in Geluwe, Wijtschate en Westouter.
 - voor woonfuncties in Houthulst.
 - voor publieke ruimte in Lo-Reninge, Woumen, Kortemark, Vlamertinge, Boezinge en Elverdinge.
 - voor dienstverlening in Poelkapelle.
 - DNA van het Dorp: een masterplan op te stellen voor toekomstige ontwikkelingen in dorpen. In de Westhoek is DNA van het Dorp toegepast in Abele en Passendale.
 - Dorpenexpertise: een laagdrempelig, initieel advies over een dorpskwestie. Gebruikt voor de kerktoren in Mesen, inbreiding Dikkebus, patrimonium Langemark-Poelkapelle, kerktoren Lo, pompemaal Werken en energiestudie kerk Bulskamp.
 - Selectie en Oproep Winvorm: procedure om een kwaliteitsvolle ontwerper te zoeken.

- Gemeente voor de toekomst: aanbod voor steden en gemeenten voor duurzaamheids- en klimaatacties
- Onderzoek Leefbaarheid en sociale vitaliteit van grensdorpen vanuit het perspectief van jonge bewoners, 2011, Universiteit Amsterdam. Voor de bewoners van de grensdorpen blijkt de staatsgrens met Frankrijk en in mindere mate de taalgrens met Wallonië in sociaal en cultureel opzicht een belangrijke scheidslijn.
- Het Landschapsfonds: burgers, verenigingen maken plannen om zelf een plek in het landschap in te richten en starten een crowdfunding via het Landschapsfonds.

9. Interventiologica

Na een duidelijke afbakening van het Leadergebied Westhoek en een uitvoerige beschrijving van dit gebied aan de hand van een omgevingsanalyse opgemaakt door Idea Consult, Atelier Romain en ILVO maar vooral ook door de vele input van verschillende stakeholdersbevestigingen, focusgroepen en diepte-interviews met sleutelfiguren, kan Leader Westhoek vanuit een doordachte interventiologica strategische doelstellingen bepalen en een keuze maken voor zinvolle, concrete, efficiënte en de meest effectieve maatregelen en acties (operationele doelstellingen) voor het platteland van de Westhoek.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is het resultaat van een samenspel tussen een cijfermatige analyse van de Westhoek en de vele gesprekken en sessies met lokale actoren, regionale middenveldorganisaties, burgers en lokale plattelandsondernemers.

De samenhang tussen analyse en operationele doelstelling wordt in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie expliciet beschreven aan het begin van elke operationele doelstelling. In de tekst staat telkens een tussentitel die de samenhang beschrijft:

- Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:
- Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

In de uitgebreide beschrijving van het Leadergebied Westhoek aan de hand van een omgevingsanalyse opgemaakt door Idea Consult, Atelier Romain en ILVO staan aan het einde van elk thema de conclusies van dit thema opgesomd. Hierbij wordt steeds ook de link tussen deze conclusies en de maatregelen (operationele doelstellingen) vermeld. In de analysefase kan u dus meteen lezen hoe Leader Westhoek inzet op de geformuleerde conclusies uit de analyse.

9.1. Strategische doelstellingen

- Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen
- Inzetten op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen
- De Westhoeker zich actief verbonden laten voelen met het landschap
- Inzetten op lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale
- Inzetten op bodem en water
- Stimuleren van innovatie in landbouw
- De landbouw in de Westhoek nauwer verbinden met de samenleving
- In 2030 is er een regionale aanpak voor de valorisatie van reststromen van maaisel, houtsnippers, voedseloverschotten, riet, lisdodde, ...
- De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen
- Westhoekdorpen zijn energiek
- De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn
- Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie
- De kernen in de Westhoek zijn kwalitatief ontwikkeld met respect voor eigenheid, erfgoed, historische context en schaal

7 Leaderprincipes

9.2. Zeven Leaderprincipes

9.2.1. Bottom up

Leader is een programma dat volop kansen wil bieden aan projecten die van onderuit worden opgestart. Leader Westhoek heeft deze Lokale Ontwikkelingsstrategie opgemaakt aan hand van een uitgebreid participatief proces waarbij de kennis van lokale actoren dé voedingsbodem vormt voor alle maatregelen uit deze Lokale Ontwikkelingsstrategie. In de uitvoering van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie kiest de Westhoek er bewust voor om alle soorten begunstigden met om het even welk statuut toe te laten om projecten in te dienen. In de Leaderperiode 2014-2022 was de promotor in ongeveer één vijfde van alle projecten (107 goedgekeurde projecten) een natuurlijk persoon, een individuele landbouwer, een (commerciële) vennootschap, ...

9.2.2. Gebiedsgericht

De Westhoek is een regio die al decennialang samenwerkt met dezelfde 18 gemeenten. Via de provinciale gebiedsgerichte werking is er een jarenlange traditie van intersectorale samenwerking voor plattelandontwikkeling. De verschillende overheden en het middenveld werken voor Leader aan één gezamenlijke en integrale strategie voor de streek. Die streekbenadering is een garantie dat de Lokale Ontwikkelingsstrategie gebiedsgericht, gedifferentieerd en geïntegreerd is. Door de samenwerking van verschillende organisaties en overheden in het Streekhuis Westhoek wordt rekening gehouden met verschillende specifieke doelgroepen.

9.2.3. Lokaal partnerschap

Hierboven staat al vermeld dat deze Lokale Ontwikkelingsstrategie vorm kreeg via een samenwerking van diverse overheden, het middenveld en geëngageerde burgers. De Lokale Actiegroep Leader Westhoek wordt gedragen door een partnerschap bestaande uit volgende partners, actief in de streek:

- Provincie West-Vlaanderen
- Dienstverlenende Vereniging Westhoek / Westhoekoverleg = samenwerking tussen de gemeenten
- Middenveld

Deze partners vormen samen het beslissingsorgaan van de Lokale Actiegroep Leader Westhoek (Managementcomité genaamd). Daarnaast is er in de Lokale Actiegroep Leader Westhoek ook een adviserend orgaan (Expertengroep genaamd).

9.2.4. Geïntegreerd en multisectoraal

Beide begrippen zijn zowel van toepassing op de projecten die Leader Westhoek in de streek wil realiseren als op de werking dan de Lokale Actiegroep. Leader Westhoek wil steeds sectoroverschrijdend werken en ook projecten ondersteunen die over het muurtje van de eigen sector durven kijken. De Lokale Ontwikkelingsstrategie moet lokale actoren aansporen om op een geïntegreerde wijze, over de verschillende sectoren heen, uitdagingen aan te pakken. De samenwerking tussen de gemeenten, provincie en regionale organisaties is nodig voor een geïntegreerde en coherente aanpak van knelpunten en opportuniteiten in de Westhoek.

9.2.5. Netwerkvorming

Leaderprojecten en promotoren moeten de kans krijgen om volop ideeën, methodieken, succesverhalen en zaken die in de toekomst liever op een andere manier worden aangepakt, uit te wisselen. Dit zorgt voor een continue kruisbestuiving tussen projecten zowel in als buiten de Westhoek.

9.2.6. Innovatie

Innovatie is op elk moment hét sleutelbegrip in de Leaderwerking. Innovatie kan zowel bestaan uit systeeminnovatie, productinnovatie als technologische innovatie. Maar ook op het vlak van samenwerking kan een project een voorbeeld van innovatie zijn. Een andere invalshoek voor innovatie is nagaan of een project innovatief is voor de Westhoek. Ideeën die al in andere regio's uitgetest zijn, kunnen nog voor innovatie zorgen in de Westhoek.

Innovatie is belangrijk maar het mag niet het enige criterium zijn. Misschien spreken we beter over ambitie en ambitieniveau. Dit ambitieniveau verschilt naargelang het soort project, de voorgestelde acties en het soort promotor.

9.2.7. Samenwerking

Leader Westhoek wil steeds het voortouw nemen om nieuwe samenwerkingen te stimuleren en vorm te geven zowel in als buiten de Westhoek. Ook aan samenwerking met andere Leadergebieden wordt nu al volop gedacht. Dit is opgenomen in een apart onderdeel van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

9.3. Basisprincipes Leader Westhoek

9.3.1. Overdraagbaarheid

Delen van kennis, ideeën, een andere kijk op de zaak kan het netwerk van Leader Westhoek alleen maar versterken. De Lokale Actiegroep wil hierbij zelf het goede voorbeeld geven en zo expertise bij zichzelf en andere uitbouwen. Het streekhuis Westhoek is dan ook de uitgelezen plek in de Westhoek om van hieruit al deze netwerken te voeden en te ondersteunen.

9.3.2. Complementariteit

Bij de algemene principes van Leader Westhoek staat complementariteit voorop. Promotoren moeten steeds nagaan of andere sectoren, projecten, subsidieprogramma's een deel van de oplossing kunnen bieden voor ze aan de deur van Leader Westhoek aankloppen. Leader Westhoek neemt graag de plaats in van een programma dat zorgt voor de toegevoegde waarde ten opzichte van andere initiatieven. In het onderdeel 'Historiek van het plattelandsbeleid in de Westhoek' vind je de aanknopingspunten naar de plattelandsontwikkeling van de voorbije decennia in de Westhoek.

9.3.3. Gelijke kansen

Leader Westhoek draagt gelijkheid hoog in het vaandel. Elke soort promotor krijgt evenveel mogelijkheden om een project in te dienen en uit te voeren bij Leader Westhoek. Ook in de werking van de Lokale Actiegroep staat gelijkheid voorop. Beslissing worden zo veel mogelijk via consensus genomen.

9.3.4. Duurzaamheid

Leader Westhoek heeft een aantal linken met de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Zowel in de analyse van de Westhoek als in de concrete maatregelen en acties waarop Leader Westhoek wil inzetten, vind je duurzaamheidsideeën. Vooral met deze duurzame ontwikkelingsdoelen zijn er linken:

- 2. Geen honger: inzetten op duurzame landbouw
- 6. Schoon water en sanitair: duurzaam beheer van water
- 7. Betaalbare en duurzame energie
- 8. Eerlijk werk en economische groei: waardig werk voor iedereen
- 9. Industrie, innovatie en infrastructuur: stimuleer innovatie
- 11. Duurzame steden en gemeenschappen: maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam
- 12. Verantwoorde consumptie en productie: duurzame consumptie- en productiepatronen
- 13. Klimaatactie: neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden
- 14. Leven in het water: watervervuiling tegengaan
- 15. Leven op het land: bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, bestrijd landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe

Duurzaamheid uit de omgevingsanalyse en uit de stakeholdersbevragingen:

- Burgers, overheden, bedrijven, ... stimuleren om in te zetten op de klimaatdoelstellingen.
- Het beheer van het groene landschap biedt mogelijkheden voor biomassa.
- Groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden.
- Het aantal hoeveproducenten blijft stijgen.
- Vooral de West-Vlaamse Heuvels zijn erg gevoelig voor erosie maar ook de omliggende gebieden moeten rekening houden met erosie.
- In het IJzerbekken is de kwaliteit van de meeste polderwaterlopen ontoereikend.
- Het noorden van de regio is gevoelig voor verzilting.
- Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is.
- In de Westhoek wordt veel water onttrokken door verschillende drinkwaterproductiecentra.
- De open ruimte biedt veel potentieel voor hernieuwbare energie (zowel wind als zon).
- De waterbehoefte van de landbouw in de Westhoek is groot. Door droogte gold de voorbije jaren gedurende verschillende maanden een captatieverbod in (delen van) het IJzerbekken.
- Klimaatveranderingen (overstromingen, waterschaarste)
- Ecosysteemdiensten als extra financiering van landbouwers.
- Sensibilisatie en opleiding van burgers, groenarbeiders, tuinaannemers, toeristen, ... over biodiversiteit, landschap en landbouw.
- Biodiversiteit bij landbouwers stimuleren.
- Korte keten is belangrijk voor de producent, voor de consument maar ook voor de streek en het toerisme.
- Eigen voederproductie door landbouwers.
- Energie delen via lokale energiegemeenschappen.
- Bufferbekkens nabij dorpen zorgen ook voor extra groen voor inwoners.
- Ontharden in dorpen.

Maatregelen van Leader Westhoek die inzetten op duurzaamheid:

Maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek'

- Inrichtingen voor biodiversiteit, groen en water in de bebouwde omgeving.
- Onthardingsstrategie.
- Acties naar fauna om biodiversiteit te verhogen.
- Agrobiodiversiteit.
- Gemeenschapslandbouw.

Maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'

- Landschapsbeheer.
- Recreatieve paden en trage wegen.
- Landschapsintegratie.

Maatregel '2.3. De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap'

- Landbouw-, natuur- en biodiversiteitseducatie.
- Waardevolle bomen, planten en kleine landschapselementen.

Maatregel '3.1 Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'

- Nieuwe initiatieven, nieuwe samenwerkingen of professionaliseren van de korte keten.
- Nieuwe kansen geven aan voedseloverschotten.

Maatregel '3.2. Bodem'

- Erosie tegengaan.
- Koolstofopslag stimuleren.
- Innovatieve bemestingstechnieken.

Maatregel '3.3. Water'

- Waterkwantiteit: bufferen, sparen, hergebruiken van water.
- Waterkwaliteit verbeteren.
- Waterinfiltratie en ontharding.

Maatregel '3.4. Innovatie in landbouw'

- Nieuwe mechanisatie in functie van bodem- en waterkwaliteit.
- Precisielandbouw en smartfarming
- Innovatieve teelten
- Innovatieskills van landbouwers:

Maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'

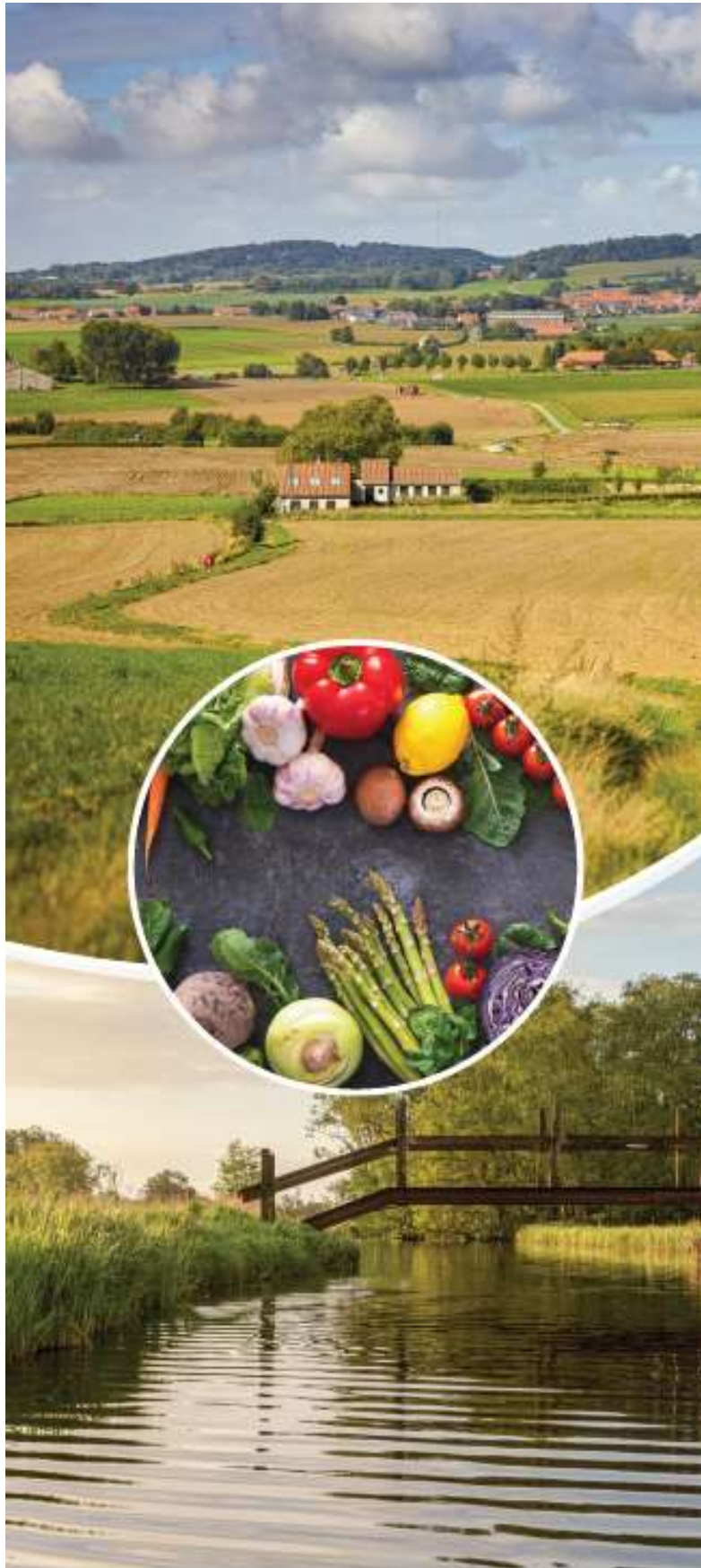
- Duurzaam isoleren en/of verwarmen bij de renovatie van dorpshuizen.
- Ontharden van publieke ruimte en groenblauwe inrichtingen

Maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek'

- Energie opwekken en deze collectief en lokaal inzetten.
- Energie delen en het oprichten van lokale energiegemeenschappen.
- Het verlagen van de energiefactuur van kwetsbare doelgroepen.

Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'

- Het verhogen van digitale geletterdheid.
- Het verhogen van tewerkstellingskansen, opleidingstrajecten en mobiliteitsoplossingen voor kwetsbare doelgroepen.

Deel 2: Maatregelen en acties van Leader Westhoek

1. Algemene uitgangspunten van Leader Westhoek

- De promotor verkent (indien mogelijk) andere subsidiemogelijkheden en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.
- Een Leaderproject creëert een meerwaarde voor de Westhoek en maakt op een bepaalde manier een verschil met reguliere activiteiten.
- Leader Westhoek wil voor Leaderprojecten samenwerking zo veel mogelijk stimuleren.
- Leader Westhoek heeft extra aandacht voor bottom-up projecten en opstartende initiatieven waarbij Leader als opstartsteun gezien kan worden.
- Naast standaardprojecten zijn ook microprojecten en koepelprojecten mogelijk. Microprojecten zijn bij Leader Westhoek toegelaten voor alle thema's. De begunstigden voor microprojecten worden hieronder gespecificeerd. Ideeën voor microprojecten bij Leader die inhoudelijk gelijkenissen vertonen met de thema's van het Landschapsfonds worden besproken met het Regionaal Landschap Westhoek. Het Leadersecretariaat en het Regionaal Landschap begeleiden de indieners van dergelijke ideeën samen en leiden de indieners toe naar het meest geschikte subsidiekanaal.
Leader Westhoek behoudt voor elk thema tot eind 2025 een budget van 100.000 euro Leadersteun voor microprojecten. Op die manier kunnen per thema 12 à 13 microprojecten met 7.800 euro Leadersteun goedgekeurd worden. Promotoren van microprojecten hebben misschien meer tijd nodig om een project vorm te geven en weten dat tot eind 2025 per thema 100.000 euro beschikbaar is. Na een tussentijdse evaluatie eind 2025 kan dit eventueel bijgestuurd worden.
Koepelprojecten zijn bij Leader Westhoek mogelijk voor alle thema's.
- Bij de 'doelstellingen en acties' in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie staat telkens vermeld waarop Leader Westhoek wil inzetten. Dit is een niet-limitatieve lijst.
- Een Leaderproject kan 3 jaar duren. Indien nodig kan tijdens de uitvoering nog een verlenging worden aangevraagd. De uiterste einddatum van dit Leaderprogramma is 30/06/2029. Projecten die worden goedgekeurd na 1/7/2026, kunnen maximaal tot en met 30/06/2029 duren (en dus geen 3 jaar).
- Alle begunstigden die vermeld staan in het Oproepreglement Leader, worden toegelaten. Voor sommige soorten begunstigden wordt een maximale Leadersteun bepaald.
- Leader is geen investeringsprogramma en Leader Westhoek geeft voor alle projecten maximum 100.000 euro Leadersteun voor investeringskosten. Een project kan naast investeringskosten nog andere kosten bevatten.
- De budgetten worden evenredig verdeeld per thema.
- Budgetten worden niet verschoven tot eind 2025. Eind 2025 wordt een tussentijdse evaluatie gemaakt en indien nodig kunnen dan aanpassingen gemaakt worden.
- Infrastructuurprojecten waarbij het Leadersecretariaat vroeg betrokken is en die invloed hebben op de beeldkwaliteit van een site, worden voorgelegd aan de Provinciale Kwaliteitskamer.

1.1. Begunstigden voor (standaard) Leaderprojecten

Publiekrechtelijke rechtspersonen:

- Gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW.
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met rechtspersoonlijkheid (Projectvereniging, dienstverlenende vereniging en opdrachthoudende vereniging), Provinciale verzelfstandigde agentschappen en Autonome provinciale bedrijven.
- Publiekrechtelijke rechtspersonen. Met uitzondering van de Vlaamse overheid, de verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse overheid en de provincies.

Privaatrechtelijke rechtspersonen met ideële doelstellingen:

- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) / Stichtingen

Maximum 195.000 euro Leadersteun in een project.

Privaatrechtelijke rechtspersonen met commerciële doelstellingen:

- Vennootschappen / Coöperatieve vennootschappen

Zonder rechtspersonen:

- Natuurlijke personen
- Feitelijke verenigingen
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zonder rechtspersoonlijkheid (Interlokale vereniging)

Maximum 25.000 euro Leadersteun per promotor in een project.

1.2. Steunpercentage voor (standaard) Leaderprojecten

- Projecten met een totale projectkost van maximaal 35.000 euro, ontvangen 65% Leadersteun en maximaal 22.750 euro Leadersteun.
- Projecten met een totale projectkost van meer dan 35.000 euro, ontvangen 50% Leadersteun en maximaal 195.000 euro Leadersteun.

1.3. Verduidelijking over begunstigden en de Leadersteun:

- Indien in een project een privaatrechtelijke rechtspersoon met commerciële doelstellingen (vennootschap) EN/OF een natuurlijk persoon EN/OF een feitelijke vereniging EN/OF een intergemeentelijke samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid, opgenomen is als (co-)promotor, kan deze maximaal 25.000 euro Leadersteun per promotor ontvangen. Indien er meerdere van deze (co-)promotoren opgenomen zijn, kunnen ze elk maximaal 25.000 euro Leadersteun ontvangen.
- Indien in een project een privaatrechtelijke rechtspersoon met commerciële doelstellingen (vennootschap) EN/OF een natuurlijk persoon EN/OF een feitelijke vereniging EN/OF een intergemeentelijke samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid, opgenomen is als (co-)promotor en ook een privaatrechtelijke rechtspersoon met ideële doelstellingen (Vereniging zonder winstoogmerk / Stichting) EN/OF een Publiekrechtelijke rechtspersoon opgenomen is als (co-)promotor, geldt voor sommige (co-)promotoren een maximumsteun en voor andere niet.

1.4. Begunstigden voor microprojecten bij Leader

Publiekrechtelijke rechtspersonen.

Met uitzondering van overheden (gemeenten, provincies, (verzelfstandigde) agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (met of zonder rechtspersoonlijkheid, ...).

Privaatrechtelijke rechtspersonen met ideële doelstellingen:

- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) / Stichtingen

Privaatrechtelijke rechtspersonen met commerciële doelstellingen:

- Vennootschappen / Coöperatieve vennootschappen

Zonder rechtspersonen:

- Natuurlijke personen
- Feitelijke verenigingen

65% Leadersteun en maximum 7.800 euro Leadersteun. Totale projectkost = 12.000 euro.

1.5. Samenvattende tabel

	Microproject	Project met maximale projectkost van 35.000 euro (geen microproject)	Project met projectkost van meer dan 35.000 euro	
Begunstigden	Alle begunstigden behalve overheden	Alle begunstigden	Privaatrechtelijke rechtspersoon met commerciële doelstellingen en/of promotoren zonder rechtspersoon	Publiekrechtelijke rechtspersoon en/of privaatrechtelijke rechtspersoon met ideële doelstellingen
Maximale totale projectkost	12.000 euro	35.000 euro	/	/
Maximale Leadersteun	7.800 euro	22.750 euro	25.000 euro voor elk van deze promotoren. Het volledige project kan maximaal 195.000 euro ontvangen.	195.000 euro
Steunpercentage	65%	65%	50%	50%

2. Thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit

Het landschap van de Westhoek is bijzonder in haar diversiteit en karakter. Vlakke, open gebieden gaan langzaam over in de glooiende West-Vlaamse Heuvels met water als verbindend element in tijd en ruimte. Deze diversiteit aan landschappen is één van de belangrijke identiteitsdragers in de Westhoek.

De Westhoek heeft heel veel open ruimte en groene gebieden maar de natuurgebieden zijn niet altijd aaneengesloten. Een versterking van bepaalde groene verbindingen komt de biodiversiteit ten goede. Ook de beken en de beekvalleien blinken niet uit in biodiversiteit gezien de slechte waterkwaliteit van heel wat beken.

Het landschap van de Westhoek wordt gedragen en vormgegeven door heel wat actoren: land- en tuinbouwers, natuur- en milieuactoren, lokale bewoners, toeristen en recreanten, lokale besturen, ... De betrokken actoren hebben elk hun specifieke kenmerken, belangen en opportuniteiten die evolueren doorheen de tijd. Hun onderlinge verbondenheid bestaat uit het erkennen van het gebied als een waardevolle en belevingsvolle omgeving. De verwevenheid is sterker en complexer geworden. Op deze dynamieken willen we inspelen met het oog op een harmonieus én bruisend platteland. Het doel is steeds om het kwalitatieve landschap van de Westhoek te behouden en nog te versterken.

2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De Westhoek is het grootste open ruimtegebied van Vlaanderen met veel relatief gave landschappen. De duinen, de IJzervallei en de West-Vlaamse Heuvels zijn grote en belangrijke natuurgebieden met aanwezigheid van diverse beschermde soorten.
 - Maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' zet helemaal in op het behoud en het waarderen van dit kwalitatief landschap met mogelijkheden voor recreanten om deze natuur volop te beleven.
- De toeristische sector is van groot belang voor de Westhoek zowel qua omzet als qua tewerkstelling.
 - De Westhoek biedt een fantastisch landschap aan recreanten en toeristen. Maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' zet in op wandel- en fietsmogelijkheden in dit landschap.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Bepaalde taken zijn belangrijk voor het landschap en de gemeenschap zonder dat hiervoor (momenteel) een financiële vergoeding voor is. Landbouwers willen vaak meewerken aan biodiversiteitsmaatregelen maar geven aan dat deze amper iets opbrengen. Ecosysteemdiensten in verschillende vormen kunnen hier een goed instrument vormen.

- Ecosysteemdiensten staan vermeld onder maatregel '2.1 Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' en onder maatregel '3.3. Water'.
- **Biodiversiteit bij landbouwers** om en rond het erf stimuleren maar ook op en naast de akkers.
 - Inzetten op agrobiodiversiteit staat vermeld bij de maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek'.
- Leader stimuleert best het draagvlak bij burgers, overheden, bedrijven om meer in te zetten op het behalen van de **klimaatdoelstellingen** en op de waardering van het landschap.
 - Verschillende maatregelen bevatten acties die inzetten op de klimaatdoelstellingen. Bijvoorbeeld maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' dat in de inleiding verwijst naar de klimaatverandering en onder meer aandacht heeft voor ontharding (dat ook aan bod komt in maatregel '4.1 De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.
- De **Westhoek blijft een sterk toeristisch merk** met **veel dagtoeristen** maar ook **veel verblijfstoerisme**. Het aantal toeristische bedden blijft stijgen. De authentieke, charmante Westhoekdorpen spelen hierin een belangrijke rol. Al ervaren sommige dorpen (bijvoorbeeld Westouter, Kemmel) een overdruk door toerisme.
 - Mogelijkheden voor toeristische projecten zijn er onder maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' waar het groene landschap verkend kan worden door wandelaars en fietsers.
- Onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' komt de toerist in contact met al het streeklekkers.

De Westhoek is een echte plattelandsregio en het buitengebied van de Westhoek biedt ruimte voor biodiversiteit, water en groen. Verschillende organisaties en openbare besturen maken plannen voor dit buitengebied en staan in voor diverse realisaties. Sommige dorpen en kernen hebben waardevolle groengebieden of waterrijke plekken. Maar vaak stoppen natuurlijke verbindingen aan de dorpsrand en in deze Westhoekkernen is het voor veel soorten moeilijker om er een goede habitat te vinden. Leader wil dus extra aandacht voor biodiversiteit, water en groen in het dorp en in de kern. Dit kan zowel door de biotoopkwaliteit te verbeteren, het leefgebied te vergroten of het verbinden van gescheiden populaties.

Naast dorpen en kernen vormen bedrijven(-terreinen) vaak een obstakel om natuur op een vlotte manier te verbinden. Acties in en rond bedrijven om extra aandacht te hebben voor biodiversiteit, water en groen passen binnen deze Leadermaatregel. Bij de bedrijven denken we niet alleen aan de industrie maar ook aan de vele landbouwbedrijven waar eveneens veel kansen liggen voor biodiversiteit.

Biodiversiteit en groenblauwe infrastructuur staan enorm onder druk omwille van de klimaatverandering. Deze maatregel wil dan ook acties ondersteunen die de gevolgen van deze klimaatverandering temperen of die proactief nieuwe toepassingen introduceren om klimaatveranderingen tegen te gaan.

Dit mooie Westhoeklandschap heeft een grote aantrekkingskracht op inwoners en recreanten om dit landschap ten volle te voet, met de fiets of op het water te beleven. Het landschap en de

biodiversiteit hebben in de Westhoek veel te bieden aan de recreant maar er is ook nood aan uitbreiding van de beleving of vernieuwing in het aanbod.

Leader Westhoek wil **niet** inzetten op:

- De aanplant van bos.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Zowel natte en droge ecologische verbindingen
- De biodiversiteit in de tussenliggende zones door bijvoorbeeld te zorgen voor meer bestuivers en minder plaagdruk.
- Het klimaatmitigerend effect van deze tussenliggende zones wanneer daar bijvoorbeeld water wordt vast gehouden en wanneer deze voor verkoeling zorgen.
- (Innovatieve) samenwerking tussen landbouw en natuur met oplossingen die voor beide partijen interessant zijn.
- Kwaliteitsvolle en extra inrichtingen voor biodiversiteit, groen en water in de bebouwde omgeving (dorp, kern of bedrijf). Bijvoorbeeld bloemrijke parken, fruitbomen in het dorp, initiatieven voor insecten, corridors in de stad, ontharden, geveltuinen, aanleggen van wadi's, bloemenweide, groenscherm, poelen, compostbakken, extensief maaibeheer, boomgaard, tuinstraten, groene hoekjes in het buitengebied, ...).
- Een globale onthardingsstrategie voor de Westhoek met concrete realisaties.
- Specifieke acties voor fauna (bijvoorbeeld wilde bestuivers, insecten) die een rol spelen in het verhogen van de biodiversiteit of voor soorten die het moeilijk hebben (bijvoorbeeld egels, hazen, eenden, ...). Leader legt een focus op de soorten die de Westhoek onderscheiden van andere regio's in (West-)Vlaanderen: bijvoorbeeld Bruine kiekendief, kamsalamander, geelgors, ringmus, patrijs, grutto, zomertortel, ...
- (Functionele) agrobiodiversiteit: meer biodiversiteit op en rond landbouwbedrijven. Bijvoorbeeld ecosysteemdiensten, landschapsdiensten, agro-ecologie maar ook via het plaatsen van nestkastjes, een bijenhotel, bloemenranden, Voor al deze initiatieven krijgt de landbouwer een goede vergoeding en is een goede monitoring belangrijk. Landbouwers kunnen hun inspanningen voor extra biodiversiteit (bijvoorbeeld beheersovereenkomsten) ook vertellen aan de hand van storytelling of marketing. Op die manier kunnen ze bijvoorbeeld hun eigen korte ketenproducten nog beter verkopen. Niet elke landbouwer heeft deze vaardigheden en begeleiding kan hem/haar hierbij helpen.
- Stimuleren, begeleiden, adviseren van het ruime aanbod aan biodiversiteitsmaatregelen waarop de landbouw beroep kan doen. Bijvoorbeeld de ecoregelingen, beheersovereenkomsten, niet-productieve investeringssteun, Stimuleren kan via verschillende methodieken. Bijvoorbeeld via lerende netwerken, individuele begeleiding, ontzorging via groepsaankoop, ondersteuning bij administratie, nieuwe verdien- of financieringsmodellen voor biodiversiteit in landbouwgebied, ... Het doel van deze begeleiding en van het delen van kennis is steeds dat de landbouwers zelf acties realiseren (op het eigen bedrijf). Het combineren van verschillende maatregelen/instrumenten is belangrijk om resultaat te kunnen boeken: zowel aandacht voor nestplek, voedsel, dekking, ...
- Gemeenschapslandbouw zoals pluktuinen, CSA-landbouw, voedselbossen, dorps- of stadslandbouw, natuurinclusieve landbouw, regeneratieve landbouw, ...
- Het behoud van de eigenheid van het landschap met bijvoorbeeld aandacht voor typerende kleine landschapselementen (zowel aanleg als beheer) en voor de erfgoedwaarde van het

landschap. Zowel de klassieke kleine landschapselementen (hagen, houtkanten, knotbomen) als de natte varianten (poelen, polderslootjes, ...) verdienen aandacht. Een belangrijke rol is hier weggelegd voor knotbomen, houtkanten en akkerranden. Maar tegelijk moet er aandacht zijn voor de openheid van het landschap en niet overal moeten bomen worden aangeplant.

- Monitoren van biodiversiteitseffecten. Het belang van wetenschappelijk onderbouwde metingen is cruciaal voor de geloofwaardigheid van elke biodiversiteitsmaatregel- of voorstel. Onder het motto 'meten is weten' is het opvolgen van bestaande situaties of de resultaten van maatregelen noodzakelijk voor een efficiënt ingrijpen.
- Educatie en sensibilisatie over het landschap voor zowel inwoners als toeristen. Educatie en sensibilisatie: door het organiseren van vrij toegankelijke en laagdrempelige workshops, cursussen en opleidingen worden geïnteresseerde bewoners van de regio deelgenoot gemaakt van de lopende projecten. Elke stad, gemeente of dorp bouwt op die manier een directe band op met de lokale bevolking, van heel jong (lagere school) tot volwassenen en senioren. Kennis over en inzicht in lokale biodiversiteit(-sproblematiek) is vaak een drijfveer voor actie en engagement. Verantwoord omspringen met gewasbeschermingsmiddelen, pesticiden, fungiciden en herbiciden kan hier een voorbeeld van zijn, zowel bij professionelen als particulieren.
- Integrale toegankelijkheid van het landschap met extra aandacht voor ouderen, personen met een fysieke of mentale beperking, ...
- Het verhogen van wandelmogelijkheden in gebieden waar het aanbod voor wandelaars momenteel beperkt en ontoereikend is. Het aanleggen, inrichten, open stellen en promoten van recreatieve paden, trage wegen, ... versterkt deze gebieden met extra aandacht voor missing links en de verkeersleefbaarheid. Extra wandelmogelijkheden hebben ook aandacht voor het kindvriendelijk inrichten van bepaalde trajecten bijvoorbeeld als een Multimovepad (initiatief van Agentschap Natuur en Bos), een speurtocht (initiatief van Regionaal Landschap Westhoek) of een expeditie (initiatief van Westtoer).
- Bestaande recreatieve routes 'biodivers' opwaarderen zodat ze landschappelijk en naar natuurbeleving aantrekkelijker worden. Op goedgekozen locaties is het aanbrengen van infopanelen over biodiversiteit en lokale projecten daaromtrent een meerwaarde, zowel voor toeristen als de bewoners. Beleving op en langs fiets- en wandelpaden (landart, rustpunten, picknickplaatsen, uitkijkpunten, recreatieve hotspots, belevingsvolle sites voor de recreant, toeristische info, aandacht voor erfgoed, landbouweducatie, ...) en het verhogen van het fiets- en wandelcomfort (o.m. laadpalen, fietsnietjes, innovatie in bewegwijzering, ...).
- Waterbeleving in de Westhoek. Bijvoorbeeld kano, kajak, suppen, pedalo's, vaarlussen, extra pontons (weg te halen in de winter zoals in de Handzamevaart), ... Evenementen op en rond het water kunnen deze waterbeleving ondersteunen.
- Verstillen en unpluggen in het Westhoeklandschap. Bijvoorbeeld via toeristische stilteproducten, kleinschalig en innovatief kamperen, bivakzones, paalkamperen,
- Wederzijds begrip creëren tussen recreatief verkeer en landbouwverkeer.
- Gerichte projecten die steunen op de samenwerking tussen (natuur- of landbouw)organisaties en de inwoners van de Westhoek kunnen meetbare verbeteringen in de biodiversiteit betekenen. Door het verhogen van de betrokkenheid van bijvoorbeeld landbouwers of bewoners van het buitengebied groeit de appreciatie voor de aanwezige fauna en flora. Bijvoorbeeld beter in beeld brengen dat de 'gewone' soorten uit de Westhoek elders in Vlaanderen vaak 'zeldzaam' zijn of sterk achteruitgaan. Zo eenvoudig mogelijke maatregelen moeten zorgen voor het behoud van deze soorten in de Westhoek. Of

bijvoorbeeld acties tegen zwerfvuil, crowdfunding voor biodiversiteits-acties, samenbrengen van landbouwers en vrijwilligers,

- Het samenwerken met niet-natuurgerelateerde organisaties zoals kmo's, bedrijven of lokale besturen. Publiek-private samenwerkingen of coöperaties tussen verenigingen en de bedrijfswereld openen perspectieven en creëren mogelijkheden voor het (lokaal) stimuleren van biodiversiteit in de vorm van bv. peter- of meterschapsinitiatieven.
- Het publiceren van geplande en gerealiseerde doelen. Door (digitale) flyers, publicaties in lokale pers en gemeentelijke communicatie worden projecten rond biodiversiteit aan de bevolking gecommuniceerd en de resultaten gedeeld.
- Het ondersteunen van doelsoorten in de bebouwde omgeving (bijvoorbeeld eikelmuis en huiszwaluw). Het verbeteren van het voedselaanbod voor de eikelmuis (bijvoorbeeld het promoten of aanplanten van fruitbomen, kleinfruitstruiken, maar ook inheemse soorten zoals hazelaar, meidoorn en sleedoorn). Acties i.v.m. natuurinclusief bouwen (bijvoorbeeld speciale nestkasten integreren in gevels van gebouwen) kunnen de biodiversiteit eveneens helpen. Zie ook <https://www.onzenatuur.be/artikel/tien-tips-om-natuurinclusief-te-verbouwen>.
- Het ondersteunen van doelsoorten in het buitengebied (bijvoorbeeld kamsalamander, vinpootsalamander, geelgors, zomertortel, steenuil, akkervogels (zoals patrijs, veldleeuwerik, grauwe gors, gele kwikstaart en ringmus), weidevogels (zoals grutto, wulp en kievit, Bruine, Blauwe en Grauwe Kiekendief). Dit kan bijvoorbeeld door het voorzien van geschikte biotopen voor doelsoorten, sensibiliserende acties, voorzien van wintervoedsel/voedselaanbod,...
- Het ondersteunen van doelsoorten zowel in de bebouwde omgeving als in het buitengebied: vleermuis, wilde bijen, vlinders en andere insecten.
 - o Inzetten op vleermuisvriendelijke verlichting.
 - o Het voorzien van voldoende voedsel en nestgelegenheid voor wilde bijen, vlinders en andere insecten. Meer bloemen voorzien, extensiever groenbeheer of diverse groeivormen van groen (struiken, bomen, grasland) bij elkaar.
- Inzetten op robuuste waterlopen om zo erosie te vermijden, water te vertragen,
- Inzetten op natuurgebaseerde oplossingen om de waterkwaliteit te verbeteren.
- Aanleg van kruidenrijke bloemenranden.
- Het sensibiliseren rond het vermijden van rattenvergif of andere pesticiden bij particulieren.
- Inzetten op symboolsoorten gekoppeld aan een verbetering van de biodiversiteit, de leefwereld van bepaalde soorten stimuleren, ...
- Inzetten op meer hagen, houtkanten, kleine plukjes struweel (5 à 10m) i.f.v. geelgors, ringmus, grasmus, patrijs, haas, ...
- Uitwerken van een concept van faunavriendelijk bermbeheer (met late maaidatum bijvoorbeeld 15 juli of 1 augustus) waar botanische doelstellingen niet voor de hand liggen. Maar ook experimenten ondersteuning m.b.t. faunasparende maaimethoden en ondersteuning en sensibilisering van landbouwers.
- Ondersteuning en begeleiding van landbouwers bij het nemen van vrijwillige biodiversiteits-acties op en rond hun landbouwbedrijf voor bepaalde doelsoorten of andere soorten. Bijvoorbeeld hulp bij het aanvragen van bijvoorbeeld ecoregelingen, advies over een interessante samenstelling van bloemenmengsels,

Criteria

- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

- De promotor verkent of voor een bepaalde soort een Soortenbeschermingsprogramma (SBP) kan worden opgemaakt. Zie <https://natuurenbos.vlaanderen.be/dieren-en-planten/soortenbescherming/soortenbeschermingsprogrammas-sbps>
- De promotor (bijvoorbeeld een landbouwer) die in een bepaald Beheergebied actief is (bijvoorbeeld akker- en weidevogels, bruine kiekendief of voor kwetsbare natuurelementen of soortenrijke graslanden), verkent of het afsluiten van beheersovereenkomsten een antwoord kan bieden. Zie <https://www.vlm.be/nl/themas/beheerovereenkomsten/beheergebieden/Paginas/default.aspx>
- De promotor (bijvoorbeeld een landbouwer) die in aanmerking komt voor een beheersovereenkomst 'beheer van kleine landschapselementen' verkent eerst deze beheersovereenkomst. Zie <https://www.vlm.be/nl/themas/beheerovereenkomsten/beheergebieden/Paginas/default.aspx>
- De promotor (bijvoorbeeld een landbouwer) die in aanmerking komt voor steun via het Departement Landbouw & Visserij of voor steun via ecoregelingen (bijvoorbeeld erosiemaatregelen, bepaalde beheersovereenkomsten, poelen, weidevogelpompen, ...) verkent eerst deze mogelijkheden.
- Projecten die inzetten op aanplant van kleine landschapselementen vermelden steeds een plan van aanpak voor het beheer. Deze projecten verkennen ook of er andere subsidiemogelijkheden zijn (bijvoorbeeld via Agentschap Natuur en Bos, via VLIF, ...).
- Initiatieven voor bedrijven sluiten aan bij de visie van de Green Deal voor bedrijven en biodiversiteit.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 20 inrichtingen voor extra biodiversiteit.
- 20 groenblauwe inrichtingen.
- 20 landbouwers die inspanningen leveren voor extra biodiversiteit.
- 3 projecten die inzetten op gemeenschapslandbouw.
- 5 inrichtingen voor recreanten.

2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De Westhoek heeft een groot aanbod aan trage wegen en recreatieve paden, dat ook het nodige beheer vraagt.
 - Dit maakt deel uit van maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.
- Sterke daling van het aantal landbouwbedrijven. Dit zorgt onder meer voor leegstaande hoeves. Veel landbouwbedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar geven aan geen opvolger te hebben.
 - Maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen' zoekt mee naar een herbestemming van leegstaande landbouwgebouwen.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Heel wat **hoeves staan leeg** of zullen dit in de komende jaren zijn. Leader denkt best na over herbestemming of ontharding van deze hoeves.
 - Dit is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.
- De **loodsen** worden steeds groter en hebben een **impact op het landschap**. Blijven inzetten op **landschapsintegratie** blijft dus de boodschap.
 - Dit is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.
- Heel vaak worden projecten opgestart maar wordt er onvoldoende structureel nagedacht over het **beheer** tijdens en voornamelijk na afloop van projecten. De Westhoek heeft nood aan een structureel systeem (eventueel met nieuwe vormen van financiering) of samenwerking tussen actoren (intergemeentelijk) om het landschapsbeheer uit te voeren. Landbouwers vragen ook om ontzorgd te worden van dit beheer.
 - Landschapsbeheer is heel belangrijk en krijgt een aparte maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen' met diverse, mogelijke acties.
- In de toekomst zullen **veel hoeves en gebouwen leeg komen te staan** omwille van schaalvergroting of mensen die stoppen met hun landbouwactiviteit. Het afbreken van gebouwen is duur en indien de landbouwactiviteit wordt stopgezet, riskeer je zonevreemd te worden. De **integratie van gebouwen in het landschap** blijft een aandachtspunt. Naast een natuurlijke, groene inkleding kan gedacht worden aan muurschilderingen (zoals de Street Art van The Crystal Ship in Oostende) op landbouwgebouwen. Hiervoor kan bijvoorbeeld samengewerkt worden met een (lokale) kunstschool/-academie of een kunstenaar.
 - Dit kwam ook aanbod in de brainstormsessies onder het thema Biodiversiteit en landschapskwaliteit. Het is opgenomen in maatregel '2.2. De Westhoek zet in op een

kwalitatief landschap via een structurele aanpak voor landschapsbeheer en de integratie van grote gebouwen'.

Het gevarieerde en mooie landschap van de Westhoek is één van de belangrijkste troeven van de streek. De voorbije decennia zijn veel inspanningen geleverd om dit landschap nog meer tot zijn recht te laten komen. Heel wat initiatieven zorgden voor extra aanplantingen, (her-)aanleg en inrichting van sites, landschaps(bedrijfs-)plannen, Een kwalitatief onderhoud van de landschappelijke en recreatieve infrastructuur is eveneens van primordiaal belang om de Westhoek blijvend op de kaart van top-recreatief bestemmingsgebied te houden. We denken hierbij aan de open ruimte, trage wegen, recreatieve paden en infrastructuur, bermen, openbaar groen zoals kerkhoven, parken, ... Het (structureel) beheer van het buitengebied, van openbaar domein, bermen, kleine landschapselementen, ... krijgt meer en meer aandacht maar wordt op vandaag niet altijd goed en efficiënt uitgevoerd.

Landschapsbeheer is geen uniform gegeven. Verschillende gebieden en diverse soorten (groen) hebben eigen beheerverwachtingen en vragen een specifieke aanpak. Diverse beheertechnieken eisen meteen ook een uitgedachte beheervisie, een aanpak op maat en aandacht voor het sluiten van kringlopen. Dit alles zorgt tegelijkertijd voor de nood aan voldoende kennis bij de mensen die instaan voor dit beheer. Opleiding van landschapsbeheerders (zowel vrijwilligers, arbeiders als planners) is hierbij een belangrijke taak.

Landschappelijke integratie van grote gebouwen is een belangrijk thema in de Westhoek om het landschap zo kwaliteitsvol mogelijk te houden. Dit gaat niet enkel over landbouwgebouwen maar even goed over bedrijfsgebouwen of privé woningen en eigendommen. De voorbije jaren kreeg dit thema al veel aandacht en voor de integratie van landbouwgebouwen is heel wat expertise opgebouwd. Naast de landschappelijke integratie van gebouwen is het verhaal van sommige gebouwen boeiend om te vertellen aan inwoners en toeristen. Het zorgvuldig herbestemmen van gebouwen in het landschap zal de komende jaren een belangrijk thema blijven.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Het efficiënter en intergemeentelijk organiseren van het beheer van de open ruimte, landschappelijke en recreatieve infrastructuren, openbaar en privaat domein, hoogstamfruitboomgaarden en bermen.
- Het experimenteren met innovatieve beheertechnieken of -structuren. Bijvoorbeeld valorisatie van maaisel, het ontzorgen van gemeenten in het opstellen en uitvoeren van een bermbeheerplan.
- Het initiëren van nieuwe financieringsvormen / financiële modellen voor landschapsbeheer. Bijvoorbeeld het regionaal organiseren van het beheer waarbij openbare besturen en andere organisaties betalen voor een bepaald keuzemenu aan beheer. Bijvoorbeeld toeristen die op één of andere manier mee betalen voor het onderhoud (visitor payback), bedrijven die mee betalen voor het beheer of werknemers een aantal uur laten meehelpen met het beheer, ...
- Het organiseren van opleidingen en het opzetten van een lerend netwerk over ecologisch beheer bij burgers, vrijwilligers, medewerkers van gemeenten en sociale economie, (tuin)aannemers, ...
- Het onderhoud van groen bij en door landbouwers. Sommige landbouwers zoeken oplossingen om het groen nabij het erf en nabij landbouwpercelen niet zelf te moeten onderhouden. Voor andere landbouwers kan het opnemen van dit beheer een uitbreiding

van het eigen takenpakket en een extra inkomen vormen. Andere beheertaken zoals bijvoorbeeld het beheer van private grachten i.f.v. waterhuishouding kan ook behoren tot het takenpakket. Deze onderhoudstaken kunnen ook opgenomen worden door één of andere organisatie, vzw, samenwerkingsverband, vereniging, ... Het collectief organiseren van deze beheertaken zorgt voor een efficiënter en goedkoper beheer.

- Het herstellen en onderhouden van recreatieve paden en trage wegen (bijvoorbeeld hekjes, brugjes, knuppel- en vlonderpaden, afpalen, inzaaien, openstellen, ...) kan enkel in combinatie met flankerende acties voor beheer (bijvoorbeeld inzet van vrijwilligers) en/of extra financieringsmodellen voor onderhoud (bijvoorbeeld visitor payback).
- De integratie van (grote) gebouwen in het landschap. Bijvoorbeeld bedrijven, landbouwloodsen, kampeerterreinen, uitbatingen met paarden, Deze integratie wordt best niet alleen bekeken op bedrijfsniveau maar in een groter landschappelijk geheel. Bijvoorbeeld groeninkleding, graffiti/kunst op grijze gebouwen, ... De integratie gaat verder dan enkel wat vergunningsplichtig moet worden uitgevoerd. Een goede integratie ondersteunt het draagvlak voor landbouw en van een landbouwbedrijf in zijn buurt.
- Het herbestemmen van leegstaande (landbouw-)gebouwen. Voor de herbestemming van historische landbouwuitbatingen wordt ook een ruimtelijk beleidskader voorbereid.
- Sensibiliseren van architecten, studiebureaus, bouwbedrijven, landbouwers, lokale en provinciale besturen, ... over landschappelijke integratie.
- Het vestigen van de aandacht op de erfgoedwaarde van gebouwen en het landschap en op het bewaren van authentieke elementen. Bijvoorbeeld oude boomgaarden en fruitrassen, houtkanten, beplanting bij hoeves (welkomstbomen), (knot)bomenrijen als restant van oude houtkanten, houtig erfgoed, ...
- Het experimenteren met hoe nieuwe gebouwen kunnen worden ingeplant op een historische landbouwuitbating.

Criteria

- In deze maatregel is het niet de bedoeling om grote infrastructuurwerken te ondersteunen. Het gaat vooral om sensibilisatie, nieuwe werkvormen uittesten, samenwerking ondersteunen, visie opbouwen, ...
- Het herstellen en onderhouden van recreatieve paden en trage wegen (bijvoorbeeld hekjes, brugjes, knuppel- en vlonderpaden, afpalen, inzaaien, openstellen, ...) kan enkel in combinatie met flankerende acties voor beheer (bijvoorbeeld inzet van vrijwilligers) en/of extra financieringsmodellen voor onderhoud (bijvoorbeeld visitor payback). Ook hier is het niet de bedoeling om grote infrastructuurwerken te ondersteunen.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 3 projecten die vernieuwend inzetten op landschapsbeheer.
- 5 gemeenten die (gedeeltelijk) ontzorgd worden voor landschapsbeheer.
- 5 sensibilisatieacties in verband met landschapsbeheer.
- 5 landbouwers helpen mee aan landschapsbeheer.
- 100 vrijwilligers die helpen bij landschapsbeheer.
- 5 grote gebouwen zijn beter geïntegreerd in het landschap.
- 5 inrichtingen of herstellen van trage wegen.

2.3. De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Het is belangrijk om **burgers** te **engageren** in het landschapsverhaal. Ze kunnen als vrijwilliger mee instaan voor onderhoud, ze kunnen als privépersoon bos aanplanten, ze kunnen een eigen groen initiatief opstarten (zie ook Landschapsfonds Westhoek), ...
 - De maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap' speelt hier actief op in. Dit gaat zowel om educatie als om mensen die zich inzetten voor de natuur en het landschap.
- Om de biodiversiteit te verhogen, om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen is het belangrijk dat de vooropgestelde doelstellingen en methodieken gecommuniceerd worden naar burgers, groenarbeiders, tuinaanemers, toeristen, ... Op die manier snapt iedereen waarom bepaalde delen er bijvoorbeeld ruiger of natter bij liggen. **Sensibilisatie en educatie** zijn dus belangrijk. **Opleidingen** kunnen meer aandacht hebben voor innovatieve technieken en nieuwe leermethoden i.v.m. biodiversiteit en landschap. Mogelijke doelgroepen voor lessen of studiedagen: **tuinaanemers** (zowel in hun opleiding als tijdens de praktijk), gemeente- en provincie-medewerkers (**groendiensten**), **sociale economie-medewerkers, land- en tuinbouwscholen**.
 - Verschillende acties onder maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap' zetten in op sensibilisatie, educatie en opleiding.
- Communicatie, educatie en sensibilisatie van burgers is essentieel om **verbindingen** te scheppen **tussen mens en natuur**. Een algemene tendens is het **gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers**. **Sensibiliseren van inwoners, recreanten en toeristen** met als doel dat ze het landschap (bv. een poel, grasland, hagen, etc.) meer waarderen.
 - Sensibiliseren van inwoners, recreanten en toeristen komt aan bod in de maatregel '2.3 De Westhoeker voelt zich actief verbonden met het landschap'.

Een inwoner in de Westhoek verplaatst zich voortdurend door het landschap en de natuur. Van zodra iemand het dorp of de stad verlaat, vertoeft deze in de open ruimte. Sommigen voelen zich sterk verbonden met dit landschap en anderen beseffen minder wat dit landschap te bieden heeft. Verhoogde kennis, actief meedenken, werken en doen in het landschap zorgen ervoor dat inwoners meer waarde en belang hechten aan het landschap, de landbouw en de natuur. Logischerwijze zal er op die manier meer respect zijn voor landbouw(-gewassen) en natuur. Nood aan een kennisverspreiding, sensibilisatie, educatie. Meehelpen in de natuur verhoogt deze betrokkenheid onmiddellijk.

De klimaatverandering heeft veel invloed op het landschap en dit zal zich moeten aanpassen aan deze veranderingen. Het is belangrijk om inwoners te informeren over en hen actief te betrekken m.b.t. landschaps- en natuuraanpassingen i.f.v. de klimaatveranderingen.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Het verhogen van kennis van het (streekeigen) groen, natuur, biodiversiteit en landschap dat bestand is tegen klimaatveranderingen. Deze kennis is belangrijk voor zowel inwoners, groenmedewerkers, tuinaannemers,
- Landbouw-, natuur- en biodiversiteitseducatie telkens gekoppeld aan klimaatuitdagingen. Bijvoorbeeld welke types natuur kent de Westhoek, welke landbouwteelten zijn zichtbaar, ... en welke toekomstmogelijkheden zijn er hiervoor in een veranderend klimaat.
- Het activeren van inwoners voor natuur, biodiversiteit en landschap. Bijvoorbeeld deelnemen aan het landschapsobservatorium, deelnemen aan tellingen of waarnemingen, de eigen tuin biodiverser maken, meehelpen aan natuuracties (aanplant, beheer, ...), uitbouw van een netwerk landschapsvrijwilligers, helpen inventariseren en onderhouden van historisch erfgoed, ...
- Inventarisatie van waardevolle bomen, planten en kleine landschapselementen op private eigendommen en op openbaar domein.
- Versterken, uitbreiden, heroriënteren, promoten van het Landschapsfonds (dat een deel van het budget via crowdfunding verzamelt).
- Kennis verspreiden over pluktuinen, CSA-landbouw of voedselbossen, dorps- of stadslandbouw, eetbare groene plekjes in de kern, Uitbouw van een lerend netwerk en inwoners motiveren om deel te nemen (community building). Een actieve betrokkenheid bij (alle vormen van) landbouw en voedselproductie scherpt het bewustzijn aan als consument en zorgt voor bewustere keuzes om bijvoorbeeld seizoensproducten te kopen, verspilling te beperken, ... Het verhogen van kennis over landbouw bij inwoners kan zorgen voor minder misverstanden en hopelijk ook minder polarisatie.
- Bedrijven aandacht laten hebben voor de natuur en het landschap waarin ze gelegen zijn (educatie, sensibilisatie). Bedrijven een maatschappelijk engagement laten opnemen voor natuur, biodiversiteit en landschap.

Criteria

- Deze maatregel heeft geen extra specifieke criteria.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 20 sensibilisatieacties in verband met natuur, landschap en biodiversiteit.
- 100 inwoners zetten zich voor natuur, landschap en biodiversiteit.

3. Thema Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

In het bijzonder zetten we de Westhoek als landbouwgebied in de kijker. Niet alleen de bodem leent er zich uitermate toe. Ook de land- en tuinbouwers zelf kennen we als innovatieve en gedreven ondernemers. Dit resulteert in een dynamische en zeer diverse sector. Zowel grootschalige gespecialiseerde bedrijven als sterk gediversifieerde bedrijven ontwikkelen zich met als grootste gemene deler voedselproductie. Het is belangrijk om de volledige landbouwketen te betrekken bij Leaderprojecten. Het agro-businesscomplex kan een extra, sterke partner in deze projecten zijn.

Daarbij worden er ook heel wat ecosysteemdiensten geleverd van de mens (landbouwer, inwoner, ...) naar het landschap. Maatschappelijk heeft landbouw een cruciale functie die op vandaag verder van de consument staat. Onbekend is onbemind zowel wat betreft de producent als consument?

De landbouw wordt geconfronteerd met heel wat uitdagingen zoals bijvoorbeeld het stikstofakkoord / Programmatische Aanpak Stikstof of het Mest Actie Plan 7. De volgende jaren zal de landbouw rekening moeten houden met deze beslissingen.

De komende jaren zullen heel wat landbouwers hun landbouwbedrijf stop zetten. Deze uitstroom kan zorgen voor meer zonevreemde functies in landbouwgebouwen. Zal dit ook een impact hebben op de overblijvende landbouwers?

3.1 Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Het aantal hoeveproducenten blijft stijgen.
 - Maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' beidt kansen voor deze hoeveproducenten.
- De toeristische sector is van groot belang voor de Westhoek zowel qua omzet als qua tewerkstelling.
 - Eén van de troeven van de Westhoek is het vele streeklekkers en de couleur locale. Hiervoor zijn mogelijkheden onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- **Korte keten is belangrijk voor de producent, voor de consument maar ook voor de streek en het toerisme.** Hoe zien de producent en de consument de toekomst? Welke plaats zien ze hier in voor korte keten? Het is en blijft een economisch verhaal. Voor de consument is het belangrijk dat het **aanbod ruim genoeg is** en dat er een **constant aanbod** is aan producten. Maar de landbouwer wil ook weten **wat de consument wil betalen voor korte keten producten**. Wat is het profiel van de consument? De consument is volatiel en het **consumentengedrag is moeilijk te voorspellen**. Korte keten initiatieven starten vaak kleinschalig maar om rendabel te worden is een **schaalvergroting nodig**.

- Korte keten is een hoofdthema voor Leader in Vlaanderen. In deze Lokale Ontwikkelingsstrategie van de Westhoek staat alles in verband korte keten onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
 - Korte keten kan ook helpen bij het **versterken van de leefbaarheid op het platteland**. Denk hierbij aan de inrichting van **dorpspunten** waar naast ontmoeting de korte keten ook een plek krijgt. Deze dorpspunten bieden een antwoord op het verdwijnen van voorzieningen in dorpen.
 - Dorpspunten zijn heel waardevol en vind je zowel onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' en onder maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.
 - Landbouwverbreding kan zorgen voor **alternatieve, extra verdienmodellen**. Dit **kan verschillende vormen aannemen**. Bijvoorbeeld als zorgboerderij, voor therapeutische sessies, voor logies, een hoeveterras of hoeveverkoop, een hoeve inrichten als cinema, ecosysteemdiensten, Toeristen willen graag de couleur locale proeven.
 - Alternatieve verdienmodellen zijn een item bij innovatieve teelten en innovatieve landbouwverbreding onder de maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' maar staan ook vermeld onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
 - De **Westhoek blijft een sterk toeristisch merk** met **veel dagtoeristen** maar ook **veel verblijfstoerisme**. Het aantal toeristische bedden blijft stijgen. De authentieke, charmante Westhoekdorpen spelen hierin een belangrijke rol. Al ervaren sommige dorpen (bijvoorbeeld Westouter, Kemmel) een overdruk door toerisme.
 - Mogelijkheden voor toeristische projecten zijn er onder maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' waar het groene landschap verkend kan worden door wandelaars en fietsers.
- Onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' komt de toerist in contact met al het streeklekkers.

Korte Keteninitiatieven duiken overal op en bieden lekkere producten van dichtbij aan. Na een opstartfase met veel enthousiasme begint een zoektocht naar een verdienmodel op lange termijn dat zorgt voor een goed en continu inkomen voor de producenten. De producent moet een uitgebreid netwerk opbouwen om voldoende afzetkanalen te hebben (community building).

Leader Westhoek heeft de voorbije decennia steeds oog gehad voor kwalitatieve korte keteninitiatieven en mede hierdoor kent de korte keten in de Westhoek een stevige basis. In deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is het belangrijk om nieuwe, opstartende initiatieven te blijven ondersteunen en om samenwerking te stimuleren. Ook het professionaliseren en digitaliseren van deze initiatieven is een aandachtspunt, zowel wat betreft het productieproces op zich, als de afzet (logistiek, promotie, klantenbinding...). Hierbij houden we rekening met de grenzen aan de korte keten (bijvoorbeeld nood aan voldoende kritische massa, nood aan goede ondernemersskills, ...). Tegelijkertijd kan Leader helpen bij het wegnemen van logistieke hindernissen en het verruimen van afzetmogelijkheden.

De toeristische sector speelt graag in op de toeristische kansen van deze streekproducten en promoot de couleur locale met veel overgave. De basis van dit aanbod is gebouwd op de 'terroir' met producten geproduceerd in de Westhoek. Hier vloeien landbouw en landschap samen met het

toeristisch product en geven ze vorm en inhoud aan het plattelandstoerisme in de Westhoek. Verschillende producenten bouwen hun verhaal uit richting zowel inwoners als toeristen. Sommige gemeenten of gebieden proberen de diverse initiatieven te laten samenwerken en bouwen een visie van een lokale voedselstrategie op om de korte keten in al haar facetten nog meer kansen te bieden.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Ondersteunen van diverse verkooppunten zoals hoevewinkels, dorpspunten, boerenmarkten, buurderijen, lokaalmarkten, ...
- Afzet en distributie naar horeca, supermarkten, grootkeukens, ... steeds met aandacht dat de keten kort blijft.
- Belevingscentra rond korte keten (bijvoorbeeld wijn, bier, kaas, ...).
- Samenwerking tussen producenten en lokale netwerken van producenten maar ook samenwerking met andere netwerken (bijvoorbeeld toeristische actoren).
- Nieuwe kansen geven aan voedseloverschotten.
- Ondernemers die de couleur locale van de Westhoek uitdragen. Bijvoorbeeld nieuwe initiatieven, toeristisch onthaal, kwalitatieve winkelruimte.
- Initiatieven die tegemoetkomen aan uitdagingen van meerdere actoren binnen de korte keten.

Criteria

- Ofwel krijgt een project via Leader Westhoek opstartsteun als een nieuw initiatief ofwel om innovatieve, nieuwe acties op te starten.
- Ofwel is het project een volwaardige samenwerking tussen verschillende partijen in de korte keten.
- Ofwel is het een project dat wil professionaliseren en bijvoorbeeld advies wil inhuren.
- Indien niet aan één van de drie bovenvermelde criteria voldaan wordt, komt het project niet in aanmerking voor Leadersteun.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 5 nieuwe initiatieven in verband met korte keten (opstartsteun)
- 20 nieuwe acties in verband met korte keten
- 10 nieuwe samenwerkingen in verband met korte keten.
- 10 acties om de korte keten te professionaliseren.

3.2. Bodem

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De Westhoek heeft een vruchtbare bodem van vooral zandleem. Vooral de West-Vlaamse Heuvels zijn erg gevoelig voor erosie.
 - Maatregel '3.2. Bodem' heeft aandacht voor erosie, koolstofopslag, verzilting, ...

Het bodemgebruik wordt van oudsher bepaald door de waterhuishouding, de bodem en het reliëf. De Westhoek kent veel afwisseling in één gebied. De polders gaan over in de zandleemstreek (en een klein deel in de zandstreek) om vervolgens over te gaan in de leemstreek. De Westhoek heeft vooral een bodem van zandleem.

De voorbije jaren kreeg de kwaliteit van de bodem terecht steeds meer aandacht. De klimaatverandering met intensere regenperiodes en langere droogteperiodes heeft eveneens een grote invloed op de bodem (zowel water- als winderosie, lagere grondwaterstanden, verarming van de bodem, verlies van vruchtbare grond, ...). Een goede bodem is cruciaal voor verschillende sectoren en innovatieve toepassingen zijn dringend nodig. Een goede bodemgezondheid en bodemzorg zijn cruciaal voor een duurzame en kwaliteitsvolle landbouw en zeer zeker ook om het hoofd te bieden aan de effecten van klimaatverandering.

In de Westhoek hebben verschillende gebieden last van erosie en vaak overschrijdt dit de gemeentegrenzen. Vooral in de West-Vlaamse Heuvels liggen veel erosiegevoelige gebieden. Bij hevige regenval spoelt de vruchtbare toplaag weg op deze matig tot hellende percelen met een verlies aan nutriënten tot gevolg.

De acties voor een betere bodem passen ook onder het thema 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit' maar staan in deze strategie vermeld onder het thema 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten'.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Stimuleren van maatregelen die erosie tegengaan. Bijvoorbeeld niet-kerende bodembewerking, ...
- Kennis van de bodem delen (o.m. landbouwers leren van elkaar).
- Bestaand instrumentarium (beheersovereenkomsten, ecoregelingen, ...) actief bekend maken (in een bepaalde gebied). Een betere promotie en informatie op maat zijn belangrijk om mensen te overtuigen om hierop in te tekenen.
- Koolstofopslag (via gewassen) stimuleren.
- Overleg met agrovoedingsindustrie / agro-businesscomplex om de bodemkwaliteit te verbeteren. Ze kunnen mee initiatief nemen om een betere bodemkwaliteit te stimuleren.
- De problematiek van grondverzet en oplossingen zoeken voor grondoverschotten door bijvoorbeeld een grondverzetdatabank op te starten.
- Experimenten om de bodemkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld inwerken van (houtige en niet-houtige) biomassa,

- Compostering en het gebruik van compost. Dit heeft een link met het deel over 'de valorisatie van reststromen van biomassa' dat in deze Leaderstrategie is opgenomen.
- De opmaak van regionale actieplannen met lokale stakeholders om de bodemkwaliteit te verbeteren + het uitvoeren van actieplannen met lokale stakeholders.
- Het stimuleren van een gezond bodemleven (bodembiodiversiteit) en bodemvruchtbaarheid.
- Het vermijden van verdichting bij veldbewerkingen of, indien nodig, deze verdichting te remediëren.
- Het introduceren van een gepast machinepark voor een optimaal bodembeheer (bijvoorbeeld via machineren).
- Innovatieve bemestingstechnieken. Dit heeft ook een sterke relatie met de waterkwaliteit.

Criteria

- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld ecoregeling, niet-productieve investeringssteun via VLIF, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 10 acties die erosie tegengaan.
- 10 sensibilisatieacties in verband met een kwalitatieve bodem.
- 5 acties in om koolstofopslag te stimuleren.

3.3. Water

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De waterkwaliteit in het IJzerbekken is gedurende verschillende maanden in een jaar onvoldoende om dit water te gebruiken in de drinkwaterproductiecentra. De waterbehoefte van de landbouw in de Westhoek is groot. Door droogte gold de voorbije jaren gedurende verschillende maanden een captatieverbod in (delen van) het IJzerbekken.
 - Maatregel '3.3. Water' zet zowel in op waterkwantiteit, waterkwaliteit als op kennis over water.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Bepaalde taken zijn belangrijk voor het landschap en de gemeenschap zonder dat hiervoor (momenteel) een financiële vergoeding voor is. Landbouwers willen vaak meewerken aan biodiversiteitsmaatregelen maar geven aan dat deze amper iets opbrengen. **Ecosysteemdiensten** in verschillende vormen kunnen hier een goed instrument vormen.
 - Ecosysteemdiensten staan vermeld onder maatregel '2.1 Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' en onder maatregel '3.3. Water'.
- **Minder pesticiden gebruiken** is zowel belangrijk in de landbouw, bij openbaar groen als in private tuinen (moestuinen).
 - Voor de Westhoek is dit vooral in functie van een betere waterkwaliteit (o.a. om geen onderbreking te krijgen in de drinkwaterproductie). Dit is opgenomen in de maatregel '3.3. Water'.

Water is het belangrijkste thema binnen deze Lokale Ontwikkelingsstrategie en is van belang voor de drie thema's van deze Leaderstrategie. Waterkwaliteit en waterkwantiteit hebben hun invloed op zowel 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit', op 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten' als op 'Leefbare en levendige dorpen'.

De klimaatveranderingen zorgen voor meer periodes met hevige neerslag en langere droge periodes. Alle sectoren moeten zo veel mogelijk water bufferen, zuiveren en hergebruiken. De landbouwsector zal in de toekomst bewuster moeten stilstaan bij haar keuzes en de impact op waterkwantiteit en -kwaliteit.

Grote delen van de Westhoek leveren oppervlaktewater aan verschillende drinkwaterproductiecentra. Verschillende maanden per jaar kunnen deze drinkwaterproductiecentra geen water opnemen omwille van droogte of omdat de kwaliteit ondermaats is. De Westhoek heeft dan ook nood aan een integraal waterbeleid op gebiedsniveau waarbij verschillende overheden, organisaties, grondeigenaars en grondgebruikers samenwerken.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Waterkwantiteit:

- Het bufferen, sparen, hergebruiken en (her-)verdelen van water. Bijvoorbeeld innovatieve irrigatietechnieken, regenwater van openbare gebouwen en kerken opvangen en hergebruiken, wateropvang door particulieren, verdeelsystemen voor water in landbouwgebied (zodat minder water over de weg getransporteerd moet worden), ter beschikking stellen van irrigatiewater (bijvoorbeeld door agrobusinesscomplex en industrie aan landbouw), ...
 - Een (andere) inrichting van private en publieke (meestal gemeentelijke) grachten. Bijvoorbeeld stuwtjes, verbreden van grachten waar mogelijk om meer buffer te voorzien, restruimtes als bufferplek, peilgestuurde drainage, ...
 - Deze initiatieven i.v.m. water kunnen zowel op landbouwbedrijfsniveau als in een groter gebied gerealiseerd worden.
 - Ecosysteemdiensten door landbouwers op het vlak van water (bufferen, infiltreren, biodiversiteit gekoppeld aan water zoals bijvoorbeeld vochtige hooilanden, ...).
- Waterkwaliteit:
 - Innovatieve toepassingen om de waterkwaliteit te verbeteren. Deze kwaliteitsverbetering zal meestal linken hebben met noden op vlak van bijvoorbeeld erosie, bemesting, gewasbescherming, huishoudelijk afvalwater, groenten- , aardappel- en veeteelt, ...
 - Innovatieve vormen van (al dan niet individuele) waterzuivering in het buitengebied.
 - Vermijden van vervuiling van oppervlaktewater met resten van gewasbeschermingsmiddelen. Bijvoorbeeld sensibiliseren van landbouwers en fytohandelaars, de aanleg van gezamenlijke vulplaatsen, oplossingen voor het spoelen van spuittoestellen,
 - Het tegengaan van verzilting.
 - De opmaak en uitvoering van regionale actieplannen met lokale stakeholders om de waterkwaliteit te verbeteren.
 - Kennis over water:
 - Het verspreiden van kennis over water en droogte (informereren en sensibiliseren). Hierbij is extra aandacht voor het begeleiden van landbouwers.
 - Nieuwe (teelt-)technieken om droogte tegen te gaan of minder waterafhankelijk te worden. Bijvoorbeeld nieuwe teelten, bepaalde aanplantingen, ...
 - Het voorbereiden van acties in specifieke gebieden door het zoeken van informatie op maat, het verkennen van (juridische) mogelijkheden of beperkingen,
 - Het stimuleren van waterinfiltratie en ontharding (zowel sensibiliseren als realisaties).
 - Het stimuleren van nieuwe samenwerkingsvormen i.v.m. water.

Criteria

- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld Blue Deal, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Provinciaal Reglement Waterputten, Niet-productieve Investeringssteun bij VLIF, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.
- Locaties die onthard worden, krijgen meteen een functie om water te infiltreren in de bodem en/of om biodiversiteit te stimuleren. Kosten voor afbraak komen in aanmerking en bedragen maximum evenveel als de inrichtings- en aanlegkosten (bijvoorbeeld de kosten voor waterinfiltratie of voor de groenaanleg en het verhogen van de biodiversiteit, ...).

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 5 acties die water bufferen.
- 5 acties die water herverdelen.
- 5 acties die gezuiverd irrigatiewater hergebruiken.
- 5 acties die ecosystemen stimuleren.
- 10 innovatieve toepassingen om de waterkwaliteit te verbeteren.

3.4. Innovatie in landbouw

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is. De open ruimte biedt ook veel potentieel voor hernieuwbare energie (zowel wind als zon).
 - In maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' is een actie opgenomen voor de productie van duurzame energie eventueel gecombineerd met nieuwe systemen van energieopslag.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Landbouwverbreding kan zorgen voor **alternatieve, extra verdienmodellen**. Dit kan **verschillende vormen aannemen**. Bijvoorbeeld als zorgboerderij, voor therapeutische sessies, voor logies, een hoeveterras of hoeveverkoop, een hoeve inrichten als cinema, ecosysteemdiensten, Toeristen willen graag de couleur locale proeven.
 - Alternatieve verdienmodellen zijn een item bij innovatieve teelten en innovatieve landbouwverbreding onder de maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' maar staan ook vermeld onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale'.
- Om als veeteler minder afhankelijk te zijn van anderen, kan de landbouwer bijvoorbeeld starten met **eigen voederproductie**.
 - Bij innovatie teelten onder maatregel '3.4. Innovatie in landbouw' staat de actie 'eiwitdiversificatie (voor food en feed) en lokale productie van veevoerders (o.a. eiwitten)'.

Innovatie in de landbouw is één van de hoofdaccenten van dit thema. Deze innovatie kan diverse vormen aannemen en is zichtbaar in diverse toepassingen zoals bijvoorbeeld nieuwe teelten, nieuwe verwerkingsprocessen, nieuwe samenwerkingen, nieuwe combinaties, nieuwe technologie, nieuwe mechanisatie, nieuwe bedrijfsvoering, ... Vooral de technologische evoluties kunnen een echte gamechanger zijn voor de landbouw. De eerste stappen voor smartfarming en precisielandbouw zijn de voorbije jaren gezet maar internet of things en 5G kunnen de landbouw fundamenteel veranderen. Hierbij is het verhogen van kennis bij landbouwers en het aanbieden van hedendaagse opleidingen heel belangrijk.

Innovatie is ook één van de sleutelprincipes van Leader en deze Lokale Ontwikkelingsstrategie wil dus alle kansen bieden om innovatie een extra duw in de rug te geven. Landbouwers die tijd en middelen vrijmaken om die experimenten in de praktijk te toetsen, moeten hiervoor voldoende compensatie en begeleiding krijgen.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Technologische innovatie:
 - Nieuwe mechanisatie in functie van bodem- en waterkwaliteit.
 - Experimenteeruimte voor precisielandbouw, internet of things-toepassingen, digitalisering, drones, ... in de landbouw.

- Technologische innovatie in functie van dierenwelzijn, het beperken van emissies, efficiënte toepassingen van water.
- De productie van (een mix van) duurzame energie met een optimale afstemming op het verbruik van het bedrijf en met introductie van nieuwe systemen van energieopslag (overtollige productie tijdelijk stockeren).
- Opleiding van landbouwers en loonwerkers over precisielandbouw en digitale toepassingen.
- Datasharing: Het koppelen van databanken zodat een landbouwer slechts éénmaal gegevens moet invoeren.
- Het realiseren van snel internet op het platteland (5G).
- Innovatieve teelten:
 - Experimenteeruimte en onderzoek voor nieuwe teelten zoals quinoa, kikkererwten, zoete aardappel, hennep, bataat, yacon, deder, lavas, mierik, ...
 - Eiwitdiversificatie (voor food en feed) en lokale productie van veevoeders (o.a. eiwitten).
 - Verdienmodellen en lokale ketens voor nieuwe teelten.
 - Innovatieve teelten in functie van de klimaatadaptatie.
- Innovatieve landbouwverbreding:
 - Nieuwe vormen van landbouwverbreding maar ook digitaliseren en professionaliseren van bestaande initiatieven in verband met landbouwverbreding.
 - Alternatieve verdienmodellen.
- Innovatieskills van landbouwers:
 - Opleiding van landbouwers i.v.m. management skills, businessmodellen, creativiteit, innovaties, ...
 - Lerende netwerken waarbij landbouwers van elkaar, van vakorganisaties, van kennisinstellingen of van andere economische sectoren leren. Demoprojecten kunnen hier een voorbeeld van zijn. Het doel van deze netwerken is steeds dat de landbouwers zelf acties realiseren (op het eigen bedrijf).

Criteria

- Ofwel krijgt een project via Leader Westhoek opstartsteun voor innovatie als een nieuw initiatief ofwel om innovatieve, nieuwe acties op te starten.
- Ofwel is het project een volwaardige samenwerking tussen verschillende partijen die zorgt voor innovatie.
- Ofwel is het een project dat wil professionaliseren (met innovaties) en bijvoorbeeld advies wil inhuren om te innoveren.
- Indien niet aan één van de drie bovenvermelde criteria voldaan wordt, komt het project niet in aanmerking voor Leadersteun.
- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden voor innovatie en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 10 technologische innovaties bij landbouwers
- 2 projecten zetten in op precisielandbouw en/of smartfarming.
- 5 acties in verband met energieproductie in de landbouw
- 30 opleidingsinitiatieven voor landbouwers
- 5 acties in verband met innovatieve teelten.

3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Communicatie, educatie en sensibilisatie van burgers is essentieel om **verbindingen** te scheppen **tussen mens en natuur**. Een algemene tendens is het **gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers**. **Sensibiliseren van inwoners, recreanten en toeristen** met als doel dat ze het landschap (bv. een poel, grasland, hagen, etc.) meer waarderen.
 - Mogelijkheden om te werken aan het gebrek aan communicatie tussen landbouwers en burgers zijn er in maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving'.
- Producent en consument staan vaak ver uit elkaar en er is een gebrek aan verbinding tussen landbouwer en burger. Het is belangrijk dat landbouwers **goed** kunnen **communiceren met de consument** (bijvoorbeeld via storytelling). Heel **vaak** heerst een **negatief beeld over landbouwers**. Het is belangrijk om positieve verhalen over de landbouw aan bod te laten komen.
 - Dit verhaal kwam vaak aanbod tijdens de verschillende sessies en maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving' speelt hier op in.
- De gevolgen van de coronapandemie en **stijgende grondstofprijzen** laten ook sporen na bij landbouwers. In de afgelopen periode werd er regelmatig beroep gedaan op **begeleidings- en ondersteuningsmaatregelen**. **Psychologische ondersteuning voor landbouwers is belangrijk**.
 - Het verhogen van het welbevinden van de landbouwers (financiële en psychische noden) is een onderdeel van de maatregel '3.5. De landbouw in de Westhoek is nauw verbonden met de samenleving'.

Landbouw kende de voorbije decennia veel specialisaties en elke landbouwer maakt een keuze in bepaalde teelten en dieren om over deze sectoren voldoende expertise te kunnen opbouwen. Elke specialisatie moet een veelheid aan wetten, voorschriften, clausules, verplichtingen, ... volgen en vaak zorgen deze er voor dat alles afgesloten moet worden voor bezoekers. De consument/burger weet onvoldoende waar producten afkomstig van zijn en hoe ze gemaakt en verwerkt worden, hoe het werk en het leven van een landbouwer eruit ziet. Het gebrek aan kennis over de landbouwproducten en het landbouwbedrijf zorgt voor een kloof tussen producent en consument.

Ook de grote thema's die de voorbije maanden en jaren in de actualiteit geweest zijn, zoals stikstof, Mest Actie Plan, droogte, ... hebben het debat rond landbouw doen aanzwengelen maar niet steeds met kennis van zaken.

Zeker voor de Westhoek als belangrijke plattelands- en landbouwgebied is een goede band / verstandhouding van de landbouwer met zijn omgeving en omgekeerd belangrijk. Draagvlak, wederzijds begrip en respect, ... zijn hierin belangrijk.

Naast consumptieproducten kan de landbouw nog andere diensten op zich nemen in de samenleving. Landbouw kan bijvoorbeeld een energieproducent zijn en een netwerk van energiedelen opzetten. Maar landbouw kan bijvoorbeeld ook ecosysteemdiensten uitvoeren en hiervoor een vergoeding krijgen. Landbouw kent ook veel verbredingsactiviteiten waarbij ze onder meer voor toerisme instaan.

Deze maatregel wil de verbondenheid tussen landbouw en de samenleving versterken en tegelijkertijd het imago van de landbouw verbeteren.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Landbouweducatie en verhogen van de kennis over de landbouw en haar producten en productiewijzen zodat de samenleving beter weet waar de landbouwsector voor staat. Verschillende landbouwers zetten actief in op het verhogen van de biodiversiteit. Een betere kennis over de landbouw zorgt voor een positiever imago. Bijvoorbeeld boerderijbezoeken, uitleg over voedsel(-productie), storytelling, ...
- Het verbeteren van het imago van de landbouw.
- Het verbinden van de landbouwer met de maatschappij.
- Het verhogen van het welbevinden van de landbouwers (financiële en psychische noden).
- Het begeleiden van landbouwers die moeite hebben met bijvoorbeeld de snelle evolutie van technologie en innovatie, met de druk van economische omstandigheden, met de stikstofproblematiek, ...
- Samenwerking tussen landbouwers en andere ondernemers.
- Energieproductie en energiedelen. Landbouwers kunnen hierbij deel uitmaken van lokale energiegemeenschappen.
- Gemeenschapslandbouw zoals pluktuinen, CSA-landbouw, voedselbossen, dorps- of stadslandbouw, ... Zowel de concrete realisaties als de sensibilisering van burgers en landbouwers kunnen deel uitmaken van een Leaderproject.

Criteria

- Deze maatregel heeft geen extra specifieke criteria.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 40 acties die de landbouw verbinden met inwoners/consumenten.
- 10 acties die het welbevinden van landbouwers verhogen.
- 2 acties in verband met energiedelen.

3.6. In 2030 is er een regionale aanpak voor de valorisatie van reststromen van maaisel, houtsnippers, voedseloverschotten, riet, lisdodde, ...

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Het beheer van het groene landschap biedt mogelijkheden voor biomassa.
 - Maatregel '3.6. In 2030 is er een regionale aanpak voor de valorisatie van reststromen van maaisel, houtsnippers, voedseloverschotten, riet, lisdodde, ...' biedt mogelijkheden voor projecten met biomassa.

Een regio zoals de Westhoek met veel natuur en groen moet dus ook volop inzetten op het beheer ervan. Dit is hierboven in de Lokale Ontwikkelingsstrategie al beschreven met een specifieke maatregel voor landschapsbeheer. De Westhoek heeft veel wegen en dus ook bermen die zorgen voor grote hoeveelheden maaisel. Deze reststromen van maaisel, houtsnippers, riet en lisdodde kunnen nuttig gebruikt worden in andere toepassingen. In de volledige keten zijn reststromen te vinden die kunnen dienen als grondstof voor andere producten. De reststroom van voedseloverschotten verdient hierbij zeker aandacht.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Inventarisatie van reststromen van biomassa, maaisel, houtsnippers, riet, lisdodde, ...
- Pilotprojecten i.v.m. reststromen realiseren, de logistiek van reststromen optimaliseren en hierbij een keten van reststromen creëren. Bijvoorbeeld hakselhout als energiebron of riet en lisdodde als bouw- en isolatiemateriaal, ...
- Het opstellen van een zakelijk model voor bepaalde reststromen. Bijvoorbeeld houtsnippers verzamelen en naar landbouwers brengen om ze in de bodem in te werken.
- Hergebruik van voedseloverschotten.
- Landbouwers begeleiden om reststromen te hergebruiken.

Criteria

- Deze maatregel heeft geen extra specifieke criteria.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 5 acties in verband met biomassa.

4. Thema Leefbare en levendige dorpen

De Westhoek heeft een beperkt aantal inwoners en telt maar liefst 85 dorpen. Het wonen is dus enorm verspreid. Diensten en voorzieningen zijn vooral geconcentreerd in de meer stedelijke kernen en trekken weg uit de dorpen. Net als in de rest van Vlaanderen is schaalvergroting ook hier nog steeds de overheersende trend. De afstand tussen wonen en werken wordt groter en werk is steeds minder aan een bepaalde vaste plaats of tijd gebonden. Deze evolutie was niet mogelijk zonder een toename van de (auto)mobiliteit. Helaas betekent dit ook dat mensen die geen auto hebben, beperkt worden in hun mogelijkheden om deel te nemen aan het economische en maatschappelijke leven en slechts een beperkte toegang krijgen tot het diensten- en voorzieningenaanbod. Meestal heeft het niet bezitten van een auto een financiële oorzaak, maar soms is dit ook het gevolg van lichamelijke of geestelijke beperkingen. De Westhoek wil extra aandacht hebben voor schoolgaande kinderen en de kleine groep van minder-mobiele ouderen.

De sociale contacten zijn minder op de buurt gericht. In alle dorpen en bij alle verenigingen hoor je de moeilijkheden om voldoende geëngageerde mensen aan boord te houden om alle initiatieven te blijven organiseren. Mensen kiezen meer en meer voor kortdurende engagementen en heel concrete acties (o.a. i.v.m. het erfgoed en de identiteit van een dorp) die hen interesseren. In de vele contacten in functie van de opmaak van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie bleek dat eenzaamheid een steeds groter probleem is en zeker niet beperkt is tot ouderen of kansarmen. Het verenigingsleven en de sociale cohesie zullen er in de toekomst dus anders uitzien en het stimuleren van ontmoetingsmogelijkheden in het eigen dorp blijft belangrijk. Leader Westhoek wil blijven inzetten op kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten en pleinen.

Het energievraagstuk in dorpen en de energietransitie krijgen heel veel aandacht. Energie besparen en lokaal energie opwekken, opslaan en delen moet de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen, energie betaalbaar houden en de opbrengsten laten terugvloeien naar de lokale gemeenschap zijn thema's die iedereen aanbelangen. Hierbij is extra aandacht nodig voor maatschappelijk kwetsbare doelgroepen.

Terugtrekkende diensten en voorzieningen, vervoersarmoede, beperkte bestuurskracht van kleinere gemeenten en OCMW's, specifieke woonnoden op het platteland (met vaak onaangepaste en verouderde woningen), de precaire arbeidsmarkt, sterke vergrijzing, ... het zijn typische fenomenen in de Westhoek die de leefbaarheid van dorpen op de proef stellen. Leader Westhoek wil dus volop inzetten op toegankelijke en bereikbare dienstverlening. Dit kan bijvoorbeeld via nieuwe combinaties van dienstverlening of samenwerking tussen voorzieningen. De toegankelijkheid van dienstverlening kan verhogen via veilige en duurzame verplaatsingen in en tussen onze dorpen maar ook via een versnelde inzet op digitalisering van het platteland. Kwetsbare doelgroepen hebben vaak het meest last van terugtrekkende diensten en hebben soms onvoldoende digitale vaardigheden in een snel evoluerende samenleving. Voor hen maar ook voor mensen met psychische problemen, heeft Leader Westhoek extra aandacht.

4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Ontmoeting in de publieke ruimte en beleidsbetrokkenheid zijn belangrijk voor de leefbaarheid.
 - Maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen' biedt kansen voor ontmoeting in de publieke ruimte.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Leader stimuleert best het draagvlak bij burgers, overheden, bedrijven om meer in te zetten op het behalen van de **klimaatdoelstellingen** en op de waardering van het landschap.
 - Verschillende maatregelen bevatten acties die inzetten op de klimaatdoelstellingen. Bijvoorbeeld maatregel '2.1. Kansen geven aan biodiversiteit en groenblauwe inrichtingen in de Westhoek' dat in de inleiding verwijst naar de klimaatverandering en onder meer aandacht heeft voor ontharding (dat ook aan bod komt in maatregel '4.1 De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.
- **Ontmoeting stimuleren** door te investeren in **dorpshuizen en ontmoetingscentra** blijft belangrijk. **Heel wat kerken staan leeg** en dit aantal zal alleen nog maar toenemen in de komende jaren. Bovendien kost het onderhouden van een kerk veel geld, ook als ze leegstaat. Daarom kijken overheden en kerkfabrieken steeds vaker voor een **herbestemming van kerken**. De reconversie van kerken vergt grote investeringen en Leader is misschien niet het beste kanaal om deze problematiek te kunnen oplossen.
 - **Heel wat dorpshuizen zijn verouderd** en hebben **nood aan een grondige renovatie**. Ze zijn **vaak slecht geïsoleerd** en verliezen veel warmte. Om de dorpshuizen nog meer te gebruiken, moeten ze door zo veel mogelijk verenigingen en organisaties gebruikt kunnen worden (multifunctionaliteit). Maar het **delen van infrastructuur** kan ook oplossingen bieden.
 - Maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen' zet in op kwalitatieve en toegankelijke publieke ruimte ter ondersteuning van de sociale cohesie.
- In de sessies in verband met dorpen was ook veel aandacht voor **water**. Door de **klimaatveranderingen** komen **overstromingen** en **waterschaarste** veel vaker voor. **Bufferbekkens** nabij dorpen kunnen wateroverlast vermijden en vormen tegelijkertijd een **groene ruimte voor bewoners**. Op sommige momenten (waterschaarste) kunnen deze bufferbekkens water leveren aan landbouwers en/of lokale bedrijven. Dorpen zetten best ook in op **ontharden** en op **groenblauwe netwerken**.
 - Deze ideeën in verband met wateropvang en ontharding in dorpen zitten vervat in maatregel '4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.

Kwalitatieve en integraal toegankelijke (semi-)publieke ruimte ter ondersteuning van de sociale cohesie blijft een belangrijke actie voor dorpen. Het inzetten op meer kwaliteit in de publieke ruimte vertaalt zich in het realiseren van multifunctionele en toekomstbestendige ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen. Bovenstaande staat in nauwe relatie met groenblauwe dorpen die oog hebben voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving. Leader maakt ruimte voor groen en water in de dorpen.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Kwalitatieve en duurzame investeringen in bestaande, beschermde of beeldbepalende gebouwen met een publieke functie (geen nieuwbouw). Ze kunnen dienst doen als dorpshuis, ontmoetingscentrum of een andere publieke functie. Bijvoorbeeld her- of nevenbestemming van kerken. Leader geeft enkel steun voor:
 - het duurzaam isoleren en/of de duurzame verwarming bij de renovatie van deze gebouwen
 - de inrichting van deze gebouwen. Bijvoorbeeld audio, projectiemogelijkheden, sanitair, gordijnen, wanden, meubilair, verlichting, kitchenette, ...).
- Kwalitatieve en duurzame investeringen voor pleinen en zachte verbindingen in dorpen. Bijvoorbeeld het ontharden van publieke ruimte, groenblauwe inrichtingen, wandellussen, kerkwegels, trage wegen, water ophouden en stockeren in de dorpskern, het openstellen van groene plekken (bijvoorbeeld pastorietuinen, tuinen van zorginstellingen, ...) het vergoeden van scholen, avontuurlijke, ontdekkingsbevorderende speelpleinen met natuurelementen, ...

Criteria

- Doelstelling "4.1. De Westhoekdorpen hebben voldoende kwalitatieve, klimaatvriendelijke ontmoetingsruimten, pleinen en zachte verbindingen in dorpen" zet in op investeringen. Deze investeringskosten mogen worden gecombineerd met andere kosten, behalve niet met personeelskosten. Net zoals voor alle andere projecten geeft Leader Westhoek maximum 100.000 euro Leadersteun voor investeringskosten.
- Deze doelstelling wil investeringen in dorpen ondersteunen. Enkel projecten in kernen die door de provincie zijn afgebakend, komen in aanmerking. Het centrum van Diksmuide, Ieper, Poperinge, Veurne en Wervik komt niet in aanmerking. Voor de kustgemeenten De Panne, Koksijde en Nieuwpoort geldt dat enkel de kernen Adinkerke, Ramskapelle, Sint-Joris en Wulpen in aanmerking komen voor steun.
- Kwalitatieve en duurzame investeringen in bestaande, beschermde of beeldbepalende gebouwen met een publieke functie
 - Enkel renovatie van bestaande, beschermde of beeldbepalende gebouwen. Om in aanmerking te komen voor Leadersteun is een beeldbepalend gebouw beschermd of staat het op de Inventaris onroerend erfgoed. Indien steun wordt gevraagd voor een beeldbepalend gebouw dat niet staat op de Inventaris onroerend erfgoed, wordt eerst advies gevraagd aan een erfgoedorganisatie (bijvoorbeeld CO7, Cultuuroverleg IJzervallei, ...). Indien het onverantwoord is om een bestaand, beschermd of

beeldbepalend gebouw te renoveren, kan een (gedeeltelijke) vervangbouw op dezelfde locatie in aanmerking komen.

- De algemene renovatiewerken komen niet in aanmerking voor steun. Enkel steun voor duurzaam isoleren, duurzame verwarming en/of inrichting.
 - Elk project probeert het delen van ruimte en multifunctioneel gebruik te stimuleren.
 - Alle vermelde begunstigden op bladzijde 113 komen in aanmerking voor Leadersteun. Op bladzijde 113 en 114 is voor sommige begunstigden een maximum steunbedrag vermeld of een bepaald percentage Leadersteun. Deze zijn hier ook van toepassing.
- Kwalitatieve en duurzame investeringen voor pleinen en zachte verbindingen in dorpen:
- Elk project zet in op ontharden, heeft aandacht voor waterbuffering- en infiltratie, verhoogt de biodiversiteit of deelt de ruimte.
 - Locaties die onthard worden, krijgen meteen een functie om water te infiltreren in de bodem en/of om biodiversiteit te stimuleren. Kosten voor afbraak komen in aanmerking en bedragen maximum evenveel als de inrichtings- en aanlegkosten (bijvoorbeeld de kosten voor waterinfiltratie of voor de groenaanleg en het verhogen van de biodiversiteit, ...).
 - Enkel Publiekrechtelijke rechtspersonen of Privaatrechtelijke rechtspersonen met ideële doelstellingen (Verenigingen zonder winstoogmerk / Stichtingen) komen in aanmerking voor Leadersteun voor 'Kwalitatieve en duurzame investeringen voor pleinen en zachte verbindingen in dorpen'.
- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld Provinciale ondersteuning voor Gemeente voor de Toekomst, Subsidie provinciale klimaatprojecten, Subsidies in het kader van het Lokaal Energie- en Klimaatpact, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 5 gebouwen met erfgoedwaarde zijn gerenoveerd.
- 10 gebouwen zijn extra geïsoleerd en/of kregen een duurzame verwarming.
- 10 gebouwen kregen een nieuwe inrichting kregen.
- 10 pleinen en/of zachte verbindingen zijn meer klimaatbestendig.

4.2. Westhoekdorpen zijn energiek

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Veel verspreide bebouwing waardoor een uitgebreid netwerk voor nutsvoorzieningen en energietoevoer noodzakelijk is. De open ruimte biedt ook veel potentieel voor hernieuwbare energie (zowel wind als zon).
 - Maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' met acties om gezamenlijk energie op te wekken of te delen.
- Het woningenbestand veroudert, zeker als we de actuele standaarden op vlak van energie erbij halen. Ongeveer 80% van de woningen is meer dan 20 jaar oud.
 - In maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' staat energie centraal.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- **Energie** is een super **belangrijk thema**. De eerste **Lokale energiegemeenschappen** krijgen vorm. Is de schaal van een dorp voldoende groot om een energiegemeenschap op te starten? **Landbouwers** beschikken over de nodige **ruimte om energie op te wekken** maar door de afstand ten opzichte van de kern van een dorp is het **transport** een dure kost. Het plaatsen van **windmolens** ondervindt **vaak weerstand van inwoners** in de nabije omgeving (NIMBY). **Energiecoöperaties voor (wind)energie zorgen** meestal **voor een grotere betrokkenheid** van omwonenden en minder weerstand.
 - De maatregel '4.2. Westhoekdorpen zijn energiek' wil inzetten op projecten die gezamenlijk energie opwekken of delen.

Energieke dorpen: Energie besparen en lokaal energie opwekken, opslaan en delen moet de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen, energie betaalbaar houden en de opbrengsten laten terugvloeien naar de lokale gemeenschap.

Hierbij is extra aandacht nodig voor maatschappelijk kwetsbare doelgroepen waar energiebesparing een meer dringende kwestie is dan voor sommige andere inwoners. Lage inkomens worden meerdere malen getroffen. Zij wonen vaak in energieverblindende (huur-)woningen van lage kwaliteit, hebben geen geld voor energiezuinige toestellen of voor zonnepanelen, missen vaak de vaardigheden om hun rechten op de energiemarkt af te dwingen.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Energie opwekken en deze collectief en lokaal inzetten. Bijvoorbeeld collectieve zonne-energie op kerkdaken, warmtenetten, de landbouwer als energieproducent, ...
- Energie delen en het oprichten van lokale energiegemeenschappen.
- Het verlagen van de energiefactuur van kwetsbare doelgroepen.
- Innovatieve projecten in functie van een energietransitie (bijvoorbeeld aquathermie, waterstof, ...).

Criteria

- Elk project heeft oog voor het collectieve, voor betrokkenheid van het dorp of de gemeenschap.
- Voor de doelstelling 'Westhoekdorpen zijn energiek' komen:
 - begeleidings- en onderzoekskosten in aanmerking. Bijvoorbeeld voor een technische verkenning, het bepalen van de financiële haalbaarheid, het bouwen van een netwerk van geïnteresseerden, alle praktische vragen om het concept uit te werken, ...
 - kosten voor het participatief traject met de bevolking in aanmerking.
 - kosten voor het oprichten van een vennootschap / structuur in aanmerking.
 - geldt de algemene regel dat maximaal 100.000 euro Leadersteun wordt gegeven voor investeringskosten. Deze investeringskosten kunnen eventueel de hefboom vormen om een project te realiseren.
- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld Provinciale ondersteuning voor Gemeente voor de Toekomst, Subsidie provinciale klimaatprojecten, Subsidies in het kader van het Lokaal Energie- en Klimaatpact, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 2 projecten zetten in op energie opwekken.
- 2 projecten zetten in op energie delen.
- 2 projecten zetten in op het verlagen van de energiefactuur van kwetsbare doelgroepen.
- 2 innovatieve acties in functie van een energietransitie.

4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De vergrijzing van de bevolking in de Westhoek komt vooral aan bod in het thema Leefbare en levendige dorpen.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' heeft aandacht voor:
 - ✓ voorzieningen die bereikbaar en toegankelijk zijn voor de verouderende bevolking.
 - ✓ voor de mobiliteit van minder-mobile senioren.
 - ✓ voor het verhogen van digitale geletterdheid.
- Verschillende kernen situeren zich op belangrijke verkeersassen met (zwaar) doorgaand verkeer.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' heeft aandacht voor de mobiliteit van schoolgaande kinderen en minder-mobiele senioren.
- Veel gemeenten in de Westhoek hebben geen toegang tot snel internet. 46% van de Belgen is in 2021 digitaal kwetsbaar.
 - Maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' wil onder meer inzetten op snel internet en op het verhogen van digitale geletterdheid.
- De voorzieningen situeren zich in de grotere kernen. Vanuit verschillende dorpen is de afstand tot voorzieningen groot. Sterke stijging in de komende jaren van de 80-plussers.
 - In maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' liggen kansen voor innovatieve en toegankelijke voorzieningen.
- De (elektrische) fiets neemt een steeds belangrijker rol op voor verplaatsingen maar de Westhoek heeft vaak een gebrekkige infrastructuur voor fietsers.
 - In maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' is aandacht voor onder meer fietsstraten, gecontroleerde fietsenstallingen, deelfietsen, ...

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Korte keten kan ook helpen bij het **versterken van de leefbaarheid op het platteland**. Denk hierbij aan de inrichting van **dorpspunten** waar naast ontmoeting de korte keten ook een plek krijgt. Deze dorpspunten bieden een antwoord op het verdwijnen van voorzieningen in dorpen.
 - Dorpspunten zijn heel waardevol en vind je zowel onder maatregel '3.1. Lokale voedselstrategieën, korte keten en couleur locale' en onder maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.

Werk is steeds minder aan een bepaalde vaste plaats of tijd gebonden. Steeds meer mensen zijn flexibel bij de keuze van de werkplek. Wonen en werken in een dorp kan dus perfect matchen. De dorpen zijn broedplaatsen voor nieuwe vormen van (ruraal en/of sociaal) ondernemerschap, productontwikkeling, innovatieve samenwerkingen, ...

Toegankelijke en bereikbare dienstverlening: we moeten het functieaanbod herdenken in termen van relaties tussen voorzieningen (gecombineerde dienstverlening), het wegnemen van schotten tussen doelgroepen en generaties en afwegingen durven maken tussen kernen. Dorpen kunnen elkaar versterken door goede onderlinge verbindingen, relaties en wisselwerkingen.

Om deze toegankelijke dienstverlening te realiseren, moeten dorpen beter en veiliger bereikbaar zijn onder meer via veilige en duurzame verplaatsingen in en tussen onze dorpen. Duurzame vervoersalternatieven, multimodaliteit en het uitbouwen van een netwerk van trage wegen kan het dominante autoverkeer in en tussen de dorpen doen afnemen. De focus ligt hierbij nadrukkelijk op schoolgaande kinderen en de kleine groep van minder-mobiele ouderen.

Snel internet, voldoende digitale vaardigheden en mobiliteitsoplossingen voor kwetsbare doelgroepen zijn cruciaal in het realiseren van toegankelijke en bereikbare dienstverlening in onze dorpen. Psychisch welzijn is voor veel mensen een lange zoektocht. Psychische hulpverlening is soms veraf of kampt soms met wachtlijsten waardoor mensen nergens terecht kunnen.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Ondernemers met innovatieve toepassingen die ook een extra bieden voor de gemeenschap. Bijvoorbeeld startups die inzetten op duurzaamheid of ambacht, ondersteuning van dorpscoöperatieven (voor zorg, voor energie, voor transport, ...). Begeleiding van deze lokale ondernemers is belangrijk. Bijvoorbeeld communicatie, promotie en creativiteit stimuleren.
- Innovatieve dienstverlening en op het bundelen van dienstverlening (multifunctioneel). Inwoners kunnen hierbij de handen in elkaar slaan en deze innovatieve dienstverlening mee uitbouwen. Bijvoorbeeld dorpspunten, ontmoetingspunten, publiek-private dienstverlening, ...
- Het verhogen van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen. Bijvoorbeeld vervoersoplossingen, digitale toepassingen, fysieke en mentale toegankelijkheid met aandacht voor specifieke doelgroepen. Hierbij zal ook aandacht moeten zijn voor kleine plattelandsgemeenten die moeilijkheden hebben om de eigen dienstverlening digitaal aan te bieden. Op vlak van mobiliteit ligt de focus op sensibiliseren en qua doelgroep nadrukkelijk op schoolgaande kinderen die zich veilig moeten kunnen verplaatsen in de kern. Bijvoorbeeld sensibiliseren over verkeersoplossingen via veilige voetpaden, veilige oversteekplaatsen, veilige routes van en naar school, (tijdelijk) autovrij maken, fietsstraten, verkeersremmende maatregelen, gecontroleerde fietsenstallingen, deelfietsen, ... Naast schoolgaande kinderen vormen minder-mobiele ouderen een aandachtsgroep. Voor hen nemen we sensibilisatie-initiatieven zodat ze zich zonder struikelen en barrièrevrij in de kern kunnen verplaatsen.
- Het verhogen van digitale geletterdheid door het aanbieden van opleiding en begeleiding van kwetsbare doelgroepen.
- Snel internet.
- Het verhogen van tewerkstellingskansen, opleidingstrajecten en mobiliteitsoplossingen voor kwetsbare doelgroepen.
- Het verhogen van (de toegankelijkheid tot) psychisch welzijn.

Criteria

- Voor deze doelstelling geldt de algemene regel dat maximaal 100.000 Leadersteun voor investeringskosten wordt toegekend.
- Voor deze doelstelling komen geen infrastructuurkosten in aanmerking. Dit betekent dat kosten in functie van een renovatie of opwaardering van de infrastructuur (gebouw) niet in aanmerking komen. Kosten voor de inrichting van een gebouw in functie van de dienstverlening die de promotor wil aanbieden, komen wel in aanmerking.
- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld het Provinciaal dorpenreglement, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.
- Verhouding ten opzichte van het Provinciaal dorpenreglement: alleen West-Vlaamse lokale besturen en vzw's actief op West-Vlaams grondgebied komen in aanmerking voor subsidiëring via het Provinciaal dorpenreglement. Bij Leader Westhoek komen meer begunstigden in aanmerking (zie blz. 113 in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie). Dorpspunten kunnen bij Leader Westhoek, net zoals in het Provinciaal dorpenreglement, maximaal 15.000 euro steun ontvangen. Op elke kost wordt maximaal 50% Leadersteun toegekend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 20 innovatieve vormen van dienstverlening en/of innovatieve voorzieningen.
- 20 projecten zetten in op het verhogen van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen.
- 3 projecten zetten in op het verhogen van digitale geletterdheid of op het aanbieden van snel internet.
- 5 projecten verhogen de tewerkstellingskansen van kwetsbare doelgroepen.
- 2 projecten zetten in op het verhogen van (de toegankelijkheid tot) psychisch welzijn.

4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- De vergrijzing van de bevolking in de Westhoek komt vooral aan bod in het thema Leefbare en levendige dorpen.
 - Maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie' heeft aandacht voor:
 - ✓ participatiemogelijkheden van de vergrijzende bevolking.
 - ✓ initiatieven die actief eenzaamheid willen tegengaan.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- **Mobiliteit** blijft een probleem in de Westhoek. Het **openbaar vervoer** is **beperkt aanwezig** en basismobiliteit wordt niet gegarandeerd. Het **vervoerregioplan** is opgemaakt en wacht op uitvoering. Leader kan de mobiliteitsproblemen niet oplossen maar wel **initiatieven voor bepaalde doelgroepen** (bijvoorbeeld mensen met een handicap) of **deelsystemen** ondersteunen. Voertuigen die op bepaalde momenten niet worden gebruikt, kunnen misschien door andere initiatieven gebruikt worden. **Verkeersleefbaarheid** in dorpen staat soms onder druk en **jonge kinderen** die **naar school fietsen** hebben geen verkeersluwe alternatieven. **Landbouwvoertuigen** hebben soms moeite om veilig door dorpen te rijden. Door sommige dorpen rijdt veel **zwaar vervoer**.
 - Onder maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn' is aandacht voor de mobiliteit van schoolgaande kinderen en minder-mobiele ouderen. De focus ligt op sensibilisatie.
- Heel wat **loketfuncties** van overheden of organisaties **verdwijnen** in de dorpen. In sommige dorpen **verdwijnen** ook **lokale handelszaken** en soms ook de dorpschool. Welke functies moeten heel dichtbij aanwezig zijn voor een leefbaar dorp? Het **leefbaarheidsonderzoek van de provincie West-Vlaanderen (2021)** concludeert dat de aanwezigheid van een voorziening zoals een school en/of bakker weinig bedraagt aan het aspect leefbaarheid. **Leefbaarheid wordt meer gelinkt aan kwaliteit en toegankelijkheid dan aan de nabijheid van een voorziening**. Verschillende initiatieven combineren functies in een dorp. Bijvoorbeeld een mobiel lokaal dienstencentrum, een dorpspunt of een sociaal restaurant hebben een diverse doelstellingen zoals het stimuleren van ontmoeting, informatie aanbieden, inzetten op gezonde voeding, ...
 - Innovatieve en toegankelijke dienstverlening en voorzieningen zijn de sleutelbegrippen in de maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.
- Heel **veel dienstverlening** wordt **enkel nog digitaal aangeboden**. Voor sommigen is dit handig maar **bepaalde groepen kennen de digitale wereld niet goed** en worden zo uitgesloten van diensten. Het Leaderprogramma zou kunnen inzetten op de begeleiding van digitaal ongeletterden en kwetsbare doelgroepen (al dan niet met vrijwilligers).

- Het verhogen van digitale geletterdheid door het aanbieden van opleiding en begeleiding van kwetsbare doelgroepen is een actie in de maatregel '4.3. De Westhoekdorpen zijn ondernemend met toegankelijke en bereikbare dienstverlening en met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen en psychisch welzijn'.

Het succes van heel wat initiatieven en projecten in dorpen hangt sterk samen met de directe betrokkenheid en inbreng van dorpsbewoners en lokale verenigingen. Door de inzet van mensen uit de lokale gemeenschap, de buurt, de wijk of het dorp ontstaan nieuwe netwerken en verhoogt de sociale cohesie. De kwaliteit van participatie en de graad van medezeggenschap varieert net zoals de deelname van moeilijk te bereiken doelgroepen (kinderen, jongeren, ouderen, kansarmen,...).

Nieuwe manieren van samenwerken in verschillende verhoudingen (coalities) met een prominente rol voor de burger kunnen een antwoord bieden op de vele uitdagingen waarmee dorpen geconfronteerd worden. Leader wil vernieuwende initiatieven ondersteunen die bijdragen aan de leefbaarheid van buurt, wijk of dorp en participatie, actief burgerschap of zelforganisatie stimuleren.

In alle dorpen en bij alle verenigingen hoor je de moeilijkheden om voldoende geëngageerde mensen aan boord te houden om alle initiatieven te blijven organiseren. Mensen kiezen meer en meer voor kortdurende engagementen en heel concrete acties die hen interesseren. Het verenigingsleven en de sociale cohesie zullen er in de toekomst dus anders uitzien en deze omslag wil Leader helpen faciliteren.

Eenzaamheid is heel persoonlijk en neemt diverse vormen aan. Het is moeilijk om een reëel beeld te krijgen van deze thematiek. In de vele contacten in functie van de opmaak van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie bleek dat eenzaamheid een steeds groter probleem is en zeker niet beperkt is tot ouderen of kansarmen. Inzetten op sociale cohesie kan een oplossing zijn voor sommige mensen in eenzaamheid maar nieuwe, frisse initiatieven verdienen de nodige opstartsteun.

Ruimtelijke kenmerken, economisch-functionele kenmerken en sociaal-culturele kenmerken bepalen in meer of mindere mate de identiteit van onze dorpen. Erfgoed, verhalen, tradities, evenementen, het landschap, dorpsarchitectuur, de lokale geschiedenis, het ruimere streekverhaal, ... zorgen allemaal mee voor de identiteit van een dorp. Die identiteitsdragers kunnen we inzetten om verbinding te maken tussen de inwoners en het dorp en tussen de inwoners onderling. Een sterke identiteit kan bijdragen tot de sociale cohesie en de goesting om zich te engageren voor het dorp. Identiteitsdragers van dorpen identificeren, (h)erkennen, leren waarderen en versterken kan helpen een nieuwe verbondenheid te realiseren.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- Dorpsidentiteit en fierheid op het eigen dorp. Bijvoorbeeld over de ruimtelijke, architecturale of landschappelijke eigenheid, over roerend en onroerend erfgoed, het ruimer streekverhaal, Met deze dorpsidentiteit kunnen verschillende doelgroepen aan de slag. Bijvoorbeeld kinderen en jongeren uit scholen, verenigingen, nieuwkomers, mensen met dementie, mantelzorgers, kwetsbare doelgroepen, ...
- De publiekswerking van erfgoedsites- en verenigingen.
- Mobiele werkingen die van dorp naar dorp trekken om de sociale cohesie te verhogen en dit eventueel combineren met culturele activiteiten.

- Het toeleiden van vrijwilligers naar vrijwilligerswerk en op vrijwilligerswerk futureproof maken. Bijvoorbeeld een transitie naar lossere, spontane engagementen, mensen die (los van een vereniging) samen activiteiten organiseren, verenigingen die verenigings-overstijgende activiteiten organiseren.
- Wijk- of burgerbudgetten, burgerinitiatieven en initiatieven in de deeleconomie.
- Participatiemogelijkheden voor diverse groepen bewoners. Hierbij is extra aandacht om de vergrijzende bevolking en jongeren zo veel mogelijk te betrekken in een participatietraject.
- De verwevenheid van diverse groepen bewoners. Bijvoorbeeld jong en oud, ontmoetingen met nieuwkomers, jeugdbewegingen en andere verenigingen, de school als plek om mensen samen te brengen en als multifunctionele plek in het dorp. Het gebruik van schoolgebouwen door verenigingen of de speelpleinwerking gebeurt al vaak maar kan misschien nog extra stimulansen krijgen.
- Initiatieven die actief eenzaamheid willen tegengaan.
- Het uitdragen van de vredesgedachte in de Westhoek.

Criteria

- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld de provinciale subsidie voor het onderhoud, de instandhouding of de ontsluiting van erfgoed) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 20 projecten zetten in op het versterken van het verenigingsleven en sociale cohesie.
- 5 projecten zetten in op dorpsidentiteit en/of erfgoed.
- 200 vrijwilligers kregen ondersteuning via een Leaderproject.
- 5 initiatieven zetten op participatie en/of op deeleconomie.
- 5 initiatieven willen eenzaamheid tegengaan.

4.5. De kernen in de Westhoek zijn kwalitatief ontwikkeld met respect voor eigenheid, erfgoed, historische context en schaal

Link tussen de omgevingsanalyse en de maatregelen:

- Meer en meer appartementen in dorpen.
 - Maatregel '4.5. De kernen in de Westhoek zijn kwalitatief ontwikkeld met respect voor eigenheid, erfgoed, historische context en schaal' wil inzetten op kwalitatieve ruimtelijke processen.

Link tussen de Westhoekanalyse door de verschillende stakeholders en de maatregelen:

- Het behoud van **dorpsidentiteit** is een belangrijk thema. Het begrip 'dorpsidentiteit' verwijst hier naar gebouwen met **erfgoedwaarde, historische gebeurtenissen, verhalen** maar ook bepaalde specifieke eigenschappen van dorpen. Bijvoorbeeld een processie kan de identiteit van een dorp mee bepalen. Als zo'n initiatief erin slaagt om jongere inwoners te laten deelnemen, **verhoogt** dit **de sociale cohesie**. Tijdens de **coronapandemie** viel het **verenigingsleven** stil en na deze periode hadden veel **moeite om terug op te starten** en sommige **hielden op te bestaan**. Sommige verenigingen hebben oudere (bestuurs-)leden en vinden geen opvolging meer. Leader zou deze verenigingen kunnen ondersteunen om hun werking te vernieuwen maar ook om nieuwe leden te werven. **Eenzaamheid** is en blijft een probleem dat ook in de Westhoek speelt.
 - Het verhogen van de sociale cohesie en het tegengaan van eenzaamheid zijn items die veelvuldig aan bod kwamen in de brainstormsessies. Elk dorp is uniek en de specifieke eigenheid van een dorp heeft zijn invloed op de verbondenheid tussen inwoners. Bij Leader Westhoek zijn er aanknopingspunten in de maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie'.
- Verschillende vormen van **deeleconomie** kunnen de leefbaarheid verhogen. Inwoners hebben bijvoorbeeld zelf niet alle materiaal maar via een gereedschapsbibliotheek kunnen ze onderling materiaal delen. Onder maatregel '4.4. Dorpen in de Westhoek hebben een bruisend verenigingsleven en een sterke sociale cohesie' staat dat Leader Westhoek wil inzetten op wijk- of burgerbudgetten, burgerinitiatieven en initiatieven in de deeleconomie.

De Westhoek telt maar liefst 85 dorpen. Hoe kunnen we onze dorpen aantrekkelijk blijven positioneren voor bestaande en nieuwe inwoners. Inzetten op de kwaliteit van de publieke ruimte, het landschap en de bebouwde ruimte is de boodschap.

In veel dorpen is de historische context nog leesbaar in het straatbeeld en het aanwezige erfgoed. Deze zorgen voor een specifieke charme maar vooral voor een eigenheid en dorpsidentiteit. Samen met het lokale erfgoed bepaalt de dorpsarchitectuur mee de identiteit / het DNA van onze dorpen.

Dorpen worden gekenmerkt door karakteristieke, beeldbepalende of typische dorpswoningen. De woningen voldoen vaak niet meer aan de kwaliteitsvraag van deze tijd en schieten tekort op vlak van

energie-efficiëntie. Daarnaast worden we gedwongen om zuinig om te gaan met onze ruimte. Dit krijgt momenteel eenzijdige vertaling via de realisatie van meergezinswoningen.

Veel van deze identiteit dreigt te verdwijnen door nieuwe bouwprojecten die te weinig rekening houden met de plaatselijke context. Zowel het renoveren, slopen en heropbouwen als verdichten grijpen sterk in op het beeld van de bebouwde ruimte en hebben dus een impact op het karakter en de identiteit van het dorp. Met een goede begeleiding kunnen veel van deze projecten kwalitatief beter worden en de dorpsidentiteit net versterken. Hoe kunnen we deze transitie begeleiden zonder afbreuk te doen aan de bestaande kwaliteiten van het dorp of hoe kunnen we deze transitie net gebruiken om de kwaliteit te versterken of nieuwe kwaliteit toe te voegen. Het is onze ambitie om onze dorpen aantrekkelijk te blijven positioneren voor bestaande en nieuwe inwoners, bezoekers en toeristen.

Het is dus belangrijk om kernversterkende woonprojecten die bijdragen aan de kwalitatieve ontwikkeling van het dorp met respect voor de eigenheid, het aanwezige erfgoed, de historische context en de schaal van de omgeving, te stimuleren. De gekozen woonprojecten en woontypologieën proberen steeds een kwalitatief antwoord te bieden op de aanwezige woonnoden.

Leader Westhoek wil inzetten op:

- De begeleiding bij ruimtelijke processen. Bijvoorbeeld kwalitatieve meergezinswoningen / appartementen, kwalitatieve inbreidings- of verdichtingsprojecten, herbesteding van leegstaande panden, van gebouwen, van kerken en van erfgoedlocaties, aangepaste woontypes, kwalitatieve renovaties, opmaak masterplannen, ... Deze begeleiding kan bijvoorbeeld inzetten op de voorbereidingsfase, op een juridische verkenning, op een analyse op dorps- of gemeenteniveau, een begeleidingsopdracht, ...
- Het ontwikkelen van nieuwe instrumenten of het uittesten van bestaande, nog niet toegepaste, instrumenten om de architecturale kwaliteit van individuele bouwprojecten te verhogen (bij voorkeur een aanpak op bovenlokale schaal).
- Initiatieven die de dialoog met de verschillende stakeholders aangaat om samen te werken rond kwalitatieve bouwprojecten (minstens architecten, bouwpromotoren, ontwikkelaars, maar ook particuliere bouwers en verbouwers, stedenbouwkundigen, ...).
- Het versterken van de visievorming bij en het sensibiliseren van lokale besturen, burgers, organisaties, beleidsmakers en hun medewerkers over kwalitatieve ruimtelijke processen, over groenblauwe infrastructuur, over ontharding en over wateropvang en -infiltratie. Bijvoorbeeld goede voorbeelden van kwalitatieve renovaties, duurzaamheid in waardevol erfgoed, tools die bewoners en anderen inzicht geven in die historische context, isoleren van woningen met aandacht voor de eigenheid van het dorp en kwaliteitsvolle gevels, ...

Criteria

- De promotor verkent andere subsidiemogelijkheden (bijvoorbeeld het Provinciaal dorpenreglement, ...) en vermeldt waarom het project specifiek bij Leader Westhoek wordt ingediend.
- Verhouding ten opzichte van het Provinciaal dorpenreglement: het Provinciaal dorpenreglement geeft ook ondersteuning voor de studie en visievorming van ruimtelijke processen maar alleen West-Vlaamse lokale besturen en vzw's actief op West-Vlaams grondgebied komen in aanmerking. Bij Leader Westhoek komen meer begunstigden in aanmerking (zie blz. 113 in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie). Het Provinciaal dorpenreglement legt ook de nadruk op enkel 'ontmoetingsruimte [...], mobiliteit [...], een

beeldkwaliteitsplan, [...] beeldbepalende infrastructuur of gemeenschapsinfrastructuur.' en dus niet op bijvoorbeeld de kwalitatieve verbetering van woningbouw.

- De promotor neemt contact met de Gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Ordening (Gecoro) en/of de provinciale Kwaliteitskamer.
- Projecten onder deze maatregel krijgen steun voor de begeleidings- en sensibiliseringskosten. Leader Westhoek ondersteunt in deze maatregel geen bouw- of infrastructuurprojecten.

Indicatieve resultaatsgebieden / indicatoren

- 3 begeleidingen bij ruimtelijke processen.
- 3 projecten die acties ondernemen in verband met visievorming over kwalitatieve dorpen.

5. Samenwerking met andere Leadergebieden

Voor samenwerkingsprojecten met andere Leadergebieden zoekt Leader Westhoek aanknopingspunten bij één of meerdere doelstellingen uit de eigen Lokale Ontwikkelingsstrategie. Zowel samenwerking met Leadergebieden in België als samenwerking met Leadergebieden in andere Europese landen wordt overwogen.

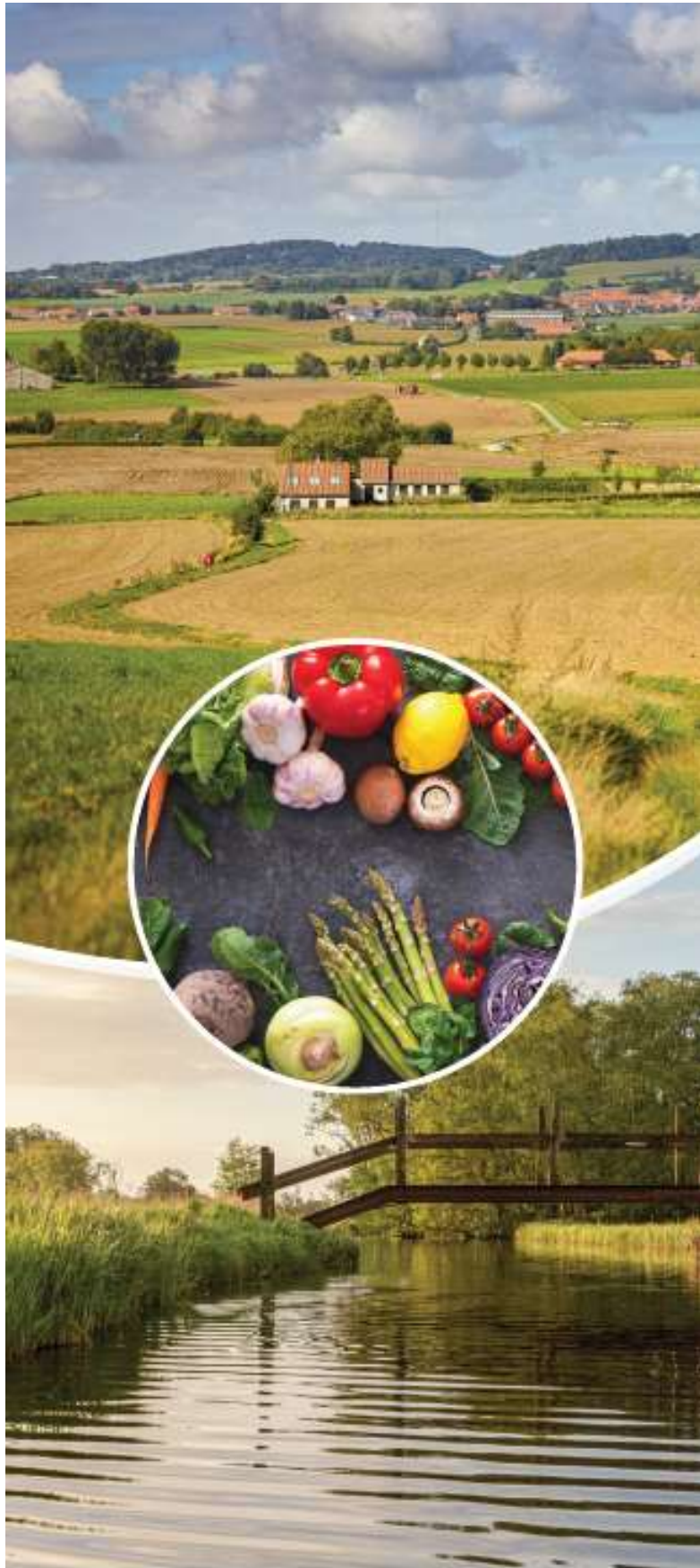
Leader Westhoek wil in de periode 1/1/2024 – 30/6/2029 minimaal één samenwerkingsproject uitvoeren. De Lokale Actiegroep Leader Westhoek zoekt promotoren die zo'n samenwerkingsproject willen opzetten. Indien nodig kan de Lokale Actiegroep Leader Westhoek ook zelf promotor zijn van zo'n samenwerkingsproject.

Na goedkeuring als Leadergebied wil de Lokale Actiegroep Leader Westhoek samenwerking met andere Leadergebieden verkennen.

Huidige ideeën voor een eventuele samenwerkingsprojecten:

- Samenwerking met een Leadergebied in Noord-Frankrijk. Bijvoorbeeld Leader Pays des Flandres. Met deze regio werkt de provincie West-Vlaanderen vaak samen voor Interregprojecten.
- Samenwerking met een Leadergebied in Zuid-Nederland (bijvoorbeeld Leader Midden en Noord-Zeeland of Leader Zeeuws-Vlaanderen). Met deze regio werkt de provincie West-Vlaanderen vaak samen voor Interregprojecten.
- Samenwerking met een Leadergebied in Wallonië (bijvoorbeeld Leader Plaines de l'Escaut). Met deze regio werkt de provincie West-Vlaanderen vaak samen voor Interregprojecten.
- Samenwerking met een Leadergebied in één van de Scandinavische landen. We vermoeden dat deze Leadergebieden veel ervaring hebben met digitalisering en I.T-toepassingen.
- Samenwerking met het Visserijfonds aan de Vlaamse kust. Dit Visserijfonds heeft ook een Lokale Actie Groep. Inhoudelijk zou deze samenwerking bijvoorbeeld opgezet kunnen worden in verband met korte keten (bijvoorbeeld vis, groenten, ...).

Deze eerste ideeën kunnen later worden aangevuld met nieuwe ideeën en dan verder verkend en uitgewerkt worden.

Deel 3: Lokale Actiegroep Leader Westhoek

In het draaiboek wordt de concrete werking van Leader Westhoek verder uitgeschreven. Zowel de effectieve samenstelling, de taakverdeling, de verantwoordelijkheden en de werking van de Expertengroep, het Managementcomité en het Leadersecretariaat worden gedetailleerder beschreven. Ook het afsprakenkader en de deontologische code zullen in het draaiboek worden opgenomen.

1. Samenstelling Lokale Actiegroep

De basis voor de samenstelling van de Lokale Actiegroep van Leader Westhoek is gebaseerd op de Plaatselijke Groep 2014-2022 van Leader Westhoek. Die vroegere Plaatselijke Groep was een publiek-private samenwerking dat gedragen werd door een partnerschap van de Provincie West-Vlaanderen, het Westhoekoverleg (samenwerking tussen gemeenten), sociale partners en diverse middenveldorganisaties. Alle partners hebben meegewerkt aan het schrijven van deze nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie en hebben hun engagement voor de nieuwe Leaderperiode herbevestigd. Ze vaardigen, indien mogelijk, een effectief lid en een vervanger aan.

Deze sterke, bestaande ploeg wordt uitgebreid met vertegenwoordigers van sectoren die tot nu toe minder betrokken waren (landschap en biodiversiteit). In de vroegere Plaatselijke Groep waren in de voorbije periode al enkele geëngageerde burgers actief. Deze personen blijven lid van de nieuwe Lokale Actiegroep van Leader Westhoek.

De Lokale Actiegroep van Leader Westhoek bestaat uit:

- de Expertengroep = de adviesgroep van Leader Westhoek
- het Managementcomité = het beslissingsorgaan van Leader Westhoek

Leader Westhoek heeft een duidelijke functiescheiding bepaald tussen Expertengroep en Managementcomité. Beide krijgen ondersteuning van het Leadersecretariaat.

Meer dan helft van leden van de Lokale Actiegroep van Leader Westhoek (... van het totaal aantal leden) zijn niet-publieke actoren. Ofwel vertegenwoordigen ze de private zijde ofwel zijn het geëngageerde burgers. Ze hebben relevante kennis en ervaring met betrekking tot de drie Leaderthema's van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Vijf provincieraadsleden zijn effectief lid van de Lokale Actiegroep van Leader Westhoek en drie gedeputeerden zijn adviserend lid (zonder stemrecht). In een nieuwe (politieke) bestuursperiode kan deze samenstelling wijzigen.

1.1. Samenstelling Expertengroep

De leden van de Expertengroep van Leader Westhoek:

- zijn ofwel actief in de Westhoek en hebben naast hun thematische expertise vooral voeling met de streek om in te schatten of projecten al dan niet inspelen op noden van de Westhoek, of ze voldoende partners uit de Westhoek betrekken bij de uitvoering, ...
- hebben enorm veel kennis over bepaalde thema's en sectoren maar zijn actief op een ruimere schaal dan enkel de Westhoek.

Streekexperten: enkele medewerkers van de provinciale streekwerking Westhoek, enkele medewerkers van de Dienstverlenende Vereniging, medewerker van Toerisme Westhoek, medewerker van het Regionaal Landschap Westhoek, ...

Inhoudelijke experts: expertise in platteland, landbouw, landbouwverbreding, korte keten, agromilieus, erfgoed, welzijn, smartfarming, agrocleantech, agravrouwen, ...

Geëngageerde burgers: expertise in landbouw, welzijn, toerisme, ...

De Expertengroep van Leader Westhoek mag zelf beslissen om leden te vervangen of extra leden toe te voegen na goedkeuring op een vergadering van dit Managementcomité.

1.2. Samenstelling Managementcomité

Publieke zijde (overheden):

- Vijf vertegenwoordigers van de provincie West-Vlaanderen. De provincieraad bepaalt welke provincieraadsleden (geen gedeputeerden) lid zullen zijn en wie hun plaatsvervaarders zijn.
- Vijf vertegenwoordigers van de gemeenten. Het Burgemeestersoverleg bepaalt welke burgemeesters of schepenen lid zullen zijn en wie hun plaatsvervaarders zijn.

Private zijde (ook geëngageerde burgers maken hier deel van uit):

- Sociale partners: ABVV, ACV, Unizo, Voka.
- Vertegenwoordigers van de landbouwsector: ABS, Boerenbond.
- Vertegenwoordigers van de toerismesector
- Vertegenwoordigers van de welzijnssector
- Vertegenwoordiger natuursector (biodiversiteit en landschap)
- Neutrale, ongebonden en onpartijdige voorzitter (zonder stemrecht). De voorzitter bij Leader Westhoek is ook een geëngageerde burger.

Adviserende leden:

- Gedeputeerde voor Plattelandsbeleid: Bart Naeyaert
- Gedeputeerde voor Milieu, natuur en landschap: Jurgen Vanlerberghe

- Gedeputeerde voor Toerisme en recreatie: Sabien Lahaye-Battheu
- Leadersecretariaat: Wouter Bertier
- Leadersecretariaat: Sandrine Pattyn
- Regiocoördinator Westhoek: Bern Paret
- Expert West-Vlaams Plattelandsbeleid: Anne Vandermeulen
- Westhoekoverleg / Dienstverlenende Vereniging Westhoek: Dieter Hoet of Lien Devos

Het Managementcomité van Leader Westhoek mag zelf beslissen om leden te vervangen of extra leden toe te voegen na goedkeuring op een vergadering van dit Managementcomité.

1.3. Voorlopige samenstelling Expertengroep

	Organisatie	Rol in de Lokale Actiegroep	Link met een Leaderthema	Naam
1	Provincie West-Vlaanderen	Expert gebiedswerking Westhoek	Biodiversiteit en landschapskwaliteit	Kelly Gheleyns
2	Provincie West-Vlaanderen	Expert platteland in de Westhoek	Leefbare en levendige dorpen	Joachim Jonckheere
3	Provincie West-Vlaanderen	Expert energie en leefbare dorpen in de Westhoek	Leefbare en levendige dorpen	Jan Leicher
4	Provincie West-Vlaanderen	Expert erfgoed	Leefbare en levendige dorpen	Liesbeth Vandenbussche
5	Provincie West-Vlaanderen	Expert platteland	Leefbare en levendige dorpen	Anne Vandermeulen
6	Cultuuroverleg IJzervallei	Expert cultuur en vrije tijd in de Noordelijke Westhoek	Leefbare en levendige dorpen	Elke Verbeke
7	Inagro	Expert landbouwverbreding en korte keten West-Vlaanderen	Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	Nele Dejonckheere
8	Inagro	Expert en onderzoekersleider Agromilieu	Biodiversiteit en landschapskwaliteit	Dieter Depraetere
9	Toerisme Westhoek (Westtoer)	Expert toerisme in de Westhoek	Biodiversiteit en landschapskwaliteit	Valérie Heyman
10	Geëngageerde burger	Expert landbouw en welzijn	Leefbare en levendige dorpen en Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -	Isabel Lebbe

			afzet, en valorisatie van biomassa-resten	
11	Regionaal Welzijnsplatform	Expert welzijn	Leefbare en levendige dorpen	Lien Devos
12	Landelijke Gilden	Expert landbouw	Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	Mieke Vanderstraeten
13	Geëngageerde burger	Expert landbouw	Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	Miguel Gheysens
14	Regionaal Landschap Westhoek	Expert biodiversiteit en landschap	Biodiversiteit en landschapskwaliteit	Niels Dabaut
15	Inagro	Expert smartfarming en agrocleantech	Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	Stefaan Serlet
16	Ferm	Expert Agravrouwen	Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	Sylvie Decoutere
17	Centrum Algemeen Welzijnswerk	Expert welzijn	Leefbare en levendige dorpen	Tom Dutry
18	Boeren Natuur	Expert biodiversiteit en landschap	Biodiversiteit en landschapskwaliteit	Korneel Verslyppe
19	Samenlevingsopbouw	Expert opbouwwerk / kwetsbare groepen	Leefbare en levendige dorpen	Tiny Scheipers
20	Leader Westhoek	Coördinator Leader Westhoek		Wouter Bertier

21	Leader Westhoek	Administratieve ondersteuning Leader Westhoek		Sandrine Pattyn
----	-----------------	---	--	-----------------

1.4. Voorlopige samenstelling Managementcomité

	Publieke zijde (overheden)	Rol in de Lokale Actiegroep	Naam	Plaatsvervanger
1	Provincie West-Vlaanderen	Vertegenwoordiger provinciaal beleid	Luc Coupillie	(deze plaatsvervangers mogen vervanger zijn van de 5 effectieve leden in de LAG, afgevaardigd door de provincieraad)
2	Provincie West-Vlaanderen	Vertegenwoordiger provinciaal beleid	Christof Dejaegher	
3	Provincie West-Vlaanderen	Vertegenwoordiger provinciaal beleid	Lies Laridon	
4	Provincie West-Vlaanderen	Vertegenwoordiger provinciaal beleid	Peter Roose	
5	Provincie West-Vlaanderen	Vertegenwoordiger provinciaal beleid	Martine Vanbrabant	
6	Westhoekoverleg	Vertegenwoordiger gemeenten	Emmily Talpe (Ieper)	Dominique Cool (Langemark-Poelkapelle)
7	Westhoekoverleg	Vertegenwoordiger gemeenten	Lode Morlion (Lo-Reninge)	Wout Cornette (Lo-Reninge)
8	Westhoekoverleg	Vertegenwoordiger gemeenten	Jeroen Vandromme (Houthulst)	Laurent Hoornaert (Langemark-Poelkapelle)
9	Westhoekoverleg	Vertegenwoordiger gemeenten	Bram Degrieck (De Panne)	Jan Verfaillie (Veurne)
10	Westhoekoverleg	Vertegenwoordiger gemeenten	Sandy Evrard (Mesen)	Stephan Mourisse (Vleteren)

	Private zijde		Naam	Plaatsvervanger
11	ABVV	Vertegenwoordiger sociale partner	Edelbert Masschelein	Erik Van Deursen
12	ACV	Vertegenwoordiger sociale partner	Peter Debaenst	Eline Vansteelandt
13	Unizo	Vertegenwoordiger sociale partner	Anton Vanheuverzwijn	Heleen Loones
14	Voka	Vertegenwoordiger sociale partner	Tom Vermeersch	
15	ABS / NAC	Vertegenwoordiger landbouwsector	Geert Clarebout	Eric Claeys / Mathias D'haese
16	Boerenbond	Vertegenwoordiger landbouwsector	Ann-Sophie Decroos	
17	Geëngageerde burger	Vertegenwoordiger toerismesector	Geert Gombeir	
18	Geëngageerde burger	Vertegenwoordiger toerismesector	Niek Benoot	
19	Geëngageerde burger	Vertegenwoordiger welzijnssector	Frans Verhegge	
20	Geëngageerde burger	Vertegenwoordiger welzijnssector (Netwerk geestelijke gezondheid Noord- West-Vlaanderen)	Steven Ingelbrecht	
21	Geëngageerde burger	Vertegenwoordiger toerismesector	Petra Breyne	
22	Natuurpunt	Vertegenwoordiger natuursector (biodiversiteit en landschap)	Nog te bepalen	
23	Velt?	Vertegenwoordiger natuursector (biodiversiteit en landschap)	Nog te bepalen	

	Adviserend		Naam	Plaatsvervanger
24	Vlaamse Landmaatschappij	Expert platteland	Leefbare en levendige dorpen	Sabine Gheysen
25	Provincie West-Vlaanderen	Gedeputeerde voor Plattelandsbeleid	Bart Naeyaert	/
26	Provincie West-Vlaanderen	Streekgedeputeerde	Jurgen Vanlerberghe	/
27	Provincie West-Vlaanderen	Streekgedeputeerde	Sabien Lahaye-Battheu	/
28	Leadersecretariaat		Wouter Bertier	/
29	Leadersecretariaat		Sandrine Pattyn	/
30	Provincie West-Vlaanderen	Regiocoördinator Westhoek	Bern Paret	/
31	Plattelandsloket West-Vlaanderen	Expert West-Vlaams Plattelandsbeleid	Anne Vandermeulen	/
32	Westhoekoverleg / Dienstverlenende Vereniging Westhoek	Expert Westhoekgemeenten	Dieter Hoet	Lien De Vos

2. Juridische structuur

De Lokale Actiegroep van Leader Westhoek heeft geen juridische structuur (feitelijke vereniging) en kiest ervoor om het provinciebestuur juridisch, administratief en financieel verantwoordelijk te laten zijn gelet op de opgebouwde ervaring in beheer en opvolging van Europese programma's. De provincie West-Vlaanderen is één van de financierders van het Leaderprogramma en heeft vele medewerkers die vertrouwd zijn met het beheer van Europese programma's en projecten. Via de gebiedsgerichte werking is de provincie West-Vlaanderen de ideale beheerder die nu al samenwerkt met vele regionale Westhoekorganisaties en instaat voor een vlot netwerk dat samen uitvoering wil geven aan de Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Contactgegevens:

Provincie West-Vlaanderen, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Sint-Andries (Brugge).

De Lokale Actiegroep komt samen in het Streekhuis Westhoek, Woumenweg 100, 8600 Diksmuide, tenzij anders vermeld. Het secretariaat is ook in het Streekhuis gevestigd.

3. Taakverdeling, verantwoordelijkheden en werking

De Lokale Actiegroep komt samen in het Streekhuis Westhoek, Woumenweg 100, 8600 Diksmuide, tenzij anders vermeld. Het secretariaat is ook in het Streekhuis gevestigd.

Zowel de Expertengroep als het Managementcomité komen elk minimum één maal per jaar samen om de koers en voortgang van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie te bespreken, om dieper in te gaan op een aantal (Westhoek-)thema's, om projecten te beoordelen, Naast projectbeoordeling wil de Lokale Actiegroep ook een streekmotor voor de Westhoek zijn. Dit in samenwerking met de provinciale gebiedswerking, de Dienstverlenende Vereniging Westhoek en andere regionale organisaties.

4. Taken van de Expertengroep

De Expertengroep:

- bereidt de bijeenkomsten van het Managementcomité voor.
- helpt bij het opmaken van de Lokale Ontwikkelingsstrategie.
- helpt bij de communicatie over Leader Westhoek door bijvoorbeeld nieuwe oproepen bekend te maken, projectideeën de juiste weg te tonen, projecten in uitvoering op te volgen, resultaten van projecten te delen,
- formuleert een advies over ingediende projecten.
- volgt het Leaderprogramma actief op (beheer, financiële opvolging, inhoudelijke opvolging, ...).
- formuleert voorstellen om de Leaderwerking of de Lokale Ontwikkelingsstrategie bij te sturen.
- komt minimaal éénmaal per jaar bijeen.

Werking

- De Expertengroep vergadert minimaal één maal per jaar en zo vaak als nodig is voor de vlotte uitvoering van het programma, telkens op initiatief van de voorzitter, het Leadersecretariaat of op vraag van minstens één derde van de effectieve leden.
- De adviezen worden genomen bij consensus. Indien geen consensus bereikt wordt, wordt overgegaan tot een stemming. Deze stemming gebeurt via hand opsteken of het anoniem schriftelijk noteren van de eigen keuze.
- De Expertengroep kan steeds een geldig advies formuleren, ongeacht het aantal aanwezige leden.
- De agenda en de voorbereidende documenten worden, indien mogelijk, 7 dagen voor de vergaderingen aan de leden bezorgd. Wanneer een lid zich verontschuldigt bij het Leadersecretariaat, contacteert het secretariaat de plaatsvervanger.
- Alle leden van de Expertengroep worden geacht de ontvangen dossiers vertrouwelijk te behandelen.
- Indien nodig kan het Leadersecretariaat experts uitnodigen om aan de vergadering of de bespreking van een specifiek agendapunt deel te nemen.
- De promotor wordt uitgenodigd om het project voor te stellen tijdens de vergadering van de Expertengroep. De Expertengroep kan na de voorstelling vragen stellen aan de promotor. De promotor verlaat de vergadering vooraleer de Expertengroep een advies formuleert. Indien de promotor niet aanwezig kan zijn, stelt het Leadersecretariaat het project voor.
- Indien een promotor ook lid is van de Expertengroep kan hij/zij niet deelnemen aan de bespreking en het formuleren van een advies van het betreffende project en verlaat hij/zij de vergadering. Concreet: een lid is niet aanwezig tijdens de bespreking en het formuleren van een advies indien in een project de organisatie, gemeente, ... (dat het lid als vertegenwoordiger heeft aangeduid) promotor of copromotor is. Indien de organisatie, gemeente, ... enkel partner is in het project, mag dit lid wel aanwezig zijn.

Advisering van ingediende projectdossiers

- Nadat het projectdossier door het secretariaat op ontvankelijkheid is gecontroleerd, kan het voor advies aan de Expertengroep worden voorgelegd. De Expertengroep formuleert een advies en daarna kan het dossier (samen met het advies van de Expertengroep) op de agenda van het Managementcomité worden geplaatst. Ook de projectdossiers die door de Expertengroep negatief werden geadviseerd, worden aan het Managementcomité ter beoordeling voorgelegd.
- Na elke vergadering van de Expertengroep wordt het advies aan de promotor bekend gemaakt vanuit het Leadersecretariaat. De promotor mag steeds antwoorden op dit advies en eventueel aanvullingen bezorgen in functie van de bespreking tijdens het Managementcomité.
- Voor elk project wordt door het Leadersecretariaat een externe lezer (expert) gecontacteerd. Een externe lezer is iemand die niet betrokken is bij de Leaderwerking in de Westhoek en het project leest. Daarna bezorgt hij/zij (al dan niet anoniem) zijn/haar mening en bedenkingen over het dossier (meestal via mail). Dit kan een algemene beoordeling zijn in bijvoorbeeld een tiental lijnen of hij/zij kan hiervoor een beoordelingstabel van Leader Westhoek gebruiken. De externe lezer is niet aanwezig op vergaderingen van Leader Westhoek.

5. Taken van het Managementcomité

Het Managementcomité:

- dient de Lokale Ontwikkelingsstrategie in.
- zorgt voor een niet-discriminerende en transparante selectieprocedure met criteria, waardoor belangenconflicten worden vermeden en wordt gewaarborgd dat niet één belangengroep alleen de controle heeft over selectiebeslissingen.
- richt een Expertengroep op.
- organiseert de communicatie over Leader Westhoek door bijvoorbeeld de Lokale Ontwikkelingsstrategie en nieuwe oproepen bekend te maken, projectideeën de juiste weg te tonen, projecten in uitvoering op te volgen, resultaten van projecten te delen,
- neemt een beslissing over ingediende projecten (beoordeling en eventuele goedkeuring).
- volgt het Leaderprogramma actief op (beheer, financiële opvolging, inhoudelijke opvolging, ...) en staat in voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie.
- beslist om de Leaderwerking of de Lokale Ontwikkelingsstrategie bij te sturen.
- komt minimaal éénmaal per jaar bijeen.
- lanceert nieuwe oproepen voor Leaderprojecten.
- beslist over aangevraagde projectwijzigingen (o.a. verlengingen, budgetwijzigingen) in goedgekeurde projecten.
- maakt een draaiboek voor de werking van Leader Westhoek. Dit draaiboek is er binnen de 6 maanden na goedkeuring van de Lokale Ontwikkelingsstrategie.
- zorgt dat een Leadersecretariaat actief is in de regio.
- staat in voor bereiken van de doelstellingen van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en zorgt voor voldoende monitoring.
- evalueert de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en zorgt voor voldoende monitoring.

Werking

- Het Managementcomité vergadert minimaal één maal per jaar en zo vaak als nodig is voor de vlotte uitvoering van het programma, telkens op initiatief van de voorzitter, het Leadersecretariaat of op vraag van minstens één derde van de effectieve leden.
- Het Managementcomité kiest een voorzitter.
- De beslissingen worden genomen bij consensus. Indien geen consensus bereikt wordt, wordt overgegaan tot een stemming. Deze stemming gebeurt via hand opsteken of het anoniem schriftelijk noteren van de eigen keuze.
- Om te kunnen beslissen moeten minstens 2 vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, minstens 2 vertegenwoordigers van het provinciebestuur en minstens 2 vertegenwoordigers van het middenveld (private zijde) aanwezig zijn of volmacht geven aan iemand die wel aanwezig is.
- De agenda en de voorbereidende documenten worden, indien mogelijk, 7 dagen voor de vergaderingen aan de leden bezorgd. Wanneer een lid zich verontschuldigt bij het Leadersecretariaat, contacteert het secretariaat de plaatsvervanger.
- Een agendapunt kan worden verdaagd op vraag van een lid dat niet kan aanwezig zijn op een aangekondigde vergadering. Deze vraag wordt gericht aan het Managementcomité en dient

het programmasecretariaat uiterlijk de dag voor de vergadering te bereiken. Deze procedure kan slechts éénmaal voor eenzelfde agendapunt worden toegestaan.

- Alle leden van het Managementcomité worden geacht de ontvangen dossiers vertrouwelijk te behandelen.
- Indien nodig kan de voorzitter of het Leadersecretariaat experts uitnodigen om aan de vergadering of de bespreking van een specifiek agendapunt deel te nemen. Deze experts zijn niet stemgerechtigd en nemen zodoende geen deel aan de besluitvorming.
- Bij uitzondering en op vraag van het Managementcomité of het Leadersecretariaat, kan de promotor uitgenodigd worden om zijn voorstel te komen toelichten.
- Indien een promotor ook lid is van het Managementcomité kan hij/zij niet deelnemen aan de beoordeling van het betreffende project en verlaat hij/zij de vergadering bij de beoordeling. Concreet: een lid is niet aanwezig tijdens de beoordeling indien in een project de organisatie, gemeente, ... (dat het lid als vertegenwoordiger heeft aangeduid) promotor of copromotor is. Indien de organisatie, gemeente, ... enkel partner is in het project, mag dit lid wel aanwezig zijn.

Beoordeling van ingediende projectdossiers

- Nadat het projectdossier door het secretariaat op ontvankelijkheid is gecontroleerd, kan het voor advies aan de Expertengroep worden voorgelegd. Daarna kan het met het advies van de Expertengroep op de agenda van het Managementcomité worden geplaatst. Ook de projectdossiers die door de Expertengroep negatief werden geadviseerd, worden aan het Managementcomité ter beoordeling voorgelegd.
- Na elke vergadering van het Managementcomité wordt de beslissing van de vergadering aan de promotor bekendgemaakt vanuit het Leadersecretariaat via het eloket. Bij een negatieve beoordeling van een project door het Managementcomité behoudt de promotor de mogelijkheid om een herwerkte versie van zijn project later opnieuw in te dienen bij Leader Westhoek.

6. Taken van het Leadersecretariaat

Ter ondersteuning van de Lokale Actiegroep voorziet de Lokale Actiegroep een secretariaat dat verantwoordelijk is voor de dagelijkse administratieve opvolging. Het Leadersecretariaat is gevestigd in het Streekhuis Westhoek, Woumenweg 100, 8600 Diksmuide.

Leader Westhoek voorziet voor het Leadersecretariaat:

- 1 VTE coördinator (Wouter Bertier)
- 0,5 VTE administratieve kracht (Sandrine Pattyn)

Functiebeschrijving coördinator:

De coördinator:

- staat in voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en de daaraan verbonden taken.
- vertegenwoordigt Leader Westhoek.
- zorgt voor een optimale informatiedoorstroming.

- formuleert beleidsvoorstellen.
- beheert het Leaderprogramma.

Functiebeschrijving administratieve kracht:

De administratieve kracht:

- ondersteunt de coördinator, de Lokale Actiegroep en de promotoren.
- controleert de declaraties.
- zorgt voor diverse rapportering en communiceert vlot met promotoren en de beheersdienst (VLM).
- werkt klantgericht.

Budget:

- Voor 1 VTE coördinator wordt 100.000 euro per jaar voorzien en voor 0,5 VTE administratieve kracht wordt 50.000 euro voorzien per jaar.
- 1,5 VTE = 150.000 euro x 5 jaar = 750.000 euro. Dit omvat 652.173,91 euro personeelskost en hierop 15% overhead = 97.826,09 euro overhead. Totaal = 750.000 euro.
- Werkings- en communicatiebudget = 20.000 euro x 5 jaar = 100.000 euro.
- Totaal Leadersecretariaat = Technische Bijstand = 850.000 euro.

Het Leadersecretariaat:

- Staat in voor de dagelijkse aansturing en opvolging van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en de Lokale Actiegroep.
- Zorgt voor een goede inhoudelijke, administratieve en financiële opvolging van de projecten en de werking van de Lokale Actiegroep.
- Begeleidt en ondersteunt (kandidaat)promotoren bij projectvoorbereiding, projectuitvoering en declaraties.
- Communiceert over Leader Westhoek in de Westhoek. Het ontwikkelt hiervoor promotiemateriaal en organiseert sensibilisering- en infosessies voor potentiële promotoren.
- Neemt het secretariaat op van de Expertengroep en het Managementcomité. Dit is de vergaderingen van de Expertengroep en het Managementcomité faciliteren en het verzorgen van de administratie.
- Is het administratief en financieel aanspreekpunt voor onder meer promotoren, de Lokale Actiegroep en de beheersdienst (VLM).
- Rapporteert aan promotoren, de Lokale Actiegroep en de beheersdienst (VLM).
- Organiseert vormingsactiviteiten en opleiding voor de medewerkers en de leden van de Lokale Actiegroep.
- Volgt, samen met Provinciaal Plattelandsloket, de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen met betrekking tot plattelandsbeleid op.
- Controleert de declaratiedossiers en communiceert hierover met de beheersdienst (VLM).
- Maakt de declaratiedossiers en voortgangsverslagen van de Lokale Actiegroep op.
- Realiseert een communicatiestrategie voor Leader Westhoek.
- Beheert het budget (onderverdeeld in jaartranches) van Leader Westhoek.

- Beheert de werkingsmiddelen van de Lokale Actiegroep.
- Spoort als projectmakelaar actief goede ideeën op.
- Ziet, samen met de beheerdienst VLM, toe dat er geen onregelmatige Europese en Vlaamse dubbele financiering is, geen belangenconflicten zijn en geen fraudebestrijding is.
- Staat in voor administratieve en investeringscontroles.
- Staat in voor monitoring en evaluatie (o.a. van de indicatoren).

7. Communicatie

Leader Westhoek beschikt jaarlijks over een budget van 20.000 euro als werkings- en communicatiebudget.

7.1. Bij aanvang van het Leaderprogramma:

Na goedkeuring van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (waarschijnlijk eind 2023) zal Leader Westhoek communiceren over het nieuwe Leaderprogramma met aandacht voor:

- de vorming van de Leadergebieden en de Lokale Actiegroepen op basis van het Oproepreglement.
- en een eerste projectoproep. Hierbij zullen de mogelijkheden voor kandidaat promotoren toegelicht worden.

De communicatie zal bestaan uit een persbericht, posts op sociale media, berichten in nieuwsbrieven en korte filmpjes. Dit zal worden verspreid via reguliere kanalen van gemeenten, de provincie, de Dienstverlenende Vereeniging Westhoek en regionale organisaties die betrokken zijn bij Leader Westhoek.

Naast een algemene communicatie zal ook extra ingezet worden op het bereiken van bepaalde doelgroepen (bijvoorbeeld burgers, landbouwers, natuurverenigingen, ...) via heel specifieke kanalen (vakbladen, gespecialiseerde sociale media, ...). De coördinator zal het Leaderverhaal ook presenteren op talrijke overlegfora in de Westhoek. Op die manier probeert Leader Westhoek zowel het brede publiek, potentiële begunstigers als initiatiefnemers en uitvoerders van projecten te bereiken.

Andere communicatiemogelijkheden zoals Vilt, het Vlaams Ruraal Netwerk, ... zullen eveneens gecontacteerd worden.

Om het netwerk van Leader Westhoek te versterken, wordt ook een startevenement in de Westhoek georganiseerd.

Het doel van deze communicatie- en publiciteitsinitiatieven is om zo veel mogelijk inwoners van de Westhoek te bereiken (in functie van bottom-up projecten) en ook zo veel mogelijk organisaties die actief zijn in de Westhoek en eventueel een projectidee kunnen indienen. De communicatie wil steeds geïnteresseerden stimuleren om projectvoorstellen in te dienen.

Het Leadersecretariaat is verantwoordelijk voor deze communicatie-initiatieven en zal ook steeds duidelijk de contactgegevens van Leader Westhoek vermelden.

7.2. Permanente communicatie tijdens het Leaderprogramma:

De verschillende acties van de intense communicatie van de opstartperiode zullen gedurende het Leaderprogramma herhaald worden maar meer in tijd verspreid en specifiek gericht op bepaalde doelgroepen of op bepaalde thema's. Op die manier kan het onderwerp 'Leader Westhoek' 'warm' gehouden worden in de (regionale) media.

Nieuwe projectoproepen maar ook de goedkeuring van nieuwe projecten zijn uitstekend momenten om te communiceren over Leader Westhoek. Het Leadersecretariaat hoeft niet alleen in te staan voor deze communicatie maar kan ook vragen aan streekpartners of aan promotoren om het verhaal te helpen vertellen. Bijvoorbeeld de provincie West-Vlaanderen, de Dienstverlenende Vereniging Westhoek, Toerisme Westhoek, Regionaal Landschap Westhoek, Cultuuroverleg IJzervallei, Cultuuroverleg Zuidelijke Westhoek, ...

Mogelijke communicatiemiddelen: persbericht, filmpjes, posts op sociale media, websites en nieuwsbrieven

7.3. Communicatie van de resultaten

Het is belangrijk om ook de resultaten mee te geven van de voortgang van het programma enerzijds en van de uitgevoerde projecten anderzijds aan het brede publiek. Tussentijds worden de mogelijkheden bekeken om opnieuw een ruime communicatie te voeren in klassieke media en in sociale media. Na afloop van het programma zullen de verschillende projecten overzichtelijk worden gebundeld. De meest geschikte format om dit te doen zal in overleg met communicatie-experten op dat ogenblik worden bekeken.

8. Monitoring en evaluatie

De Lokale Actiegroep is verantwoordelijk voor de goede uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en staat dus ook in voor de inhoudelijke en financiële monitoring. Dit betekent dat ze zeker de verplichte Vlaamse en Europese indicatoren zal bijhouden en delen met de beheersdienst (VLM). Maar ook de indicatoren in verband met de concrete maatregelen in de Lokale Ontwikkelingsstrategie van Leader Westhoek zullen opgevolgd worden. Leader Westhoek zal steeds open communiceren over de resultaten van de Leaderwerking en deze gegevens delen met provinciale, Vlaamse en Europese organisaties die actief zijn op het platteland. Ook in eigen regio en aan het brede publiek is het belangrijk om de meerwaarde van Leader Westhoek aan de hand van indicatoren aan te tonen.

Evaluatie van de voortgang van de Lokale Ontwikkelingsstrategie zal gebeuren aan de hand van meetbare indicatoren. Op projectniveau zullen de promotoren de verplichte indicatoren en de eigen indicatoren moeten invullen. Door het opnemen van dezelfde indicatorenset op strategie- en projectniveau is een snelle terugkoppeling steeds mogelijk. Evaluatie van de Lokale Ontwikkelingsstrategie zal gebeuren halfweg de periode en op het einde. Op projectniveau zullen de indicatoren via de zesmaandelijksse rapportering worden meegegeven aan de het Leadersecretariaat.

Deze monitoring en evaluatie zal onder meer steunen op:

- De zesmaandelijke rapportage van promotoren over de voortgang van het project aan het Leadersecretariaat.
- In evaluaties kan zowel het Leadersecretariaat als de Expertengroep voorstellen doen om de werking eventueel bij te sturen. Het Managementcomité beslist of er nood is aan veranderingen op vlak van monitoring en evaluatie.
- De indicatoren die alle projecten vooropstellen bij de start van een project en zesmaandelijks een realisatietoets krijgen.
- De financiële monitoring is een opdracht van het Leadersecretariaat. Zij kijken zesmaandelijks na of de financiële vooropgestelde prognoses van elk project haalbaar blijven en eventuele bijsturingen mogelijk zijn. Het Leadersecretariaat doet dit in nauwe samenwerking met de beheersdienst (VLM) die, via het Vlaams Betaalorgaan, instaat voor de uitbetaling van de Leadersteun.

Indicatoren

Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

Europese indicatoren

- Betere organisatie van de voorzieningsketen: Aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroeperingen - producentenorganisaties - lokale markten - korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen: 30
- Groei en jobs in plattelandgebieden: Nieuwe ondersteunde jobs: 20
- Ontwikkeling van de plattelandseconomie: aantal gesteunde plattelandbedrijven inclusief bio-economiebedrijven: 20

Vlaamse indicatoren

- Aantal ondersteunde projecten i.f.v. de ketenontwikkeling van biomassa-valorisatie en (circulaire) bio-economie: 20
- Aantal ondersteunde initiatieven rond gezonde lokale voeding (korte keten - voedselverspilling - ruimte voor voedsel - voedsel voor kwetsbare mensen - ...): 15

Leefbare & Levendige dorpen

Europese indicatoren

- Slimme transitie plattelandseconomie: aantal ondersteunde "slimme dorpen"-strategieën: 3
- Aansluiting van het platteland van Europa: aandeel van de plattelandbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur geniet: 10% van de Westhoekbevolking.
- Bevordering van de sociale inclusie: aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt: 1000

Vlaamse indicatoren

- Aantal goedgekeurde nieuwe (of gerenoveerde) socio-culturele voorzieningen & dienstverlening en ontmoetingsplekken (incl. luwte-oases): 10
- Aantal ontwikkelde/gerealiseerde nieuwe voorzieningen en diensten voor kwetsbare groepen: 40

Landschapskwaliteit en -onderhoud

Europese indicatoren

- Milieu- en klimaatgerelateerde prestaties door investeringen in plattelandsgebieden: aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid / matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden: 20

Vlaamse indicatoren

- Aantal projecten rond ontwikkeling van open ruimte (i.f.v. klimaatadaptatie / bodem- en waterbeheer / CO2-opslag / biodiversiteit / ...): 30
- Oppervlakte landschappelijke aanpassingen of ingrepen met het oog op klimaatadaptatie: 10 ha.

De Lokale Actiegroep Leader Westhoek bepaalt ook voor zichzelf een aantal indicatoren:

- een jaarlijks vormingsmoment voor leden van de Lokale Actiegroep en/of voor promotoren.
- vier communicatieacties per jaar.
- twee acties per jaar waarbij Leader Westhoek haar rol als streekmotor vervult.
- tien nieuwe samenwerkingsverbanden per jaar. Leader Westhoek is ofwel betrokken bij deze nieuwe samenwerkingsverbanden ofwel heeft Leader Westhoek de totstandkoming van deze samenwerkingen bij anderen gestimuleerd.
- twintig begeleiding per jaar van (kandidaat-)promotoren.
- jaarlijks opsporen van tien projectideeën.

9. Besluitvormingsproces (selectieprocedure en selectiecriteria)

9.1 Selectieprocedure

Oproep voor projecten

- Het Leadersecretariaat staat in voor de Leaderoproep voor nieuwe projecten. Daarin probeert het iedereen te stimuleren om een projectidee kenbaar te maken

Indienen van projectideeën en projecten

- De promotor maakt zijn idee op om het even welke manier kenbaar aan het Leadersecretariaat of het Leadersecretariaat contacteert een kandidaat-promotor zelf.
- Het Leadersecretariaat zorgt voor een goede begeleiding om van projectidee tot een eerste versie van het projectdossier te komen. Het Leadersecretariaat kan dit zelf opnemen of vragen aan een streekpartner om deze promotor te begeleiden tot een kwalitatief dossier.

- Na een aantal bijsturingen, aanvullingen kan de promotor het Leaderdossier definitief indienen in het eloket.

Advisering en besluitvorming

- Het Leadersecretariaat bezorgt het volledige aanvraagformulier en aan de leden van de Expertengroep en het Managementcomité.
- Het secretariaat zoekt een interne lezer (= lid van de Expertengroep) en een externe lezer (expert die het thema van het project en de sector van dit thema goed kent en geen lid is van de Lokale Actiegroep). Deze externe lezer bezorgt vóór de vergadering van de Expertengroep schriftelijk zijn/haar mening over het project aan het Leadersecretariaat. Deze mening wordt tijdens de vergadering van de Expertengroep door het Leadersecretariaat voorgesteld.
- De promotor wordt uitgenodigd op de vergadering van de Expertengroep. De promotor mag het eigen project voorstellen en nadien de vragen van de leden van de Expertengroep beantwoorden. Nadien verlaat de promotor de vergadering en bespreekt de Expertengroep de waarde van het project en formuleert een advies. Indien de promotor niet aanwezig is om het project voor te stellen, neemt het Leadersecretariaat deze taal op zich.
- De Expertengroep formuleert tijdens haar vergadering een inhoudelijk advies. Dit inhoudelijk advies wordt aan de promotor bezorgd en deze kan vóór het Managementcomité nog aanvullingen of extra informatie bezorgen.
- Alle projecten die door de Expertengroep worden beoordeeld (positief of negatief) worden voorgelegd aan de leden van het Managementcomité dat een beslissing neemt.
- De beslissing van het Managementcomité wordt vanuit het Leadersecretariaat via het eloket bekend gemaakt aan de promotor. Het Managementcomité bepaalt (aan de hand van criteria) welke projecten Leadersteun vanuit pijler I krijgen en deelt dit mee aan de beheersdienst (VLM).
- Projecten die worden goedgekeurd door het Managementcomité kunnen met de uitvoering van het project en de uitbetalingsaanvragen starten.
- Bij een negatieve beoordeling van een project door het Managementcomité behoudt de promotor de mogelijkheid om zijn project te herwerken en opnieuw in te dienen in een later oproep van Leader Westhoek.

9.2. Selectiecriteria

9.2.1. Ontvankelijkheidscriteria

- Tijdig ingediend zijn. Het eloket sluit automatisch wanneer de Leaderoproep eindigt waardoor ingediende projecten steeds tijdig ingediend zijn.
- Het project wordt uitgevoerd binnen het afgebakende gebied van Leader Westhoek.
- De begunstigde staat als toegelaten vermeld bij de maatregel waaronder het project valt.
- Alle nodige vergunningen zijn aangevraagd op de dag van het Managementcomité.

9.2.2. Selectiecriteria

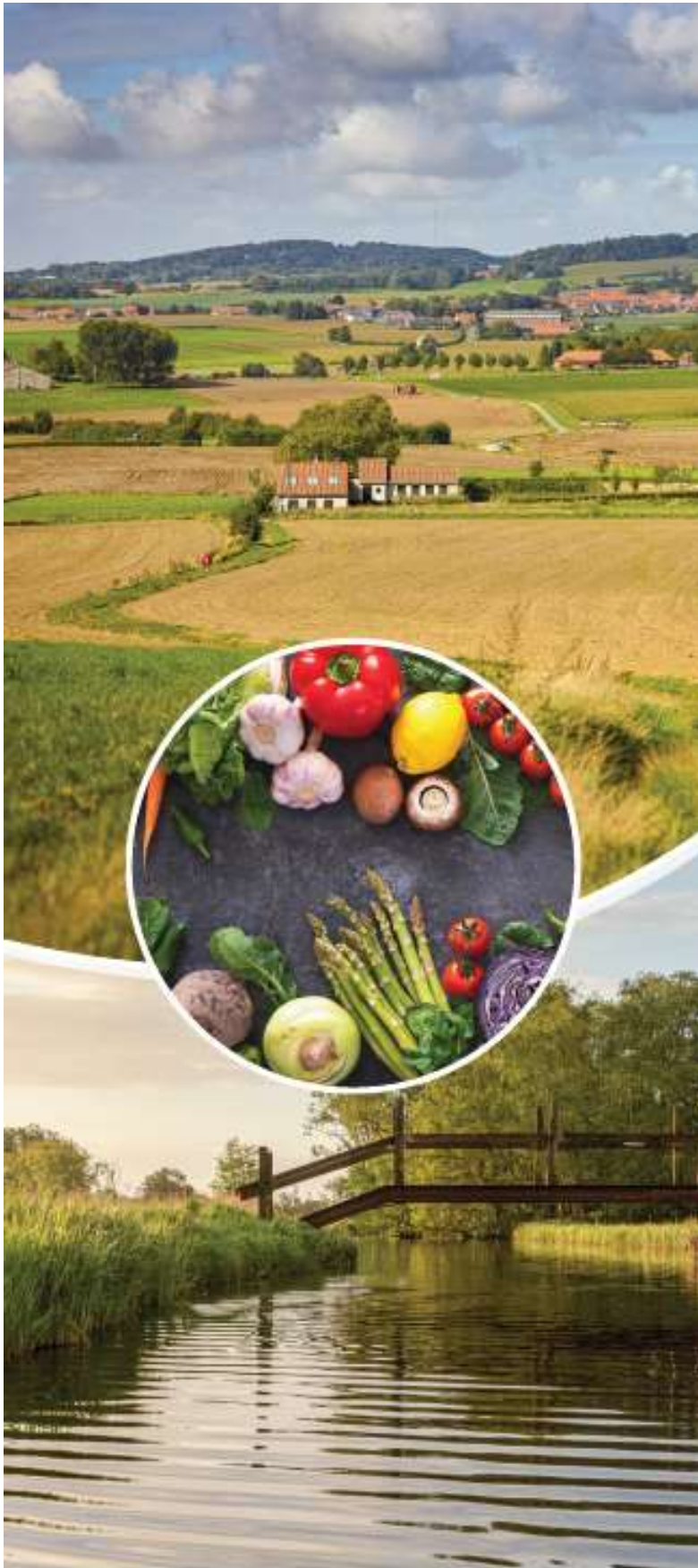
Selectiecriteria hebben betrekking op de inhoud en de doelstellingen van een project. In tegenstelling tot de ontvankelijkheidscriteria is het hier geen noodzakelijke voorwaarde dat aan al deze selectiecriteria voldaan wordt, wil men kans maken op subsidietoekenning. Het is de Expertengroep

en het Managementcomité die met hun expertise bepalen of een project al dan niet Leadersteun verdient.

- Geschiktheid van de promotor (expertise, beroepsvorming, kwalificaties, professionaliteit, ...).
- Effectieve haalbaarheid.
- Continuïteit na afloop van het project.
- Het project biedt een meerwaarde voor de Westhoek.
- De acties zijn geen reguliere opdrachten van de promotor die nu al op dezelfde manier worden uitgevoerd.
- Effectiviteit: de projectpromotor wil voldoende potentiële begunstigen (door bekendheid en/of werkwijze) bereiken.
- Samenwerking: betreft de projectpromotor de noodzakelijke partners in het project?
- Participatie: werkt het project met en voor de inwoners van de Westhoek? Wordt het project gedragen door de doelgroep, de buurt of door de bevolking?
- De doelstelling van het project past binnen één van de thema's van de Lokale Ontwikkelingsstrategie.
- Is het project complementair met andere projecten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en/of andere projecten in de regio?
- Heeft het project oog voor duurzaamheid.
- Innovativiteit: het project heeft een origineel of vernieuwend karakter? Het toont aan dat het inhoudelijk, methodologisch, op vlak van samenwerking of voor de Westhoek innovatie introduceert.
- Integraliteit: het project bekijkt de noden niet alleen vanuit de eigen sector maar probeert samenhangende oplossingen te vinden.
- Voorbeeldfunctie en overdraagbaarheid: de resultaten kunnen ook anderen inspireren.
- Geschiktheid van de indicatoren: zijn ze meetbaar, relevant en bruikbaar?

9.2.3. Specifieke criteria op maatregelniveau in de Lokale Ontwikkelingsstrategie

Elke maatregel in de Lokale Ontwikkelingsstrategie vermeldt een aantal specifieke criteria. Bij de beoordeling van projecten worden nagegaan in welke mate het project beantwoordt aan deze specifieke criteria.

Deel 4: Financieel plan Leader Westhoek

Dit financieel plan is gebaseerd op voorlopige ramingen! De effectieve bedragen zullen pas bekend zijn na goedkeuring van de verschillende Leadergebieden in Vlaanderen.

1. Voorlopige ramingen voor de Vlaamse Leadergebieden

Gebied	Bedrag	Gebied	Bedrag
Westhoek	€ 5.489.115,56	Kempen Zuid	€ 3.158.400,02
Noord-West-Vlaanderen	€ 4.099.652,67	Pajottenland	€ 1.823.332,29
Midden-West-Vlaanderen	€ 2.851.820,61	Hageland	€ 4.238.756,18
Meetjesland-Leie-Schelde	€ 4.212.349,95	Dijleland	€ 870.160,53
Grensregio Waasland	€ 2.621.182,43	Haspengouw ZO	€ 2.203.609,59
Vlaamse Ardennen	€ 4.806.583,69	Haspengouw ZW	€ 2.309.301,88
MarkAante Kempen	€ 3.412.449,19	Limburgse Kempen	€ 3.801.571,33
Kempen Oost	€ 2.314.798,22	Maasland	€ 1.967.915,88

2. Indicatief financieel plan Leader Westhoek:

Budget van 5.489.115,56 euro

- Samenwerking: 125.000 euro
- Leadersecretariaat = Technische Bijstand:
 - 1,5 VTE: 150.000 euro x 5 jaar = 750.000 euro (met inbegrip van 15% overhead)
 - Werkings- en communicatiebudget: 20.000 euro x 5 jaar = 100.000 euro
 - Totaal: 850.000 euro
- Projecten: 4.514.115,56 euro
 - Gedeeld door 3 thema's = 1.504.705,19 euro per thema

Indicatief financieel plan Leader Westhoek

Leader Westhoek	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Biodiversiteit en landschapskwaliteit						€ 1.504.705,19
Standaardprojecten	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 1.404.705,19
Microprojecten	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 100.000,00
Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten						€ 1.504.705,19
Standaardprojecten	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 1.404.705,19
Microprojecten	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 100.000,00
Leefbare en levendige dorpen						€ 1.504.705,19
Standaardprojecten	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 280.941,04	€ 1.404.705,19
Microprojecten	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 100.000,00
Totaal projectmiddelen	€ 902.823,11	€ 902.823,11	€ 902.823,11	€ 902.823,11	€ 902.823,11	€ 4.514.115,56
Samenwerkingsprojecten						
Totaal samenwerkingsprojecten	€ 0,00	€ 31.250,00	€ 31.250,00	€ 31.250,00	€ 31.250,00	€ 125.000,00
Leadersecretariaat						
Loonkosten (1 VTE coördinator + 0,5 VTE administratieve kracht)	€ 130.434,78	€ 130.434,78	€ 130.434,78	€ 130.434,78	€ 130.434,78	€ 652.173,91
Overhead (15% op personeel)	€ 19.565,22	€ 19.565,22	€ 19.565,22	€ 19.565,22	€ 19.565,22	€ 97.826,09
Communicatie- en werkingskosten	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 100.000,00
Leadersecretariaat	€ 170.000,00	€ 170.000,00	€ 170.000,00	€ 170.000,00	€ 170.000,00	€ 850.000,00
Totaalbudget Leader Westhoek						€ 5.489.115,56

3. Algemene uitgangspunten van het indicatief financieel plan van Leader Westhoek

- De budgetten worden evenredig verdeeld per thema. Per maatregel wordt geen apart budget voorbehouden.
- Budgetten worden niet verschoven tot eind 2025. Eind 2025 wordt een tussentijdse evaluatie gemaakt en indien nodig kunnen dan aanpassingen gemaakt worden.
- Leader Westhoek behoudt voor elk thema tot eind 2025 een budget van 100.000 euro Leadersteun voor microprojecten. Op die manier kunnen per thema 12 à 13 microprojecten met 7.800 euro Leadersteun goedgekeurd worden. Promotoren van microprojecten hebben misschien meer tijd nodig om een project vorm te geven en weten dat tot eind 2025 per thema 100.000 euro beschikbaar is. Na een tussentijdse evaluatie eind 2025 kan dit eventueel bijgestuurd worden.
- Leader is geen investeringsprogramma en Leader Westhoek geeft voor alle projecten maximum 100.000 euro Leadersteun voor investeringskosten. Een project kan naast investeringskosten nog andere kosten bevatten.
- Het Leadersecretariaat zal bestaan uit 1 VTE coördinator en 0,5 VTE administratieve ondersteuning.
- Het budget voor het Leadersecretariaat = Technische Bijstand bestaat uit:
 - 1,5 VTE = 150.000 euro x 5 jaar = 750.000 euro. Dit omvat 652.173,91 euro personeelskost en hierop 15% overhead = 97.826,09 euro overhead. Totaal = 750.000 euro.
 - Werkings- en communicatiebudget = 20.000 euro x 5 jaar = 100.000 euro.
 - Totaal Leadersecretariaat = Technische Bijstand = 850.000 euro.

3.1 Begunstigden voor (standaard) Leaderprojecten

Publiekrechtelijke rechtspersonen:

- Gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW.
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met rechtspersoonlijkheid (Projectvereniging, dienstverlenende vereniging en opdrachthoudende vereniging), Provinciale verzelfstandigde agentschappen en Autonome provinciale bedrijven.
- Publiekrechtelijke rechtspersonen. Met uitzondering van de Vlaamse overheid, de verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse overheid en de provincies.

Privaatrechtelijke rechtspersonen met ideële doelstellingen:

- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) / Stichtingen

Maximum 195.000 euro Leadersteun in een project.

Privaatrechtelijke rechtspersonen met commerciële doelstellingen:

- Vennootschappen / Coöperatieve vennootschappen

Zonder rechtspersonen:

- Natuurlijke personen
- Feitelijke verenigingen
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zonder rechtspersoonlijkheid (Interlokale vereniging)

Maximum 25.000 euro Leadersteun per promotor in een project.

3.2. Steunpercentage voor (standaard) Leaderprojecten

- Projecten met een totale projectkost van maximaal 35.000 euro, ontvangen 65% Leadersteun en maximaal 22.750 euro Leadersteun.
- Projecten met een totale projectkost van meer dan 35.000 euro, ontvangen 50% Leadersteun en maximaal 195.000 euro Leadersteun.

4. Verduidelijking over begunstigen en de Leadersteun

- Indien in een project een privaatrechtelijke rechtspersoon met commerciële doelstellingen (vennootschap) EN/OF een natuurlijk persoon EN/OF een feitelijke vereniging EN/OF een intergemeentelijke samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid, opgenomen is als (co-)promotor, kan deze maximaal 25.000 euro Leadersteun per promotor ontvangen. Indien er meerdere van deze (co-)promotoren opgenomen zijn, kunnen ze elk maximaal 25.000 euro Leadersteun ontvangen.
- Indien in een project een privaatrechtelijke rechtspersoon met commerciële doelstellingen (vennootschap) EN/OF een natuurlijk persoon EN/OF een feitelijke vereniging EN/OF een intergemeentelijke samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid, opgenomen is als (co-)promotor en ook een privaatrechtelijke rechtspersoon met ideële doelstellingen (Vereniging zonder winstoogmerk / Stichting) EN/OF een Publiekrechtelijke rechtspersoon opgenomen is als (co-)promotor, geldt voor sommige (co-)promotoren een maximumsteun en voor andere niet.

4.1. Begunstigen voor microprojecten bij Leader

Privaatrechtelijke rechtspersonen met ideële doelstellingen:

- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) / Stichtingen

Privaatrechtelijke rechtspersonen met commerciële doelstellingen:

- Vennootschappen / Coöperatieve vennootschappen

Zonder rechtspersonen:

- Natuurlijke personen
- Feitelijke verenigingen

65% Leadersteun en maximum 7.800 euro Leadersteun. Totale projectkost = 12.000 euro.